Alfonso Lopez Michelsen

Privilegiaţii

ALFONSO LOPEZ MICHELSEN
Los Elegidos
Sexta Edicidn
Canal Ramirez — Antares
Bogotă 1976

Toate drepturile asupra acestei versiuni sint rezervate Editurii UNIVERS

AUeue *Mpsi* **UietaiKA**

r&HH£GiAZU

Traducere de *Victoria Manoliu*
Prefaţă de *Paul Alexandru Georgescu*

Editura Univers
Bucureşti • 1981

Lector : DIANA RADU
Tehnoredactor : V. E. UNGUREANU

Bun de *tipar : 26.06.1931. Coli tipar : 16,S.*

Tiparul executat sub comanda nr. 5 042/1981 la întreprinderea poligrafică Bacău, str. Eliberării nr. 63.

REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Lucrarea este tipărită pe hîrtie fabricată de I. H. Buşteni Dacă am căuta, împreună cu Taine, însuşirea dominantă, *la qualité maîtresse,* care comandă structura şi funcţionarea romanului de faţă, cred că ar trebui să ne oprim la ordonarea naraţiunii

în planuri succesive, de adîncime. Astfel, este firesc ca cititorii cărţii — peste un milion jumătate în lumea întreagă — să se situeze pe diferite trepte de lectură, cu inerente deosebiri de optică şi asumare, după cum este firesc — şi necesar — ca prefaţatorul să pornească de la aceste planuri pentru a le explicita şi de la aceste diferenţe pentru a le integra într-o viziune critică de ansamblu, sistematizată.

La prima vedere, şi chiar într-o lectură simplu cognitivă, cititorul percepe cu imediată evidenţă planul psihologic în care se desfăşoară studiul unei mentalităţi — cea puritană — şi al unui caz de persecuţie — acela al lui B.K., refugiat din Germania nazistă şi stabilit în Columbia în anii celui de-al doilea război mondial. Cursul şi meandrele acestei silnice strămutări, situaţia şi tribulaţiile sufleteşti ale lui B.K. sînt înfăţişate cu virtuţile clasice ale unui narator analitic: limpiditatea relatării, controlul debitului emotiv, fineţea observaţiei morale, echilibrul compoziţiei, nuanţarea expresiei. Acest ansamblu de calităţi „strunite" pune într-o lumină sporită — precum calmul reliefează puterea şi reţinerea, avîntul — o temă de efect: contrastul plin de culoare şi surprize dintre seria psihologică „nordic- puritan-glacial" şi „sudic-catolic-tropical". Nu lipsesc, din tratarea literară a contrastului, comentariul ingenios, vorba de spirit, trăsătura anecdotică. *Privilegiaţii* (titlu original Los *Elegidos* — aleşii) începe prin a fi o carte atrăgătoare.

La o privire mai atentă şi într-o lectură reflexivă, cititorul îşi dă seama că psihologismul este un procedeu — foarte important — pentru a pune în valoare al doilea plan : acela al virulentei contestări sociale. B.K. serveşte ca detector al societăţii columbiene la nivelul celor privilegiaţi. Cu precizie rece şi minuţioasă de bisturiu, autorul disecă implacabil categoria „aleşilor", oligarhia dominantă şi sistemul incorporat în ea. Se pe- rin dă acum de-a lungul paginilor un alai carnavalesc de vicii şi metehne — snobism şi cruzime, vanitate şi lăcomie, ridicol şi neruşinare — cînd elegant camuflate, cînd cinic etalate. Autorul calm analitic lasă locul unui pictor cu mordacitate satirică şi brio caricatural. în neîntrecutele portrete şi' scene cu „aleşi", recunoaştem linii incisive din desenele lui Goya sau din gravurile lui Daumier. Cartea a devenit corozivă.

în sfîrşit, ultima privire oarecum- în prelungirea cărţii şi deci o lectură cu inevitabile elemente imaginative. Planul care se dezvăluie acum cititorului, dincolo de primele două, este acela al investigaţiei condiţiei umane, al hermeneuticii unui destin tragic. Un tragic inedit şi actual, constînd din alegerea

dintre două ruguri, opuse, duşmane, dar la fel de sinistre. Acelaşi om, evreul german B.K., prins într-o dilemă kafkiană, suferă persecuţii contradictorii : este jefuit şi hăituit de nazişti, ca evreu, şi apoi este internat în lagăr de americani, ca german. Bietul satanism romantic, cu victoria răului asupra binelui, era un vis roz faţă de această „opţiune" între rău şi mai rău, între versiuni diferite ale aceleiaşi orori. Cit de departe merge şi ce puteri are această mecanică dublu negativă, cu efect *sigur* distrugător ? Cartea sfîrşeşte prin a fi profund tulburătoare.

Originalitatea unui roman care se formează din integrarea acestor trei componente — luciditatea psihologică, incisivitatea criticii sociale şi tragismul viziunii antropologice — se poate dovedi în mai multe feluri. *Negativ,* ea rezultă din imposibilitatea de a subsuma *Privilegiaţii* obişnuitelor definiţii date literaturii hispano-americane. Componentele nu au nimic comun cu „realismul magic" teoretizat de Miguel Angel Asturias şi a găsi, în tot cuprinsul romanului, vreun element din „realul, miraculos" propus de Alejo Carpentier ar fi ceva cu adevărat miraculos. Romanul se deosebeşte însă radical nu numai de curentul indigenist căruia i se potrivesc în genere formulele menţionate, dar şi de curentul opus, de europeismul problematic şi temerar, experimental şi sfidător, practicat de Sâbato, Cortăzar, Fuentes, Vargas Llosa. Alfonso Lopez Michelsen nu împărtăşeşte demersul fundamental al acestor scriitori : căutarea unei realităţi totale, supreme, revelabile în versiune onirică, mitică, fantastică sau numenală. Aceste deschideri spre transreal rămîn în afara interesului şi a modalităţilor sale de creaţie.

Cum putem atunci determina *pozitiv* originalitatea romanului *Privilegiaţii* şi, odată cu aceasta, cum putem fixţa locul şi importanţa lui pe harta naraţiunii hispano-americane de azi ? Cred că cel mai argumentat răspuns este cel elaborat în lumina teoriei sistemelor, prin raportare la o tipologie întemeiată pe „intrările în sistem", adică pe solicitările de bază la care răspund romanele hispano-americane. Am arătat pe larg, cu alt prilej 1, că din acest punct de vedere se pot distinge trei tipuri de naraţiune: romanul teluric, exemplu : *La vorăgine (Viitoarea)* de Jose Eustasio Rivera, care răspunde cu intensitate frenetică unei naturi splendide, dar şi periculoase, devoratoare; romanul metisajului, da *Pobre negro (Bietul negru)* de Rdmulo Gal- legos, corelat patetic cu tensiunile şi integrările inerente întîl- nirilor rasiale şi amestecurilor de

sînge, şi, în sfîrşit, romanul problematic, care constituie un răspuns multiform dat efervescenţei din conştiinţa socială : îndoieli, proteste, aspiraţii. La toate aceste violente solicitări fizice, etnice sau sociale, romancierii hispano-americani răspund cu o tipică vehemenţă, atît la nivelul vital al primelor două tipuri de naraţiune, cît şi la nivelul intelectual al romanului problematic. Romanul *Privilegiaţii* creează, între aceste vehemenţe, un spaţiu al lucidităţii, un interval al subtilităţii, pe care le umple, în diferite chipuri, capacitatea autorului de analiză şi comentarii psihologice. Nu dorim să spunem că *Privilegiaţii* este singurul roman psihologic din literatura hispano-americană, pentru că i se pot găsi antecedente în naraţiuni mai vechi, ca *El aguila y la serpiente (Vulturul şi şarpele)* de Martin Luis Guzmân, cu pătrunzătoarele portrete de conducători ai revoluţiei mexicane de la 1910, şi desigur i se pot alătura opere recente în care Sâbato, Garcia Mărquez, Cor- tăzar creează şi caracterizează memorabile personaje cu intensă viaţă interioară. Numai că psihologismul autorilor citaţi rămîne parţial sau secundar. La Martin Luis Guzmăn, el apare discontinuu şi subordonat intenţiei fundamentale de a diagnostica social şi a judeca moral revoluţia mexicană. La Ernesto Săbato, arabescurile psihologice sînt străpunse şi depăşite de apetenţa absolutului, iar subtilitatea este întrecută de frenezia revelării numenale. La Gabriel Garcia Mărquez toate componentele sînt profund afectate de caracterul torenţial-fabulos al creaţiei sale. Personajele din *Cien anos de soledad (Un veac de singurătate)*

[1] Studiul: *„Prolegomene la o teorie sistemică a romanului hispano-american“,* în *Literatura hispano-americană în lumină sistemică.*

şi mai cu seamă cele din *El otono del patriarca (Toamna patriarhului)* nu sînt explicate psihologic, ci postulate arhetipal. In locul motivelor complexe şi nuanţate, apar elementare, primordiale impulsuri ontice, captate fulgurant în revărsarea sau secătuirea lor. Chiar în marile reuşite, la Horacio Oliveira din *Rayuela (Şotronul),* atitudinile axiologice, discuţia problemelor, strălucirea aforistică şi exuberanţa stilistică primează asupra situaţiei şi proceselor psihice ale personajului. ,Discursul efervescent şi general trece înaintea analizei migăloase şi particulare.

In schimb, în *Privilegiaţii,* explorarea vieţii sufleteşti

dotîndeşte o categorică, evidentă supremaţie. Preocupările psihologice ale lui Alfonso Lopez Michelsen — constante şi prioritare — sînt de la început favorizate datorită convenţiei romaneşti alese de autor: găsirea şi publicarea unui pretins jurnal personal scris de B.K. în limba franceză pentru ca ceilalţi germani, internaţi şi ei în lagărul de la Fusagasugâ, să nu îl poată citi. Autorul, Lopez Michelsen, nu ar fi făcut decît să-l traducă şi să-l editeze... Relatarea la persoana întîi care decurge din această ficţiune a memoriilor întîmplător descoperite permite naratorului, lui B.K., să alăture în mod firesc amintiri, confesiuni, reflecţii. întreg romanul se situează astfel în perspectiva introspecţiei şi a discursului interior. Există, desigur, în *Privilegiaţii,* şi alte voci angajate în frecvente şi vii dialoguri cu naratorul sau între ele, dar interesul lor vine tocmai din confirmarea, contrastarea sau modificarea analizelor şi pronosticurilor psihologice efectuate de B.K. Iscusinţa dublată de plăcerea de a mînui şi despica fibrele sufleteşti persistă chiar atunci cînd, în planurile succesive, menţionate, prevalează virulenţa criticii sociale sau concepţia antropologică impregnată de tragism. Virtuozitatea psihologică constituie liantul celor trei componente şi numitorul comun al reuşitelor naraţiunii.

Această vocaţie, a privirii şi investigaţiei interioare, se împlineşte prin două demersuri: unul de psihologie în act şi altul de psihologie explicată *(raisonnee).*

Primul demers este folosit îndeosebi pentru caracterizarea puritanismului lui B.K., amestec deconcertant de energetism, austeritate, prejudecăţi şi ipocrizie. Procedeul rezidă în a discerne şi revela semnificaţia psihologică, profundă şi surprinzătoare, ascunsă în faptele de viaţă curentă, aparent banale, aproape automate. De pildă, B.K., îmbrăcat în negru, cu baston şi mănuşi *glace,* străbate peisajul tropical şi turbulenta societate columbiană cu paşi înceţi, cumpăniţi şi demni. Mergea ca în secolul ai XlX-lea, spune autorul, specificînd : „avea pasul rar şi solemn al rentierilor europeni de pe timpul cînd lumea se odihnea pc baze indestructibile, iar moneda, graniţele, îmbrăcămintea şi căsătoriile erau eterne". Subînţelesul ironic şi intenţia socială acompaniază de obicei dezvăluirile psihologiei în act, practicate cu subtilitate de autor. Sensul acestui demers, mişcarea lui, este în genere de la faptul rutinar la prejudecată. Lcpez Michelsen porneşte deci de la observarea ascuţită a comportamentului uman, dar nu rămîne, cum fac romancierii

behaviourişti la faptele exterioare şi nesemnificative, ci le transferă, cu imaginaţie şi abilitate, în domeniul valorilor — sau non-valorilor I — sufleteşti. Se creează astfel corelaţii ingenioase de semnificaţii psihice majore, revelate, şi fapte minore, revelatoare. Iată cîteva exemple remarcabile: austeritatea puritană — lectura zilnică a Bibliei drept unică distracţie; sacralizarea proprietăţii, divinizarea profitului — credinţa neclintită a familiei lui B.K. că fusese aleasă de Dumnezeu pentru a primi bani cu 3°/o şi a-i împrumuta cu 5%; iluzia stabilităţii sociale — aşezarea burghezului puritan timp de zece sau douăzeci de air la aceeaşi cafenea, la aceeaşi oră, pe acelaşi scaun, în faţa aceleiaşi consumaţii...

Integrînd procese şi operaţii nu întotdeauna uşor de disociat — percepţia interioară şi analiza, notaţia şi comentariul — al doilea demers, explicativ, poate părea o derivaţie a psihologiei raţionate. In calitatea sa de protagonist şi narator, B.K. caută patetic să ordoneze, să explice, să înţeleagă şi să se înţeleagă, dar eforturile lui depăşesc adesea factorul logic, raţional. Demersul al doilea ajunge să fie o amplă, cuprinzătoare dezbatere cu sine însuşi, în cursul căreia el acceptă şi minuieşte lumina şi umbra, controlul moral şi impulsul vital, intelectul şi intuiţia. Această autoexplicaţie care uneşte luciditatea nuanţată şi sensibilitatea discretă, jocul ideilor şi emoţiilor, se aplică în principal asupra „cazului B.K.", adică asupra unei existenţe care cunoaşte, în devenirea ei,' conflictul subteran, transplantul, respingerea, indiferenţa. Cu sinceritate, dar şi cu elegantă pon- deraţie sînt înfăţişate, interogate, dezbătute toate fazele acestei existenţe : tirania maternă şi tendinţa reprimată spre rebeliune ; mchorîta educaţie puritană; pierderea credinţei religioase, dar păstrarea unei rigidităţi protestante în caracter şi comportare, tentaţia de a pătrunde în mediul hispano-american şi eşecul de *a* naviga „Pe rîurile bogăţiei şi iubirii", persecuţia, viaţa în derivă a proscrisului şi internarea în lagăr; în sfîrşit, insensibilitatea şi amorţirea fatalistă din ultimele pagini ale „memoriilor". Receptiv la fluxul conştiinţei, dar atent mai ales la sensul lui, autorul nu are nevoie să recurgă, pentru a-l reprezenta, artistic, la formele extreme, dislocante şi incoerente, folosite azi de numeroşi romancieri hispano-americani. Adoptarea unui astfel de limbaj, cu inevitabila dizolvare a legăturilor logice şi gramaticale, ar fi făcut imposibile mişcările analitice pe care demersul său explicativ le păstrează şi le potenţează, pe verti-

cală şi pe orizontală. Intr-adevăr, în adîncime, Lopez Michelsen pătrunde pînă la nexurile neprevăzute, paradoxale (B.K. este nefericit cînd fericirea îi este impusă şi se desparte de soţia pe care o iubea, dar care îi fusese aleasă şi dăruită de autoritatea mamei), iar în extensiune vîntură posibilităţile echivocului şi ale enigmei (relaţiile amoroase fluctuante, dar pînă la urmă fixate, cu tinăra Olga).

Psihologismul astfel cultivat şi teritoriul lucidităţii astfel creat de autor conferă romanului *Privilegiaţii* o fizionomie proprie care se luminează mai semnificativ dacă o raportăm la marii analişti europeni sau nordamericani, în special la Marcel Proust şi la George Santayana, romancierii preferaţi ai lui Lopez Michelsen.

Asemănări şi analogii cu opera lui Proust pot fi găsite fără dificultate. Tematic, La *Cabrera,* cartierul privilegîaţilor, corespunde, cel puţin prin şnobism şi dominaţie social-mondenă, Faubourg-ului Saint-Germain. Corespunde, desigur, lipsurilor (genealogie, rafinament), plusurilor (culoare tropicală, afaceri moderne) şi unei notabile diferenţe de „aer" : mare la Guer- mantes, mediocru la clubul Atlântico. Compoziţional, o serie de calităţi ale scriitorului columbian — interesul pasionat pentru caleidoscopul interior, voluptatea analizei, fineţea comentariului — pot fi consecinţe ale unei admiraţii de adolescenţă : între anii 1925 şi 1930, cînd Lopez Michelsen îşi făcea studiile liceale la Paris şi se forma literar, valul proustian era, la apogeu. A urmat de-a lungul anilor o receptare activă, personală, datorită căreia strălucitorul şi greu imitabilul model francez a fost supus unui proces de simplificare şi vitalizare. La sfîrşitul lui, comparaţia rămîne posibilă şi necesară, dar prevalează deosebirile şi absenţele, reciproce. Din *A la recherche du temps perdu (In căutarea timpului pierdut)* lipsesc atacul social şi tragismul existenţial, în timp ce *Privilegiaţii,* care este o operă în fond viguroasă, deschisă vieţii şi istoriei, nu cunoaşte şi nu dă impresia de „închis", de camera unui bolnav solitar, rafinat şi genial, după cum nu păstrează intacte, ci reduce — fără a le desfiinţa — enormizarea senzaţiilor mărunte şi proliferarea infinită a motivelor ipotetice. Evocarea proustiană a trecutului duce la fragmentare, uneori la splendide mozaicuri, alteori la îngrămădirea *bric-ă brac* semnalată de critică. La Lopez Michelsen, preocupat de confruntarea cu prezentul, mişcarea este de integrare, tinde spre corelaţii, ansambluri sau cel puţin serii. în sfîrşit, clar diferită apare atitudinea faţă de

viaţa „aleşilor". într-un caz, nostalgie admirativă, chiar dacă uşor ironică, pentru prestigiul şi stilul aristocraţiei din faubourg; în altul, dispreţ iremediabil şi sarcasm distrugător faţă de înstrăinarea şi degradarea oligarhiei creole.

In ceea ce priveşte pe filozoful şi eseistul american de origine spaniolă, George Santayana, influenţa sa asupra autorului *Privilegiaţilor* a evoluat în mod asemănător: o admiraţie de tinereţe, cu cîteva sechele durabile, şi apoi îndepărtarea pe căi proprii, în maturitate. într-adevăr, în 1936, cînd apare unicul roman al lui Santayana, intitulat *The last puritan (Ultimul puritan),* Lopez Michelsen are 23 de ani şi, peste puţin timp, şederea lui în. Statele Unite pentru studii de specialitate, juridice şi politice, îi permite să cunoască de aproape succesul acestei cărţi, despre care Irwin Edman afirma că „este mai mult decît un roman ; este comentariul unui filozof asupra oarbelor, chinuitoarelor confuzii ale timpurilor moderne. Este de asemenea un comentariu asupra autodistrugerii în America a atîtor • speranţe şi frumuseţi de către convenţiile morale şi idolii materiali." Cartea narează viaţa şi eşecul lui Oliver Alden, generos, sever şi nefericit, care „se convinge pe temeiuri puritane, că e rău să fii puritan." Romanul lui Santayana este totodată un discurs filozofic, sclipitor de inteligenţă şi ironie indulgentă, care revine mereu asupra conflictului dintre superioritatea vulnerabilă a „ultimului puritan" şi mediul neprielnic sau duşmănos. După însăşi mărturisirea lui Alfonso Lopez Michelsen, aici îşi au originea protagonistul dm *Privilegiafii* şi destinul lui de înfrînt. Desigur, datorită proporţiilor mult mai reduse şi obiectivelor schimbate, romanul lui Alfonso Lopez Michelsen nu oferă abundenţă biografică şi nici portretul amplu, lucrat fel şi chip al protagonistului, două elemente definitorii pentru *Ultimul puritan* al lui Santayana. Ceea ce nu împiedică pe scriitorul columbian să opereze schimbări profunde asupra personajului asumat. Ca urmare, B. K. nu mai are aureola eroului, ci povara proscrisului, nu mai pluteşte printre idei platonice şi plotinice, ci trăieşte în timpurile de „sudoare, sînge şi lacrimi** ale celui de al doilea război mondial. Atară de umanizarea şi integrarea în istorie a protagonistului, Lopez Michelsen schimbă mediul social şi conflictul pe care le prezintă cu o virulenţă satirică imposibilă pentru Santayana, după cum înlocuieşte nobila, dar cunoscuta dramă a idealului neîmplinit, cu tragismul cutremurător al unei orori de tip nou.

Cu aceasta, revenim la structura în adîncime proprie *Privilegiatelor.* Consideraţiile de pînă acum, referitoare la primul plan, psihologic, au avut rostul de a demonstra *per se* şi *per alios* originalitatea acestui roman care, datorită multiplei valorificări a lucidităţii analitice, constituie o remarcabilă excepţie de la tipurile şi formele obişnuite ale naraţiunii hispano-americane. O excepţie care, totuşi, în planurile următoare — al doilea, social, şi al treilea, antropologic — confirmă regula în sensul că se alătură tendinţelor profunde ale romanului hispano-american, îi sporeşte forţa de germinaţie şi proliferare, îmbogăţeşte cu noi determinări sistemul narativ în care a cristalizat puterea de creaţie a romancierilor din acea parte a lumii.

In planul naraţiunii cu caracter critic-social şi protestatar-politic, părea greu, dacă nu imposibil să se aducă lucruri noi, dată fiind exuberanta eflorescenţă de opere antidictatoriale, antioligarhice, antiimperialiste, începînd cu romantica *Amalia* de Jose Mărmol şi terminînd provizoriu cu *Toamna patriarhului* de Gabriel Garcia Mârquez. Au fost zugrăvite, demontate şi înfierate trei forme majore de rău social şi nefericire umană — delirul puterii absolutizate, rapacitatea bogăţiei spoliatoare, brutalitatea dominaţiei străine, colonialiste — în naraţiuni care aparţin de pe acum fondului de aur al literaturii hispano-americane : *El Sehor Presidente (Domnul Preşedinte)* de Miguel Angel Astu- rias, *La muerte de Artemio Cruz (Moartea lui Artemio 'Cruz)* de Carlos Fuentes şi *Todas las sangres* (tradus sub titlul *Copacul care va dăinui)* de Jose Maria Arguedas. In tratarea artistică a acestor teme se folosise pînă la apariţia *Privilegiaţilor,* şi a continuat să se folosească şi după aceea, o varietate nelimitată de modalităţi şi mijloace expresive, de la realismul crud, atroce, pînă la fantezia dezlănţuită, deconcertantă, şi de la documentul autentic pînă la colajul sfidător.

Alfonso Ldpez Michelsen se aiăturâ acestei viguroase ca-l pacităţi de răspuns critic la fenomenologia degradării sociale şi umane existente în America hispanică şi o face in mod inedit. Obiectul satirei sale nu mai este un individ delimitat, vizibil odios, sursă simplă, la un singur nivel, de asuprire sau exploatare (dictatorul, latifundiarul, colonialistul), ci un grup difuz, oarecum deghizat, privilegiaţii, sursă complexă, cu acţiune la diferite nivele, de deteriorare a vieţii sociale şi de înstrăinare a fiinţei naţionale. Pentru prima oară în literatura hispano-ameri- cană, un romancier pune şi

tratează cu acuitate şi coerenţă problema falsei elite — în aparenţă cerc monden, în realitate centru de putere, ca dictatura aberantă, bogăţia parazitară sau prepo- tenţa colonialistă, cu care dealtfel se află în subtile schimburi .osmotice dezvăluite în roman. Personajul acesta colectiv, *la gente bien* (lumea bună), stăpînul adevărat al ţării, este descoperit şi zugrăvit cu o perspicacitate pe care a ajutat-o substanţial vasta experienţă politică a autorului, lider al partidului liberal, ministru în repetate rînduri şi, după apariţia cărţii, între 1974—78, preşedinte al Columbiei. Portretul falsei elite dobîndeşte deosebit relief şi savoare datorită „efectului Montesquieu", B.K. fiind un fel de persan care priveşte societatea columbiană din afară, cu abile ingenuităţi puritane şi uimiri europene.

Puterea grupului de privilegiaţi este cu atît mai trainică ■cu cît este multiplă — economică, politică, socială — şi cu atît mai eficientă cu cît este ascunsă sub aparenţe frivole. Superioritatea „aleşilor" începe cu pasiunea, cu obsesia averii. în mijlocul măcelului universal, — al doilea război mondial — privilegiaţii nu trăiesc decît pentru a acapara alimente sau mărfuri cerute şi pentru a le specula la preţuri de bursă urcate de ei înşişi. Trei lucruri sînt iubite cu frenezie în *La Cabrera :* banii, banii şi banii. Dragoste împărtăşită : capitalurile oligarhiei, bine plasate, cresc monstruos peste noapte, în fiecare clipă. Prin avere şi poziţie socială „aleşii" deţin de asemenea puterea în stat, dar o exercită indirect, prin miniştri complezenţi sau parlamentari ■docili. Ei guvernează pe guvernanţi ; la nevoie îşi iau şi dreptul de *a* conspira cu eleganţă şi impunitate. Procesul generalului Bello dovedeşte că *la gente bien* nu poate fi vinovată şi în orice caz nu poate fi condamnată. La nivelul prestigiului social şi în neputinţă de a beneficia de strămoşi iluştri, blazoane etc., elita tropicală îşi plasează nobleţea în imitarea stilului britanic (costum, pipă, cîteva expresii englezeşti şi *Illustrated London News,* citit ca *Biblia),* ,în cumpărarea unei case la ţară şi mai ales în apariţia cit mai des, cu fotografie, la rubricile mondene ale ziarelor. Cu cit este mai recent momentul cînd o „dinastie*[1] de privilegiaţi s-a desprins de ţarină, a început să poarte pantofi şi să stîlcească limbile străine, cu atît mai furioasă este dorinţa de a se face cunoscut cu orice preţ, de a fi continuu biografiat. In lipsă de atenţie, privilegiatul compune el însuşi o legendă asupra propriei vieţi, îşi fabrică o biografie. La snobism şi frivolitate se adaugă arta de a minţi,

considerată de „aleşi** o calitate intelectuală înrudită „ca erudiţia sau atractivitatea literară*[1], şi calomnia, preţuită ca o dexteritate superioară asemănătoare aceleia de a improviza versuri sau a citi la prima vedere un text latin sau grecesc.

Satirizarea falsei elite continuă cu strălucita şarjă caricaturală la care sînt supuse instituţiile dominate sau manipulate de privilegiaţi. Şedinţele parlamentului se situează undeva între circul roman şi teologia absurdului, lumea afacerilor şi luptele pentru controlul întreprinderilor amintesc de filmele cu gangsteri şi chiar manifestările religioase devin pretexte pentru întîlniri mondene distractive, ceva în genul curselor de cai sau partidelor de canastă.

Păcatul capital, în care se adună şi se exacerbează aceste vicii şi cusururi, este înstrăinarea, ruperea de popor, divorţul faţă de ţara reală. Deşi în planul criticii sociale nu intra neapărat reprezentarea valonilor autentice, creatoare, romanul cuprinde totuşi un element pozitiv fundamental : înţelegerea şi încrederea în păturile populare. Tema nu este prea dezvoltată, totuşi pentru autor, ca şi pentru cititori, Olga şi tovarăşele ci de lucru, oamenii simpli de pe coastă, prin sinceritatea, hărnicia şi voioşia lor, sînt o „lecţie vie de optimism, de independenţă, de siguranţă în ei înşişi[-1]. Şi tot în legătură cu înstrăinarea privilegiaţilor, autorul se întreabă dacă împotriva lor, cîndva şi cumva, nu va izbucni „furtuna subterană a furiei populare**. Nu va fi, spun textul şi contextul, decît un act de justiţie socială şi istorică, de regăsire şi reafirmare multitudinară.

In această perspectivă trebuie înţelese şi desele referişi ale lui B. K. la Balcanii dintre cele două războaie mondiale. In ultima noastră convorbire, din noiembrie 1979, Alfonso Lopez Michelsen a ţinut să precizeze că elitele balcanice de atunci, înstrăinate ca cea columbiană de azi, reprezintă o circumstanţă cu totul depăşită prin profundele prefaceri din ţările socialiste. Astăzi, „numai generaţiile bâtrîne îşi mai amintesc de epoca în care ţările balcanice erau guvernate de la Paris sau Londra şi poporul, în special ţăranii, nu avea nimic comun cu istoria decît ca subiecte pasive".

Sistematizată şi extrapolată în acest sens, critica socială din *Privilegiaţii se* aşază, cu oarecare anticipaţie, în direcţia celor două tendinţe fundamentale ale romanului hispano-american : a) căutarea identităţii profunde, specifice omului hispano- american şi b) revendicarea unor radicale schimbări sociale în spirit progresist, umanist. Sub primul aspect,

însemnătatea şi contribuţia romanului de faţă rezultă din fixarea izvorului de autenticitate naţională şi energie socială în păturile populare; sub al doilea aspect, din supunerea elitismului unei judecăţi necruţătoare, întemeiată pe o viziune dinamică, libertară şi justiţiară, a istoriei.

Cîteva cuvinte despre antropologia sau, mai exact, antro- posofia ce se desprinde din figura şi destinul lui B.K. şi care formează ultimul plan al romanului. Valorile umane cu care fugarul prigonit intră în viitoarea apocaliptică a războiului sînt emoţionant de vulnerabile : rectitudine, decenţă, timiditate, candoare. Cu ele întîmpină situaţiile-limită create de nebunia sînge- roasă a conflagraţiei mondiale (confiscări, liste negre, lagăre, execuţii), cu ele circulă între două imense ruguri, victimă, pe rînd, a unuia şi a altuia. Persecutarea şi prăbuşirea nu dezvoltă în B.K. calităţile contrarii — îndrăzneală, agresivitate — şi nici cinismul ranchiunii. în schimb, i se slăbeşte rezistenţa la contagiune, capacitatea de a respinge, ar zice Graciăn, chemările Falsirenei. Se lasă momentan ispitit de strălucirea falsă a privi- legiaţilor care îl abandonează repede, storcîndu-l de bani, cînd e proscris şi internat în lagăr. Prins între munţii care se bat în capete şi 'balaurii care varsă foc asupra lor şi mai ales asupra altora, B.K. are statutul tragic şi irtsolit al celui crucificat de două ori, din motive opuse. Nici eroismul nici cameleonismul nu par a funcţiona în faţa acestei hidre cu două capete. Şi totuşi acestui om i se întîmplă ceva minunat. Trecut prin două holocausturi, pierzînd tot ce putea pierde, B.K. reuşeşte să salveze două calităţi umane esenţiale : luciditatea şi cordialitatea. Nu se înşeală pe sine şi nu ajunge să urască oamenii. Desigur, inteligenţa surîzătoare, mîna prietenească nu sînt chiar speranţa, dar sînt, sigur, condiţia şi drumul spre ea.

Viziunea lui Alfonso Lopez Michelsen asupra condiţiei umane nu poate şi nici nu vrea să rivalizeze cu investigaţiile ontologice şi deontologice ale lui Ernesto Sâbato, patetic revelator al absolutului, sau cu acelea ale lui Julio Cortâzar, căutător uimitor al misterului existenţial şi al plenitudinii extatice. Ea vrea pur şi simplu, împreună cu toate marile romane hispano- americane, să apere umanitatea omului, să îl avertizeze grav asupra nopţii — războiul, persecuţia, înstrăinarea — să convingă că niciodată nu trebuie stinse

luminile speranţei. Păstrarea capacităţii de a înţelege şi iubi este mesajul pe care cititorii români, atenţi la omenesc şi susţinători ai verticalităţii umane, îl vor descoperi în această carte, cîteodată printre rînduri, cîteodată dincolo de ele.

PAUL ALEXANDRU GEORGESCU

PROLOG

Povestirea pe care o public aici a fost găsită de mine printre hirtiile particulare ale cetăţeanului german B.K., căruia i-am fost avocat, prieten şi confident, in timpul ultimilor zece ani din viaţa sa trăiţi in ţara noastră din pricina persecuţiei dezlănţuite de regimul nazist împotriva nearienilor, aşa cum s-a intîmplat şi cu cei de origine izraelită, ca în cazul de faţă.

Manuscrisul original a fost scris în limba franceză, cu o ortografie măruntă şi clară, aproape fără nici o corectură, ca şi cum ar fi fost redactat mai întîi în ciornă şi apoi transcris pe curat, cu toată grija autorului.

De multe ori m-am întrebat ce l-a determinat pe prietenul meu B. K. să scrie această istorie atît de banală sub, forma unei povestiri şi pentru ce a ales o limbă care nu era a sa. După o îndelungată reflecţie, aş îndrăzni să afirm că aceste, memorii, care nu erau în nici un caz destinate publicării, au fost scrise pe timpul deportării autorului lor în lagărul de concentrare al supuşilor Axei, la Fusagasugă, pentru a-şi ocupa timpul şi a-şi alina suferinţele captivităţii. Ciudat este faptul că nu a scris-o în limba germană, dar ceea ce ar putea părea un capriciu, poate fi justificat prin fireasca dorinţă a autorului de a nu se dezvălui în faţa curiozităţii compa- trioţilor săi, tovarăşi de nenorocire. In atmosfera vieţii în comun, cum se trăieşte intr-o astfel de închisoare, oricare dintre deportaţi i-ar fi putut citi povestirea şi ar fi cunoscut anumite intimităţi din viaţa sa. Astfel, B. K. a putut crede că folosind o limbă diferită de cea maternă înlătura în parte acest risc.

Aprofundînd lectura manuscrisului, am impresia că, în mod involuntar, B.K. a adresat

aceste memorii soţiei sale Irenc, de care se despărţise legal de mai bine de douăzeci de ani. Multe consideraţii par a-i fi dedicate ei, iar faptul de a o fi scris în limba franceză tinde să eonfirme această ipoteză. Din cauza ascendenţei ei franceze şi pentru că au trăit mulţi ani de partea cealaltă a Rinului, in timpul căsătoriei, limba vorbită permanent a fost franceza, renunţindu-se aproape complet la limba germană pe care, dealtfel, ea nu o stăpânea pe deplin.

Această poveştire, in' orice limbă ar fi fost scrisă sau tradusă, nu are nici un scop literar, după cum işi va putea da seama şi cititorul. Insă pentru persoanele care l-au cunoscut pe autor, prezintă un anumit interes uman, iar pentru cei care cunosc mediul în care se desfăşoară acţiunea — o anumită valoare documentară. Mulţi ani am şovăit să traduc acest manuscris ori să-l dau sau nu publicării, dar insistenţele cîtorva prieteni au sfîrşit prin a pune capăt încăpăţînatei mele intenţii de a-l lăsa necunoscut. Cititorul va putea singur judeca dacă refuzul ineu de a 'oferi curiozităţii publice această istorie a fost justificat sau ar fi trebuit să nu am rezerve în a o face cunoscută, cum este cazul.

Pentru că nu era destinată publicării şi în nici un caz nu constituia în mod intenţionat o carte, scrierea nu avusese nici un titlu lăsat de autor, în afară de : Du cote de la Cabrera (Pe drumul spre Cabrera), *cu un pronunţat caracter proustian şi poate chiar excesiv de sugestiv. El corespunde unei expresii folosite frecvent de B.K. în conversaţia sa cînd se referea la prietenii lui din înalta noastră societate, ale căror reşedinţe se aflau, în special, in cartierul* Cabrera. *Dinspre* Cabrera, *sau cum spunea B.K. cu un indiscutabil simţ al similitudinii,* Du cote de la Cabrera *veneau, în lumea frivolă şi cosmopolită a societăţii noastre capitaliste, toţi cei care se numărau printre favoriţii soartei, sau cum se obişnuieşte să se spună în mod curent: „privilegiaţU", nume la care m-am oprit.*

B. K. aparţinea celei mai norocoase generaţii

a acestui secol: cînd a împlinit, in 1914, douăzeci de ani, a izbucnit primul război mondial. Fiu al unei familii bogate, părea că viaţa l-ar fi ales să continue în spaţiu şi timp tradiţiile burgheziei europene intr-o perioadă istorică în care pacea generală fusese asigurată, iar progresul politic şi economic işi deschisese drum în toată lumea. Nimeni nu-şi mai aducea aminte cînd începuse acea perioadă de prosperitate octaviană, nici nu se gîn- dea că ar putea avea sfîrşit. Niciodată n-ar fi trecut prin mintea părinţilor lui B.K.. gîndul că fiul lor va veni să moară singur şi ruinat în îndepărtata Americă de Sud. Exilul, ostracizarea, cauzate de persecuţiile celor puternici, cunoscute din relatările biblice, nu puteau exista pentru ei decît ca o rămăşiţă a timpurilor barbare, de neconceput pentru un supus al Kaizerului. Dar acesta a fost destinul lui B.K. care, părăsit ca şi Rut moabiteanca va fi exclamat în ultimele lui clipe : „lăsîndu-ţi tatăl şi mama precum şi pămîntul unde te-ai născut, ai venit în ţinuturi pe care nu le-ai cunoscut înainte“, ca apoi să închidă ochii înconjurat de fiinţe străine.

Pînă la cincizeci de ani cel mai mare eveniment din viaţa sa fusese să servească ca ofiţer de legătură al trupelor de ocupaţie în Serbia, in timpul primului războI mondial; război aproape civilizat, fără lagăre de concentrare, nici persecuţii rasiale, la care participase fără entuziasm şi de la care păstra o amintire binevoitoare. Intr-o zi, forţat de împrejurările deja amintite, s-a văzut obligat să părăsească pămîntul strămoşilor săi şi să se refugieze în această ţară unde o ramură scăpătată a familiei venise să-şi caute norocul cu şaizeci de ani în urmă. Şi fără îndoială, a însemnat o profundă tragedie în viaţa acestui burghez înstărit — neglijînd unele aspecte comice mai puţin importante — să se vadă deodată transplantat intr-un mediu care nu corespundea in nici un fel universului său de prejudecăţi economice, sociale şi religioase formate în copilărie, sub tutela unei mame autoritare care nu-i permisese niciodată să se sustragă de sub influenţa sa.

El însuşi obişnuia să ne povestească cu inocenţă ce moment important — aşteptat aproape tot anul — fusese, în timpul copilăriei şi chiar a adolescenţei sale, începutul primăverii, cînd mama ii permitea să petreacă trei săptămîni în localitatea elveţiană Zermatt, în compania prietenilor săi, contele Mongelas şi Augusto Lin- dig, să escaladeze Matterhomul în căutarea florii de colţ pe care turiştii o cunosc sub numele german de edelweis. *Această floare, caracteristică Alpilor, creşte sub zăpadă la mare altitudine şi culegerea ei cînd se, deschide in toată splendoarea, în perioada dezgheţului, este întotdeauna considerată o faptă eroică. Acest fel de emoţii precum şi citirea unor jurnale de călătorie şi de explorări din secolul ăl XlX-lea formau pînă atunci preocupările lui B.K. Dar in declinul carierei de moştenitor bogat, ce nu cunoscuse niciodată privaţiunile şi pentru care munca fusese pînă atunci o distracţie ca oricare alta, a trebuit să escaladeze Anzii in căutarea unor flori mai exotice decît cele pe care le colecţionase pînă atunci, în compania lui Lindig şi Mongelas, la munte în faţa lui „Grand Hotel" din Zermatt. Astfel, s-a deschis sub ochii săi o lume complet străină unui burghez european, cum ar fi pentru floarea de colţ solul nostru, tocmai tind ca- pacitatea sa de adaptare, care niciodată nu fusese de luat în seamă, se epuizase definitiv. Noi, prietenii săi, vedeam cum încerca, fără rezultat, să se aclimatizeze acestui mediu, ca o plantă fragilă, fără a putea înţelege vreodată felul nostru de a fi şi nici obiceiurile noastre, cu toată simpatia pe care o arăta acestei ţări şi afecţiunea care ajunsese să ne- o dovedească. Fără să-şi dea exact seama de cum se schimbase lumea în jurul său, l-am văzut imperturbabil, fizic şi psihic, pînă în ultimele lui zile, aspirină să ducă o existenţă de burghez din Frank- furt în dezordinea unui oraş din America Latină. îmbrăcămintea lui neagră, pălăria înaltă, bastonul cu cap de dine, mănuşile de culoare deschisă făceau lumea din jurul său să zîmbească. Chiar şi felul lui de a merge aparţinea altui secol: avea pasul rar şi solemn al rentierilor europeni de*

pe timpul cînd lumea se odihnea pe baze indestructibile iar moneda, graniţele, îmbrăcămintea şi căsătoriile erau eterne. Trecătorii care zimbeau în urma sa, văzîndu-l plutind ca o fantomă a trecutului, ce ar fi gîndit dacă ar fi putut să-i scruteze şi sufletul ? Numai citind notele acestui manuscris se poate face o impresie asupra vieţii interioare atît de stranii pentru noi ca şi aspectul său ieşit din comun. B.K. încerca, în mod inutil, după cum se va putea observa din această scriere, să se adapteze punctului nostru de vedere, să ne înţeleagă şi să ne accepte aşa cum sîntem. Permanent părerile sale se interferau cu prejudecăţile proprii educaţiei protestante, cu limitele experienţei vieţii din Balcani şi cu o anumită teamă instinctivă faţă de necunoscut, făcindu-l să caute la fiecare pas comparaţiile cu viaţa din selvă, atunci cînd se referea la organizarea noastră socială. Nimic nu ne apropie, cred eu, de Serbia şi România, ca să se poată emite judecăţi comune asupra destinelor noastre, cum a făcut adesea autorul acestor note bazindu-se pe experienţele sale din primul război mondial. Dar, cum acei ani de garnizoană din Zagreb consti- tuiseră pînă atunci singurul său contact cu străinătatea, în afara vizitelor periodice in Elveţia, Franţa şi Anglia, care făceau parte din buna sa educaţie, se poate explica cu uşurinţă şocul -care i l-a produs organizarea noastră economică, politică şi socială, făcîndu-l, pe nesimţite, să evoce singura experienţă de civilizaţie deosebită pe care o cunoscuse pînă atunci.

Dar ceea ce trebuie să i se fi părut foarte straniu era lumea noastră religioasă, amestec de păgînism indigen şi de învechit fanatism spaniol. Asupra acestui aspect religios al personalităţii sale aş dori să mă opresc mai mult decît asupra oricărui altuia, dacă nu m-aş teme că aş putea plictisi cititorul cu divagaţiile mele.

Cînd B.K. a părăsit Germania nu mai era un credincios. Pierduse convingerile religioase la fel de repede cum se sustrăsese tutelei materne,

făcînd abstracţie de practicile proprii credinţei sale. Dar, cum se întîmplă adesea, efectele educaţiei calviniste marcaseră atît de puternic caracterul său şi-i pecetluiseră personalitatea, incit, s-ar putea spune, că de-a lungul anilor devenise şi mai protestant în obiceiuri, cu toată aparenta degajare de teologia acestei doctrine.

Avusese o tinereţe austeră, dar mai puţin tristă decît s-ar putea crede, pentru că tatăl său şi mama sa trăiau atît de adine cufundaţi într-o atmosferă pioasă şi erau atît de convinşi de legătura lor cu dumnezeu,, incit, atîta timp cît această legătură nu era întreruptă de păcătuire, lucru evitat cu scrupulozitate, o anume fericire nepămînteană domnea in cămin.

Despre mama sa s-ar putea spune că era o femeie veselă în felul în care se vorbeşte la catolici de unele călugăriţe care cu toată claustrarea, păstrează o oarecare voioşie copilărească.

Mama sa îl alinta, dar fiind vorba de o persoană puritană a „alinta" poate părea prea mult; mai exact spus, în cazul unui caracter dominator ca al ei, era că-l dirija, îl conducea ca pe un copil. Pe timpul cit a trăit ea nu a putut ieşi ddn copilărie şi nici nu a putut scăpa de sub tutela de fier a acelui spirit religios. Femeie cu maniere delicate, a exercitat în mod discret un fel de putere magnetică asupra voinţei soţului ei, dar în mod vizibil o tiranie asupra fiului ei. Ar fi dorit să oprească trecerea anilor pentru ca virtuţile patriarhale pe care le cunoscuse în casa ei să nu dispară din lume, dar cum nu putea realiza aceasta, încerca să-şi menţină neschimbat idealul prin propriul ei fiu, silindu-l pe acesta să adopte concepţii şi valori care i-au condiţionat, cu cincizeci de ani în urmă, procesul de dezvoltare intelectuală şi afectivă.

Evocind copilăria sa rigidă, B.K. obişnuia să-mi descrie atmosfera căminului său, tipic calvinistă, unde în umbra unui decor cît mai sobru, mama sa îşi petrecea timpul aşezată într-un

fotoliu, citind cu voce tare pasaje din biblie, pentru soţul şi copiii ei pe care le comenta apoi cu persoane mai în vîrstă, încercînd găsirea adevăratului drum al .izbăvirii cu ajutorul textelor religioase.

Expresia „Facă-se voia Domnului", atît de frecventă printre catolicii cu un incontestabil simţ al resemnării creştine, căpăta rezonanţe eroice în urechile lui B.K. copil, cînd mama sa o folosea împăcată cu ideea morţii lui, înainte de atingerea vîrstei mature din pricina fragilităţii sale fizice, pusă pe seama slăbirii plă- mînilor. Pînă la vîrsta de doisprezece ani, cînd începuse să înţeleagă perfect sumbra prevestire, .lui B.K. îi fusese dat să-şi audă mama murmurînd adesea printre dinţi: „Dacă fiul meu cel mic, care este atît de bolnăvicios, va muri în acest an, facă-se voia Domnului". Dar sănătatea lui îmbunătăţindu-se de la an la an, fatalul pronostic a fost înlocuit de o hotărîre nu mai puţin sumbră pentru copil, aceea de a se consacra slujirii Domnului cînd va împlini optsprezece ani, fie ca purtător al cuvîntului divin printre necredincioşi, fie ca pastor evanghelic in mijlocul credincioşilor.

Trei generaţii de bărbaţi muncitori, pioşi şi chib- zuiţi, cum au fost strămoşii lui B.K., au reuşit, ajutaţi de împrejurări, să acumuleze în cursul secolului al XlX-lea ceea ce pe drept s-ar putea numi o avere. Nu în zadar se lucrează cu asiduitate, sîrguinţă şi onestitate, şi se trăieşte atît de cumpătat şi modest printre aceşti credincioşi.

Pentru puritani, fiecare meserie era un sacerdoţiu întru îndeplinirea căruia omul trebuia să-şi investească toată forţa şi energia sa, fără a se lăsa prins în mrejele nehotărîrii. In limitele condiţiei umane, ei trebuiau să se dedice în întregime, tinzînd mereu spre perfecţiune, fiecăreia dintre profesiunile pentru care fuseseră predestinaţi.

Cu astfel de principii, inoculate încă din copilărie, membrii familiei K. care ajungeau la

vîrsta de douăzeci şi unu de ani ştiau deja calea aleasă de dumnezeu prin care banii primiţi în depozit cu dobîndă de 3 % puteau fi împrumutaţi cu 5 %. Cîrtd unul dintre ei se stingea, procentul ce i s-ar fi cuvenit trebuia să înmulţească patrimoniul comun, din care fiecare putea retrage strictul necesar ca să trăiască. Tatăl, bunicul şi străbunicul său — bancherul reginei Prusiei — făcuseră aceeaşi meserie în mod ireproşabil cu exactitate şi onestitate. Neîngăduitori cu ei înşişi în îndeplinirea obligaţiilor şi a cuvîntului dat, credeau că au dreptul să pretindă acelaşi lucru şi debitorilor. Puteau trece în ochii străinilor — aşa cum s-a şi întîmplat adeseori — drept monştri ai avariţiei. Chiar rudele apropiate îi considerau excesiv de ambiţioşi şi stăpîniţi numai de dorinţa dobîndirii bunurilor materiale, dar trebuie să recunoaştem, cu imparţialitate, că aceste reproşuri erau fără temei. Ceea, ce-i determina să procedeze poate nemilos împotriva unor clienţi care nu-şi îndeplineau la timp obligaţiile, nu venea atît din dorinţa de îmbogăţire cit din rigoarea principiilor puritane ale funcţionarului de bancă. Este adevărat că nu iertau niciodată nici o centimă dintr-o datorie contractată pe perioada desfăşurării operaţiilor lor mercantile, dar cu aceeaşi rigidă filozofie puritană, cînd era necesar să contribuie cu o anumită sumă pentru dezvoltarea unui, obiectiv pe care ei îl considerau respectabil — fapt ştiut în tot Frankfurtul şi atunci cînd familia K. încerca să-şi păstreze anonimatul — generozitatea lor nu cunoştea limită. Cumpătaţi în cheltuielile lor personale, acoperite cu o parte minimă din patrimoniul comun, toţi duceau o viaţă nelipsită de confort, dar fără lux. Adesea concurenţa în afaceri îi învinuiau de zgîrcenie, din cauza aparentului contrast dintre modesta lor viaţă personală şi înfloritoarea situaţie financiară. Singura explicaţie a ciudatului lor comportament era filozofia puritană. Sentimentul predestinării îi stăpînea atît de puternic incit ajunseseră să considere propria lor avere ca proprietate divină

pe care o administrau doar temporar şi de care nu puteau dispune decît limitîndu-se cu stricteţe la ceea ce era necesar-pentru a-şi duce existenţa. Niciodată n-ar fi îndrăznit să-şi satisfacă vreun capriciu personal cu fonduri provenite din acel sacru patrimoniu.

Cînd unul din unchii lui B.K. a dorit să se apuce de alt fel de afaceri şi să se îndepărteze de meseria tradiţională de bancher care adusese averea familiei, atras de perspectiva obţinerii unor cîştiguri mai mari decît obişnuitul 2 % (diferenţa dintre 3 % şi 5 o/o), fraţii săi l-au „privit ca pe un renegat, ca pe un apostat şi imediat i-au facilitat mijloacele necesare plecării departe de Frankfurtul aureolat de prestanţă, spre tărîmurile de aventură ale Americii, unde să pună bazele unei fabrici de ţigări cu care spera să devină milionar în cîţiva ani.

In însingurată viaţă a lui B.K., cel mai mare paradox nu pare a fi fost numai faptul că în dezastrul economic al Germaniei hitleriste a fost periclitată toată averea agonisită cu răbdare de familie timp de o sută de ani, ci şi faptul că unica aventură financiară a acestei familii — împrumutul de o sută de mii de mărci, făcut la începutul acestui secol, unchiului care nu s-a putut conforma cu afacerile bancare — a constituit în final, singura investiţie solidă care a făcut posibilă călătoria sa în America unde putea beneficia de o rentă modestă în ultimii ani de viaţă. Timp de treizeci de ani fabrica de ţigări pe care unchiul o întemeiase în America abia a putut furniza nişte mijloace modeste de existenţă, fără ca beneficiile obţinute să fie suficiente incit să se poată plăti la timp dobînzile capitalului împrumutat. Familia din Frankfurt, ca o concesie făcută unchiului ajuns bătrîn şi bolnav, a acceptat plata în acţiuni la o valoare nominală egală cu suma care trebuia restituită. Astfel, cînd au murit părinţii lui B.K., între alte bunuri care i-au fost adjudecate la procesul de succesiune, intra şi un anumit număr de acţiuni la fabrica de ţigări, acţiuni care începuseră deja să se valorifice datorită procesului

de industrializare a ţării şi datorită protecţiei vamale care îngrădea în mod vădit comerţul cu ţigările cubaneze.

Cînd campania antisemită a hitleriştilor din Frankfurt în ofensiva ei îl vizase pe B.K. împreună cu alţi asociaţi ai firmei, acesta a putut obţine cu uşurinţă, datorită influenţei acelei ramuri din familie care dobîn- dise naţionalitatea aici, şi datorită împrejurărilor de a avea investită averea în fabrica de ţigări, o viză de emigrant pentru a veni să se stabilească printre noi.

Viaţa sa pe pămîntul nostru este relatată în aceste pagini, ce reflectă un adine sentiment de recunoştinţă faţă de locurile unde a găsit pacea, căldura prieteniei şi a unei sincere afecţiuni, ceea ce, însă, nu l-a împiedicat să supună multe din obiceiurile noastre probei ascuţitului său simţ critic. Dacă se trece peste aceste păreri asupra deprinderilor noastre, păreri dealtfel obiective, se ajunge neîndoios la convingerea că B.K. reuşise să iubească ţara noastră ca pe o a doua patrie. Acesta este poate singurul motiv care să justifice în ochii noştri publicarea însemnărilor sale. Ele constituie un punct de vedere foarte personal în aprecierea unora dintre caracteristicile noastre naţionale, văzute în mod nepărtinitor de către un emigrant care s-a încăpăţînat în dorinţa de a ne înţelege cît mai bine. Publicarea lor va trezi sentimente de simpatie pentru patria noastră, nu numai printre străini, ci şi printre emigranţii stabiliţi aici, sau cei care doresc să părăsească Europa cu scopul de a prinde rădăcini pe teritoriul nostru. Am fi mulţumiţi dacă lectura acestui manuscris v-ar aduce o undă de consolare şi de cordialitate umană în tenebrele care vor fi inundat adesea viaţa dumneavoastră. B.K.. a fost un emigrant ca mulţi alţii, căruia i-a fost destinat să cunoască singurătatea şi chiar izolarea, ce face, de obicei, atît de dureroasă ostracizarea.

Nimeni nu ştia care va fi soarta Germaniei la sfârşitul celui de-al doilea război mondial, ruinată şi dezmembrată, ocupată de patru sau cinci puteri, într-o dorinţă de revanşă. Nimic nu mai rămăsese

din ce iubise B.K.. pe pământul strămoşilor săi. Noua sa viaţă de lumină şi speranţă, care din nefericire nu a ajuns să şi-a vadă realizată, se afla de această parte a Atlanticului. Toate aceste considerente, după cum nu mai puţin şi un adine sentiment de gratitudine faţă de ţara noastră, l-au condus spre realizarea actului de împământenire, părăsind pentru totdeauna condiţia sa de supus german. B.K. a ajuns să stăpînească satisfăcător limba noastră, aşa cum dobîndise şi naţionalitatea, şi chiar să îndrăgească unele dintre mîncărurile specifice, care la începutul şederii sale i se păruseră lipsite de gust. De multe ori m-am întrebat dacă, trăind intr-un alt cerc decît cel de la Cabrera *unde nu predominau preocupări cu caracter religios, nu ar fi ajuns să îmbrăţişeze religia catolică aşa cum s-a întîmplat cu mulţi emigranţi necatolici. Dar cred că profundele urme lăsate asupra formaţiei sale intelectuale de către calvinismul din partea mamei, ar fi făcut imposibilă o asemenea conversiune, apărîndu-i imediat ascunsa undă antipapală în faţa oricărei îndrăzneţe intenţii de catolicizare. Ceea ce au reuşit prietenii săi de la* Cabrera *a fost să-l facă să asiste la toate ceremoniile religioase : căsătorii, botezuri, prima împărtăşanie şi înmormântări,, care servesc ca pretext pentru activităţi mondene, cu toată frivolitatea şi luxul cerut de o societate burgheză. Prietenii lui B.K. se mîndreau cu faptul de a avea la casele lor de la ţară capele şi oratorii împodobite cu gust rafinat în cadrul vechii tradiţii coloniale spaniole. Mai mult încă, unii dintre ei au devenit protectori ai bisericilor ţărăneşti pentru a le restaura şi a le păstra farmecul arhaic, dar pentru toţi aceştia evlavia a sfîrşit prin a se transforma în una dintre multele activităţi mondene ca alergările de cai sau jocul de canastă. Nu o spunem din dorinţa de a le face un reproş sau a-i critica pentru această lipsă de prozelitism, imputare ce însuşi B.K. ar fi considerat-o de prost gust, ci subliniem doar faptul că un european educat, provenind dintr-un mediu atît de puternic impregnat de preocupări religioase, cum era cazul*

lui B.K., niciodată nu s-a interesat de aceste lucruri, trăind intr-o societate care se mindrea cu catolicismul ei. Prejudecăţile împotriva a aceea ce el numea „românism" erau atît de adine înrădăcinate în spiritul său incit , în mod instinctiv înlătura ideea de a se supune altor convingeri decît cele dictate de propria-i conştiinţă. B.K.. era prea saxon şi prea protestant, pentru a accepta ca viaţa să fie condusă după un principiu al dreptăţii care să nu emane direct dintr-un simţ moral. A accepta un dumnezeu mai puţin implacabil decît cel al religiei pesimiste a strămoşilor săi, în. schimbul adoptării practicii confesiunii proprie bisericii catolice, era ceva care, ţinînd seama de formaţia sa spirituală, trebuia respins încă de la început.

In cadrul lumii sale religioase era firesc să considere întotdeauna viitorul de nepătruns şi să trăiască acceptând hotărîrea divină ca pe ceva de nestrămutat, numit în lumea profană „fatalism". Anii, se pare, i-au întărit această convingere pentru că pe măsură ce se apropia de moarte, devenea mai misterios, iar păienjenişul destinului său, mai de nepătruns.

In dimineaţa aceea, cînd m-am trezit, mi s-a părut deodată că viaţa mă poartă cu treizeci de ani în urmă şi, pentru o clipă, am înnodat firul rupt al existenţelor noastre.

Soarele intra prin fereastra dormitorului meu, dinspre Bojacâ, şi puţin cîte puţin reapăreau, acoperite de rouă dimineţii care aburea geamul, florile familiare. Revedeam, la marginea eleşteului artificial ce înconjura o parte a casei *El Pinar,* aceleaşi flori care înveseliseră odinioară dimineţile primei mele tinereţi : hortensii albastre, pierdute între frunze, dalii zvelte legănate de adiere, garoafe roşii şi galbene... Un tfandafir agăţător urca pînă sub fereastra mea, iar în depărtare se întrezărea pădurea de pini care dădea numele proprietăţii.

Contemplînd de după geamuri rouă grădinii, mi se părea că abia mă trezisem în *La Closerie des Saules,* casa pe care o închiriasem în Normandia cu Mongelas, cu scopul de a pescui păstrăvi în împrejurimi, şi că sosise ora pregătirii undiţelor şi a momelelor pentru a merge la rîu.

— Dacă nu-mi daţi un *Tom-Collins,* mor — se auzi o voce în grădină.

Atunci am remarcat şi alte flori exotice prin obîr- şia lor africană, *tritomas* şi *agapantos,* care-mi aminteau că trăim într-o zonă de podiş, la tropice.

— Dacă nu-mi daţi un *Tom-Collins,*. mor.

Dorinţa de a obţine băutura aceea făcută dintr-un amestec de gin, cerută cu atîta insistenţă în primele ore ale dimineţii, mă făcea să revin la realitate ; repetarea ei mi se părea croncănitul straniu al unei păsări legendare cu care sfîrşeşti prin a te obişnui.

Mă durea capul şi abia îmi aminteam ce se

întîm- plase cu o zi în urmă. Poate băusem mai mult decît trebuia, cum este obiceiul în această ţară, sîmbăta, printre tinerii de familie înstărită.

Iluzia de a fi retrăit pentru cîteva secunde viaţa mea de altă dată se risipea cu repeziciune şi amintirile din ajun se orientau spre o direcţie cu totul diferită. Nu. Nu mai aveam treizeci de ani, nici nu locuiam în Nor- mandia, iar Mongelas nu mai ştia de multă vreme nimic despre mine. Cine ştie dacă ne vom mai revedea vreodată. Războiul pusese de mult timp capăt corespondenţei noastre şi cu greu ne-am fi putut ghici propriile drumuri mai departe. Eu duceam o nouă existenţă, înconjurat de fiinţe străine, aproape toate mai tinere decît mine şi cu obiceiuri atît de diferite de cele din generaţia şi din ţara mea, încît iluzia din această dimineaţă nu ar fi putut dura mai mult de cîteva secunde, răstimp în care cercetătorul european, trezindu-se în mijlocul selvei, întîrzie să-şi dea seama că nu se mai află pe locurile natale. Mongelas şi cu mine nu ne-am fi gîndit niciodată să ieşim la pescuit dimineaţa dacă am fi abuzat de whisky scoţian ca prietenii mei de acum.

Aici se bea, ca şi în Statele Unite, în căutarea extazului cu tot dinadinsul. Este un fel de a rupe, sîmbătă seara, cu monotonia unei săptămîni, consumînd băuturi alcoolice tari până la miezul nopţii. Doar în timpul mesei se bea un pahar cu vin, mai mult dintr-un obicei protocolar decît dintr-o sinceră plăcere de a-l gusta. După aceea se savurează un păhărel de coniac, de benedictină sau de mentă şi apoi se bea fără întrerupere whisky pînă la. saturaţie, cum făcusem şj eu în ajunul acelei zile.

Cunoşteam deja programul. După cîteva ore, cînd vor sosi persoanele invitate pentru prinzul de duminică, stăpînul casei ne va oferi un cocteil cu gin, pentru a îneca din nou în alcool setea produsă de excesele din ajun ; şi cu încă două pahare din acest *Tom-Collins* pe care toţi invitaţii începură să-l ceară, mă voi simţi uşurat, fără prezenţa supărătoare a fantasmelor tinereţii şi adolescenţei

mele, care mă umpleau de nostalgie de fiecare dată cînd abuzam astfel de alcobl.

Cum am putut bea atît ?

Manuel îmi fixase întâlnirea pentru a merge cu alţi prieteni la *El Pinar* pentru ora trei după-amiază la clubul său. Numai noi am fost punctuali.

— Să luăm o înghiţitură, pînă sosesc şi ceilalţi. Aici niciodată nu se ajunge la timp.

— Nu, mulţumesc. Eu nu beau la această oră.

— Soţia mea este deja la *El Pinar* şi cred că mă aşteaptă. Nu s-a putut obişnui deloc cu viaţa la oraş, preferă cîmpul. Dumneavoastră o cunoaşteţi, nu-i aşa ? E spaniolă.

— Nu, nu am avut plăcerea.

între timp au mai sosit şj alţi invitaţi.

— Să bem ceva.

— Nu, mulţumesc. Nu beau la această oră.

Era un fel de ritual. Toţi ajungeau tîrziu şi ofereau de băut ca să-şi scuze întârzierea. Pe nimeni nu mira nepunctualitatea celuilalt şi pentru o clipă m-a încercat bănuiala că obiceiul de a sosi tîrziu şi a se lăsa aşteptat, ar putea fi, între ei, nu fel de a-şi da importanţă.

După căderea serii şi sub influenţa stimulatorie a băuturii începeam plimbările.

Momentul dinaintea lăsării nopţii era de o tristeţe aproape lugubră pe întinderile din vecinătatea oraşului. Se făcea un frig pătrunzător şi siluetele dizgraţioase ale eucalipţilor proiectau umbre lungi peste drumurile pe care le străjuiau. Cu toate acestea, în acel automobil zgomotos unde limbuţia produsă de alcool dădea o notă tinerească, mă simţeam în largul meu, aproape vesel, fără a fi luat pînă atunci nici un strop de băutură. Manuel, stăpînul proprietăţii *El Pinar,* mă invitase să petrec sfîr- şitul de săptămînă cu un grup de prieteni în casa sa de la ţară, iar eu acceptasem să merg cu speranţa de a profita pentru cîteva ore de puţin aer curat şi de soare, departe de ambianţa dezgustătoare a locuinţei mele din oraş.

Casa era agreabilă şi ocazia de a-mi face noi prieteni alunga oarecum, monotonia zilelor.

Războiul în Europa nu dădea semne că s-ar termina vreodată şi în sufletul meu începuse să-şi facă loc convingerea că devenise necesar să mă stabilesc definitiv în această ţară. Nn puteam face din aceşti ani tîrzii ai existenţei mele, ani pierduţi în aşteptare, un fel de scurt interval ca acela care precede toate luptele. Ca pe cuceritorul întreprinzător al unui continent necunoscut mă adusese şi pe mine printre desişurile selvei fluviile nesfîrşite ale vieţii — ambiţia, dragostea şi lăcomia — în căutarea unor meleaguri liniştite unde să mă opresc pînă la terminarea războiului cînd va veni vremea să mă întorc în Europa. Dar a trăi nu putea să însemne să te hrăneşti doar cu amintiri sau să încerci momente de nelinişte în fiece dimineaţă la aflarea ştirilor de război, citite sau ascultate la radio, între atîtea alte anunţuri diferite. A trăi înseamnă a lupta, a pierde şi a triumfa, a iubi şi a uri fiinţe reale şi nu a rămîne legat de trecut sau a participa, pe celălalt ţărm al oceanului, la această lume întunecată doar ascultând ştirile care ajung pînă la tine.

Trebuia să văd din nou chipuri tinere, chipuri de femei învăluite în misterul inefabil care face să renască în inimă dorinţa de a le descoperi cu care începe dragostea şi să părăsesc tristele mele tovărăşii de exil — englezoaicele de la pensiunea Miss Grace — mereu gata să mă plictisească cu obişnuitele lor opere de caritate şi reminiscenţele de viaţă europeană. Voi fi eu oare în stare să stăpînesc, fără să mă transform, acest infern monden mai teribil decît jungla ?

— Aici fiecare face ce vrea, îmi spunea Manuel cu distincţia lui firească, în timp ce mă conducea spre încăperea care-mi fusese rezervată la al doilea etaj al casei.

— Asta este soneria, în cazul cînd ai nevoie de ceva, iar aici este baia comună pentru două încăperi. Apa caldă întîrzie mai mult pînă vine de la bucătărie, dar vine, adăugă surîzînd. Trebuie să ţii seama că robinetele sînt greşit puse, unde scrie caldă, curge rece.

— La fel se întîmplă şi unde locuiesc eu. Aşa că

nu voi uita.

— Nicăieri nu se găseşte cineva care să pună robinetele cum trebuie, mai adăugă el şi apoi se retrase.

Am încercat să mă odihnesc cîteva minute înainte de a merge la cină, dar mă birui dorinţa de a cunoaşte ce-i în jur, aşa că am coborit în salonul principal unde erau aşezaţi în cerc lingă şemineu aproape toţi prietenii
şi prietenele lui Manuel. Intr-un colţ, un gramofon bolborosea răguşit cîntece ale negrilor nord-americani, servind ca pretext pentru două perechi plictisite să mimeze dansul. Ceilalţi aşteptau ora cinei ascultînd glume la modă spuse de o redactoare de la rubrica socială a unei gazete.

— Povesteşte-ne, Alicia, ce i-a mărturisit Helena lui Jaime, întrebă una dintre doamnele mai tinere.

— E de necrezut ! comentă însuşi Manuel, fără să aştepte răspunsul Aliciei.

— Ştiai ?

— Pe jumătate.

— Eu am aflat-o de la prima mînă. Joi, după petrecerea de la *Atlantic,* au plecat împreună prost dispuşi, pentru că Jaime a dansat toată noaptea cu Alicia Prado. Au schimbat apoi cîteva cuvinte neplăcute pînă cînd Jaime ameţit de băutură i-a zis : „Dacă nu-ţi place că am dansat prea mult cu Alicia, caută-ţi şi tu un bărbat".

— Formidabil ! spuseră toţi în cor, în timp ce senzaţia neplăcută de a mă simţi pîndit de o primejdie necunoscută îmi aluneca de-a lungul şirei spinării.

— Helena i-a răspuns prompt : „dacă eşti curios să afli, în viaţa mea există deja cineva. Este Enrique, asociatul tău. De patru ani ne iubim. Aşa că vezi ce faci.“ Jaime a întrebat-o atunci stupefiat cît de departe aj ajuns, la care Helena oarbă de furie, i-a strigat In faţă : „atît de departe cît se poate ajunge !“.

— Da. Eu aflasem că Jaime a plecat pe Coastă ca să se despartă de Helena pentru ceva pe care ea

însăşi i-l mărturisise, dar nu ştiam amănunte.

— Sigur, urmă Alicia, întîi a ameninţat-o că-l va omorî pe Enrique, apoi că va pleca pentru totdeauna din ţară, iar acum că se vor despărţi. Şi toate astea în mijlocul lacrimilor de o parte şi de alta, ca în filme.

— Dar astfel de mărturisiri nu se fac nici în filme. Pare ceva rusesc...

Eu, socotind că-i oportun, intervenii :

— Ruşii spun că ardoarea bărbatului stigmatizează femeia ca fierul de marcat animalele. Este posibil ca Helena să nu fi suportat remuşcarea.

Toţi rîseră, iar Manuel se simţi obligat să schimbe subiectul. Spuse, introducîndu-mă :

— Toată lumea îl cunoaşte pe domnul K., nu-i aşa ? Este vărul familiei K. de la *Central.* A trebuit să plece din Germania şi se află aici printre noi de mai multe luni. A călătorit mult prin Europa şi este un mare alpinist.

Nimeni nu putea şti dacă Manuel vorbea serios, sau în glumă referitor la acest ultim atribut al meu, dar tot atît de repede pe cît li s-a destrămat grupul, au început să se strîngă în jurul meu, unul cîte unul cu o expresie plăcută de simpatie şi prietenie întrebîndu-mă în engleză sau în franceză :

— De cît timp sînteţi aici ?

— Vă place ţara ?

— Cît credeţi că va mai dura războiul ?

— Pînă cînd credeţi că veţi rămîne printre noi ?

Eu încercam să le răspund în limita lexicului meu castilian, dar fie din cauza vocabularului meu sărac, fie că îşi făceau o onoare din a nu vorbi limba lor — ceea ce ar fi putut fi mai aproape de adevăr — toţi insistau să se înţeleagă cu mine într-o limbă care nu le era proprie.

Mai tîrziu mi-am putut da seama că, nu numai cu străinii, dar chiar şi între ei aveau obiceiul să vorbească într-o altă limbă, ocolind-o pe cea maternă ca şi cum separarea de restul compatrioţilor ar servi în felul acesta mai mult la sublinierea superiorităţii lor sociale. în cursul lunilor următoare, am rămas surprins auzind tineri

căsătoriţi vorbind între ei sau adresîndu-se fiilor lor în engleză cu un fel de orgoliu de castă, nelipsit de o anume vanitate copilărească.

Şi, într-adevăr, totul la *El Pinar* trăda aspiraţiile an- glicizante ale societăţii capitaliste în perioada ei de formare. Nu numai limba, ci şi ornamentele casei, modul de a se îmbrăca al bărbaţilor, băuturile servite şi tutunul blond — singurul acceptat în acel grup restrîns — dovedeau dorinţa de asimilare a obiceiurilor britanice, lucru care îmi atrăsese altădată atenţia în lumea înaltă din ţările balcanice. Pereţii erau plini de gravuri clasice englezeşti, strălucind de vestoane roşii, cu scene de vînă- toare de vulpi, ilustraţii cu aventurile lui Plckwick sau din viaţa lui David Copperfield, ori cu frumoase stampe înfăţişînd bidivii cîştigători ai Derbyului din secolul trecut. O sută de pipe ale stăpînului casei, fiecare de altă formă şi mărime, erau expuse în salQanele de primire, iar ceea ce înveselea, dînd o notă cîmpenească, erau draperiile scoţiene, chezăşie, de asemenea, a tributului dat modei- britanice. Atît obiectele autentice chinezeşti din sufragerie, cît şi mobila clasică Chippendale ajunseseră să se impună, probabil, ca daruri ale unui englez mărinimos, făcute cu secole în urmă. Niciodată asemenea obiecte nu ar fi putut ajunge direct la *El Pinar* ca mărturie a unei civilizaţii — alta decît cea engleză — cu atît mai puţin ca o expresie a formelor artistice ale îndepărtatei culturi chineze, aici necunoscută.

Această casă cu ambianţa ei în care mă simţeam străin, nu reprezenta pentru mine, cum ar fi dorit comesenii, casele din ţinuturile engleze, comitate vecine Londrei, pe care cu atîta zel se străduiau să le imite. îmi amintea, mai curînd, de reşedinţele luxoase din Atena sau Bucureşti unde, înalta societate, complet diferită de restul populaţiei sub aspectul educaţiei şi aspiraţiilor, încerca să contureze, pînă în cele mai neînsemnate detalii, modul de viaţă englez.

Ce posedau englezii, faţă de toate popoarele lumii, că să inspire, ca nimeni alţii, tuturor

societăţilor capitaliste din lume, această dorinţă de imitare ? Aici, ca şi în România şi Serbia, tutunul blond şi costumele de jer- seu gri, separau grupurile privilegiate din punct de vedere economic, de restul populaţiei cufundată de secole în sărăcie, mizerie şi ignoranţă. Cît timp va mai dura această inegalitate şi această lipsă de omogenitate între milioanele care formează o ţară şi zecile de mii care formează clasa conducătoare? Nimeni nu părea să mediteze la posibilitatea unei revoluţii, ca la ceva iminent, deşi fră- mîntarea latentă a forţelor populare răspundea cu ecou ameninţător cuvintelor agitatorilor politici. în acelaşii fel a trăit şi aristocraţia rusă, veselă şi încrezătoare, dispre- ţuind în preţiosul ei franţuzism timp de secole limba şi obiceiurile naţionale. într-o zi, prin trezirea dezmoşteniţilor, revoluţia a făcut ca toate frumoasele palate de inspiraţie franceză, cu operele lor de artă şi vesela de argint, să fie azvîrlite şi arse. Iar eu care de tînăr asistasem la revoluţia lui Bela Kun, nu încetam să mă întreb dacă nu voi fi din nou martor al furiei populare dezlănţuite orbeşte împotriva reprezentanţilor aristocraţiei creole an- glicizate, într-o zi oarecare şi din orice motiv, într-un an, doi sau zece, cînd va lipsi cărbunele, sau se va pierde recolta, ori ar muri asasinat unul dintre conducătorii populari care întruchipează năzuinţa colectivă a unei societăţi distincte.

Ce puteam şti în plus despre această societate diferită de cele cunoscute, bazîndu-mă pe experienţa mea europeană ? Era ca şi cum un grădinar olandez s-ar încumeta să rnticipeze evoluţia unei orhidee folosind cunoştinţele sale despre flora zonei temperate.

Idealul acelei lumi fericite de lâ *El Pinar,* în mij- locul căreia venisem să trăiesc, nu era altul decît să realizeze cu fidelitate aspectele vieţii britanice, aşa cum le relevau revistele engleze, ale căror ultime trei numere se găseau pe masa din salonul principal : *Tattler, Graphic* şi *lllustrated, London News.* Aceste publicaţii erau pentru noii mei prieteni ca şi *Coranul* pentru musulmani. Acolo puteau fi văzute

fotografiile lorzilor cu soţiile lor la cursele de cai, servind ceaiul cu pesmet la ora cinci după- amiază în casele lor de la ţară, sau jucînd golf în îmbrăcăminte excentrică care în toate Pinar-urile din lume era necesar să fie copiată pentru a fi în ton cu societatea londoneză.

— Să întrebăm ce cablograme au sosit de pe front în seara asta, spuse Manuel. In mod sigur, domnul K. ar fi interesat să poată adormi cu o veste bună. Alicia, de ce nu chemi redacţia *El Mercurio* ca să întrebi dacă au primit ştiri importante din Europa ?

Alicia s-a îndreptat spre telefon, iar Manuel adăugă, adresîndu-se nouă, tuturor :

— Nu voi mai continua să ofer whisky la fiecare. Cine doreşte se poate servi. Simţiţi-vă ca acasă.

Ca să-i fac plăcere i-am urmat sfatul şi abia atunci am început şi eu să beau.

Printre altele, Alicia se auzi din biroul alăturat :

— Cum ? Nu înţeleg. Americanii ? îl voi chema pe Manuel.

Acesta trecu alături şi deodată exclamă :

— Nu. Nu se poate. Dacă există ceva sigur ai putea să ne chemi ?

Toţi ne-am dat seama că se întîmplase ceva extraordinar. Cînd Manuel a terminat de vorbit, ne-am strîns în jurul său ca să ascultăm ce avea să ne spună.

— Nu se ştie încâ nimic sigur. Dar sînt nişte zvonuri de la Washington despre un eveniment hotărâtor pentru soarta războiului. La radio Berlin s-a auzit ceva de o armă secretă de o formidabilă putere explozivă. La Londra umblă vestea că flota japoneză ar fi atacat insulele Hawai. Mi-au promis că mă vor anunţa dacă vor afla ceva mai concret.

Imediat toţi am început să facem ipoteze asupra a ceea ce ar putea fi evenimentul hotărâtor pentru cursul războiului, însă făcîndu-se tîrziu pentru cină, soţia lui Manuel ne rugă să poftim la masă.

Conversaţia generală continuă în franceză,

presupun că în onoarea mea, cu toate că eu aş fi putut conversa la fel de bine şi în castiliană.

Manuel mă întrebă de la celălalt capăt al mesei :

— Ce plănuiţi să faceţi după ce se va termina războiul ? Vă veţi întoarce la Frankfurt sau veţi rămîne printre noi ?

— Sfîrşitul războiului... Sfîrşitul războiului ? Dar cine poate şti cînd va fi sfîrşitul războiului şi după cît timp de la terminarea lui va fi posibilă întoarcerea în Europa — am răspuns în doi peri, pentru a pune capăt dintr-o dată acestui subiect care nu mă putea interesa decît pe mine.

Din alt capăt al mesei, Mercedes, soţia unui avocat tînăr şi ambiţios, protejatul unui şef politic, mă întrerupse :

— Eu cred că vestea din seara aceasta este aceeaşi cu motivul pentru care Statele Unite au declarat război Germaniei, iar cu participarea americanilor războiul se va sfîrşi în opt luni ca data trecută. Atunci nu numai dumneavoastră, ci noi toţi vom putea să ne întoarcem în Europa. Eu vreau să-mi revăd şcoala din Montreux şi să-mi caut colegele ca să le prezint pe soţul meu. Manuel vrea să meargă la Biarritz pentru a-şi reîncepe afacerile cu oţelul. Toţi dorim să ne întoarcem ca să fim împreună la Paris, ca înainte de 1930.

In acel moment, în mintea mea reapăru imaginea sud-americanilor din anii aceia de prosperitate care au precedat marea criză. Cât îi detestam noi cei din Europa ! Nu făceam deosebire între diferitele naţionalităţi latino- americane şi îi înglobam sub un singur nume „argenti- nieni“ ! Argentinian era individul brunet, dichisit, care vorbea spaniola şi dansa tango cu enervantă lipsă de pudoare în cabaretele Europei. Ii distingeai de la distanţă după pieptănătură, după obiceiul de a vorbi tare şi după ostentaţia cu care risipeau banii. Erau clienţii preferaţi ai impresarilor de spectacole de noapte, cei care susţineau practic localurile de distracţie. Hotelierii îi tolerau, iar nci, burghezii din nordul Europei, îi dispreţuiam ceva mai mult decît

pe ceilalţi latini. Simţeam că pentru ei bătrâna noastră lume reprezenta ceva numai cînd o tratau drept loc de bacanale, orgii şi dragoste uşoară, mercantilă. Nici arta, nici istoria, nici plăcerile simple, ca o masă bună, nici frumuseţea peisajelor noastre nu-i interesa. Acum rolurile se schimbaseră. Eu sînt corpul străin în acest organism exuberant şi mi-a trebuit mult ca să-mi explic ura înverşunată pe care reuşisem să le-o inspir în acel timp.

Fără îndoială, ideea lui Mercedes de a se reîntîlni toţi la Paris, se înfăţişa cu claritate minţii mele. Parcă-i vedeam, ieşind împreună de la vreo slujbă catolică, care servea ca loc de întâlnire în vreun cartier elegant, sa- lutîndu-se unii pe alţii cu voce tare şi tăind drumul pietonilor, ca şi cum ar fi fost stăpînii lumii. Biserica, în zilele de duminică, ar fi fost din nou pentru ei loc de întîlniri obligatorii ca să-şi pună de acord programele nocturne, exact cum funcţionara alege staţia metroului ca să-şi dea întîlnire cu amantul ei, după orele de lucru.

— Cine ştie dacă va mai prezenta interes pentru dumneavoastră să vă întoarceţi, am spus fără convingere, în scopul de a le reaminti abisul din ce în ce mai adînc care ne separa. Totul va fi atît de schimbat, oamenii vor fi foarte săraci...

— Da, zise soţul lui Mercedes, un bărbat de patruzeci de ani, gras şi afabil. Totul va fi foarte schimbat şi Europa va rămîne complet ruinată, însă va atrage permanent turismul. Ţinut al făgăduinţei este America de Sud. Aici este viitorul. Noi vom fi în secolul al XX-lea ceea ce au fost Statele Unite în secolul al XlX-lea. Oamenii şi capitalurile europene vor trebui să se refugieze aici şi chiar nord-americanii nu vor mai dori aventuri în Europa, ci vor prefera să investească în acest continent. Vom aduce toţi specialiştii necesari şi se va înregistra o emigraţie de tipul acela care a dezvoltat Statele Unite în secolul trecut. Vom fi ca şi ei, în mai puţin de cincizeci de ani. Deja, în ziua de azi, Buenos Aires este al treilea oraş din lume sub aspect demografic, după New York şi Londra, iar Mexico şi São Paulo vor fi în mai puţin de zece ani tot la fel de populate ca Parisul şi Berlinul. Sîntem ţările

viitorului. Idealul va fi să trăieşti aici şi să mergi în Europa numai ca să petreci cîteva luni pe an. Niciodată nu ne vor lipsi untul, gazul, mîncarea sau ţigările.

Limbuţia interlocutorului meu mă deconcertă, adu- cîndu-mi în minte imaginea acelor arbori foarte înalţi care se hrănesc din pămîntul fertil al selvei, fără a ajunge vreodată viguroşi. Ceea ce spunea, dovedea atîta exaltare încit, mă gîndesc, reflectînd la dialogul acela, că nu ar fi fost exclus ca Perez să se fi pronunţat sub influenţa alcoolului.

Eu aveam reţineri în privinţa optimismului său fără margini, optimism aproape jignitor faţă de un european, dar mi se părea nepoliticos să-l întrerup sau să-l contrazic, de aceea am preferat să păstrez o tăcere discretă. De cîte ori nu fusesem martorul unei exaltări asemănătoare din partea tinerilor, în special cei pasionaţi de politică, atunci cînd în Balcani se primea vestea descoperirii unui nou teren petrolifer sau a posibilităţii unui nou împrumut englez ? Oamenilor din aceste ţări li se părea un imperativ istoric că vecinătatea cu. Austria, Italia şi Germania va decide ca mai devreme sau mai tîrziu, să ajungă la un grad de civilizaţie asemănător. Şi, bineînţeles, în pofida atîtor pronosticuri privind venirea unor zile mai bune, niciodată, nici unul din aceste state nu s-ar putea scutura de viciile ancestrale. Poporul uitat, trebuia să trăiască în cea mai deplină mizerie iar guvernele nu erau numai instrumente ale marii burghezii, ci complice cîteodată involuntare, iar de cele mai multe ori cu bună ştiinţă, la starea de profundă inegalitate economică şi socială care întîrzia progresul colectivităţii în beneficiul cîtorva privilegiaţi. Nu s-ar fi putut întîmpla la fel şi în această Americă ? Nu exista, din întîmplare, o confuzie asemănătoare între viitorul unor puţini indivizi cu stare şi adevăratul viitor naţional ? Statele Unite ale Americii puteau foarte bine — şi pentru multe secole — să se situeze în fruntea civilizaţiei, cum o făcuseră şi ţările din occidentul Europei, fără să fie prejudiciate de faptul că la mii de kilometri spre sud, popoare mai vechi nu vor

trece niciodată în categoria adevăratelor state, fiind ţinute într-o stare de anarhie prin lovituri militare şi revoluţii, sărăcite din pricina exploatării de secole a unei minorităţi privilegiate. Cum aş fi putut eu crede că America de Sud va ajunge să înlocuiască Europa ? Nu putea fi decît una din acele fraze şablon de care se foloseau oamnii de stat pentru a invita la înţelegere partidul politic opus, aşa cum auzisem de atîtea ori în Serbia.

Un anume domn Castaneda, care, cu trăsăturile sale orientale ar fi putut face pe mandarinul într-un număr de prestidigitaţie şi pe care-l cunoscusem în după-amiaza aceea la club, interveni :

— Dacă Statele Unite vor intra în război, acesta nu va putea dura mult timp. Efectului american nu-i poate rezista nimic. Ei inventează în fiece zi ceva în privinţa armamentului, aviaţiei, medicinei şi în toate domeniile ştiinţei... Urmă apoi cu o erudiţie extrasă din *Readers Digest* *. Vor fi stîrpiţi ţînţarii la tropice pentru că va apare un produs care îi va face să piară în aer dacă se vor apropia la o anumită distanţă de corpul omenesc. Este interesant de remarcat ce va reprezenta pentru sănătatea locuitorilor din ţările tropicale această descoperire. Nu va mai exista malaria. Un alt medicament miraculos, care deocamdată nu se găseşte în comerţ, va vindeca în cîteva ore tifosul, artrita, febra pernicioasă, pneumonia şi toată gama bolilor infecto-contagioase...

[1] După război această revistă se publica tradusă în castiliană cu titlul *Selecciones* şi cum lectura ei nu mai era privilegiul celor ce vorbeau engleza, nimeni la *Cabrera* nu mai trecea drept erudit citind-o (n.a.).

— Asta e ! Asta e ! întrerupse entuziasmat Perez. Cît de transformat va fi tropicul cu ajutorul acestor medicamente !

Castafieda vorbi apoi despre elicopter care va lua după război locul automobilului şi pentru care se construiau în Brazilia case cu terase speciale, desenate de arhitecţii cei mai novatori din lume. Deodată, sună telefonul şi în timp ce Manuel răspundea, toţi rămăsesem în aşteptare.

— Se pare că japonezii au atacat prin

surprindere insulele Hawai, dar nu s-a confirmat încă. în această noapte nu vom afla nimic mai mult, spuse întorcîndu-se la masă.

Perez, stimulat de alcool, urmă :

— Este de necrezut ! Fantastic ! Dacă Japonia a atacat Statele Unite, Uniunea Sovietică va ataca Japonia. Sînt inamice prin tradiţie. Uniunea Sovietică şi Statele Unite aliate ! E neverosimil ! Ce poate ieşi din această alianţă ? Fără îndoială, deruta tuturor celor din Europa precum şi a celor din Asia, iar, după război pace generală, pentru că Uniunea Sovietică va sfîrşi prin a se apropia de puterile occidentale în ceea ce priveşte libertatea civică şi toleranţa religioasă, în timp ce englezii şi americanii se vor socializa...

Nimeni nu-l lua în seamă, în momentele acelea, pe Perez, cu excepţia mea. în mod tainic mă simţeam împins la îngăduinţă faţă de tinereţe şi de dorinţa de a lega prietenie cu avocatul acela atît de locvace şi optimist. Cît de bine ştia să facă proroci ri ! Cît aş fi dat să am şi eu aceeaşi vîrstă şi să nu fi cunoscut niciodată războiul în ţara mea încît să-mi pot permite a crede în miile de minunăţii care anunţau din cînd în cînd — şi oricine putea afla asta — că vor mîntui lumea ! Soţia sa, care înainte de cină se apropiase de mine pentru a-mi cere să-i repet proverbul rus, avea ceva plăcut care mă atrăgea, imposibil de definit în momentul acela. Să fi fost oare timbrul vocii, poate ochii cercetători, silueta delicată sau tăcerile ei îndelungi ce o făceau să pară de o discreţie aproape saxonă ?

După cina la care băusem mai mult decît trebuia, m-am simţit foarte singur, rătăcit în această lume de valori schimbătoare unde nu exista nici măcar circuitul anotimpurilor, ca şi cum timpul ar fi rămas pe loc şi unde un frig necunoscut mă pătrundea pînă la os... începusem să-mi privesc mina stîngă ca pe singurul bun familiar care-mi mai aparţinea şi care rămăsese în acelaşi timp despărţit oarecum de restul corpului. O făceam în mod discret, ca nimeni să nu observe. îmi priveam palma sau fiecare deget în parte, aşa cum o face prima oară noul născut în leagănul său. Sînt de fel stîngaci

ş; întotdeauna m-am întrebat ce rol putea să aibă în viaţa mea acest defect, sau anomalie cum era numită pe atunci şi pe care în toate mediile sociale, părinţii încercau să o înlăture la fiii lor încă din copilărie. Să fie poate timiditatea care mă caracterizează o consecinţă a primilor mei ani cînd nu mă dezobişnuisem încă de aceasta ? Nu este ea oare izvorul demonismului interior care mă împingea instinctiv spre a-i contrazice pe ceilalţi ?...

în timp ce-mi analizam minuţios mîna sub toate aspectele, gîndindu-mă la aceste lucruri, mai singur şi mai izolat ca niciodată, am văzut-o deodată pe Mercedes, soţia avocatului, apropiindu-se de mine ; mă pregăteam să aud tipica întrebare, care era ca un „Sesam deschi- de-te“ al vieţii mele lăuntrice : dacă eram mulţumit în această ţară.

Mă plictisisem să tot ascult aceeaşi formulă convenţională în timpul acelei nopţi şi mă gîndeam că vorbind rar şi cu emfază aş fi reuşit să sustrag discuţia noastră de pe făgaşul cunoscut şi să reţin pe Mercedes cîteva minute în plus faţă de cele dictate de o simplă politeţe. Dar nu aceasta era intenţia ei. Dimpotrivă : îmi sugeră să mergem să servim ceva răcoritor în bibliotecă, pentru a scăpa de fumul din salon. Acolo îmi vorbi din nou de Europa, de colegiul din Montreux şi de trecerea ei prin Germania.

Mercedes a fost- prima femeie din acest mediu cu care am reuşit să discut în mod atît de ijitim, ca şi cum ne-am fi cunoscut dinainte. Era ca o punte întinsă între cele două lumi sau ca un rîu care-mi deschide drum spre a putea pătrunde în desiş. Cine ştie dacă fluidul afecţiunii sale nu m-ar fi putut ajuta să pătrund în selvă, într-o zi, ca unul dintre multele rîuri ale vieţii ce alergau liniştite şi ascunse pe sub barierele convenienţelor sociale. Fluid era de asemenea Olga, dar al dorinţei şi pasiunii, cu ţinută ei majestoasă, pe care mi-o amintisem de atâtea ori în noaptea în care băusem zdravăn... Nu ar putea oare dragostea fizică, atît de elementară în manifestările ei, ca însăşi apa, să mă aducă pe

teritoriul prieteniei, unde pasiunile nu cunosc graniţe, nici limbă ?

Imediat sosi şi soţul lui Mercedes şi încercă să reia cu referire la comerţ, discuţia de la cină asupra viitorului Americii de Sud.

— Dumneavoastră trebuie să vă familiarizaţi mai mult cu ţara noastră pentru a o aprecia la adevărata ei valoare. Mai devreme sau mai tîrziu, europenii trebuie sâ se gîndească să-şi facă investiţii aici dacă doresc să rămînă cu ceva. Care este beneficiul extras din capital în Europa ? Cît rămîne celor ce investesc după ce-şi plătesc impozitele ? 3% sau 4%. In America de Sud orice acţiune produce, fără a fi necesar să muncești, 10% sau 12%, în afara unor sume importante cîştigate pe piaţă. Cel care lucrează în comerţ ştie că un capital se dublează într-un an. Cumpărînd terenuri cu poziţie bună în marile oraşe, se cîştigă de asemenea, fără muncă, 50% sau 60%, prin evaluări ce se obţin în cîteva luni. Ţările noastre înfloresc şi se dezvoltă permanent. Consumul creşte în mod fabulos, an de an, şi toţi cei ce produc sînt siguri că vor găsi pe cineva care să le cumpere alimentele, îmbrăcămintea, clădirile, articolele necesare sau de lux. Aici nu există concurenţă ca în ţările industrializate. Este loc pentru toată lumea : posibilităţi imense de dezvoltare...

Discuţia aceea interminabilă la o oră atît de tîrzie şi în prezenţa unei femei tinere, mă obosea, dar nu-mi permiteam să o întrerup brusc. Cred că mi se observase scepticismul din întreaga mea atitudine, pentru că Perez a fost primul care a constatat că ar trebui să ne retragem în apartamentele noastre, nu înainte de a-mi face invitaţia ca, atunci cînd mă voi afla în oraş, să vin să-l vizitez la biroul său. Acolo îmi va demonstra cu registrele în faţă una din multele afaceri, deja realizată, aşa cum mi-o prezentase el şi la care dorea să particip.

In noaptea aceea, în dormitorul pe care mi-l rezervase Manuel nu mi-am putut găsi somnul. Mă

întrebam dacă prelungindu-se războiul, nu m-aş vedea obligat să mă adaptez felului de a fi al acestor prieteni mai tineri decît mine, care priveau viitorul cu atîta optimism şi care constituiau o lume aparte, tot atît de străină sufletului meu ca însuşi peisajul tropical ? încleştarea armată nu-i afecta decît de foarte departe şi numai pentru că, în altă situaţie, negoţul lor sporea intr-un an investiţia iniţială, după cum zicea avocatul Perez, cu 50% Şi chiar cu 100%. Afaceri uluitoare pentru un burghez european ca mine. Din teamă, niciodată nu m-aş fi încumetat să le întreprind, dar o puneam pe seama prudenţei.

Ştirea încă incertă din noaptea aceea despre participarea Imperiului Japonez şi a Statelor Unite la război — ceea ce dădea un caracter mondial operaţiunilor militare şi le-ar fi prelungit cine ştie cît — a fost o temă de conversaţie ca oricare alta. Cum voi putea trăi într-o asemenea atmosferă de tensiune pe care o înţelegeau şi din cauza căreia sufereau doar cîţiva ? Ce se va întîmpla cu noi germanii dacă aceste ţări, obligate de Statele Unite, vor declara şi ele război ? Ce se va alege de bunurile noastre ? Ce se va întîmpla cu propria noastră libertate ?

Nimeni nu a simţit atunci la *El Pinar* atîta nelinişte ca mine. Prietenii mei nu aveau deasupra capului o sabie a lui Damocles care, dintr-un moment în altul, ar fi putut să cadă aşa cum simţeam eu dacă simpla declaraţie de război între Reichul german şi acest pămînt care-mi dăduse azil mă va transforma într-un străin duşman al ţării. Pentru ei problema capitală, în aceste momente de grea cumpănă era să ştie dacă Jaime îl va păstra pe Enrique ca asociat şi dacă era sigur că Helena a ajuns cu Enrique „atît de departe cît se putea ajunge[11].

Singur, în patul meu, îmi făceam un examen de conştiinţă ca să aflu dacă acum cincizeci de ani noi trăiam şi gîndeam ca aceşti tineri, pentru care nimic nu era imposibil şÂ pentru care viitorul cel mai promiţător putea fi atins cu mina... Nu. Universul

nostru era ca şi floarea circumspectă din zona temperată. îmi dădeam seama că atunci eram — ca şi cei de acum — plini de iluzii de a căror realizare ne făceam răspunzători noi înşine, nu lumea în care trăiam. Lumea noastră era o lume paşnică, deja stabilă şi de neschimbat de la care nu aşteptam mari prefaceri care să transforme ierarhiile statale. Ea înfăţişa un univers rutinat în care coordonatele societăţii rămăseseră în mod definitiv rînduite de mai bine de jumătate de secol. Creşteam în spiritul ordinii. Vîrsta maturităţii ne surprindea pe toţi la locul care ne fusese hărăzit încă din leagăn. A vedea în cafeneaua principală a pieţii din Frankfurt aceiaşi clienţi aşezaţi mereu la aceeaşi oră şi cerînd aceeaşi băutură timp de zece, douăzeci sau treizeci de ani, era ceva pentru mine atît de firesc, ca şi trecerea anotimpurilor sau ca oricare alt fenomen obişnuit al naturii. Straniu şi anormal ar fi fost să vezi că într-o zi s-ar închide cafeneaua sau că o alta mai nouă i-ar lua clientela. Era ceva care nu se putea întîmpla, cum nu s-ar fi putut întîmpla ca noi tinerii să o luăm pe un alt drum decît cel ales din adolescenţă, sau pe care ni l-au trasat înaintaşii noştri, pentru că noi eram mai- disciplinaţi, mai supuşi în anumite relaţii cu persoanele, cu situaţiile, cu lumea în general. Eram ca plantele dintr-o grădină bine îngrijită şi păzită.

In Franţa nu se obişnuia ca soţul să-şi tutuiască soţia şi nici s-o prezinte prietenilor pe numele ei de botez. întotdeauna era recomandată ca doamna X ; acesta era obiceiul respectat chiar şi de prietenii cei mai intimi, în America de Sud, constatasem chiar în seara aceea cu Mercedes, cît de repede se ajungea la un grad de camaraderie pe care noi europeni nu-l cunoaştem ! Aici numai în mod excepţional se cheamă o persoană pe numele ei de familie. Tutuiala i se acceptă unui prieten la puţine săptămîni după ce l-ai cunoscut. Porţile caselor se deschid cu o mare uşurinţă în faţa străinilor cînd sînt consideraţi egali din punct de vedere material. Problemele cele mai intime, ca aceea a lui Jaime şi a

Helenei, se împărtăşesc confidenţial şi persoanelor cu care ai doar relaţii comerciale sau mondene. Rezervele au dispărut pentru că natura se revarsă distrugîrid la fiece pas mii de obstacole...

Voi ajunge oare şi eu să fiu una din lianele care se încolăcesc pe arborii pădurii de pe roditorul pămînt ecuatorial ?

II

I-Xipă-amiaza de duminică trecu liniştită. Din oraş veniseră să ia prînzul mai mulţi invitaţi printre care şi ambasadorul din Chile, Beteta, cu soţia — aflaţi în trecere pentru a-şi face concediul — şi alţi tineri celibatari, care vroiau să facă echitaţie.

Ziarele de dimineaţă nu au adus nici o ştire concretă asupra evenimentului important de care se vorbise în noaptea trecută, dar zvonurile care circulau în marile capitale erau reproduse cu toate amănuntele. Către ora unu după-amiază se află la *El Pinar* prin intermediul unui telefon din partea unuia din prietenii lui Manuel că flota japoneză a atacat prin surprindere baza navală nord-americană Pearl Harbor şi că, în consecinţă, Statele Unite se aflau în stare de război cu puterile Axei.

Conversaţia din timpul zilei, se învîrti cum era de aşteptat în jurul acestui eveniment care avea să modifice substanţial cursul războiului. Fiecare din cei prezenţi comenta întîmplarea în măsura în care-l interesa sau afecta direct. Perez avea noi motive să-şi dezvolte prezicerile asupra rolului care-l avea de îndeplinit America Latină şi perspectivele economice în viitorul apropiat. Beteta care negocia în acel timp un tratat cu Chile, ce pînă atunci nu prezentase importanţă, se bucura la ideea că va avea un rol de prima mînă în viaţa comercială a ţării prin proiectul său de) a schimba cafeaua pe produse

industriale chiliene. Aceste produse nu putuseră concura pînă atunci, nici sub aspectul calităţii nici al preţului cu cele americane. Vorbea aproape fără întrerupere, pe un ton confidenţial şi fără a părăsi nici un moment surîsul său stereotip şi ingenuu, care-l făcea deosebit de simpatic. Soţia sa îl privea plină de admiraţie iar în jurul ei invitaţii se extaziau observîndu-i ţinuta, linia îmbră- căminţii, şi valoarea bijuteriilor.

— Isolda este majestoasă, îmi şopti Castaneda. In orice capitală din Europa ea ar atrage atenţia. Este demna soţie a ambasadorului ţării noastre, reprezentantă tipică a frumuseţii şi a distincţiei femeilor noastre, cum spunea Cyrano, ziaristul de la *El Mercurio,* cînd a *văzut-o* la Lima.

— Dar el ? întrebai eu.

— Este de ajuns să-l vezi. Şi el este extraordinar. Vorbeşte perfect patru limbi şi-şi cheltuieşte averea ca să dea prestanţă ţării sale. Acum are închiriată în Santiago casa fostei ambasade germane, un palat care-l costă o avere şi acolo primeşte cele mai mari personalităţi din Chile. Nimeni nu vorbeşte în Santiago şi Buenos Aires decît de Beteta şi de Isolda. Dacă guvernul naţional nu ar fi trebuit să ia în seamă presiunile politicienilor, Beteta şi Isolda ar fi fost ambasadori la Washington.

Intre timp, în mijlocul unui mic cerc de persoane, lîngă lac, Beteta făcea ipoteze şi calcule asupra participării nord-americane-la război.

— Eu ştiam, şi am informat ministrul încă de anul trecut. Ataşatul comercial din Turcia, cu care sînt prieten intim, mi-a mărturisit la Santiago că japonezii vor ataca în decembrie Pearl Harbor.

— Mereu la fel, spuse Castaneda. Politicienii şi birocraţii nu ştiu decît de hîrtii.

— Dacă eu v-aş povesti ce-a făcut imbecilul de ministru, urmă Beteta. Cu o zi înainte de plecarea mea s-a primit la Ambasadă un mesaj cifrat prin care se cerea să se vorbească cu guvernul chilian şi să i se propună ca de comun acord, toate ţările latino-americane să acţioneze ca un singur bloc în

faţa eventualelor rezoluţii luate la conferinţa de pace. Imaginaţi-vă ! Să se gîndească de pe acum la conferinţa de pace şi să creadă că vor_ţine seama de noi ruşii sau englezii, cînd noi nu am lupta't alături de ei ! Nu cunosc ridicolul la care ne expunem cu astfel de „tropicalisme". Celor de aici le lipsesc mult călătoriile.

— Şi tu ce crezi că se va întîmpla cu economia noastră, întrebă Castaneda, care urmărea conversaţia ca o pasăre de pradă iscodind cele mai mici gesturi ale lui Beteta.

— Asta, cine ştie... Cafeaua poate suferi scădere de preţ, pentru că transportul pe apă în timpul războiului se face foarte greu, şi probabil se va înregistra un exces de ofertă pe piaţa internă, dar, în schimb, se vor ivi afaceri noi. Vă voi da anumite date strict confidenţiale care vă pot fi de folos : se va permite exportul a trei sute de mii de saci cu cafea contra produse industriale şi conserve. Guvernul nostru nu vrea să se facă public încă acest aranjament, dar eu v-o spun confidenţial pentru că sînt elemente de care se poate profita. Pe tine, de exemplu, spuse întorcîndu-se spre Castaneda. te va interesa să ştii că se vor importa multe instalaţii sanitare...

— Crezi că vor scădea preţurile ? îl întrebă un altul.

— Sigur, sigur. Dacă ai instalaţii sanitare vinde-le, dar să nu mă divulgi !

— De eînd s-a aflat de atacul de la Pearl Harbor, spuse negustorul privind la Beteta, m-am gîndit toată dimineaţa cu ce articole americane s-ar putea cîştiga în comerţ, făcînd de pe acum *corner* [I] marfa şi am ajuns la concluzia că produsele din oţel vor urca la preţuri de neimaginat. Sînteţi de acord cu mine ?

— Da, cu totul de acord. Eu voi intra într-o afacere în vederea cumpărării unei cantităţi de sîrmă

I Această expresie semnifică acapararea de mărfuri care produce în acelaşi timp o penurie artificială. Ea a fost redată în engleză ; am preferat să o lăsăm în această limbă, respeciînd textul lui B.'K. (n.a.).

ghimpată.

— Putem întreba mîine la bancă dacă ne împrumută bani, pentru că eu ştiu unde se poate găsi o mare cantitate, înainte de creşterea preţurilor.

— Eu aş cumpăra schelete metalice pentru construcţii, spuse Perez.

— Şi asta se poate, răspunse imediat Castaneda.

— Pe domnul K. nu-l interesează să intre în afaceri ? întrebă amabil Perez, îndreptîndu-se spre mine.

încă odată sirena lăcomiei mă . chema prin cîntecul ei să mă avînt peste ape.

— Nu pot. Am cîteva acţiuni foarte rentabile şi dealtfel nici nu am experienţă în comerţul cu materiale de construcţii.

— Dar nu este vorba de construcţii, ci numai de a cumpăra tot fierul din oraş şi apoi a-l vinde puţin cîte puţin la un preţ bun.

— Nu, pot. Şi în plus sînt foarte preocupat de noile ştiri. Infrîngerea Germaniei va înainta într-un ritm neprevăzut şi cine ştie ce se va întîmpla cu noi cei care ne aflăm pe acest continent...

— Altora, dar dumneavoastră nu, răspunseră mai multe voci în cor. 1

— In orice caz, sînt foarte dqpoimat de veştile primite. Au intrat încă două continente în război şi nu se ştie cît poate să mai dureze... Vă mulţumesc foarte mult, îmi place să cred că dumneavoastră nu veţi interpreta greşit, ca o lipsă de prietenie, neparticiparea mea. Cine ştie, poate peste cîtva timp m-ar putea interesa, dar pe moment sînt sub influenţa unui fapt care nu a făcut decît să-mi agraveze situaţia.

— După cîtva timp poate să fie prea tîrziu, domnule K.

Ce mai voiau ? Şi vînătorul zdruncinat de frigurile palustre lasă să-i scape prada.

Dialogul nostru se stinse. Am auzit imediat cum mă chema cineva din spate. M-am întors şi am văzut-o pe Mercedes.

— Vreţi să mergeţi cu maşina în satul

alăturat ? Pe dumneavoastră nu cred că vă interesează nimic din toate astea. Veniţi cu noi.

Nu m-am mai putut abţine şi i-am răspuns încer- cînd să-i transmit parcă zbuciumul meu :

— Ba mă interesează, dar prefer plimbarea.

Am plecat cu încă cinci dintre invitaţi spre un sat unde aveam să vedem o biserică veche colonială. Pe drum am început să mă informez despre Beteta.

— De ce-o fi venit ? Desigur, pentru a se consulta cu guvernul său. Trebuie să fie o persoană cheie în diplomaţie. Nu este aşa ?

Mercedes surise ironic şi ceilalţi de asemenea.

— A venit pentru că este în pericol de a-şi pierde postul din cauza lipsei sale de. discreţie. Datele confidenţiale pe care le-a furnizat prietenilor acum le repetă în toate părţile şi ministrul s-a plictisit de el. Se gîndeşte să-l retragă din Santiago şi atunci a luat-o pe Isolda cu el pentru ca în societate să se vorbească cît de important este să ai o soţie atît de frumoasă şi ca guvernul să-l lase la post. Pe de altă parte, Beteta posedă întotdeauna argumentul hotărîtor pe buze : casa ambasadei a închiriat-o pentru încă un an ceea ce costă o avere, iar sttidiile fiilor săi s-ar întrerupe dacă l-ar schimba acum... Cu toate astea mai cîştigă încă şase luni şi între timp se va schimba ministrul.

Mercedes nu-şi închipuia cît de străine îmi erau toate. Era un univers complet nou, liniştit şi plăcut la o imensă distanţă de mediul auster în care-mi petrecusem tinereţea. Misterele sale mă atrăgeau şi totodată mă îndepărtau cu puterea necunoscutului.

Automobilul aluneca pe un drum plin de praf şi cu greu distingeai la cincizeci de metri silueta sălciilor. Verdele orezului în floare dădea cîmpurilor din apropiere nuanţele .palide ale peisajului din zona temperată, la începutul verii, iar pe mine mă încerca o irezistibilă tentaţie să-mi întreb tovarăşii de drum :

„Nu este aşa că pe dumneavoastră nu vă interesează viaţa celorlalţi ? Cînd auziţi spunîndu-se că au fost o sută sau două sute de morţi într-un oraş european din cauza unui bombardament, nu vă

gîndiţi că ar fi mai bine să se termine războiul ?“

Dar nu am îndrăznit să fac decît o reflecţie cu jumătate de voce :

— Pe nimeni nu interesează morţii anonimi.

— Ce spuneţi ? interveni Mercedes.

— Că pe nimeni nu interesează morţii noştri pentru că nu sînt nici cunoştinţe, nici prieteni...

. — Nu. Poate pentru că simţim Germania foarte îndepărtată. Dacă ar fi fost din ţara noastră, chiar dacă nu i-am fi cunoscut personal, am fi citit cu groază în ziare pierderile suferite.

— Nu cred: Cine ştie dacă, chiar faţă de propriii dumneavoastră compatrioţi, mai aveţi sensibilitate. O sută de morţi nu vi se pare nimic pentru Europa. Mîine aici treizeci sau cincizeci nici nu vor conta în ochii dumneavoastră.

In mijlocul dezolantei pieţe din sat, care în epoca colonială trebuie să fi fost tîrg sau oraş, se înălţa capela de piatră pe care venisem să o vedem ; era aproape distrusă şi în zadar încercam să-i găsesc vreo urmă de frumuseţe arhitecturală care să justifice admiraţia prietenilor mei. Era un templu vechi de o sută cincizeci — două sute de ani, dar care aici par cît o mie la noi — şi acest singur considerent trebuie să fi fost de ajuns pentru tovarăşii mei de plimbare încît să-l preţuiască ca pe o autentică relicvă istorică, demnă de a fi vizitată în mod periodic. Tablourile care împodobeau interiorul capelei nu aveau nici ele, în ochii mei, vreo valoare artistică. Domnea în schimb între zidurile acesteia o atmosferă de pioşenie cîmpenească, ceva între superstiţios şi candid, capabilă să sugereze întrebări asupra destinului uman, chiar şi celor mai antireligioase spirite.

Mercedes îmi arătă, surîzînd, obiectele de ceară prin care ţăranii îşi exprimau, recunoştinţa şi devotamentul faţă de vreun sfînt, pentru o minune cu care-i binecuvîn- tase. Erau capete, mîini, picioare sau braţe grosolan modelate dar care, fără îndoială, rămîn ani şi ani lîngă altare, ca mărturie a unui semn ceresc obţinut graţie intervenţiei sfîntului păzitor al satului.

—- Este vorba de San Lorenzo şi Virgen de las Angustias, îmi explică Mercedes, cu vocea potrivită locului unde ne aflam, ca şi cum aş fi fost la curent cu obiceiurile religioase ale acestei ţări.

Apoi, în timp ce eu căzusem în extaz în faţa unei gravuri în acvaforte care reprezenta moartea credinciosului şi a păcătosului, aşa cum o va fi conceput vreun ingenios talent popular, se întoarse şi-mi şopti :

— Gravuri ca aceasta sînt cu miile în toate bisericile. .

Tabloul, de mici dimensiuni, reproducea scena agoniei credinciosului şi a păcătosului, în cadrul alegoriei proprii concepţiei catolice a izbăvirii ' credinciosul pe patul său de moarte se sfîrşea liniştit, înconjurat de familia sa, iar îngerul păzitor, aproape invizibil în spatele patului, veghea ultimele sale clipe. Alături, cel păcătos agoniza în chinuri oribile, chemat de apariţii lascive, agăţindu-se cu disperare de saci plini cu bani, care nu-i mai serveau la nimic în drumul spre eternitate. îngerul plîngea ascunzîndu-şi faţa, iar cei trei demoni înarmaţi cu furci înroşite aşteptau să-l străpungă şi să-l ducă în infern.

— Mă fascinează aceste imagini, îi spun lui Mercedes. Iar cînd ajung din nou în piaţă îi explic în continuare. Dumneavoastră nu ştiţi că eu sînt de religie evanghelică şi mama mă destinase să fiu misionar al cultului. Nu rîdeţi. Acesta este adevărul chiar dacă astăzi pare o glumă. Pînă la cincisprezece ani viaţa mea a fost ca a unui sihastru... Ca a unui călugăr.

— Să nu-mi spuneţi că aţi fost într-un seminar.

— Nu. Noi nu cunoaştem viaţa de mănăstire şi cînd vă spun de sihăstrie este pentru a vă face o idee despre lumea religioasă în care a trebuit să trăiesc în propria-mi casă. Era atît de diferită de toate astea. De aceea mă intrigă bisericile catolice. Aceste imagini... în templele în care intram împreună cu mama nu exista nici măcar un tablou sau o statuie. Un Christ domnea singuratic şi întunecat deasupra altarului, crucificat cu mîinile

una peste alta, fără a avea braţele deschise, poate ca să ne amintească că dumnezeu nu este infinit milostiv, cum pretind catolicii.

— Dar o biserică poate fi austeră şi în acelaşi timp să aibă tablouri de bun gust, catapeteasmă, scene din calvar şi din viaţa şi miracolele sfinţilor care să trezească pioşenie, îmi răspunse ea.

— Nu pentru noi. Ceea ce se reproşa în casa mea bisericii catolice era tocmai dorinţa de a-l umaniza pe dumnezeu. Dacă aţi fi cunoscut bisericile protestante unde mama mă lua, cînd eram copil să cînt primele imnuri între patru pereţi goi şi reci... O imagine în culori, anecdotică, aproape profană şi superstiţioasă ca aceea care reprezintă moartea păcătosului şi a credinciosului, nu numai că nu o aveam în templele noastre, ci mai mult, nu ne-ar fi fost permis să o vedem nici în altă parte.

— Nici chiar să intraţi într-o biserică catolică din simplă curiozitate ?

— Curiozitate cînd este vorba de dumnezeu ? Nu. Mi se pare şi acum că o aud pe mama vorbind despre biserica catolică ; „nebuna din Babilon" o numea cu numele pe care i-l dăduse Luther pentru că o considera de inspiraţie diavolească. Dar... să vorbim de altceva. Cred că vă simţiţi ca şi cum v-aş povesti de obiceiuri de pe vremea cruciadelor.

— Mă interesează foarte mult.

O interesa cu adevărat pe Mercedes lumea mea aşa cum mă interesează pe mine, cu fiecare ceas, mai mult cunoaşterea lumii ei ?

— Atunci bine. Eu nu am cunoscut ceremonialul catolic decît atunci cînd eram mai în vîrstă, în Franţa, după moartea mamei mele. „Papalitatea", cum era numită în familia mea, mă înspăimînta. Ornamentele de mătase, de purpură şi aur, frumoasele tablouri de care îmi vorbeaţi, obiceiul de a parfuma cu tămîie templele erau sacrilegii pentru sufletele simple de puritani, ca acelea ale rudelor mele.

— Dar cei din familia K., de aici, nu sînt protestanţi, nu este aşa ?

— Nu. Toţi sînt catolici, pentru că, aşa cum ştiţi, biserica din Roma pretinde ca pe o condiţie ?

căsătoriei, ca fiii rezultaţi să fie crescuţi în catolicism, şi cum soţia unchiului meu, Samuel, era catolică, verii mei au fost toţi catolici. Este una dintre contradicţiile vieţii noastre să avem o ramură catolică în familie. Dacă aţi fi văzut cum s-a făcut primirea vărului meu, Fritz K la Frank- furt unde îl trimisese unchiul Samuel ca să studieze germana şi să locuiască la noi...

— Care Fritz K., directorul de la *Central ?*

— Chiar el.

— Eu abia îl cunosc. Este mai în vîrstă decît soţul meu şi decît noi toţi. în afară de asta, pare să fie o persoană foarte ciudată, neurastenică.

— Dacă l-aţi fi cunoscut cînd era tînăr! A fost prima fiinţă care mi->a permis să întrezăresc lumea catolică şi latină de o sută de ori mai umană decât îngheţatul univers al copilăriei mele.' A fost ca o fereastră care s-a deschis şi a lăsat să intre soarele. Era un băiat vesel, jovial, nepăsător...

— Dar acum se spune că este foarte irascibil.

— Ştiu, o ştiu foarte bine.

— Deci nu a fost aşa întotdeauna.

— Nu. Eu nici acum nu-mi explic cum de a acceptat mama ca el să vină şi să locuiască la noi, la Frank- furt. A trebuit să-şi învingă multe prejudecăţi şi. să-şi stăpînească multe scrupule. Eu am încercat odată să cercetez în arhivele familiei ce au gîndit părinţii, mei despre căsătoria unchiului Samuel cu o catolică, cum era mătuşa Esther, dar nu am putut afla nimic clar. întotdeauna se refereau la ea într-o formă respectuoasă şi amabilă, chiar cînd au avut de suferit o brutală lovitură văzînd că fratele lor îşi întorsese inima spre papalitate faţă de care ei simţeau o atît de nezdruncinată aversiune.

— Ce interesant este să citeşti corespondenţa familiei după cincizeci sau o sută de ani. Nu este aşa ?

— Da, însă în secolul trecut şi în familii burgheze ca a noastră, stilul era întotdeauna convenţional. Mama mea, de pildă, cînd scria, ştia să-şi ascundă sentimentele după un văl de indiferenţă admirabilă. Atunci era un merit să poţi face asta, după cum astăzi este un merit să arăţi

ceea ce simţi. Singurul lucru curios la aceste scrisori era faptul că niciodată nu se refereau la religie şi această omitere intenţionată mi se pare că trebuia să servească dorinţei de a evita controverse cu unchiul Samuel. Cînd mă gîndesc că nu a făcut nici o singură observaţie privind comportarea lui Fritz pe timpul şederii sale la noi, admir şi mai mult răbdarea mamei mele. Vă daţi seama ce trebuie să fi însemnat prezenţa în casă a unui tînăr pe jumătate latin şi catolic, cu toată dezinvoltura şi exuberanţa unei plante tropicale ? Un tînăr precoce care ştia să treacă peste toate convenienţele şi prejudecăţile mediului burghez, cum era al nostru, în care tradiţiile erau neclintite ca munţii ? Avea abia şapte-sprezece ani cînd l-au trimis la Frankfurt şi încă de pe atunci avea relaţii cu femei, ştia să joace cărţi, să bea un pahar şi să facă chefuri cu prietenii. Eu eram cu cîteva luni mai mare decît el şi mă temeam de toate : să nu fiu neascultător, să nu contrazic, să nu mă abat de la bunele maniere socotite sacre în familia mea... Fritz nu cunoştea tradiţiile nici după nume. O singură întîmplare va fi de ajuns pentru a vă da seama. Exista în casă o pălărie a bunicului meu de pe timpul cînd fusese primar şi care se păstra ca o relicvă pusă deasupra unui şifonier din timpuri imemoriale. N-ar fi îndrăznit nimeni, niciodată, s-o atingă, iar noi, nepoţii din Germania, o priveam cu respect, ca şi cum ar fi fost însuşi cadavrul bătrânului. Ei bine, după două săptămîni de locuit în casa noastră, Fritz, într-o bună zi, s-a urcat pe dulap, a luat pălăria şi şi-a înfundat-o pe cap, înce- pînd să facă pe paiaţa. Noi nu ne-am încumetat nici să rîdem...

Vorbeam aproape singur, din dorinţa de a mă descărca sufleteşte şi a o convinge pe Mercedes că eram o fiinţă umană şi că acest contrast dintre cele două lumi nu-mi era complet nou.

— Pentru Fritz nu existau datorii de îndeplinit, nici norme de respectat, nici ore fixe pentru întîlniri, cum ne obişnuiseră părinţii noştri. Gîndiţi-vă. Noi făceam totul ca să nu întîrziem la ora mesei ! Alergam tre- cînd peste orice obstacol ca să nu ajungem cu un minut mai tîrziu. Fritz ne dădea cu

tifla dacă sosea la ora unu sau unu şi jumătate la prînz, sau la ora nouă pentru cină. Trebuie să cunoaşteţi familiile germane, ca a noastră, ca să înţelegeţi că o asemenea indisciplină reprezintă distrugerea ordinei stabilite. Tatăl meu, unchii mei, bunicii mei de-a lungul generaţiilor se obişnuiseră să iasă din birourile lor la ore fixe, cu punctualitatea cu care ies la mijlocul zilei cei doisprezece apostoli ai ceasului catedralei din Worms. Ce puţină plăcere trebuie să-i fi făcut mamei cînd vedea că un maimuţoi de şaptesprezece ani o face să-l aştepte aproape în fiecare zi.

— Foarte diferit de Fritz de acum, spuse Mercedes.

— Da. Altul. Cu noi a locuit mai mult de trei ani şi în mod sigur era foarte amuzant. L-am îndrăgit mult de atunci şi fiind aici singurul membru al familiei pe care-l cunoşteam bine, i-am dat întotdeauna toate împuternicirile pentru a reprezenta acţiunile noastre de la *Central;* de fapt, a fost persoana noastră de încredere, după moartea unchiului Samuel şi a lui Alberto. In mare parte administrarea Central-ului ne-o datorează nouă şi trebuie să recunoaştem că şi-a îndeplinit obligaţiile admirabil. Ce importanţă poate avea pentru mine că azi este ursuz ? Eu păstrez o amintire frumoasă tinereţii noastre şi lucrurilor pe care le-am învăţat atunci de la el.

— Bune sau rele ? întrebă cu ironie Mercedes, în timp ce întorceam maşina să revenim la *El Pinar.*

— Şi bune şi rele. A fost un prieten bun şi m-a ajutat mult. Ce este viaţa ! Acum a redevenit mentorul meu, pe timpul primei perioade a şederii mele în această ţară. Cînd vreau să ştiu anumite lucruri sau să am vreo informaţie despre o persoană sau să obţin ceva la preţ normal, apelez la Fritz sau îi telefonez şi întotdeauna obţin ceea ce doresc.

— Şi ce îl vei întreba mîine despre mine ? mă întrerupse Mercedes, parcă încercînd să pună capăt amintirilor mele atît de puţin interesante pentru ea.

Cîte nu aveam să-l întreb ! întocmai unei corăbii care ridică velele şi se avîntă în ape adînci, începeam să navighez fără busolă, în căutarea unor

insule fabuloase care mă atrăgeau spre ţărmuri necunoscute. Ce comori sau riscuri îmi rezervau aceste mări ?

In momentul acela ajunseserăm la *El Pinar* şi exclamaţiile de bun venit ale celor care rămăseseră să-l asculte pe Beteta nu mi-au permis să-i răspund.

III

A

— ^*-vem pînă acum o ofertă pentru o mie de tone de fier de construcţie a şase sute de dolari tona şi deja pe piaţă se vinde tona fracţionată în mici cantităţi la şase sute douăzeci de dolari. Mai aveţi încă timp să hotă- rîţi dacă participaţi şi dumneavoastră la această afacere, îmi spuse Perez prin telefon.

— Vă mulţumesc. Dar nu pot pentru moment, aşa cum v-am explicat.

In acest timp evenimentele pe scară mondială şi naţională s-au succedat cu o rapiditate uluitoare. Statele Unite se aflau în stare de război cu Germania, Italia şi Japonia. Singapore, asediat de japonezi, era pe punctul de a cădea, după ce ambele cuirasate britanice, cele mai bune, fuseseră scufundate de aviaţia japoneză, iar insulele Filipine erau ca şi pierdute în totalitate pentru ţările aliate. Dar pe Perez şi pe prietenii săi nu-i interesa decît creşterea preţului la fier.

In oraş circulau cele mai extravagante zvonuri cu privire la soarta ce-i aştepta pe supuşii puterilor duşmane, în cazul în care şi această ţară ar declara război. Unii dintre compatrioţii mei spuneau că aflaseră, din surse sigure,. că vom fi închişi într-un lagăr de prizonieri situat în munţii din inima ţării, alţii că vom fi predaţi guvernului nord-american, în urma acordului pe cale de a se stabili, iar cei mai optimişti sperau să fim schimbaţi cu civili latino-

americani pe care războiul îi surprinsese pe teritoriul inamic. în tot cazul, pentru mine era cert că începea o perioadă de nesiguranţă asemănătoare cu cea care a precedat plecarea mea din Germania, şi că între nenumăratele alternative care mi se înfăţişau era şi aceea de a redeveni prizonierul naziştilor, tocmai în momentul în care vor începe înfrângerile militare în Uniunea Sovietică, de care ca întotdeauna vor fi făcuţi vi- novaţi evreii sau presupuşii evrei, după tehnica lui Goeb- bels cu care toată lumea era deja familiarizată.

Cum aş fi putut să mă lansez în afaceri comerciale în asemenea circumstanţe ? De ce să mă angajez în investiţii financiare cînd propria-mi libertate era în joc ?

Ca să aflu la ce trebuia să mă aştept am apelat din nou la Fritz care, datorită situaţiei sale privilegiate în viaţa financiară a ţării şi a relaţiilor sale, putea fi mai bine informat decît oricare din compatrioţii mei, asupra eventualului curs al politicii interne şi internaţionale pe care gîndea să o aplice guvernul.

In dimineaţa aceea, în timp ce aşteptam ca Fritz să-mi consacre, ca de obicei cele cîteva minute pe care în mod periodic i le ceream pentru o întrevedere, con- templînd pe sală tabloul în ulei ce-l reprezenta pe unchiul Samuel, albit de ani, mă gîndeam cît de sobru l-au făcut anii pe vărul meu, şi cum temperamentul acela vesel de odinioară a fost înlocuit de această gravitate uşor ostentativă pe care eu am considerat-o întotdeauna ca pe o tară a familiilor noastre germane.

Secretare, tehnicieni din toate domeniile, contabili, agenţi de publicitate defilau prin cabinetul său, iar eu mă simţeam ca un client la dentist care-şi aşteaptă rândul privindu-şi vecinii.

— Ce spune „regele Elfilor" ? mă întrebă salutîn- du-mă cordial cu o poreclă care aparţinea tinereţii noastre.

— Nimic sau foarte mult. Am legat multe prie-tenii în ultimul timp. Am fost în *week-end* la *El Pinar* şi acolo l-am cunoscut pe diplomatul Beteta, care

are o soţie foarte elegantă, pe un milionar cu numele Cas- taneda şi pe o fiinţă încîntătoare, Mercedes de Perez, cu care poţi întreţine o conversaţie foarte plăcută. Dacă nu ar exista evenimentele internaţionale, aş putea spune că, în sfîrşit, încep să mă simt bine în această ţară.

Fritz avea obiceiul să mă asculte cu nervozitate, cu un fel de nerăbdare care uneori mă făcea să mă tem că aş fi inoportun. In timp ce-i vorbeam, apuca oricare din obiectele ce le avea la îndemînă, în general creionul cu care lovea biroul cîteva minute, privindu-mă fix şi clipind continuu. Era obsedat de obîrşie şi bogăţie, obsesii de neconceput în acea noapte a destinelor omenirii, cînd suferinţa ne făcea deopotrivă egali pe toţi.

— Manuel face parte din „lumea bună", îmi spuse, întrebuinţînd această expresie obişnuită în cercul de la *Cabrera.* Persoane cunoscute de mult timp şi care întotdeauna s-au bucurat de toată stima. *El Pinar,* de exemplu, le aparţine de aproape un secol, ceea ce în această lume de îmbogăţiţi este un caz din ce în ce mai rar. Toate domeniile au căzut în mîinile veneticilor...

Ce mă puteau interesa pe mine tranzacţiile de pă- mînt cu semnificaţia care le-o dădea Fritz ?

— Cînd un individ din provincia se îmbogăţeşte şi se stabileşte în capitală, primul lucru pe care-l face este cumpărarea unei case la ţară. Este semnul neîndoielnic al superiorităţii sale sociale şi economice. Fiii lui, în general mai puţin capabili şi muncitori, doresc exploatarea proprietăţii pentru agricultură, iar a treia generaţie, care este deja „lumea bună“ sfîrşeşte prin a dori s-o vîndă comerciantului sau politicianului la modă, recent îmbogăţit. Este o lege inevitabilă de cînd există republica.

începusem să-mi pierd răbdarea ascultînd aceste speculaţii mondene, dar Fritz continuă să mă iniţieze :

— Să cumperi o proprietate la jumătate de oră de oraş este ca şi cum ai cumpăra un titlu de nobleţe de la Papă. Noii veniţi îşi desfăşoară

activitatea lor socială în una din aceste case pe care familiile scăpătate sînt nevoite să le-o vîndă. Asta ar fi ca şi cum în Europa s-ar putea vinde odată cu vechile castele şi poziţia socială a stăpînilor lor. Toate aici sînt foarte şubrede ! Rare, foarte rare sînt cazurile cînd o proprietate rămîne în mîinile stăpînilor ei mai mult de trei generaţii, ca *El Pinar.* Poate doar verii mei Carrizosa se pot mîndri ca prietenul tău Manuel că au o casă la ţară de la un străbunic.

Fritz avea, încă din tinereţe, mania puţin provincială de a-şi clasifica relaţiile pe categorii sociale mai mult sau mai puţin înalte ; apreciate fiind doar cele care se înrudeau cu el, ca cei din familia Carrizosa din partea mătuşii Esther. Familia noastră germană, atît de respectată între burghezia din Frankfurt pentru tradiţiile ei comerciale, nu constituia pentru el nici un motiv de orgoliu. Nu eram cunoscuţi aici pentru că nu aveam proprietăţi rurale în vecinătatea capitalei, iar a fi acţionar fondator al unei fabrici de ţigări era ceva prozaic şi abstract, deci nu se putea vedea sau palpa. Nu-mi spusese niciodată, dar eu bănuiam, că începuse să se simtă stingherit cu o rudă care avea toate aparenţele unui emigrant german, căci, pentru el, doar a avea proprietăţi în împrejurimile Londrei se putea compara cu a fi unul din stăpînii „bătrînelor castele", care treceau din mînă în mînă în acel podiş al Anzilor.

Văzîndu-l cum domneşte ca un zeu în mijlocul secretarilor şi tehnicienilor în timp ce-şi împărţea com- patrioţii în „lumea bună[44] şi cei ce nu aparţineau acestei categorii, îi ascultam, cu un amestec de curiozitate şi neîncredere, comentariul său copilăresc şi inofensiv. Eram ca şi exploratorul care se opreşte un moment să contemple planta cea mai originală din mijlocul selvei.

— Şi cine sînt aceşti Perez ? am profitat să-l întreb.

— Perez, pe care-l cunosc doar din relaţii de salut, este descendentul unei familii bune, scăpătate. Se pare că este foarte ambiţios şi, pentru

a se afirma, a intrat în politică în partidul unui şef de stînga, cel mai revoluţionar. A avut mai multe posturi diplomatice care i-au permis să cunoască lumea şi într-o zi va ajunge rpinis- trul afacerilor externe sau senator.

— Din cîte îl cunosc, eu nu cred să aspire la politică sau la diplomaţie. Ce-l interesează sînt banii.

—■ Bineînţeles. Insă eu susţin că e foarte ambiţios.

— Da. Aici trebuie să fie ca în Balcani, unde nimeni nu se limitează la a fi un „politician[41], dacă nu este şi o persoană bogată. în timp ce, în Anglia sau Franţa, condiţia de om politic este un lucru de onoare, în Serbia şi România toţi o disimulează trecînd drept ziarişti, profesori, cadre universitare, avocaţi etc. Argumentul hotărîtor al bogătaşilor din cercul militar de la Bucureşti contra unor Papadouplos, Ensler sau celor care se aflau în acel moment la putere era întotdeauna acelaşi : „politicienii nu ştiu pentru că niciodată nu au lucrat...[44]. Toate relele din ţară veneau deci de la faptul că guvernau politicienii şi nu oamenii de afaceri. Papa- douploşii sau Enslerii nu moşteniseră nici o avere şi nici nu o cîştigaseră, în consecinţă nu ştiau nimic. Mai mult, trebuiau să scrie la ziare, să ţină discursuri, două ocupaţii nedemne de nişte oameni de afaceri, care se simţeau binefăcătorii ţării şi care se credeau singurii cu drept de a vorbi. închipuie-ţi Fritz, ce te-ai face dacă lui Bismark sau Disraeli le-ar fi ruşine să se numească ei înşişi politicieni, iar bogătaşilor din Germania şi Anglia li s-ar spune că nu sînt oameni politici pentru că nu au făcut bani înainte de a fi miniştri !

— Aici este cu totul altceva. Pentru progresul ţării eu consider necesar să conducă oameni cu experienţă în afaceri. Castaneda, de exemplu, care este un tînăr educat în Statele Unite, ar trebui să fie ministru sau cu timpul preşedinte. Este foarte capabil. Cu oameni ca el am ajunge la nivelul Argentinei sau Canadei.

— Spune-mi, Fritz, l-am întrerupt atunci, eu nu m-am încumetat să întreb pe nimeni, dar mă intrigă

să aud atît de des în conversaţiile particulare şi să văd chiar în documente oficiale, această dorinţă puternică de a fi ca Argentina, ca Belgia sau ca Suedia. Pentru ce nu vă gîndiţi că într-o zi se va ivi posibilitatea de a le ajunge, dar prin voi înşivă, în loc să trăiţi comparîndu-vă imaginar cu ceilalţi ? Este o altă obsesie pe care nu am întîlnit-o decît aici şi în ţările balcanice. Cînd se inaugura o clădire în România, primul lucru care se auzea era că seamănă cu una din Berlin sau din Londra.

— Cum putem fi noi înşine dacă aici nu există nimic ? Ce cultură, ce tradiţie, ce rasă există ca fundament pentru ca să fim, cum zici tu, noi înşine ? Aici lucrul necesar este emigraţia europeană, mult sînge alb...

— Eu pot începe cînd vrei, dar mi se pare oarecum deprimantă ideea pe care o ai despre compatrio- ţii tăi.

Fritz tăcu în faţa ieşirii mele, manifestînd o atitudine de reproş care mă făcea să-mi amintesc de caracterul straniu ce i se atribuia în oraş, şi pe care pînă atunci nu i-l cunoscusem. Auzisem destule legende despre comportamentul său, dar nu le consideram verosimile şi nu puteau altera stima ce i-o purtam : că se scula în zori pentru a-şi lustrui singur imensa colecţie de pantofi în timp ce un servitor îi citea presa, că avea obsesia de a sincroniza în casă sunetele a opt pendule, din dorinţa de a auzi ora în orice cameră s-ar fi aflat, iar, pentru ca fiul său să nu aibă soarta fiului lui Lind- berg, ar fi instalat un sistem periferic de alarmă în grădina casei sale de la ţară. Nici una din aceste extravaganţe nu ar fi putut influenţa bunele noastre relaţii. Mă încerca, fără îndoială, tentaţia neostoită de a cunoaşte mai bine caracterul său, pătrunzînd cu indiscreţia mea placiditatea sa de pachiderm.

— Aminteşte-ţi, i-am spus, cum încă din tinereţe ţi-ai propus să aduci sînge alb şi european în această ţară. încă înainte de a veni în Germania, să locuieşti cu noi. erai deja matur. Dacă nu ai fi fost tu, care să mă înveţi să susţin o conversaţie într-o cafenea şi să mă fac plăcut femeilor pentru ca apoi

să le dau întîlnire pe străzile cele mai dosnice, la căderea nopţii, cine ştie cît timp ar mai fi trecut pînă să-mi pierd inocenţa. Ne educaseră atît de sever ! Acum câteva zile, în timp ce contemplam un tablou într-o biserică de ţară, mă gîndeam la deosebirea dintre căminele noastre, la consternarea care ne-o producea nouă, verilor tăi din Frankfurt, educaţia ta religioasă. Tu nu aveai datorii de conştiinţă, cum le înţelegeam în familia noastră. La şaptesprezece ani erai eliberat de toate scrupulele copilăreşti. Cît te invidiam ! Te duceai la concerte sau la teatru, în timp ce noi eram obligaţi să rămînem acasă în fiecare duminică să citim biblia împreună cu mama, să cîntărim fiecare din cuvintele Epistolei sfîntului Pavel adresate evreilor referitoare la izbăvirea prin credinţă. Ce duminici triste ! Tu nu trebuia decît să mergi pentru o jumătate de oră la slujba din bătrîna capelă catolică că să-ţi faci datoria. Era recomandarea pe care mătuşa Esther din America o făcuse mamei mele asupra conduitei tale religioase şi ea, cum era atît de zeloasă la îndeplinirea îndatoririlor, te obliga să asişti cu regularitate la slujbă, fără să comenteze. Astfel, era firesc să nu-ţi faci griji în ceea ce priveşte viaţa eternă. Recunoaşte că noi trebuie să-ţi fi părut nişte tonţi.

— Nu. Deloc.

— Dacă pînă şi asta îţi făcea plăcere : să mă vezi scandalizîndu-mă la confidenţele tale despre unele boli ruşinoase pe care, probabil, niciodată nu le-ai avut! Tu poate te-ai schimbat mult,, dar eu îmi voi aminti permanent cum erai.

Fritz se întoarse din nou să mă privească cu acea expresie de nepăsare gravă care constituia parcă un reproş la ceea ce-i spusesem. Atunci, schimbînd subiectul, am continuat :

— Spune-mi cine este Mercedes, soţia lui Perez ?

— E dintr-o familie pe care o cunosc foarte puţin, abia după nume. A trăit mult timp departe de ţară şi părinţii ei duc o existenţă care se poate numi

boemă. Nu-i interesează opiniile altora, trăiesc înconjuraţi de artişti, ziarişti şi politicienii partidelor opuse. Este o casă în care, după cum se spune, soţii care se plictisesc cu soţiile lor vin să se întâlnească cu alte soţii ce se plictisesc de soţii lor. Conversaţia în casa ei are faima de a fi foarte liberă faţă de felul nostru de a gîndi. Invitaţii fac. tot felul de glume decoltate, se făiesc că nu aparţin nici unei religii şi beau serios. Eu cred că este singura familie atee din ţară. După cîte ştiu, nici unul din fiii lor nu a fost botezat într-o bserică, nici nu au primit prima împărtăşanie, nici nu s-au căsătorit catolic, cum face aici toată „lumea bună".

— Atunci nu fac parte din „lumea bună" ? întrebai cu ironie.

— Ba da, fac parte din „lumea bună", dar familia Perez, pe timpul cît tinerii erau logodiţi, s-a opus cu străşnicie acestui matrimoniu, cu toate avantajele de ordin material pe care le-ar fi adus această alianţă. Cu persoane care nu cred în dumnezeu nu se ştie... Fără îndoială, nu am auzit niciodată nimic rău despre Mercedes şi este foarte, foarte bogată.

Banii reveneau frecvent în discuţiile lui Fritz, şi nu am rezistat tentaţiei de a-l consulta în legătură cu eventualitatea de a vinde o parte din acţiunile mele de la *Central;* nu numai pentru a obţine un mare profit, ci pentru a avea ceva de care să mă ocup. Cu timiditate, ca şi cum aş fi presimţit furtuna ce avea să urmeze, am început :

— Perez mi-a spus că banii produc aici pînă la 5O°/o profit cînd îi manevrezi singur, în loc să-i ai in- . vestiţi permanent, cum sînt acţiunile comune în industrie. Cred că intenţionează să mă invite să realizăm vreo afacere împreună pentru că mi-a vorbit cu multă insistenţă de perspectivele economice care se deschid pentru ţară, odată cu participarea Statelor Unite la război. Eu sînt foarte mulţumit cu venitul meu, care-mi ajunge să trăiesc şi, cu toate că am avut altădată o avere considerabilă, întotdeauna mi-a plăcut să duc o viaţă fără

lux şi relativ modestă. Insă uneori mă cuprind mustrări de cuget că nu am realizat nimic, că trăiesc ca un leneş, şi mă gîndesc că aş putea să întreprind vreo afacere vîn- zînd o parte din acţiunile mele de la fabrica de ţigări.

Selva are proprii ei monştri vegetali, ca de pildă *pringamoşa,* ascunşi sub aparenţele cele mai inofensive. Dacă l-aş fi insultat pe Fritz, cred că nu ar fi reacţionat atît de violent cum a făcut-o în faţa propunerii mele. Şă-mi vînd acţiunile de la fabrica de ţigări, chjar. şi ipotetic cum îi spusesem eu, era pentru el o grea ofensă. Să fie teama de a-şi vedea compromisă situaţia sa de director odată cu intrarea unor noi acţionari care mă vor înlocui în cadrul companiei ? Sau mîndria rănită de a nu putea continua să privească ca pe un lucru personal patrimoniul unei întreprinderi la care majoritatea acţiunilor erau în puterea familiei noastre ? Ceva trebuie să fi rănit profund sensibilitatea sa de astenic, pentru că într-o formă aproape incoerentă, începu [k]să-mi vorbească, bîlbîindu-se :

— Tu, tu să vinzi acţiunile pe care eu nu le-am vîndut nici în cele mai grele momente... Să renunţăm astfel la eforturile tatălui meu, numai pentru că la o masă un şarlatan oarecare te face să crezi că poţi fi mai bogat prin afaceri pe care el ţi le inventează, decît cu cele lăsate de părinţii noştri ? Te ajut să pleci din Germania trecînd peste mii de piedici şi prima idee care-ţi vine este să mă abandonezi, trădîndu-mă pentru cîţiva pesos în plus sau în minus, în această situaţie este mai bine să nu mai discutăŸn, pentru că nici eu nu sînt în stare să-ţi dau sfaturi, nici tu să le primeşti. Dacă doreşti să dispui de acţiunile tale, fă-o, dar fără să mă anunţi. Pune-mă în faţa faptului împlinit şi voi şti cum să mă apăr.

Relaţiile de familie au fost permanent dificile pen- , tru mine şi urmau încă să-mi producă surprize de acest fel. Noi crescusem cu ideea că tatăl meu l-a ajutat cu generozitate pe unchiul Samuel să-şi dezvolte acţiunile sale în America fără nici un interes, mai mult din do-
rinţa de a-i fi de folos decît de a spori averea printr-

o aventură care în epoca aceea era plină de riscuri. După atîţia ani am avut surpriza să descopăr că lui Fritz, probabil, îi inoculaseră în familia sa o idee diametral opusă, că ramura familiei care a venit în America s-a sacrificat pentru noi timp de cincizeci de ani şi cu aceste antecedente nimic nu putea să-l împiedice să mă considere un ingrat dacă mă încumetam, să mă desprind cu o parte din acţiunile mele de întreprinderea pe care ei reuşiseră s-o ridice cu atîta efort.

Cine ştie dacă nu aveam amîndoi dreptate. Cînd tatăl meu a făcut acel împrumut unchiului Samuel era, în mod cert, o imprudenţă să investeşti mărci aur în aventuri industriale în America de Sud, unde existau multe riscuri din cauza instabilităţii politice. După primul război mondial, apoi prin instalarea nazismului şi izbucnirea celui de al doilea război mondial, singurul patrimoniu stabil care ,îmi rămăsese pe pămînt, atît cît poţi avea siguranţă în zilele noastre, erau acţiunile mele la fabrica de ţigări.

Cum niciodată nu am avut aceleaşi opinii cu ale altora, în mod instinctiv înclin să evit orice discuţie în contradictoriu acceptînd ca bune argumentele celorlalţi, disimulînd spiritul meu de contradicţie, în special cînd sînt pus în faţa unei explozii de violenţă ca aceea izbucnită la vărul meu. în subconştient, în toate împrejurările, eram în dispută cu caracterul dominant al mamei mele care întruchipa tipul de om ce pretinde a-ţi impune cu forţa voinţa sa. Deci, în mine, se formase o a doua natură care mă ajuta să adopt în mod automat acea atitudine mentală, care- pe timpul copilăriei mele, îmi servea la domolirea firii celei ce-mi dăduse viaţă. Imaginaţia mea, prea spontană şi imprudentă, trebuia să bată în retragere şi trebuia să-mi închid ca într-o fortăreaţă prejudecăţile şi argumentele, în dosul unor fraze stereo- tipe prin care-i cîştigam bunăvoinţa.

Astfel, aproape prezentîndu-i scuze lui Fritz pentru cutezanţa mea, am recurs ia o explicaţie

care cu cincizeci de ani în urmă ar fi servit drept justificare în ochii a lor mei.

— Nu. Nu mă gîndeam să vînd acţiunile de la *Central* pentru a-mi mări veniturile, ci ca la o posibilitate oarecare, dar nu le-aş fi vînclut unor străini, dacă asta te deranjează. Ţi le-aş fi vîndut ţie aşa cum ţi-ar fi convenit. Ceea ce doresc să înţelegi sînt motivele care m-au făcut să gîndesc la această posibilitate, pentru că sînt foarte diferite de cele pe care în mod gratuit mi le atribui. De dorinţa de a face bani sînt vindecat. Eu ştiu cum o avere strînsă în ani se poate pierde în cîteva ore. Iţi aminteşti de parabola talanţilor ? Ce se înţelege prin faptul că stăpînul a luat talanţii sclavilor morţi pentru a-i dăţui sclavilor vii care lucrau pentru el ? Că trebuie rulat capitalul aflat în mîinile noastre ca să nu-l lăsăm inactiv.

Se lăsă o lungă tăcere şi nu mai ştiam ce o să urmeze. In sfîrşit Fritz vorbi :

— Vrei să-ţi spun ceva cu toată sinceritatea ? Eşti ridicol cu parabolele tale. Acum cincizeci de ani, la Frankfurt, poate ar fi avut trecere explicaţiile evanghelice, dar aici, în 1942, numai babele, bisericoşii şi nebunii vorbesc ca tine. Dacă este adevărat că doreşti să te ocupi de ceva atunci poţi colabora la organizarea internă a *Universităţii Atlantida,* unde sînt multe de făcut.

— Ce-i cu această universitate ? am întrebat fără convingere, pentru că mereu mă temeam să nu întîlnesc în drumul meu alte surprize rezervate de această lume.

— Cum, nu ştii ? O universitate fondată de asociaţii de la *Atlantic club* pentru „lumea bună". Este ideea lui Hemăn Cuervo, un uimitor filolog care iubeşte mult Germania, pentru că a studiat acolo. El a venit cu această idee de a întemeia o universitate ca Heidelberg, Oxford, Cambridge sau Harvard diferită de şcolile oficiale sau ale iezuiţilor unde se învaţă numai politica unui > partid sau a altuia...

— Aici trebuie să existe colegii foarte vechi, de pe timpul spaniolilor, care s-ar potrivi mai bine

proiectului la care lucrează prietenul tău. Multe din acestea trebuie să fi avut un trecut interesant prin participarea la războiul de independenţă ca şi universităţile dă care-mi vorbeai, am replicat.

— Da. Se pare că şă unii luptători pentru libertate au studiat în ele, dar această nouă universitate este ceva complet diferit. Va fi susţinută de către toate fabricile mari din ţară şi de către toate cluburile. Va fi un centru educativ de prima clasă, unde nu se va studia politică.

Imediat îmi veni în minte antipatia faţă de politică pe care o cultivau sîrbii bogaţi pe timpul meu.

Fritz urmă între timp cu supoziţiile sale :

— Va fi ceva extraordinar. Ne-am gîndit să fie rector Castaneda. Nu este o persoană cultă, dar administrarea unei universităţi este, înainte de toate, o problemă financiară şi el este un acţionar foarte puternic al celor mai înfloritoare companii din ţară. Vom deschide pentru început o facultate de marină, una de conservare a solurilor, una de promovare a comerţului şi o alta de arhitectură. Cum ţi se pare ?

— Sincer vorbind mi se pare cam eterogenă. De ce nu faceţi o facultate de inginerie, una de drept şi alta de medicină aşa cum încep toate universităţile din lume ?

— E adevărat, dar este foarte costisitor. In schimb contăm pe nişte prieteni „foarte bine“, care se pot ocupa în mod gratuit de decanatele de care-ţi vorbeam şi care pot fi susţinători materiali valoroşi ai acesteia.

— Şi mie mi-ar da vreo catedră ?

Trebuie să-şi fi închipuit că glumeam, pentru că se mînie din nou făcînd referiri supărătoare la posibilitatea de a-mi vinde acţiunile de la *Central* ca să fac afaceri cu Perez.

Nu-mi plăcea discuţia şi am preferat să schimb subiectul. Dorind să fiu amabil, i-am spus că-mi aminteam de aniversarea, peste cîteva zile, a morţii mătuşii Esther. Mi-o aminteam pentru că la primirea veştii despre moartea sa îmi petreceam vacanţa mare la Zermatt cu Lindig şi Mongelas.

— Da. In cincisprezece. Ce memorie ai !

Cum în viaţa mea nu exista nici un scop precis şi nici o ocupaţie momentană, m-am hotărît, urmînd ritualul din fiecare miercuri, să merg la tuns şi să-mi aranjez unghiile la salonul de frizerie unde lucra Olga, situat la cîteva străzi de biroul lui Fritz.

IV

puţina castiliană pe care o ştiu o datorez Olgăi, mani- chiurista de la *El Prado,* şi lui Ines, secretara avocatului Perez.

Lecţiile de gramatică spaniolă, pe care de la sosirea mea mi le dădea zilnic profesorul Arrubla, am reuşit să le pun în practică numai cu aceste două femei de clasă mijlocie, spontane şi vesele, - care nu aspirau, ca cei de la *Cabrera* să-mi demonstreze încă din ziua cînd le-am fost prezentat, dispreţul lor pentru castiliană. Trăiam într-o ţară de limbă spaniolă şi logic era ca această limbă, atît de completă şi de armonioasă, ca oricare dintre principalele limbi europene, să se impună peste tot ca o expresie a mîndriei naţionale. Dar nu era aşa, spre tristeţea mea. Autohtonii care reuşiseră să plece în străinătate, clasa favorizată din punct de vedere material, considerau castiliana aproape ca pe un dialect popular, şi-o foloseau numai în relaţiile cu persoanele de joasă categorie. In saloane mi se părea uneori că trăiesc scene din *Război şi pace* cînd societatea Petersburgului păstra cu orgoliu educaţia franceză şi continua să dispreţuiască limba rusă, cu toată invazia napoleoniană.

Cunoştinţele mele de limbă spaniolă le verificasem cu Olga aproape din primele săptămîni de la stabilirea mea în oraş. Ea îşi închipuia, probabil, că o bună parte din oficiul de manichiuristă consta în a distrage clienţii şi în a se face plăcută, iar cum întotdeauna eu o răsplăteam cu un bacşiş bun, căuta să aibă o conversaţie ine-

puizabilă.

După ce intram în salonul *El Prado* îmi lăsam cu încetineală la garderobă pardesiul, pălăria şi bastonul de bambus de Malaca. Frizerul meu mă saluta cu amabilitate şi apoi cu dezinvoltură se oferea să vadă dacă domnişoara este liberă.

Imediat apărea Olga în uniforma ei albă, cu mîneci scurte şi mă saluta cu familiaritate, folosind una din formulele clasice din ţară, dar care pentru mine era de neînţeles pe atunci, chiar cu ajutorul dicţionarului.

— Ce mai faceţi domnule K. ? Ce mai e nou ?

Răspundeam cu greutate : Cum ? Ce ?

— Nu. Ce este nou ?

— Unde ?

— In viaţa dumneavoastră.

în cele din urmă, profesorul Arrubla îmi explică sensul pur convenţional al acestui fel prietenesc de a saluta care nu avea nici o semnificaţie anume.

Ce este nou ? Ce-ar putea exista în viaţa mea care s-o intereseze pe Olga ? Războiul ? Cursurile la bursă ale acţiunilor mele de la fabrica de ţigări ? Amintirile mele din Germania ?

Toate astea nu prezentau importanţă pentru ea. Olga era frumoasă, de o frumuseţe aproape nordică : ochi deschişi la culoare, păr blond şi trebuie să fi avut abia douăzeci şi cinci de ani. Tenul era de o perfectă albeaţă şi uneori mi se părea că pe braţele ei goale se conturau uşoare vînătăi, care puteau fi în egală măsură provocate de mici lovituri sau de mîngîierile unui bărbat.

Cînd traversa salonul, ca să aducă apă sau un alt element necesar serviciului ei, părea atît de conştientă de dorinţele ce le trezea în jur încît mişcarea şoldurilor ei înceta să mai fie ceva natural transformîndu-se într-o aţîţare adresată clienţilor, care îi urmăreau paşii cu ochi lacomi. Semăna de departe cu Isolda, soţia diplomatului, înainte ca artificiile vieţii mondene să-i fi transformat acea graţie aproape infantilă, acel aer nevinovat, ceea ce atrăgea la femeile pînă în treizeci de ani şi care era una dintre cele mai caracteristice trăsături ale Olgăi.

Conversam aproape o oră, în timp ce ea se dedica liniştită muncii sale.

Vorbeam de serviciul ei, de problemele ei de acasă, de mii de întîmplări diferite. Olga nu fusese la colegiu în Elveţia, nici în Statele Unite. Nu ştia ce înseamnă ski, iar cînd se referea la golf, pe care-L văzuse jucîndu-se de departe, îl numea jocul cu biluţa. Naivitatea referitoare la felul în care trăiau bogătaşii — contrastînd cu condiţia ei de femeie săracă, cu care clienţii se simţeau îndreptăţiţi la tot felul de familiarităţi — exercita asupra mea o fascinaţie deosebită, ca şi cum ar fi fost vorba de o călugăriţă care ar consimţi să-mi facă confidenţe referitoare la ispitele ei. Uneori o întîlneam pe stradă într-o rochie roşie, cu părul blond fluturînd în vînt şi mi se părea una din acele englezoaice adolescente, sănătoase ca un fruct savuros, care, cu aerul de deplină inocenţă, veneau să înnopteze în parcurile din vecinătatea lui Buc- kingham Palace în căutarea soldaţilor gărzii regale, pentru a se simţi sărutate ş,î mîngîiate, fără a-şi pune în pericol fecioria. Avea o voce cu un timbru plăcut şi o inteligenţă vie, şi ştia să se descurce cu naturaleţe în hăţişurile absolutei ei ignoranţe, cu îndîrjirea unui mînz neîmblînzit.

De multe ori m-am gîndit că adevărata ţară pe care o căutasem, de-a lungul anilor şi experienţelor mele, şi pe care aş fi sfîrşit prin a o iubi şi admira ca pe a doua patrie, ar fi fost cel mai bine întruchipată în femei ca Olga şi Ines, simple şi naturale, decît în oamenii cu- noscuţi cu ajutorul lui Fritz şi al altor membri ai familiei, în saloanele din lumea înaltă, unde femeile îşi pierd, toată naturaleţea, tulburate de preocupări imaginare şi rivalităţi reale sau de nostalgia puţinilor ani petrecuţi în străinătate.

Pe măsură ce le cunoşteam mai bine pe Olga şi Ines, mi se deschidea în faţa ochilor lumea strimtă şi nemiloasă care la fiecare pas, le ameninţa existenţa secă- tuindu-le prin frustrări de ordin material. Dar, cînd puteam să le judec numai după aparenţe, cînd le vedeam exercitîndu-şi meseria lor întotdeauna vesele şi încrezătoare, atunci

reprezentau pentru mine o lecţie concretă de optimism, de libertate şi încredere în sine.

Nu întîmplător în zilele de Paşte primele cadouri pe care le căutam erau pentru Olga şi Ines, amîndouă atît de atente şi răbdătoare cu mine, cînd mă făceau să cred că primeau cu plăcere compania mea încă din momentul în care mă văzuseră apărînd cu solemnitatea aceea ridicolă pe cârd" o aveam noi burghezii germani, şi de care •niciodată nu m-am putut debarasa. Cîte ore nu am petrecut în biroul secretarei lui Perez sau în anticamera salonului *El Prado* încercînd să mă înţeleg cu ele în imposibilul meu jargon amestec de castiliană, română şi franceză !

„Te ocupi de prea multe lucruri, Marta, cînd doar unul singur este important[44], spunea Salvador în casa leprosului. Educaţia mea evanghelică mă îndemna să urmez fidel acest precept şi mă plictisea obiceiul atît de frecvent în această ţară de a dori să faci două sau trei lucruri în acelaşi timp, toate bineînţeles, prost făcute, pentru că nu exista vocaţie pentru toate profesiunile, aşa cum o înţelegeam noi puritanii. Am gîndit de multe ori astfel cînd lustragiul îmi lustruia pantofii, citind ziarul de dimineaţă aflat lingă el şi fredonînd între timp o melodie la modă. Desigur, nu putea face nici una din aceste trei treburi bine. A intra într-o farmacie şj a cumpăra un medicament se transforma pentru mine într-un adevărat supliciu. Ştiam dinainte că în momentul în care începeam să explic vînzătorului ce doresc o altă persoană îi cerea altceva peste umărul meu, iar pentru a ne satisface pe amîndoi, în loc să termine cu mine şi să urmeze cu celălalt, alegea întreţinerea a două conversaţii simultane ceea ce-i îngreuia infinit munca. Niciodată nu se produceau astfel de incidente în ţara noastră. în schimb, Olga şi Ines păreau să se fi format într-un mediu protestant, unde instabilitatea era considerată un adevărat păcat. Ambele se întreceau în a-şi îndeplini serviciul în mod ireproşabil, şi bănuiesc că, nu fără temei, tot angrenajul întreprinderilor în care lucrau depindea de activitatea lor tot atît cît de cea a patronilor. Cînd Ines nu s-a mai putut duce la biroul

avocatului Perez din anumite motive, toată munca era paralizată, iar bietul om ajunsese un manechin neputincios care încerca în zadar să-şi scrie la maşină memoriile sau să-şi găsească un document în arhivă. Clienţii îşi pierduseră răbdarea în anticameră, -chemările telefonice se confundau unele cu altele şi treburile se încurcaseră mai mult decît s-ar fi putut închipui. întoarcerea lui Ines a fost ca soarele după ploaie, liniştea domnea din nou în birou şi totul reîncepea să meargă ca pe roate.

Cînd alţii pe care-i consideram prieteni şi-n care-mi pusesem toată încrederea începură să evite compania mea, Olga .şi Ines au continuat să fie aceleaşi cu mine, liniştite şi prietenoase, ignorînd intrigile de interes economic şi politic care mă prinseseră în vîrtejul lor. Cît bine mi-au făcut cuvintele lor în zilele acelea în care pămîntul părea că se scufundă sub picioarele mele ! A fost atunci cînd spionajul plătit şi-a deschis drum exact' acolo unde te aşteptai, mai puţin să trădeze prietenia, la *Cabrera.* Nimeni nu putea fi sigur că discuţia sa particulară nu va ajunge să fie cunoscută în înalte cercuri politice, pentru că în case, cluburi şi restaurante nu lipseau turnătorii care divulgau ceea ce reuşeau să afle în numele prieteniei. In schimb, nu-mi amintesc între atîtea episoade dezgustătoare cum erau ,pe atunci, cazul unei singure dactilografe care să fi vîndut secretele unui serviciu în scopul profitului direct sau indirect. Sărace sau cu o situaţie materială satisfăcătoare, ambiţioase sau modeste, frumoase sau urîte, nici un beneficiu economic nu le-a făcut să înşele încrederea avută în ele.

Parcă o văd pe Olga, de obicei atît de atentă, dispreţuitoare şi distantă atunci cînd sosea un tînăr funcţionar de la ambasada nord-americană, numit Muir, care abia număra treizeci de ani dar pe care toţi îl curtau şi-l linguşeau pentru că avea legătură cu secţia de investigaţii pentru lista neagră a ambasadei. De la portar pînă la proprietarul salonului de frizerie, tot personalul se înclina reverenţios în faţa atotputernicului Muir, ca şi cum ar fi fost vorba de un binecuvîntat misionar al

cuvîntului divin în faţa uriui trib de negri din Africa Centrală. Domnul Muir încoace, domnul Muir încolo, domnule Muir luaţi loc, domnule Muir poftiţi aici. Olga — care era singura persoană de care el se interesa cu adevărat — îl numea în discuţiile ei intime pur şi simplu *el gringo,* ignorînd complet importanţa personajului care-l avea în faţă, şi care putea hotărî de la o clipă la alta asupra unei vieţi ca a mea.' Zi de zi, după cum îmi povestea ea însăşi, trebuia să-i refuze invitaţiile la plimbări cu maşina sau la o cupă cu vin în apartamentul său, în timp ce multe soţii de germani sau italieni trebuiau să se scuze cu multă diplomaţie ca să nu-şi atragă duşmănia.

Lista neagră nu exista pentru Olga şi nici pentru alte femei de condiţia ei, deci Muir şi guvernul său nu erau atotputernici. Nici unul din favorurile pe care societăţile colonizate s-ar vedea obligate să le solicite din partea metropolei capitaliste, nu puteau face din ele jucării ale destinului în mîinile acelui tînăr desfrinat. Meseria Olgăi era prea neînsemnată ca să poată afecta hotărîrile guvernului din Washington sau pentru ca ea să trebuiască să se supună într-o formă oarecare agenţilor săi. Ce noroc trebuie să fie să nu ai un frate, un soţ sau un fiu legat de marile întreprinderi comerciale care depind de cei dinafară ! Nu l-ar mai fi putut numi pe Muir *el gringo,* nici nu l-ar fi salutat dispreţuitoare, dacă soarta ei ar fi depins, ca a multor altora de acel tinerel înfumurat, abia ieşit din adolescenţă, şi care se considera stăpînul lumii. Mama lui hotărîse deci, ca în loc să meargă să lupte împreună cu toţi cei de-o seamă cu el pe frontul Pacificului, să dispună de o comodă poziţie diplomatică sub pretextul că face investigaţii asupra celei de a V-a coloane în America de Sud. Şi cîte răutăţi a făcut în numele Statelor Unite, *el gringo,* despre care, dintr-un oraş întreg doar colegii lui de birou gîn- deau ca Olga !

Trăiam o satisfacţie de tată sau de amant care vede femeia iubită refuzînd indignată avansurile unui alt bărbat, atunci cînd Olga săgeta cu privirea pe Muir de fiecare dată cînd acesta, sub pretextul de a-i pune un bacşiş în buzunarul bluzei, profita,

luîndu-şi libertatea de a o apăsa cu ostentaţie pe sîn.

In schimb, peste cîteva luni, ca revers al medaliei, mi-a fost dat să văd cum bărbaţi în etate, cu adevărat respectabili, erau obligaţi să suporte cu blîndeţe, toate insolenţele' lui Muir, ca şi cum de felul cum se vor umili în faţa tiranului de rînd, ar depinde destinul lor în anii următori. Era epoca în care noi, supuşii Axei, tremuram de a nu ne vedea incluşi pe lista neagră nord-ame- ricană şi încercam să cîştigăm prin orice mijloace bunăvoinţa acelui tinerel care juca un rol atît de important prin hotărîrile sale.

Ajungea tîrziu la biroul său, de multe ori beat, şi privea cu dispreţ spre victimele sau spre colaboratorii săi, pe care-i convocase cu două sau trei ore înainte.

— Sînt ocupat şi nu pot primi pe nimeni. Veniţi mîine la ora trei.

Şi, fără alte vorbe, acest băiat de familie, care în timp de pace n-ar fi ştiut cum' să-şi cîştige existenţa, iar pe timp de război nu risca prin nimic să şi-o piardă, respingea directori de întreprinderi, oameni cu douăzeci sau treizeci de ani de slujbă, care veneau să-l aştepte ca să-i ceară să nu-i ruineze pentru că ei nu aveau nici o vină că sînt germani asigurîndu-l în acelaşi timp că nu se amestecau în probleme de politică.

— Nu. Sînt foarte ocupat. Veniţi în altă zi.

Şi pleca să danseze.

Aducîndu-mi aminte dispreţul ce-i arăta Olga mi se părea că sînt răzbunat. Ea dorea să voiajeze, să cunoască şi alte ţări, să înveţe şi alte limbi fără să-i treacă prin minte ideea de a se compara cu *el gringo* sau cu mine. Eram diferiţi şi trebuia să rămînem astfel, pentru că interesul pe care mi-l trezea mie venea, în mod sigur, din faptul că observasem la ea absenţa acelei spoieli europene sau nord-americane, care pînă atunci, în cadrul minorităţii pe care o frecventam, mă impiedeca să mă familiarizez cu universul şi relaţiile afective ale lumii latino- americane.

O întîmplare petrecută în acea perioadă are darul să dovedească mai bine decît orice dezbatere minuţioasă, motivul stimei ce i-o purtam, ca reprezentantă autentică a ţării sale, cum nu găseam în grupul cosmopolit pe care-l cunoscusem pînă acum.

Un subiect de discuţie în toate saloanele societăţii, tema obligatorie la toate reuniunile, era testamentul unui bogătaş, înrudit cu cele mai bune familii de la *Cabrera.* Acesta, după ce-şi petrecuse toată viaţa ca model de rafinament social şi de virtuţi creştineşti, a ajuns, în cele din urmă, cu mai mulţi fii naturali decît descendentul unui patriarh biblic ; toţi născuţi din mame de condiţie umilă, dar cu probe mai mult decît suficiente pentru a stabili filiaţia.

Circumstanţele în care apăruse testamentul — aflat în păstrarea unei -bănci, în spatele unui tablou în ulei care-l reprezenta pe fondator — aproape identic cu unchiul meu Samuel în tabloul de la fabrica de. ţigări — şi însuşi textul testamentului, unde se puteau întîlni în mod curios împletite orgoliul genealogiei sale cu modestia aventurilor, totul se preta la comentarii sărate şi piperate.

Mi s-a părut nimerit să aflu şi părerea Olgăi despre ceea ce constituia pentru mine atunci o temă de actualitate, dar ea era atît de străină de toate acestea, ca şi mine de lumea de la *Cabrera.*

— Ce părere să am eu ? Oamenii din societate sînt interesaţi de această problemă pentru că fiii naturali ai lui Rios vor moşteni mai multe milioane de pesos. Ceea ce-i atrage sînt milioanele nu fiii, pentru că li se pare foarte grav să nu fie prieteni cu cei care vor rămîne cu aceste sume. Bastarzi se nasc aici în fiecare zi şi nimeni nu vorbeşte de ei. Multe persoane nu au cu ce să se căsătorească, sau nu le convine, ori nu-i interesează s-o facă. Mare veste, senzaţională, bună de apărut pe prima pagină a unui jurnal ! Un bărbat însurat a avut nişte fii naturali. Nu mai lipseşte decît să se spună că se întîmplă pentru prima dată. Rîdea răutăcios parcă provo- cîndu-mă cu şiragul dinţilor ei albi şi

regulaţi.

Cum să nu rîdă de tot scandalul acela ipocrit cînd ea însăşi avea un fiu de patru ani, fructul unei legături nelegalizate cu un bărbat cu care fugise de acasă la şaptesprezece ani şi care, la douăzeci- de ani o deziluzionase. Niciodată nu a dorit să se căsătorească. Nici nu a interesat-o tatăl acestui copil. Copilul pentru ea era totul, pentru el trăia, lucra, lupta împotriva ostilităţilor, fără să se gîndească să inventeze probe de filiaţie împotriva omului care, în mod necinstit, îi lăsase toată grija creşterii fiului. Căsătoria era un lux pe care nu şi-l putea permite, cum niciodată nu şi-ar fi putut permite vulpi argintii sau să meargă să schieze în Elveţia. Ce importanţă aveau astea ? O mare parte dintre femeile acestei ţări trebuiau să se resemneze în faţa acestei fatalităţi şi multe, ca şi Olga, înţelegeau că este mai uşor să fie fericite fără căsătorie decît să fie legate, fără scăpare, pînă la moarte de un bărbat, nevoite să-i suporte lipsa de respect şi abuzurile ce apar în mod inevitabil într-o ţară în care nu există divorţul. Folosea cuvîntul „soţ“ numindu-şi amantul ei sau al prietenei sale fără ca judecătorul sau preotul să-i atragă atenţia asupra îndatoririlor de urmat. Spunea : „cînd soţul m-a lăsat“ sau [J5]soţul Estelei" atît de natural ca şi cum ar fi fost vorba de adevărate căsătorii.

— Sînt *jarta* \ deja plictisită, îmi zise.

— Ce ţi s-a întîmplat ?

— Mai multe în acelaşi timp. De cîte ori cred că o să am puţină linişte şi că mi-am ordonat viaţa, atunci se ivesc alte probleme. Copilul s-a vindecat de rujeolă şi acum are o erupţie... Sora mea Sara s-a certat cu logodnicul ei şi s-a supărat şi pe mine, zicîndu-mi că nu mă va mai ajuta să ne întreţinem mama. La nimic nu foloseşte să fii bună.,, cîteodată aş vrea să fiu o femeie pierdută.

— Nu spune asemenea lucruri, Olga...

Ea rîse şi continuă \

— Dumneavoastră ştiţi mai bine ca oricine... asta e o slujbă unde trebuie să ai o doză de neruşinare.

Trebuie să cochetezi cu clienţii, să-i măguleşti, să-i faci să creadă că vei ieşi cu ei, pentru că, dacă mă invită să ies şi nu accept, se supără şi nu mai vin iar atunci se spune că salonul pierde clienţii- din cauza Olgăi, şi dacă accept şi nu mă duc, e şi mai rău. Cum vrei să ies cu toţi ? Mai bine mi-aş face o meserie din a le accepta întîlnirile de la început fără a mai avea pretextul aranjatului mîinilor. Parcă eu nu ştiu ce vor bărbaţii de la o femeie cînd o plac şi ea este săracă !

Şi eu eram *jarto.* Nu era puţin lucru ca la vîrsta mea, Fritz să continuie să-mi administreze bunurile. Niciodată nu m-am gîndit serios să-mi vînd acţiunile de la fabrica de ţigări. Şi dacă n-ar fi trebuit să vin ca emigrant, protejat al acestei ramuri a familiei niciodată Fritz nu şi-ar fi permis să folosească faţă de mine un ton cum îl avusese în dimineaţa aceea, de. parcă aş fi fost un copil.

Cînd cei de aici din familia K. veneau la Frankfurt în vizită, insinuau mereu că ar fi .potrivit să facem o călătorie -în America, pentru a cunoaşte această ţară unde

[1] Am folosit termenul *jarta,* o expresie de argou local care trebuie să fi fost cuvîntuL întrebuinţat de Olga în acea situaţie. Originalul francez a lui B.K. este mult mai emfatic : *je m'emm...* al cărui corespondent în castiliană nu se întrebuinţează de femei decît în mod cu totul excepţional (n.a.). aveam o parte din averea noastră. Judecind după toate cele întîmplate, cred că, dacă atunci erau sinceri în dorinţa lor, s-ar fi cuvenit să se mîndrească faţă de prieteni cu nişte veri care erau bancheri, cu o casă de comerţ atît de serioasă şi de respectabilă ca a noastră din Frankfurt. Dar dumnezeu a vrut să vin în condiţii mult diferite, practic de exilat şi să-mi stabilesc reşedinţa aici pentru mai mulţi ani. M-am transformat atunci în ruda săracă, într-o piedică, într-o persoană cu care trebuie să te porţi bine fără însă a-i permite să se întreacă cu familiarităţile. Numai văduva lui Alberto, fratele mai mare a lui Fritz, şi fetele ei mi-au păstrat aceeaşi consideraţie ca şi cum aş fi venit în condiţii de prosperitate, ca în cei mai buni ani ai casei K. Dar în mediul meu

aceste lucruri nu se discutau cu străinii. In afară de asta ce ar putea-o interesa pe Olga că vărul meu Fritz se consideră tutorele meu sau că printr-un neaşteptat joc al spartei eu n-aş putea dispune de bunurile mele ?. Gîn- dindu-mă bine, nu era imposibil ca intervenţia nord- americanilor să scurteze cu cel puţin doi ani războiul, cum se spunea la *El Pinar,* şi atunci n-aş mai fi depins de alte voinţe nici nu ar fi trebuit să mă închin reverenţios în faţa extravaganţelor neurasteniculuimeu văr.

De ce i-am spus că şi eu sînt *jarto,* dacă nu-i puteam explica motivele mele ? A face confidenţe străinilor şi mai ales unei persoane cu o poziţie socială mult diferită de a mea, era ceva care se opunea, principiilor mele puritane. Dar condiţia umană este mai puternică decît îşi închipuia mama citind *Faptele Apostolilor.* Nu aveam pe nimeni căruia să-i mărturisesc necazurile mele şi simţeam nevoia de puţină înţelegere omenească. Noaptea la pensiunea Miss Grace, bătrînele englezoaice nu vorbeau decît de ultima partidă de bridge sau de efectele unor bombardamente în Hamburg care, ca şi cele anterioare, fuseseră „fără precedent[41].

La şapte jumătate seara, toţi locatarii pensiunii ne aşezam şi ascultam vocea unui oarecare Romualdo Gomez, care vorbea la emisiunea „ultimele ştiri". De cîte ori acesta striga cît îl ţinea gura : „în cîteva minute vom tiansmite o informaţie senzaţională[11], ne aşteptam să anunţe sfîrşitul războiului. Dar uneori, era vorba de o reclamă, de vreun medicament contra mătreţii, iar alte ori aducea vestea scufundării unui vapor ca ^Hood“ sau „Bismarck[11]. Niciodată noutatea nu era atît de senzaţională pe cît o aşteptam, dar fără îndoială, gîndeam, va veni şi ziua în care Gomez va vocifera : „Trupele aliate au debarcat pe continentul european[11].

Cu greu mi-ar fi putut umple singurătatea această viaţă de pensiune. Trebuia să vorbesc cu cineva şi acel cineva, la cît de redusă îmi ajunsese existenţa, era Olga. Eram amîndoi în aceeaşi situaţie — chiar dacă motivele fiecăruia erau altele

— dar-spunîndu-ni-le era un mod de a stabili o legătură, o punte, o afinitate între vieţile noastre, iar mie mi-ar fi permis să pătrund mai adînc în viaţa ei.

— Şi eu sînt *Jarto...*

— Dumneavoastră, atît de bogat şi fără nici o obligaţie. Hotărît lucru nimeni nu e mulţumit de soarta sa. Eu mi-am dat seama că trebuie să aveţi vreo suferinţă, sau o preocupare, pentru că adeseori mi se pare că vă văd vorbind singur pe stradă.

— Eu, să vorbesc singur ? Nici dacă aş fi nebun. E adevărat că fiecare are problemele lui, iar pe ale mele nu mi le poate rezolva nimeni. Trăiesc departe de ţara mea, nu am prieteni, nu am serviciu şi pînă şi propriile mele rude îmi scot ochii pentru că sînt german, ca şi cum eu aş fi vinovat de acest război. Aştept ca aii aţii să-l învingă pe Hitler dar asta îmi ia mulţi ani. Cum nu pot primi scrisori, îmi petrec orele lîngă aparatul de radio, ascultînd ştirile din Europa. Dumneavoastră, domnişoară, nu cunoaşteţi ce înseamnă singurătatea, ca mine.

— Bietul domnul K. Şi eu care vă credeam atît de fericit. Dar lăsaţi, veţi vedea că totul se va aranja şi războiul se va termina foarte repede.

Pentru o clipă m-am simţit ruşinat, că voiam să-mi atrag compătimirea unei • femei şi foloseam mijloacele unui cuceritor ordinar, lucruri nepotrivite cu felul meu de a fi solemn, şi cu anii mei, ca să cuceresc o persoană care depindea oarecum de mine sub aspect material. Nu. N-aş putea spune că eu, care-l criticasem în gînd pe Muir pentru comportarea sa faţă de Olga, fusesem cu puţin timp înainte, mai bun ca el.

— Domnule K. credeţi-mă : vă înţeleg că vă simţiţi singur uneori.

— Foarte singur, domnişoară. .

— Ca şi mine, deci. Ştiţi, eu sînt 0 fiinţă foarte tristă, iar surorile mele spun că sînt stranie, pentru că doresc mereu să fiu singură.

Conversaţia a alunecat pe o pantă atît de intimă încît, deşi Olga îmi spusese cît de neplăcut îi era să fie invitată de clienţi, mi se păru totuşi că această

discuţie îmi permitea să-i propun să mergem .împreună în acea după- amiază la cinema.

— Nu doriţi să mergeţi cu mine la un film, imediat după ce terminaţi lucrul ?

— Nu am timp. Eu termin aproape la ora opt.

— Atunci vom merge după ce luăm masa. Vă duc la un restaurant, unde doriţi, şi apoi vom merge la cinema. Mi-aţi mărturisit că vă deranjează cei care vă caută pentru farmecul dumneavoastră din dorinţa de ’a vă cuceri. Gîndiţi-vă că eu ştiu toate acestea şi că sînt prea bătrîn, ca să nu-mi dau seama că am mult mai puţine şanse decît ceilalţi. Nu vă invit pentru a profita în vreun fel. Mă credeţi ?

— Desigur. Ştiu că dumneavoastră sînteţi altfel. Spu- neţi-mi unde pot să vă caut ca să vă aYiunţ.

I-am dat numărul de telefon de la pensiunea Miss Grace şi am plecat să cumpăr o cutie cu bomboane pe care să i-o ofer cînd ne vom întîlni.

Era pentru prima dată de la sosirea mea din Europa cînd mi se deschidea perspectiva de a avea o prietenă \ o femeie care să nu fie un amor plătit, singurul pe care reuşisem să-l obţin pînă atunci în acest mediu aproape provincial.

La ora cinci şi' jumătate, m-a chemat să-mi spună, într-un fel foarte laconic, că nu poate accepta invitaţia mea, ceea ce m-a făcut să înţeleg că folosisem o tactică greşită.

[1] In original *petite amie,* care echivalează mai exact cu „iubită" (n.a.).

uiţi s-ar putea mira că o întîlnire atît de banală, ca aceea la care mă prezentam în fiecare miercuri, să-mi aranjez părul şi unghiile va ajunge să prezinte în viaţa mea de atunci atîta importanţă. Este însă necesar, a se ţine seama că nu aveam nici o ocupaţie şi că în fiecare zi mă trezeam întrebîndu-mă ce aş putea face astăzi, pentru a înţelege că lucrul cel mai neînsemnat în viaţa unui om obişnuit, pe mine mă ajuta să umplu un gol imens.

Mă sculam aproape la opt dimineaţa şi ceream să mi se aducă toate ziarele, pe care le parcurgeam

cu meticulozitate, încercînd să mă interesez, în primul rînd, de război, apoi de informaţii econdmice, de sport, de istorioare comice şi viaţa socială 'de fiecare dată mai amplă, în care începusem deja să-mi recunosc unii dintre prieteni. Era harta mea de navigaţie în viitoarea vieţii mondene în care mă aventurasem de la prînzul acela la *El Pinar.* Aici, rubrica socială a ziarelor are un rol important în viaţa individului. Naşterea, botezul, prima împărtăşanie, licenţa, căsătoria şi moartea sînt evidenţiate lîngă o fotografie corespunzătoare şi cu un comentariu elogios încît, cum ar spune Fritz, persoana să poată fi catalogată ca „lume bună“. Notele despre petreceri conţineau pînă şi cele mai mici detalii referitoare la îmbrăcămintea persoanelor mai elegante oare, în general, nu erau decît intimele redactoarelor rubricii. Eu mă distram ca la un joc de cuvinte încrucişate, cînd citeam unul cîte unul lungile comentarii întesate de hiperbole, ale cronicilor despre petrecerile familiilor bogate, încercînd să găSesc nume şi locuri cunoscute pentru a evalua propria-mi importanţă. începusem să cunosc pe de rost insulele, stîncile, depresiunile şi golfurile ascunse ca şi cum vărul meu Fritz mi-ar fi lăsat prin testament jurnalul său de bord. Vanitate puerilă, ce dovedea totala mea lipsă de ocupaţie...

Pînă atunci nu mă interesaseră cotele la bursă, ci doar acţiunile de la fabrica noastră, dar de cînd Perez începuse să mă tenteze cu speculaţiile sale fabuloase, îmi dădusem frîu liber imaginaţiei, calculînd ceea ce aş fi cîştigat la fiecare acţiune investită în întreprinderile textile, dacă le-aş fi cumpărat cu o săptămînă în urmă.

Astfel, primele trei ore ale dimineţii se scurgeau liniştite, pînă se făcea ora plimbării prin oraş, apoi mă înapoiam la ora douăsprezece, cînd radioul revenea cu „senzaţionala noutate", pe care o aşteptam de atîtea luni fără a o afla vreodată. Nu eram complet despărţit de lumea mea, cu toate că setea de bani şi de dragoste mă împingeau de fiecare dată mai puternic spre alte pă- mînturi. Şi era interesant de observat contrastul dintre

neliniştea mea şi a tovarăşilor mei europeni din pensiune, şi totala indiferenţă faţă de tot ceea ce se spunea în legătură cu războiul la cei ce ne înconjurau. Noi ne petreceam jumătate din timpul nostru lîngă aparatele de radio şi pentru nimic în lume n-am fi consimţit să ne lipsim de vreuna din acele emisiuni sau să nu le cunoaştem în întregime. In schimb, personalul de serviciu de la pensiune şi chiar funcţionarii acesteia păreau că neglijează total informaţiile din Europa, ca şi cum veştile de dincolo de ocean ar fi fost lipsite de semnificaţie umană şi nici nu ar fi putut avea influenţă asupra vieţii lor. Mai mult decît oricare dintre bătălii îi interesa cronica roşie de sînge, pe care, cu lux de amănunte, o transmitea acelaşi Gomez în buletinul său de ştiri, fă- cînd cunoscute toate crimele comise în ţară.

După prînz îmi făceam siesta sau citeam, sperînd să-mi pot petrece sfîrşitul zilei în vreun cinema sau ca invitat al unor prieteni la un cocteil.

Uneori evreii germani emigranţi care se aflau în aceeaşi situaţie cu mine, veneau să mă viziteze şi ore în şir, fără să aibă ‘altceva de vorbit, se plîngeau de soarta noastră comună şi făceau planuri de viitor, pentru cînd se va termina războiul, ca şi cum acdasta ar fi fost ceva uşor de obţinut.

— Nu poate să mai dureze, îmi spuneau toţi.

Arătîndu-mă sceptic, începeau să mă considere străin şi să mă privească cu ochi răi. In mod sigur nu aveam stofă de erou şi nici credinţă în dumnezeu.

Trebuie să recunosc că aceste vizite mă plictiseau mai mult decît propria-mi singurătate, dar cum îmi era cunoscut faptul că interlocutorii mei veneau împinşi de un sentiment de simpatie faţă de mine, mă simţeam obligat să-i primesc şi să-i ascult cu răbdare, tot timpul cît ar fi dorit să stea cu mine. Erau aproape întotdeauna persoane de condiţie foarte modestă, cu care în Germania n-aş fi fost niciodată în relaţii de prietenie, dar în nenorocirea care ne lovise pe toţi deopotrivă, pierduseră no- ţiunea distanţelor sociale şi acum mă tratau ca pe unul de ai lor; un alt evreu, surghiunit de Hitler a

cărui viaţă era ca aceea a plantelor din Europa care niciodată nu se pot dezvolta la tropice, unde capătă o conformaţie rahitică, drept cea mâi bună dovadă.

In săptămîna de după eşecul tentativei mele. de a ieşi cu Olga, am aşteptat miercurea cum nu o aşteptasem niciodată înainte. Doream să merg din nou să-mi aranjez unghiile şi să cunosc motivul pentru care ea a refuzat atît de categoric invitaţia mea, cu toate că după ce i-o făcusem, ideea nu părea să-i fi displăcut total.

Era prima piedică ivită în navigarea mea pe rîul dorinţei, care îmi ascundea calea cea mai scurtă de a mă lansa în larg şi trebuia s-o înving cu orice preţ.

Am ajuns ca de obicei şi m-am purtat ca şi cum în- tîmplarea cu invitaţia ar fi fost complet uitată. îmi amintesc că pe atunci trezea un mare interes cazul unui avocat care-şi asasina propria clientelă, după ce-şi atribuia putere completă de a o reprezenta şi nimeni nu vorbea de altceva la pensiune.

Olga a avut iniţiativa de a aminti de .refuzul ei de miercurea trecută.

— Mi-a părut foarte rău că nu am putut veni atunci, dar mi-a fost cu adevărat imposibil.

— Nu are importanţă, domnişoară. Ne putem vedea în oricare zi, dacă nu vă plictiseşte sau nu vă deranjează să ieşiţi cu mine.

Toate acestea i le-am spus cu ipocrizia caracteristică bărbaţilor, pentru că nu aveam numai o mare dorinţă de a ieşi cu ea cît mai repede posibil, dar eram sigur că ieşind împreună ea ar fi rămas în cele din urmă, dacă nu prejudiciată, dar în mod cert dezamăgită. Ar fi sfîrşit prin a fi pentru un timp amanta mea, şi cînd dorinţa mi-ar fi fost satisfăcută şi m-aş fi plictisit de ea, ar fi trecut în mod sigur în mîinile altui bărbat, care, la fel şi din aceleaşi motive, ar fi abandonat-o.

Ea îmi răspunse cu inocenţă :

— Nu. Ce aş avea de pierdut dacă aş merge la cinema cu dumneavoastră !

Atunci continuîndu-mi rolul de lup în piele de oaie, ceea ce ajunsese să fie pentru mine a doua

natură, îi spusei :

— Cu adevărat nu ştiu. în Europa, nu ar fi avut nici o importanţă, dar în ţările latine şi catolice este cu totul altfel. Mi s-a spus că nu este bine văzut ca un bărbat în vîrstă să iasă cu o fată tînără şi mi se pare că este chiar cazul nostru.

— Nu-mi spuneţi astfel de fleacuri. Chemaţi-mă săp$_7$ tămîna aceasta şi vă voi spune cînd ne putem întîlni.

-— Mi-ar place foarte mult, dar nu vreau să vă închipuiţi că trebuie să mergeţi cu mine din obligaţie, şi că dacă aţi refuza n-aş mai veni aici.

— Nici nu m-am gîndit la asta.

Sfîrşitul dialogului mi-a plăcut şi chiar dacă mă mistuia dorinţa de a stabili prin telefon o nouă întîlnire, cum îmi sugerase ea, am lăsat să treacă zilele cu un fel de satisfacţie masochistă, pînă cînd, sîmbătă dimineaţa, * m-am hotărît să fac chemarea promisă.

— Nu. Nu pot. Cînd veţi trece pe aici vă voi explica. A fost singurul ei răspuns.

De ce se juca Olga astfel cu mine ? Dacă nu putea sau nu vroia să iasă, cu ce scop îmi cerea s-o chem, pentru ca să-mi spună laconic, în ultima clipă, că era imposibil să vină ?

Explicaţia care mi-o datora nu s-a lăsat aşteptată.

— Nu ştiu ce impresie v-am făcut, dar nu am putut accepta nici invitaţia de sîmbătă, cum vă promisesem. Sora mea nu s-a simţit bine şi nu avea cu cine merge la medic, iar mamei nu-i place să o lase singură. Medicii de la asigurările sociale sînt foarte îndrăzneţi cînd pacienta este tînără şi frumoasă.

— Atunci nici dumneavoastră nu vă puteţi duce singură acolo, i-am spus în glumă.

— Nu. Nici eu nu merg singură mai ales că sînt păţită. Intr-o zi m-am dus pentru că aveam dureri în gît. Medicul mi-a spus că ar putea fi o infecţie cauzată de altceva, deci trebuie să-mi facă un control general şi să-mi desprind jartierele. M-am enervat atît de tare încît am plecat într-o clipă şi m-am dus să-l reclam la directorul-Institutului.

— De necrezut, am spus eu, cu o prefăcută indignare. In realitate, ceea ce mă nedumerea în toată povestea aceea, ca în toate problemele ei şi ale familiei sale în general, era acel amestec de virtute şi obiceiuri libere, care făcea posibilă indignarea faţă de medicul ce dorea să-şi dezbrace clientele frumoase şi deplinul dispreţ pentru legătura matrimonială, ce o făcuse să se pronunţe cu atîta sarcasm în privinţa fiilor naturali ai lui Rios.

Mai tîrziu am înţeles că astfel de contradicţii sînt foarte frecvente, ca o rămăşiţă a educaţiei catolice, chiar şi la persoanele care-şi pierduseră complet credinţa sau care duceau o viaţă cît se poate de libertină. De exemplu, este ştiut că prostituatele din oraş îşi petrec noaptea de marţi rugîndu-se în gura mare la poarta cimitirului înainte de a ieşi în căutare de clienţi, şi pentru nimic în lume n-ar accepta să aibă relaţii cu bărbaţi în vinerea sfîntă, ca în ziua următoare, fără nici un scrupul dacă este cazul, să-şi exercite odioasa meserie chiar şi în prezenţa propriilor lor copii.

Am continuat să vorbim, iar Olga sugeră să ne întîl- nim chiar atunci miercuri după-amiază la intrarea unui cinematograf de cartier.

In sfîrşit, eram sigur că va veni. Eu nu mă mai gîn- deam s-o invit după atîtea refuzuri, şi acum ea însăşi, fără nici un cuvînt din partea mea alesese locul şi ora întîlni- rii noastre chiar pentru după-amiaza aceea.

M-am dus să-i cumpăr ceva şi cu cîteva minute înainte mă aflam la locul întîlnirii, gîndindu-mă la ce ar trebui să-i spun pentru a nu părea prea ceremonios în ochii ei, pentru a rupe firul convenienţelor şi pentru a o îndrepta spre subiecte mai intime. Cu cît aplomb şi sinceritate aş fi rostit primele cuvinte ! Le aveam deja pregătite în castiliană. Ii voi spune :

„Mi se pare de necrezut să ne întîlnim ca prieteni şi nu în timpul serviciului dumneavoastră atît de. obositor şi nepotrivit. O femeie cu asemenea calităţi n-ar trebui să muncească pentru nimeni.“

Trecu un sfert de oră de cînd convenisem să ne

întîlnim şi toţi spectatorii intrară în sală. Eu mergeam de la un capăt la altul al clădirii aşteptînd cu vizibilă nerăbdare ca Olga să sosească. în acest timp pietonii mă priveau curioşi parcă întrebîndu-se ce ar putea face la un cinematograf popular o persoană atît de dichisită. Cine ştie dacă într-o situaţie similară nu vor fi jucat şi ei rolul meu. Au mai trecut douăzeci de minute şi a trebuit să mă resemnez în faţa inevitabilului. Olga nu şi-a ţinut nici de astă dată promisiunea. M-am întors la pensiune gîndindu-mă că această comportare se datora fără îndoială, unei cauze neprevăzute care se ivise în ultima clipă. Mă aşteptam ca la sosire să găsesc o veste din partea ei, cu vreo explicaţie, dacă nu în aceeaşi zi, cel puţin în ziua următoare. N-a fost nimic. A trecut şi săptămîna, iar miercuri ca de obicei, trebuia să merg la frizerie. Hotă- rîsem să nu amintesc nimic din cele întîmplate, şi în cazul cînd ar face-o ea, să-i spun că nu trebuie să ne mai gîndim deloc la aceasta.

Abia îşi începuse lucrul, luînd între mîinile ei mîna mea stingă, cînd îmi spuse cu cea mai perfectă naturaleţe :

— Ce ghinion ! Miercurea trecută, imediat după ce aţi plecat mi-am dat seama că era miercurea sfîntă. Oscilam dacă să merg sau nu la întîlnirea noastră de la cinematograf, apoi m-am gîndit : astăzi începe postul mare şi cine-şi face toate poftele tot anul, trebuie, cel puţin în această zi, să-şi impună o restricţie. Nu voi merge la cinema în cnida dorinţei care mă stăpîneşte.

M-am simţit dezarmat în faţa unui argument atît de neaşteptat care avea pentru mine rezonanţe familiare. A renunţa la distracţie pentru un motiv religios nu era nimic nou pentru mine. Mama, cu concepţia ei despre viaţă, ar fi considerat cinematograful ca pe un spectacol nelegiuit, dar nu numai într-o zi, ci pe tot parcursul anului.

— De ce nu m-aţi anunţat atunci prin telefon ? am întrebat-o eu.

— M-am gîndit, dar cum era să vă explic prin telefon ?

Am pălăvrăgit ca de obicei,, şi apoi pe un ton pe

care l-am considerat aproape afectuos îmi spuse :

— Pentru ca să nu vă fac să mă aşteptaţi, ca miercurea trecută, şi pentru ca să vă dovedesc că accept din toată inima invitaţia dumneavoastră îngăduiţi-mi să văd cînd voi putea ieşi şi să vă sun ca să vă comunic ziua în care o să fiu sigur liberă.

Cuvintele ei mi-au liniştit starea de deconcertare momentană care mi-o produsese comportarea-i enigmatică şi am aşteptat ca ea însăşi să mă conducă pe oceanul furtunos al vieţii sale.

Au trecut mai multe săptămîni şi de fiecare dată, .fără s-o mai întreb, îmi amintea de promisiunea pe care mi-o făcuse şi pe care nu şi-o îndeplinise niciodată. Ajunsesem repede să înţeleg că nu o va mai face, dar continuam să fiu discret încercînd totodată să-mi dau seama ce-o făcea să persevereze, fără rost, în comedia ei.

M-am încumetat să insinuez cu precauţie că mi-am dat seama de jocul ei şi că nu avea sens să-l mai prelungească, dar a ştiut cum să mă dezarmeze şi de această dată printr-o frază amabilă :

— Pe altcineva l-aş înşela. Pe dumneavoastră însă, nu !

Cît n-aş fi dat să obţin o întîlnire cu ea în *tete ă tete* !. Ajunsesem să mă gîndesc să devină iubita mea oferindu-i tot felul de avantaje materiale, dar procedeul mi s-a părut prea grosolan. Ce aş mai fi putut face ? De fapt eu renunţasem la ea, dar cel îndrăgostit aşteaptă mereu în mod tainic imposibilul.

„Te-ai legat cu femeie ? Nu căuta dezlegare. Te-ai dezlegat de femeie ? Nu căuta femeie.“ (Intîia epistolă către corinteni a Sfîntului Apostol Pavel cap. VII, 27)

Cursul vieţii mele a luat-o pe un drum opus celui normal, la fel ca a majorităţii bărbaţilor din generaţia

[1] Am lăsat originalul francez pentru că nu există o traducere adecvată sensului (n.a.). mea. Ne simţim atraşi de

dificultate, de obstacole, de împotrivirea pe care o întîmpină dorinţele noastre din partea lumii exterioare. Interesul pe care-l trezeşte în noi o femeie este legat de incertitudine, în privinţa intenţiilor ei Şfi de nesiguranţă asupra trăiniciei sentimentelor ei. Ce multă dreptate avea Irene cînd îmi spunea cu cîteva luni înaintea divorţului nostru : „Cît m-ai fi iubit dacă n-aş fi fost soţia ta !“ Eu surîdeam atunci, dar nu am încetat să cred că dacă Irene n-ar fi fost aproape aleasă de mama mea pentru a-mj fi soţie, considerată de toată familia ca perechea ideală, poate n-ar fi fost imposibil să fi simţit pentru ea o dragoste adevărată. Dar, aşa cum intrase în viaţa mea, nu puteam avea pentru ea decît un sentiment de apreciere, de stimă care cu timpul a devenit insuficient şi de netolerat amîndurora. Blazat de experienţa atîtor ani de singurătate, acum cînd o evoc atît de receptivă şi discretă, cu surîsul ei neschimbat în faţa celor mai grele situaţii din viaţa noastră în comun, nu pot să nu mă gîndesc cît de diferit ar fi fost destinul meu dacă mi-ar fi fost dat să împart exilul şi sărăcia cu o tovarăşă ca Irene şi cu familia care mi-ar fi putut-o da, obligîndu-mă să dau un conţinut vieţii mele. Aş fi avut propria mea casă — un port sigur în mijlocul furtunii — care m-ar fi scutit să caut satisfacţii prin intermediul banilor, a ambiţiei- şi a dragostei. Nu aş fi fost parazitul care ajunsesem să fiu după atîţia ani, interesat de pagina socială a ziarelor, umblînd după o fată care nu avea nici măcar jumătatea vîrstei mele, cu speranţa că nereuşind să cuceresc lumea de aici, odată cu terminarea războiului mă voi întoarce la viaţa din hotelurile luxoase ale Elveţiei în căutare de flori şi de fluturi.

In tinereţea mea, cînd singurul obstacol care stătea în calea independenţei mele era suportarea tutelei materne, mă încăpăţînam să consider un act de libertate în plus desprinderea de soţie ca de încă ceva impus de mama. Şi faptul că mă forţam să-i fac pe plac răspun- zînd idealului de nevastă pe care altcineva mi-l alesese, sfîrşea prin a mi-o face

nesuferită. Cît aş -fi iubit-o dacă, cunoscînd-o în alte împrejurări, aş fi putut s-o aduc în casa mea fără să mă sfătuiesc cu nimeni, fără să ţin seama de convenienţe, ca pe o victorie a revoltei mele împotriva tradiţiilor burgheze ale familiei K. din Frank- furt !

Toate astea le înţeleg acum cînd stau să examinez cu atenţie trecutul meu şi mă regăsesc ca fiind ceea ce am fost întotdeauna : fiul răsfăţat care niciodată nu a putut scăpa de neobosita tiranie a mamei, sufocat de o dragoste prea egoistă pentru a-mi putea permite să-mi trăiesc propria-mi viaţă. Ce deosebire între mine şi unchiul Samuel, care a mers cu aventura pînă a face o căsătorie cu o femeie catolică şi la abandonarea tradiţiilor comerciale ale casei din Frankfurt ! Au trecut mulţi ani şi încă mi se pare că mama, chiar după moarte, continuă să existe în mine încă vie, ca un văl dens şi aspru care mă înăbuşă pe dinăuntru lipsindu-mă de lumină şi aer. Toată derularea subconştientă a acţiunilor mele continuă să fie condiţionată de prezenţa ei covîrşitoare, şi instinctiv fiinţa mea reacţionează împotriva oricărei impuneri care-mi aminteşte de puterea aceea invizibilă ce-mi anula iniţiativele de cînd eram în leagăn. O voinţă ca aceea a vărului meu Fritz care pretindea să împiedice transformarea gîndurilor mele în fapte, sau o persoană ca Olga care vroia să facă din relaţiile afective un duel mortal pentru a mă domina, readuceau din noaptea subconştientului meu vechea dorinţă reprimată de a-mi demonstra personalitatea peste voinţele străine care, întîmplător, ocupau în existenţa mea locul tiraniei materne.

Cînd reflectez la întîmplările din zilele acelea care au influenţat viaţa mea pe parcursul atîtor ani, mă întreb eu însumi cum de s-au produs într-un timp atît de scurt şi într-un chip atît de neprevăzut, încît să nu-mi dau seama de situaţia mea, decît atunci cînd am fost prins în încurcata pînză de păianjen a dorinţelor frustrate. Şi oricît aş fi făcut pe alţii vinovaţi de nefericirea mea, în final ceea ce-

mi determinase comportarea nu a fost decît impulsul de revoltă împotriva oricărei formă de rutină, împotrivirea faţă de atavismele puritane şi germane.

Cum am mai spus, ţineam să ies cu Olga pentru că-mi dădeam seama că se juca cu mine, iar eu doream să-mi impun voinţa chiar dacă ar fi fost numai pentru o singură dată. Din aceleaşi motive voiam şi transpunerea în realitate a intenţiei de a vinde acţiunile de la fabrica de ţigări : pentru că simţeam opoziţia surdă a unui membru al familiei faţă de un lucru pe care eu îl consideram un act legitim de organizare, şi a-l putea înfăptui cpnstituia o victorie. Nici unul din aceste probleme nu m-au interesat pînă cînd nu m-am lovit de rezistenţa unei voinţe umane exterioare în luptă cu a mea — aş putea spune că din momentul în care lucrurile ' deveneau imposibil de realizat, mă stăpînea o imperioasă dorinţă de a le realiza.

Cum înainte de toate eram un „transfugi, am luat hotărîrea ca în faţa atîtor dificultăţi să plec din oraş. Aş fi putut să amîn o zi sau două sejurul meu la hotelul *Vista Hermosa,* dar la acea dată se comemora moartea mătuşii mele Esther. Nu doream să fiu prezent la această ceremonie, pentru a-l evita pe Fritz şi în acelaşi timp nu vroiam nici să par nepoliticos neparticipînd cu nimic la aceasta. încă nu luasem nici o hotărîre asupra vinderii acţiunilor de la *Central* şi mă temeam că în- tîlnindu-ne, Fritz mi-ar fi putut pune vreo întrebare la care n-aş fi ştiut ce să-i răspund. Pentru a nu lăsa, totuşi, neobservată această zi, trebuia să demonstrez ru-delor mele de aici, într-o formă potrivită, consideraţia mea faţă de această ocazie. Cel mai simplu âr fi fost să-i fi trimis o telegramă de la hotelul *Vista Hermosa,* dar din nefericire acolo nu exista un asemenea serviciu. M-am gîndit să trimit flori, poate nişte violete, cum era obiceiul în această ţară, dar amintindu-mi făgăduiala făcută mamei ca la funeraliile ei să nu se facă cheltuieli extravagante, mi s-a părut o dovadă de respect

adusă memoriei ei, ca la zece sau ' cincisprezece ani după moartea sa, să mă abţin de a trimite flori rudelor mătuşii Esther. Mercedes, soţia avocatului Perez, cu care reuşisem să ajung la un anumit grad de intimitate, mă sfătui să fac un *sufragio. Sufragio* numesc catolicii un certificat tipărit care dovedeşte că ai plătit o oarecare sumă destinată slujbelor religioase în scopul de a uşura păcatele unei fiinţe' dragi ajunsă în purgatoriu. Merce- des nu credea în *sufragios,* iar în ceea ce priveşte conştiinţa mea religioasă — dacă mai aveaih aşa ceva — nimic nu-mi repugna mai mult decît acest concept al vieţii eterne, atît de legat de indulgenţele ce au despărţit pentru totdeauna biserica noastră de catolicismul roman.

Cum s-ar fi zvîrcolit în groapa lor toate oasele strămoşilor mei calvinişti, văzîndu-mă că plătesc un tribut aici pe pămînt pentru a îmbunătăţi situaţia mătuşii mele Esther în eternitate !

Cu toate acestea, trebuia, totuşi, să arăt într-o formă oarecare familiei K. sentimentele mele cu această ocazie şi Miss Grace a fost aceea care, cu felul ei practic de englezoaică, m-a sfătuit să dau de pomană săracilor în amintirea mătuşii mele. Ideea mi s-a părut excelentă şi imediat am pus-o în aplicare. Am semnat un cec de cincizeci de dolari în favoarea lui Fritz, şi i-am scris o scrisoare scurtă, informîndu-l de absenţa mea din oraş şi cerîndu-i să dea suma aceea săracilor, în amintirea mamei sale.

Cu greu mi-aş fi putut închipui că o asemenea mărturie a simpatiei mele ar putea fi primită cu atîta rea voinţă din partea sa. Imediat cum ă primit scrisoarea, a rupt cecul şi mi l-a înapoiat, transmiţîndu-mi prin secretar că riu‘ avea nevoie de pomana mea şi că nu mai dorea să aibă nici un fel de relaţii cu mine.

Eu am rămas perplex şi singurul’ lucru care mi-a trecut prin minte a fost s-o chem la telefon pe văduva lui Alberto şi să-i relatez întîmplarea. Mi-a dat toată dreptatea, dar nu m-a lăsat să-mi fac. nici un fel de iluzii asupra viitoarelor mele relaţii cu

Fritz.

— Are un caracter sălbatic şi niciodată nu revine aupra hotărîrilor luate.

Sălbatic, avea dreptate. Astfel şi fiara captivă care pare familiarizată cu omul şi-i cunoaşte felul de a fi simte chemarea instinctelor primare care o incită la luptă.

Cum a putut crede că am avut intenţia să-l ofensez, cînd scopul meu fusese să-i arăt prietenie prin acest gest. Fritz cunoştea foarte bine din alte timpuri, obiceiurile mediului nostru puritan, pentru a se mira că nu am cumpărat flori sau nu am trimis *sufragios.* Dacă fusese lipsită de delicateţe concretizarea intenţiilor mele, căldura care o pusesem în acest gest trebuia să compenseze în ochii săi stîngăcia formei ; dar el nu a interpretat astfel. Am vrut să-i cer o întrevedere prin secretarul său particular, Listz, un german timorat şi serviabil, însă acesta, cu toată sinceritatea, m-a sfătuit să renunţ. Ar putea părea de necrezut, dar de atunci nu l-am mai văzut pe Fritz niciodată, cu toate că fusese cel mai bun prieten al meu şi că motivele care m-au făcut să mă stabilesc în această ţară, au fost de a mă putea bucura de compania lui călăuzitoare.

Despărţirea de Fritz mă separa şi mai mult de lumea mea, ca şi cuceritorii care-şi ardeau propriile nave, şi mă făcea să mă simt mai singur, mult mai singur ca oricînd. închis în camera unde locuiam mi se părea că numai Biblia mamei mele, pe care am păstrat-o ca pe o busolă veche de-a lungul anilor, mă mai lega de trecut. O ştiu pe dinafară, în special epistolele sfîntului Petru care constituiau lectura preferată alor mei, şi niciodată nu mă pot dărui somnului fără a citi două sau trei pagini, alese la întâmplare, printre foile fine care au rezistat fără să se deterioreze în timp. O citesc a- proape ca pe un horoscop, ca acelea pe care le publică revistele, sperînd să descifrez între versetele ei enigma viitorului meu. Scînteia credinţei nu luminează zilele mele cu speranţa care o făcuse pe mama să-şi

suporte atît de uşor declinul. Dimpotrivă, nesigur pe mine, mă îndoiesc permanent de justeţea faptelor mele imputîn- du-mi multe greşeli de care probabil nici ^u sînt vinovat. Ruptura cu Fritz m-a tulburat multe zile, conti- nuînd să învinuiesc stîngăcia, necunoaşterea mediului, inadaptabilitatea mea, pentru confuzia care a dus la destrămarea relaţiilor noastre. In curînd acest văl imaginar avea să se ridice, cînd aveam să mă aventurez în viitoare, subjugat de chemările lăcomiei.

VI

O dată rupte în mod definitiv relaţiile mele cu Fritz, doar considerente de ordin economic trebuiau să hotărască momentul în care să-mi vînd acţiunile. Perez, pe care-l vizitam des la serviciu şi care devenise pentru mine un vrăjitor al comerţului — de cînd reuşise să schimbe sîrma ghimpată în aur prin simpla trecere a timpului — mi-a sugerat să particip la diferite afaceri ca aceea privind urbanizarea împrejurimilor oraşului, de la care mă puteam aştepta la mari beneficii faţă de cele produse pe atunci de acţiunile mele de la *Central.* Mă încînta mai ales perspectiva ca, în cazul în care suma investită de mine ar fi atins limita unui plafon stabilit, să am dreptul la un loc în conducerea fabricii ceea ce mi-ar fi permis să contribui cu munca şi experienţa mea la dezvoltarea acesteia şi mi-ar fi dat totodată o ocupaţie care-mi era necesară. Astfel aş fi putut să-mi fac planuri de viitor după ce aş fi cunoscut lumea aceasta prin intermediul comerţului şi aş fi renunţat puţin cîte puţin la ideea că numai după terminarea războiului viaţa mea ar fi căpătat sens. Era un alt curent de interese omeneşti prin care aş fi putut pătrunde în inima vieţii, lumea muncii intelectuale în care, desigur, trebuiau să se ivească relaţii de prietenie şi schimbări pe toate planurile ce m-ar fi prins în re- ţeaua lor, ajutîndu-mă să uit mai uşor tot ceea ce fusese înainte.

I-am solicitat lui Perez să-mi prezinte un agent de bursă pe care puteam să-l -însărcinez cu vînzarea

treptată a acţiunilor mele. Cu precipitarea-i obişnuită şi din dorinţa de a mă vedea asociat la capitalul aventurilor sale financiare n-a pregetat s-o facă chiar în aceeaşi zi. Diego Laynez, căci astfel se numea agentul de bursă, m-a primit în biroul său cu multă politeţe, după vechiul obicei castilian. Birourile lui ocupau în întregime etajul zece al clădirii unei bănci şi erau aranjate cu mult gust, în stilul birourilor agenţilor bursei londoneze. Avea un tablou în ulei al fondatorului casei, care fusese însuşi tatăl lui Laynez, vreo trei bancnote de pe timpul Independenţei fixate sub un cristal şi bonul nr. 1 pentru o mie de dolari împrumutaţi Apărării Naţionale şi subscris, după cum reieşea din certificatul eliberat de însuşi Trezorierul general al Republicii, „Laynez şi fiii, Ltd.“. Laynez era un om binevoitor şi simplu, cu o barbă mefistofelică şi nişte ochi pătrunzători care se întrezăreau în spatele lentilelor. Era reprezentantul tipic al cercurilor pe care le frecventasem pînă atunci. Potrivit împrejurărilor, nu s-a mulţumit cu sărăcia vocabularului meu castilian şi l-a întrebat în mod direct pe Perez dacă vorbeam franceza, ca apoi să înceapă să se înţeleagă cu mine în această limbă, iar deficienţele să le acopere franţuzind termenii din castiliană şi adăugind dezinenţei cuvintelor sonorităţile care i se păreau mai potrivite.

— Doream mult să vă cunosc, domnule K. Am auzit vorbindu-se de dumneavoastră şi, fără îndoială, numele dumneavoastră de familie ne este cunoscut nouă tuturor oamenilor de afaceri din ţară. Cine nu a auzit de *Central* şi de DOn Samuel ? Tatăl meu a fost foarte bun prieten cu el, iar eu, cînd eram copil, l-am cunoscut într-un hotel numit *La. Illusion.* Ce persoană încîn- tătoare era Don Samuel ! Cu atîţia bani şi atît de simplu!

— Da. Un mare om unchiul meu Samuel — a trebuit să-i răspund pentru a continua dialogul, fără să-i mai amintesc că ajunsese, de asemenea, pînă la Frank- furt buna reputaţie a casei „Laynez şi fiii, Ltd.“, ceea ce cu siguranţă i-ar fi făcut plăcere.

— De Fritz, ce să mai vorbim ! Am fost prieteni

încă din copilărie, iar acum cînd a devenit atît de nesociabil, eu am totuşi norocul să-l văd în fiecare marţi la Consiliul de Direcţie de la *Cimsa.*

M-am gîndit imediat la imprudenţa de a mă da pe mîna unei persoane din intimitatea vărului meu, dar, cum relaţiile noastre personale erau rupte, îmi era greu să-mi imaginez ce consecinţe ar putea avea pentru mine faptul că Fritz ar fi fost informat de dorinţa mea de a dispune de acţiuni. Dimpotrivă, era chiar ridicol să perseverez faţă de vărul meu de o vîrstă cu mine în atitudinea de elev surprins de către profesor pe cale de a face o poznă.

Nu numai odată mi-a apărut în minte scena deschiderii testamentului mamei mele la Frankfurt, cînd notarul — vechi prieten al familiei — mi-a comunicat, cu un surîs acru-dulce că, de acum încolo voi fi un om bogat şi independent. Evocam momentul solemn în care acesta, apucîndu-şi cu mîna stingă reverul redingotei sale reiate, începu să citească cu voce sonoră clauza aceea pe care nu o aşteptasem în zadar şi care-mi schimbase cursul . existenţei : „în ceea ce priveşte bunurile mele, cele rămase aici sau cele pe care le posed în afara Germaniei, le las toate fiului meu B., fără nici o condiţie“. Deci de unde reieşea că Fritz s-ar fi aflat coad- ministrator sau coparticipant la această moştenire ? Senzaţia de a mă vedea din nou supus unei tutele umilitoare justifica în ochii mei dorinţa de a-mi vinde acţiunile fără să ţin seama de considerente familiale.

Am trecut peste comentariul în legătură cu Fritz şi am intrat direct în problemă :

— Domnul Perez mi-a recomandat firma dumneavoastră pentru nişte operaţiuni de bursă în care sînt interesat...

Nu ajunsesem să termin fraza cînd Laynez mă întrerupse cu un surîs convenţional :

— Aţi dori să faceţi investiţii în această ţară ? Aveţi dreptate. Cum se petrec astăzi lucrurile în lume, sigură rămîne doar America de Sud. Noi sîntem continentul viitorului. Vpm fi cum au fost Statele Unite în secolul al XlX-lea şi aici vor trebui

să se refugieze capitalurile europene pentru a se simţi în siguranţă şi pentru a scăpa de impozite.

Aş fi vrut să strig că ştiam pe de rost aceste fraze şablon care circulau la *Cabrera* între cei care se făleau a fi cunoscători ai mişcării economice mondiale, dar am preferat să-i retez continuarea discursului, concretizînd obiectul vizitei mele în cîteva fraze :

— Nu. Nu am nimic de investit. Am un anumit număr de acţiuni în fabrica de ţigări şi doresc să le vînd pentru a putea întreprinde alte afaceri.

Cu un larg surîs îndatoritor, domnul Laynez, care trebuie să fi ştiut că sînt unul dintre cei mai puternici acţionari, răspunse :

— Sîntem gata să vă' servim. Care este ideea dumneavoastră ?

I-am explicat că doream să vînd aceste acţiuni în cele mai bune condiţii cînd cotele vor fi mai favorabile, puţin cîte puţin, într-un termen de trei luni.

— Eu, dacă-mi permiteţi o părere, în locul dumneavoastră n-aş vinde acţiunile de la *Central,* pentru că ele reprezintă o excelentă investiţie, dar dacă aveţi altceva mai bun în perspectivă, am putea trata preţul la care doriţi să le vindeţi şi vom păstra aici ordinul, pentru cînd se va putea executa.

Am ajuns repede la o hotărîre asupra detaliilor afacerii şi, ,conducîndu->mă spre uşă, Laynez şi-a exprimat dorinţa de a-i face o vizită, pentru a-i cunoaşte familia şi a participa la sărbătorirea zilei de naştere a fiicei sale.

Mie mi s-a părut ciudat ca în ziua în care ne-am cunoscut să mă invite acasă cu atît mai mult cînd era vorba de o reuniune atît de intimă -ca o aniversare în familie. Dar am acceptat cu *multă plăcere pentru că, între timp, reuşisem să mă obişnuiesc cu felul latino- americanilor de a-şi deschide cu generozitate casa străinilor. Ce importanţă mai putea avea acum faptul că strămoşii mei calvinişti n-ar fi practicat în Frankfurt un procedeu asemănător nici cu cei mai distinşi clienţi ai băncii noastre ? Experienţa mea sentimentală cu

Olga mă învăţase să nu mai am încredere în vechile concepţii, iar acum eram dispus să mă las călăuzit cu ochii închişi de cunoscătorii acestei lumi ciudate.

Şi aşa a şi fost. Laynez mi-a arătat drumul spre tărîmul paradiselor uşoare, acolo unde viaţa încetează de a mai fi luptă.

încă cu mult timp în urmă, atît în Germania cît şi în toată Europa se stabilise separarea dintre puterea politică, puterea banilor şi cea a sîngelui. Guvernul, bun sau rău, se baza pe numărul şi forţa claselor de jos ale naţiunii şi atît bogăţia cît şi numele răSunătoar& nu se puteau impune voinţei poporului.' în schimb, aici adevăratul guvern al ţării îl constituie înalta societate, din care fac parte persoane ca Fritz, Manuel, avocatul Perez sau bancherul Laynez. Oamenii aceştia domină viaţa economică cu banii lor, politica cu influenţa lor şi viaţa socială prin poziţia lor. De exemplu, în Europa lumea frivolă a mondenităţii sau a nobilimii nu desfăşoară nici un rol economic. Astfel, noi comercianţii şi bancherii germani nu aspirăm, în afară de unele situaţii excepţionale, să ne alăturăm acestor medii sociale pentru a-i domina cu banii noştri. Dar mai ales, nici unii nici alţii nu încercam să transformăm politicienii în instrumente de guvernare a ţării după bunul nostru plac. In consecinţă, viaţa mondenă nu avea o funcţie capitală cum i se atribuie în ţări ca aceastea. Laynez, invitîndu-mă să sărbătoresc cu prietenii săi aniversarea fiicei sale şi demonstrîndu-mi poziţia sa de om de lume, nu făcea altceva decît să etaleze faţă de un necunoscut, pe care-l credea bogat, prestigiul situaţiei sale sociale, în scopul de a mă atrage de partea sa prin această formă de măgulire. La fel proceda şi cu alţi oameni de afaceri, chiar de condiţie mai modestă, sau cu miniştri şi senatori a căror bunăvoinţă îi era necesară pentru afacerile lui financiară.

A fost suficient să intru odată în casa sa pentru a mă familiariza cu acest nou aspect al lumii de la *Cabrera,* pînă atunci necunoscut mie, şi a pătrunde pînă în cele mai mici detalii în viaţa naţională prin

flexibilul trunchi al vieţii mondene.

Am petrecut cea mai mare parte a serii în compania unui politician de extremă stingă foarte gras şi guraliv care mai păstra încă felul de a vorbi din popor, dar care integrat acelei lumi artificiale de europenizaţi, aspira să se îmbrace după moda engleză şi să facă parte din aceleaşi cluburi unde persoane ca Laynez aveau cu- vîntul hotărîtor. Temut pe bună dreptate de bogătaşi contra cărora îndrepta majoritatea diatribelor sale, în seara aceea, în mijlocul mulţimii înnebunite de entuziasm, se simţea foarte onorat de invitaţia bancherului de a sărbători într-un cerc intim aniversarea fiicei acestuia.

— Eu nu doresc ca bogăţii să devină săraci, îmi spuse, ci ca săracii să devină bogaţi, sau ca săracii, zi de
zi, să fie mai puţin săraci, iar bogăţii mai puţin bogaţi pînă cînd se va stabili o oarecare egalitate. Ştiu şi eu să admir lucrurile frumoase care se pot obţine cu bani. De ce aş pretinde să nu aibă nimeni statui atît de minunate ca această reproducere după Venus de Canova, cînd arta este singurul lucru care dă sens vieţii ?

— Eu credeam, i-am răspuns, că dumneavoastră sîn- teţi mai mult om de acţiune, politician, căruia disciplinele economice şi juridice nu-i mai lasă timp să se ocupe şi de cele estetice.

— Să nu credeţi asta, spuse, dîndu-şi mare importanţă. Eu am vocaţie de scriitor. Sînt o persoană care simte arta. Mă emoţionez cînd aud recitîndu-se o poezie sau cînd ascult un concert bun. Politica mă interesează ca spectacol, ca joc de interese în conflict, dar nu mai mult. Nu cunosc economia în tainele ei. Nu ştiu să fac comerţ, să girez o poliţă sau să discut sistemul de amortizare al unui bon de plată, dar posed în schimb conceptul de interpretare materialistă a istoriei, ceea ce este esenţial.

— Cum faceţi atunci cînd trebuie să vă pronunţaţi în legătură cu unele probleme economice şi să daţi soluţii opiniei publice ? am întrebat cu

inocenţă.

— Foarte simplu. Mă sfătuiesc cu experţi, ca Don Diego Laynez, care au bunăvoinţa să mă ajute. Poate vă surprinde că mă vedeţi în această casă, cînd eu trec drept un anticapitalist convins, dar pentru că doresc să fac un nou proiect de lege asupra băncilor i-am cerut în mod special lui Don Diego să mă ajute cu experienţa sa ; iar el a avut amabilitatea să mă invite aici în seara aceasta. Este un om foarte simpatic, iar mama sa este *una senora* atît de distinsă încît, în mod sincer, sînt foarte bucuros că am acceptat.

Ne-am apropiat de locul unde se servea masa şi foarte curînd mi-am putut ’da seama pînă la ce punct acel temut conducător sindicalist fusese asimilat de ambianţă aşa cum, după relatările voiajorilor, mediul nord american absoarbe pe tînărul european, făcîndu-l să-şi piardă toate caracteristicile neamului său.

— Este excelent acest vin de Rin, chiar dacă-l prefer de obicei mai sec. Masa cit de simplu este aranjată şi cu cită distincţie, observă interlocutorul meu.

Era acelaşi vocabular „distins", „excelent", „simplu", „ca în Europa" admis şi la *Cabrera* şi care servea de „Sesam deschide-te“ pentru toate uşile.

Pe cînd conversam astfel ni se alătură stăpînul casei ca să ne întrebe dacă practicam vreun sport. Anglo- saxonii întrebuinţau în mod frecvent acest pretext pentru a lega prietenii aşa cum şefii a două triburi sălbatice încearcă să se cunoască discutînd despre felul cum se aprinde focul.

— Altă dată jucam tenis, am răspuns eu, dar nu ştiu dacă aş mai putea juca la această altitudine şi la anii mei.

— Puteţi încerca în orice zi la clubul *Atlantic;* eu sînt unul dintre directori. Cînd veţi fi mai puţin ocupat îmi voi permite să vă inVit.

— Iar dumneavoastră, domnule Ayarza ?

— Eu joc, de asemenea, puţin tenis. Trebuie însă să mai exersez, dar niciodată nu am avut timp.

Se îndepărtă lăsîndu-ne singuri.

Imediat Laynez, pe un ton aproape confidenţial, îmi explică :

— Am făcut o imprudenţă atingînd tema *Atlanticului* în prezenţa lui Ayarza. Odată, cînd abia işi începuse cariera a solicitat să intre la *Atlantic* dar a fost respins. Este un lucru pe care niciodată nu l-am înţeles ; originea modestă a cuiva nu constituie un motiv pentru a-l respinge ca asociat la club. Sînt sigur că prezentîndu-se acum, l-am accepta, dar nu mă încumet să i-o sugerez. Subiectul acesta cred că-l deranjează. Dacă este ceva de care sîntem mîndri în această ţară, lucru de care dumneavoastră vă veţi da seama, este faptul că recunoaştem cu toţii adevăratul merit al cuiva, fără a ţine seama de diferenţa de clasă. Dacă o persoană este capabilă, poate ajunge unde-şi propune. Este ţara şanselor. Aici au fost preşedinţi persoane ai căror părinţi nu fuseseră căsătoriţi, sau a căror origine era necunoscută.

— Atunci pentru ce l-au respins pe Ayarza de la *Atlantic,* l-am întrebat surprins.

— Ah, pentru că nu ştia să se poarte şi nu fusese acceptat de „lumea bună“ ca acum.

Natura capricioasă produce exemplare care întîrzie să se adapteze speciei.

Şi acum este la fel ca cei din „lumea bună" ? — îmi trecu prin minte să-l întreb.

O rază de lumină pătrundea în adîncul hăţişurilor, iar eu începeam să cunosc drumurile ascunse. DeCi asta este ceea ce se cheamă aici democraţie şi egalitate, îmi spusei. Nu permiteau să iasă la lumină adevărata faţă a ţării, cu defectele şi calităţile ei, o Olgă candidă şi sinceră, ca o expresie autentică a naţiunii. Numai cei ce trec prin sita deasă a cercului de xenofili şi se contopesc cu aceştia în mod superficial pot atinge orice poziţie, pot ajunge preşedinţi, miniştri sau ambasadori. Acelaşi lucru se întîmpla şi în Rusia, Serbia sau România, în tinereţea mea, fără să aibă vreo. legătură cu egalitatea socială cum se pretindea aici. Era ascensiunea firească a cîtorva indivizi care

părăseau clasa lor pentru a intra în alta, pierzîndu-şi caracteristicile. Dacă în realitate această ascensiune ar fi atins alte proporţii şi nu ar fi avut caracter de excepţie, noua clasă ar fi impus normele şi obiceiurile ei de viaţă, cum se întîmplă în toate ţările unde s-a produs o adevărată revoluţie socială, şi cum s-ar putea întîmpla şi aici, dacă un Ayarza ar putea să se lipsească de elogiul vinurilor într-o ţară care nu le produce, şi ar veni la *Atlantic* cu propria sa personalitate, fără teama de a se vedea ridiculizat că nu copiază revistele de modă engleze.

Fără îndoială, raţionamentele mele mă conduceau către aceeaşi problemă religioasă a opoziţiei dintre doctrina noastră a predestinării, ca atitudine faţă de viaţă, şi doc- trina catolică a graţiei divine. Pentru ce nici o persoană în Germania nu se ruşina de condiţia sa socială şi nici nu şi-o pierdea aşa uşor ? Nu am văzut niciodată un burghez onorabil care să renunţe la principiile sale dîndu-şi aere de conte, folosirid monoclu sau floare la butonieră, ca atîţia. dintre prietenii mei de aici. Aceştia, , cu toate că nu erau lipsiţi de merite pretindeau că-şi ascund originea adoptând îmbrăcămintea, lexicul şi manierele grupului dominant, în cadrul vieţii sociale a oraşului, cum dobîndeşte cameleonul culoarea ramurei pe care doarme, La noi, fiecare acceptă profesia sa ca parte a predestinării impusă de dumnezeu şi nimeni nu doreşte să se eschiveze, disimulînd-o sau deghizînd-o. Chiar şi femeile de stradă îşi exercită profesia lor cu conştiinciozitate, ca o datorie oarecare. Aici, alt paradox, femeile de această condiţie vor să fie obiectul unor cuceriri amoroase, al unui simulacru de seducţie înainte de a se dărui actului sexual plătit. Să fie oare speranţa catolică a răscumpărării, sau mimetismul instinctiv al florei tropicale ?

Cîteva minute după ce m-am despărţit de Don Diego pentru a merge la teatru, am auzit pentru prima dată singura veste senzaţională din acel an : americanii debarcaseră în nordul Africii iar sfîrşitul războiului părea apropiat.

Cîmpie ! Cîmpie ! Trebuie să fi strigat plin de speranţă exploratorul în faţa miracolului care-l

făcea să creadă că a scăpat de junglă.

îmi amintesc bine că eram la teatru cu Mercedes şi soţul ei, iar într-o pauză începu să circule zvonul despre debarcarea americană pe Continentul negru. Fusese o lovitură de necrezut, fantastică, sigură şi calculată ca tot ceea ce fac oamenii practici ai Statelor Unite. După atîtea luni de aşteptare, luni sumbre în care se făcuseră tot felul de ipoteze asupra diferitelor debarcări, realizarea acestui lucru, cel mai neaşteptat, fusese o lovitură de teatru de prima clasă. Cu săptămîni înainte, o tentativă de debarcare a unui grup de trupe canadiene la Dieppe sfîrşise printr-un sîngeros eşec. Germanii reuşiseră să anuleze mai mult de şaptezeci la sută din trupele debarcate, iar efectul moral asupra celor neutri fusese dezastruos. Toţi ne gîndeam că debarcarea era irealizabilă şi mulţi sfîrşjrăm prin a accepta ideile difuzate printr-o carte de popularizare a războiului aerian, după care, numai prin intermediul bombardărilor din avion, mărind capacitatea şi numărul acestora, precum şi potenţialul exploziv al bombelor, ar putea fi redusă puterea nazistă.

Odată cu vestea debarcării în Africa, cei care avuseseră încredere în eficienţa armatei americane radiau de satisfacţie. Avocatul Perez, de exemplu, care în seara cînd l-am cunoscut încercase să-mi demonstreze punct cu punct cum participarea nord-americană trebuia să pună capăt conflictului într-un an sau doi, simţind că avusese dreptate, se agita mergînd de la un capăt la altul al încăperii, gesticulînd mult cînd vorbea, ca toţi latino-americanii.

Speranţa că se va termina războiul mă liniştise neînchipuit de mult. După o durată de cîteva luni sau cel mult cîţiva ani, aş fi putut să mă gîndesc la o călătorie, dacă nu spre Germania cel puţin spre Elveţia, pentru a-i revedea pe ai mei, a încerca să-mi recuperez bunurile, şi să merg iar pe căi cunoscute spre viaţa mea spirituală. Toată lumea o dorea şi această dorinţă se simţea în atmosferă. Deznodămîntul războiului era apropiat. Debarcarea în Europa dinspre Africa sau chiar din insulele britanice devenise o realitate. O prietenă cehă,

domnişoara Relich, entuziasmată ca nimeni altul de eliberare, m-a făcut să-i promit ca la orice oră aş afla despre debarcarea aliaţilor în Europa să-i comunic telefonic ofe- rindu-se să facă şi ea la rîndul ei acelaşi lucru. Nu avea importanţă dacă era la miezul nopţii sau în zorii zilei, iar pentru că ea stătea tot timpul lîngă aparatul de radio, se angajă să-mi dea vestea imediat cum o va afla.

In timp ce apăreau curenţii prielnici care puteau să-mi permită să ridic ancora în căutarea drumului meu, începusem să mă iniţiez şi în viaţa comercială, cu tot atîtea perspective favorabile ca şi debarcarea în Africa sau ospitalitatea seniorială a lui Diego Laynez.

VII

Ordinul de a vinde acţiunile de la *Central* nu ar fi putut fi ales într-un moment mai potrivit. Odată cu vestea debarcării nord-americane în Africa, o undă de optimism domnea peste tot şi influenţa sa pe piaţa de valori nu s-a lăsat aşteptată. Ca un vînător expert reuşisem să surprind fiara în timpul mesei la ora amurgului. Ca o consecinţă a iminenţei victoriei aliaţilor toate acţiunile urcară în zilele acelea între 20% şi 30%.

La fiecare schimbare înregistrată la bursă eram chemat din biroul lui Laynez pentru a fi consultat telefonic în legătură cu ceea ce trebuia făcut cu acţiunile mele.

— Se poate vinde o bună parte din acţiuni la 14,40 dolari. Ce dispuneţi, vindem, domnule K. ?

— Atît de îngheţată este piaţa ? Nu credeţi că se mai poate urca ?

—- Putem aştepta pînă se va urca la 15,50 dolari.

— Atunci să mai aşteptăm.

După-amiază m-au chemat din nou.

— Au ajuns la 15 dolari şi cu multe cereri. Vindem domnule K. ?

— Să încercăm să obţinem un preţ mai mare aş-

teptînd pînă mîine.

In ziua următoare creşterea continuă.

— Se pot vinde la 16,50 dolari. Vindem ?

— Vindem jumătate şi mai aşteptăm două zile pentru restul.

După două zile preţul se urcase la 18 dolari şi ceva, iar eu nu făceam decît să mă plîng că nu am avut răbdare să realizez un cîştig complet; însuşi Laynez observă cu înţelepciune.

— A nu cîştiga nu înseamnă a pierde.

Insă piaţa nu putea rămîne neschimbată mult timp.

— Să vindem la 18,00 dolari ?

— Nu, să mai aşteptăm.

In ziua următoare m-au chemat din nou.

— S-a ajuns deja la 17,90 dolari. Cererea a scăzut considerabil. Vindem ?

Cu experienţa vînătorului obişnuit să meargă pe urmele .fiarei, Laynez mă informa pas cu pas de fluctuaţiile pieţii. Cînd preţul de 17,90 dolari începu să scadă, am dispus vinderea restului din acţiunile mele la 17,50 dolari şi astfel le valorificasem în condiţii la care nici nu m-aş fi putut gîndi cu două săptămîni în urmă. în scurt timp ajunsese să se vîndă din nou la 15,00 dolari şi Laynez mi-a sugerat să răscumpăr acţiunile de la *Central* obţinînd astfel un profit din diferenţa preţului de vînzare de 16,50 dolari şi 17,50 dolari şi cel de cumpărare pentru ca apoi să le repună în vînzare la 15,00 dolari. A fost imposibil să găsesc în zilele acelea o cantitate atît de mare de acţiuni ca cea pe care o vîndusem, dar am reuşit într-o oarecare măsură să mă apropii de numărul iniţial, realizînd uşor în mai puţin de trei săptă- mîni un cîştig imens.

Desele convorbiri telefonice şi vizitele pe care trebuia să le fac la birou lui Laynez pentru aceste operaţiuni au contribuit la legarea unei prietenii mai strînse cu Don Diego, atrăgîndu-mi simpatia lui, prin docilitatea cu care îi urmasem sfaturile şi prin manifestările de mulţumire pe care i le arătam, datorită rezultatului atît de bun al speculaţiilor.

— Vom sărbători duminică succesul acestei

afaceri, îmi spuse în ziua cînd puteam considera încheiată prima manevră de suspendare a vînzării de acţiuni. Doriţi să veniţi la *Atlantic* să luăm masa împreună ?

Am acceptat cu multă 'plăcere invitaţia şi — aşa cum era de aşteptat — am petrecut o după-amiază foarte plăcută, făcînd noi cunoştinţe. Don Diego nu înceta în a-mi face cunoscute toate relaţiile sale printre cei care se apropiau de masa noastră salutîndu-l cu deosebit respect.

După ce se depărtau îmi explica cine era fiecare, lăsîndu-mă să deduc avantajele pe care le-aş obţine din prietenia cu ei.

— Acesta este cutare, îmi spuse arătîndu-mi un bărbat cam de şaptezeci de ani cu un nas enorm. Se află în relaţii foarte bune cu ministrul afacerilor externe.

— Acesta este director la Banca de Stat, singura Bancă mare unde se obţine credit fără garanţie...

— Aceasta este doamna X. Cel mai frumos bal de Anul Nou este cel dat de dînsă.

Nu mai lipsea decît ca Laynez să-mi spună cu claritate că pentru a trăi în ţara asta trebuie să nu te pierzi în anonimat, iar dacă vrei să ai succes în ceea ce întreprinzi este necesar să faci parte din lumea de care depindeau în mod egal paşapoartele, creditele bancare sau balurile de Anul Nou, ca trei lucruri omogene.

— Cred că ar trebui să deveniţi membru al *Atlanticului,* îmi spuse. Permiteţi-mi să vă prezint la următorul consiliu de direcţie.

Am cerut un formular de prezentare şi cu semnătura unuia din prietenii lui Don Diego, care se afla la masa alăturată şi care, chiar fără să mă cunoască, s-a oferit cu amabilitate să-mi sprijine intrarea, şi împreună cu cea a lui Laynez, începu legătura mea cu clubul.

Şi animalele au locul lor de odihnă la marginea rîu- rile şi la umbra arborilor pădurii. Acolo sub clar de lună îşi dictează legile, tăifăsuiesc prieteneşte iar în orele de distracţie se zbenguesc cu femele străine.

Datorită lui Mercedes cercul prietenilor mei era din ce în ce mai extins şi treptat începusem să mă obişnuiesc cu obiceiurile de aici. Jucam tenis, sport în care excelam altădată, dar pe care nu-l mai practicasem de zece ani. Calităţile mele de „tenisman" m-au făcut să dobîndesc noi relaţii mai întîi printre cei care frecventau hotelul *Vista Hermosa* şi apoi la *Atlantic,* de care-mi amintesc încă cu plăcere. Cînd am făcut cadou clubului *Atlantic* cupa cu numele meu, B. K., primită pentru dublu mixt, m-am gîndit cu recunoştinţă la momentele plăcute petrecute acolo, pe timpul cît am fost membru.

Bănuiesc că membrii mai tineri trebuie să fi zîmbit observînd felul meu de a fi atît de greoi şi de germanic, şi manierele mele de „Quijote helvet", cum ar spune Jean-Jacques Rousseau, dar ce importanţă avea ? Eu eram mulţumit de viaţa aceea liniştită şi nici nu mai aveam de aşteptat prea mult pînă la armistiţiu.

Sîmbătă după-amiaza şi duminica dimineaţa, jucam tenis la *Atlantic.* Printre prietenii care participau la aceste partide se numărau ambasadorul Olandei şi soţia sa, un tînăr francez singuratic pe care-l ajutasem să obţină un post la fabrica de ţigări înainte de disputa nţea cu Frîtz, doi dintre compatrioţii mei stabiliţi mai de mult aici, Mercedes şi avocatul Perez. Salonul principal al clubului decorat ca de obicei după revistele americane devenea în acele după-amiezi tîrzii, cînd jucătorii se întorceau de pe teren, un ansamblu pitoresc. Toate speciile selvei cu pestriţele lor culori îşi dăduseră întâlnire aici :

papagali cu penaj splendid, zebre cu podoaba lor sobră, jderi cu blana stufoasă şi lei îmbătrîniţi, fără dinţi şi cu părul cărunt de ani.

După joc ne reuneam la o masă comună unde veneau şi alţi membri ai clubului pe care-i cunoscusem în timp, să se integreze grupului. Rămîneam împreună pînă se făcea noapte de-a binelea jucînd zaruri pe diferite băuturi şi aperitive comandate la fiecare partidă. Prietenii mei beau whisky, mîncau carne de porc şi porumb copt, cum este obceiul pe aici, în timp ce eu, incapabil să mă adaptez, comandam o bucăţică de cîrnat şi un pahar cu bere, în mijlocul ilarităţii generale.

— Gusturi nemţeşti, gusturi nemţeşti, exclamau toţi în cor, iar eu mă simţeam ruşinat că aparţineam unui neam care bea bere şi mînca cîrnaţi, pe cînd băutura impusă de anglo-saxoni era whiskyul ; iar pe deasupra, mai era şi refractar de secole la idealurile democratice engleze. Dar în club, fiind cunoscut faptul că fugisem de la nazişti, nu mă privea nimeni cu neîncredere, dimpotrivă, cu toată lipsa mea de graţie, ajunsesem să fiu, nu numai pentru membrii clubului, dar chiar şi pentru servitori o figură prietenoasă, cu basca, cu ochelarii negri şi cu recunoscuta mea plăcere pentru bere şi cîrnaţi. Făceam cuplu cu cel mai bătrîn jucător şi cu un puşti nervos pe care-l numeau el *curi.* într-un colţ al frigiderului de la club se păstrau ca proprietate exclusivă, cîr- naţii mei, iar cîte un glumeţ, cînd mă vedea venind transpirat de pe terenul de sport, striga imediat în gura mare, prieteneşte : „pregătiţi cîrnaţii domnului K.“ !

Lumea aceea aristocratică şi prietenoasă de la *Atlantic* îmi amintea, sub multe aspecte, membrii cercului militar din Zagreb, acum treizeci de ani, pe timpul primului război mondial. Dealtfel, mă gîndesc că această ambianţă trebuie să fi fost la fel în toate cluburile din micile oraşe. Aceleaşi rivalităţi, aceleaşi vanităţi, aceeaşi camarilă ca în România şi Serbia, dădea un farmec special *Atlanticului.* Membrii mai vechi, fiii sau rudele fondatorilor aparţineau clasei avute care călătoriseră prin Europa. Ei încercau întotdeauna

să se înţeleagă cu străinii în engleză sau franceză şi priveau cu dispreţ pe noii membrii făcîndu-i cu orice chip să simtă faptul că erau intruşi.

J05

Cu timpul, cei nou veniţi formau grupul lor, care urma să facă necazuri următorilor nou veniţi, şi astfel ajungeau să capete în ierarhia clubului o poziţie mai bună. Grupul care era pe locul din mijloc avea ca obsesie mania — demnă de fabula lui Esop cu măgarul şi leul — de a schimba oomitetul de direcţie moştenit de la cei vechi ; dar, printr-un paradox explicabil, mare parte din membrii ce nu aparţineau nici unui grup, dar care depindeau economiceşte de directorii băncilor, cei ce dominau comitetul şi care erau regii selvei, susţineau întotdeauna conducerea veche, cu argumentul că era mai bine să suporte tirania celor dinainte decît pe aceea a celor ce nu aveau tradiţie în club. Adevărul era că, aşa cum dominau viaţa economică de pe poziţiile lor din vîrful instituţiilor bancare, sau cum guvernau în mod indirect ţara, prin intermediul politicienilor, tot astfel puterea lor economică le permitea să se considere stăpîni ai vieţii sociale. Buna comportare a noilor membri care nu le făceau niciodată opoziţie, era răsplătită cu mici înlesniri în afaceri şi cu un post sau două în consiliul de direcţie, acordate ca o concesie, pentru a servi la potolirea celor recalcitranţi ; direcţia clubului păstrînd în acelaşi timp aparenţa unei camarile de un odios caracter exclusivist. Era vorba, respectînd proporţiile, de acelaşi sofism ca atunci cînd se vorbea de egalitatea în drepturi a tuturor cetăţenilor.

— In consiliu există reprezentanţi din toate grupurile sociale, şi acesta se schimbă în fiecare an. Nimeni nu se gîndeşte să monopolizeze posturile onorifice dm cadrul instituţiei, mi-a explicat Laynez. Persoane din provincie, care nu locuiesc aici, dar cu merite deosebite sînt alături de noi în conducere.

Ca şi în viaţa politică, dacă şi acolo era sigur că oricine putea să ajungă la situaţii înalte, şi la *Atlantic,* cu aprobarea persoanelor „bine“ de la *Cahrera,* le era permis şi „căţeilor[14] care dăduseră deja suficiente dovezi de abilitate de a se descurca în orice situaţie, să-i însoţească pe cei mari la maşinaţiile conduse de aceştia.

Doctorul Fausto, un medic cu o chelie ca o bilă

de biliard şi ochelari enormi cu ramă de bagă, care nu practica nici un sport, dar care venea după joc pe la mese ca să spună cu mult sarcasm impertinenţe gustate de toată lumea, îmi explică odată astfel diferenţele sociale ale acestei societăţi :

— Vedeţi dumneavoastră domnule K., vorbi el cu şiretenie, aici, ca şi în Europa, avem diferite titluri de nobleţe. Există nobleţea tip imperiu şi nobleţea actuală, care reprezintă condiţia socială dobîndită prin bogăţia provenită din industrie. Cînd auziţi vorbindu-se de Lar- reta de la „Comex“ sau de Lascurain de la „Telanesa“ (două fabrici de ţesături) închipuiţi-vă că se vorbeşte de Wagram sau de Jena. Nume de bătălii contemporane ! Titluri cu adevărat bune, echivalente cu ale nobilimii feudale, pentru o ţară atît de tînără, şi care provin din averea dobîndită prin minele de aur sau din umbra afacerilor cu chinină şi indigo. închipuiţi-vă, au aproape o sută de ani.

Toată lumea acompanie cu hohote zgomotoase de rîs observaţiile doctorului Fausto, iar acesta continuă :

— Alte familii au devenit „lumea bună“ la începutul acestui secol exportînd cafea, atunci cînd comerţul cu cafea era liber, iar ceea ce rezulta în devize se putea vinde fără control în ţară, cîştigîndu-se sută la sută. Era o nobilime mai puţin înaltă ca cea provenită din vînza- rea chininei, dar de preferat celei provenite din vînzarea rachiului sau a zahărului.

Auditoriul rămase pentru o clipă uluit, iar eu m-am încumetat să întreb cu timiditate :

— Cine sînt aceştia ?

—- Ah ! Dumneavoastră nu ştiţi ? Pînă în anul 1910 fabricarea băuturilor tari era monopolul Departamentelor, singurele care îl puteau face, dar cum ţara era atît de săracă şi cu tezaurul secătuit, guvernele organizau ceea ce se cheamă o licitaţie şi vindeau acest drept pentru nimica toată vreunui prieten politic al guvernatorului respectiv. Aşa s-au dobîndit pe atunci în ţară marile averi, iar acuma avem a treia generaţie a vînzătorilor de rachiu înrudiţi cu cei cu chinina şi cafeaua, deveniţi de o

suverană noblețe cu titluri cumpărate de la sanctitatea sa Papa, titluri mai puţin bune ca ale altora, dar în sfîrşit, titluri. Astăzi se face avere în comerţ prin negoţul cu medicamente, cu fierărie, cu importul de băuturi străine sau cu îmbrăcăminte bărbătească... dar nici o avere nu oferă şi poziţie socială dacă nu este însoţită şi de o proprietate la ţară, unde se primesc prietenii duminica...

Alte hohote de rîs şi doctorul Fausto termină zicînd :

— Depinde, de asemenea, şi de comerţul cu care se ocupă cineva, pentru că una este ca, de exemplu, să ai un magazin de bijuterii şi alta să vinzi ciorapi de damă. Pe o doamnă nu ar deranja-o să se întîlnească la o serată cu bijutierul cu care a discutat despre un nou model de inel, dar nu i-ar face deloc plăcere să fie remarcată la o petrecere de cel care i-a vîndut o pereche de ciorapi...

Ajunsesem la o singură concluzie ascultînd critica acidă pe care prietenul meu o făcea celor cu pretenţii în ierarhia socială : tot ceea ce interesa erau banii. Nu exista vechimea sîngelui, ci a aurului. In lumea aceasta burgheză şi plutocrată originea averii precum şi epoca în care familiile reuşiseră să-şi acumuleze patrimoniul şi să-şi formeze capitalul determina statutul lor monden. Practic, arăta momentul în care o „dinastie" începuse să întrebuinţeze pantofi despărţindu-se de glod, şi să vorbească limbi străine, condiţii indispensabile pentru a face parte din acea lume fericită a celor aleşi care-şi împăr- ţeau între ei toate bunurile. Unii sau alţii, comercianţi, industriaşi sau negustori de vite mă alegeau pe mine confident pentru a discredita poziţia socială a altora şi a o ridica în slăvi pe a lor. Eu mă distram auzindu-i criti- cîndu-se reciproc. Obiceiul acela de a se numi ei înşişi „lumea bună" şi de a se simţi demni de toate privilegiile, care la început credeam că este doar obsesia vărului meu Fritz, era regulă generală, dictată ca lege a selvei sub razele lunii pline încă din timpuri legendare, împotriva speciilor de animale care nu posedau gheare. Toţi cei cu care

stăteam de vorbă ţineau să-mi arate că făceau parte din „lumea bună", exact cum ofiţerii cercului militar din Zagreb se străduiau să se înalţe în ochii mei făcîndu-mi cunoscute relaţiile lor sociale. Cu toţi aceştia viaţa se dovedise foarte generoasă şi uşoară. Erau regii lumii în mijlocul speciilor inferioare dominante prin frică şi foame. Propriul lor nume sau cel al unor rude le servea ca punte pentru a se ridica la înălţimi de neconceput în Europa, acolo unde la noi ajungeau numai persoanele trecute de cincizeci de ani, după o muncă istovitoare. Puterea banului — bani uşor do- bindiţi ca aceea pe care îi realizasem eu în mai puţin de două săptămîni prin cîteva telefoane la Laynez — era de necrezut. Toate porţile se deschideau în faţa moştenitorilor de mari averi sau a numelor consacrate prin cronicile sociale ale ziarelor. Funcţiile cu responsabilitate în cadrul statului, ca în cazul lui Beteta, conducerea întreprinderilor particulare, catedrele universitare, ca acelea ale faimoasei *Atlantida,* se obţineau ca şi posturile onorifice în cadrul direcţiei cluburilor : de către unele persoane pentru că aparţineau oligarhiei dominante şi de către altele, mai puţine, pentru, că era necesară păstrarea unei aparenţe de egalitate de care erau atît de mîndri. După cum erau mîndri şi de faptul că în istoria ţării a existat ca preşedinte al Republicii un fiu natural; argumente de care se foloseau întotdeauna pentru a demonstra că nu existau privilegii nobiliare legate de nume. Chiar în faţa morţii, situaţia acelei minorităţi era privilegiată. Mi se întîmpla să aud în mod frecvent la reuniunile de la *Atlantic* că unuia dintre membri i se constatase un cancer, că unul trebuia să trateze o măsea sau că sosise momentul ca un al treilea să se întoarcă în Statele Unite pentru un control general periodic, aşa cum spuneau ei înş,işi că le recomandase medicul lor nord- american. La puţin timp după aceea, în ziarul local aflam vestea numirii bolnavului consul într-un oraş al Statelor Unite, pentru ca voiajul să-l facă pe contul tezaurului naţional. Dacă cel ales se căsătorea cu cineva din altă ţară, poziţia sa

diplomatică devenea permanentă, chiar dacă se schimbau la putere partidele politice, pentru că la *Cabrera* nu se pierdea puterea niciodată, devenind diplomat pe viaţă. Altădată, guvernul se limita să dea doar însărcinare *ad honorem* suferindului care aspira să viziteze alte ţări în căutarea unei clime mai bune, eu un paşaport diplomatic corespunzător. Şi astfel, misiunile diplomatice şi consulare se înmulţeau considerabil, deoarece guvernul care refuza să participe la acest omagiu adus *Cabrerei* era considerat incompetent sau în afara înaltelor cercuri sociale. Nu se putea explica altfel sustragerea uzufructului maşinăriei statale de către cei care se credeau stăpînii lui de drept.

S-ar putea pune întrebarea : ce rol deţineau în această lume intelectualii, artiştii, savanţii, politicienii înşişi care pe alte meridiane aveau o sferă de acţiune aparte, fără să se ocupe nici prea mult, nici prea puţin de mediul frivol al cluburilor sau al cabaretelor ? Trebuie să existe şi rolul, lor pe undeva, îmi închipuiam eu dar adevărata consacrare a meritelor lor consta în capacitatea de a se sustrage acelei lumi. Salonul artiştilor naţionali cu juriul său *ad-hoc,* premia tabloul vreunei femeiuşte din înalta societate şi respingea operele pictorilor cărora critica europeană sau mexicană le fusese favorabilă încă din anii uceniciei. Era sistemul clasic de a cîştiga concursurile. Astfel, putea fi explicată şi strania construcţie a centrului hipic, ale cărui planuri elaborate de către un profesionist remarcabil ce reuşise la un prim concurs, au fost apoi refuzate, ca această construcţie să fie încredinţată unui arhitect mediocru de la *Cabrera,* cel care proiectase o scară exagerat de mare pentru clădirea clubului. Cărţile naţionale de mare circulaţie nu ieşeau, cum s-ar putea crede, din condeiul unor scriitori ajunşi la maturitate artistică. Ele trebuiau scrise de tineri „bine“ care să se refere la persoane cunoscute, înţelegîndu-se prin asta cei bine cotaţi la *Cabrera* sub aspect economic şi social. Curiozitatea pe care o trezeau romanele şi autobiografiile de acest gen nu se putea compara cu dezgustul cu care erau

întîmpinate scrierile celor mai bune condeie tratînd teme folclorice sau naţionale, de care se ocupa doar critica de specialitate Nici un considerent de vîrstă sau de ierarhie nu rupea familiaritatea pe care o dădeau banii. îmi amintesc, de exemplu, ziua în care episcopul dintr-un oraş din partea de nord a Coastei a fost invitat să oficieze botezul unui descendent al unei familii înstărite, pe o insulă unde trebuia să sosească la bordul unei ambarcaţiuni de plăcere împrumutate ca să facă impresie. Pescarii desculţi priveau uimiţi de pe ţărm anevoioasa

[1] Acesta a fost unul din argumentele aduse de persoanele care au cunoscut manuscrisul lui B.K. pentru a-l da publicităţii (n.a.).

urcare a bătrînului prelat pe scara de sfori a iahtului îmbrăcat cu tot fastul rangului său, pentru a onora cu prezenţa botezul vlăstarului norocos. Tot astfel la vechile monarhii europene primatul din Toledo sau din Viena, îmbrăcat în roşu cardinal defila prin faţa mulţimii, pentru a asista la locul şi ora alese de rege ca să boteze un principe de sînge regesc.

Sub motivul ruperii relaţiilor diplomatice cu puterile Axei, se stabiliseră anumite restricţii referitoare la circulaţia germanilor, japonezilor şi italienilor pe teritoriul ţării, iar pentru o excepţie era necesară obţinerea unui permis din partea ministerului de război. Cînd am tratat această problemă cu Laynez într-un moment cînd doream să călătoresc spre Coastă, îmi spuse imediat cu obişnuita lui politeţe :

— Nimic mai simplu. Permiteţi-mi un moment.

A apăsat pe un buton, şi-a chemat secretara şi i-a cerut să-l pună în legătură cu secretarul ministrului :

— *Hello I* Bernardo — începu — ce mai e nou pe la tine ? Ce face Sara ? Dar copilul ?

Celălalt trebuie să fi început să vorbească despre familia sa, iar Don Diego abordă atunci tema direct:

— Uite, Bernardo. Te chem pentru a-ţi cere un serviciu. Aici lîngă mine este domnul B. K. O

persoană minunată. Prietenul nostru al tuturor, membru al *Atlanticului,* foarte onorabil, politicos şi corect ca toţi din familia K. de aici. Doresc să-ţi cer ca o favoare personală să-mi emiţi un permis ca să poată merge pe Coastă.

Acceptarea a fost aproape imediată, pentru că, începu apoi să-mi silabisească numele şi întorcîndu-se spre mine, îmi spuse:

— Permisul este gata pentru joi. Nu aveţi decît să vă duceţi şi să-l cereţi, întrebînd de secretar, generalul Bernardo Bello, spuneţi-i că veniţi din partea mea.

Este de prisos să mai adaug că în ziua indicată, fără a mai fi necesar să vorbesc cu generalul Bello, permisul meu era gata, în mîinile portarului căruia i se dăduseră indicaţii să fie în mod special atent cu mine.

Prietenii mei ar fi putut spune : „Statul sîntem noi“, după cum spusese Ludovic al XlV-lea „Statul sînt eu“.

Ajunsese să fie atît de dificilă stabilirea limitei exacte între viaţa privată şi cea publică a prietenilor mei de la Cabrera, încît de multe ori părea că reprezentau chiar în mod oficial un stat în stat şi într-o oarecare măsură un sector al vieţii publice a ţării, aşa cum nobilimea britanică îndeplineşte anumite funcţii politice la ceremonii ca aceea a încoronării regelui. îmi. amintesc, că atunci cînd venea, de exemplu, un suveran străin să viziteze ţara într-un voiaj de plăcere, alături de primirea oficială care i se cuvenea, guvernul aranja ca o parte din timp principele să se distreze în compania egalilor săi din aristocraţia creolă. In timp ce guvernele,din restul Americii Latine nu încercau nici o teamă în a-i primi pe oaspeţi cu modestia proprie democraţiei incipiente, găzduindu-i în reşedinţe oficiale şi obligîndu-i să-şi petreacă majoritatea timpului cu obscuri funcţionari publici ai statului, aici unde se consideră că numai elita, acea minoritate deprinsă cu arta comportării sociale după modelele europene, este singura demnă de a primi un conducător, ceremonia primirii era inclusă

în- programul oficial al acestui stat în stat numit *Cabrera.* Nici un mare conducător' nu era găzduit în rezidenţei oficiale, nici la ambasada ţării sale, ci unul din prietenii mei avea misiunea să-l primească şi să-l trateze cum se spune, ca pe un rege. Alţii dintre cunoscuţii mei ajungeau chiar să confecţioneze îmbrăcăminte specială de halebardier pentru servitorii din casele lor de la ţară, cînd le revenea sarcina să servească ceai musafirului, iar o doamnă a comandat executarea în aur a cheii de la uşă pentru a i-o oferi suveranului, ca o amintire pentru vizita sa. Prestigiul Republicii nu era cu nimic minimalizat dacă i se prezenta acestuia numai acea minoritate cultă şi rafinată care prin cunoaşterea limbilor străine, a bunelor maniere, a mîncărurilor şi vinurilor ar fi putut rivaliza cu oricare dintre emulii lor de la curţile europene. Dar cum mi se întîmplase mie însumi şi încă multor străini, Sr-ar fi putut foarte bine ca suveranului să-i trezească mai mult interes cunoaşterea ţării aşa cum era, în autenticitatea ei castiliană şi indigenă, decît să se contopească cu grupul acela europenizat, identic celor din marile capitale pe care obişnuia să le frecventeze din copilărie. De ce nu i se dădea posibilitatea autohtonului ca prin mîncarea sa, prin limbajul său, prin însăşi sentimentele sale faţă de interlocutor să-l atragă mai mult de cît lumea aceea falsă de la *Cabrera ?* Mie cel puţin mi se întîmplase, cu toate că mă simţeam atras din ce în ce mai mult ide grupul social al prietenilor mei, să încerc o uşoară nostalgie de a nu fi putut cunoaşte mai bine pe Olga, cu toată lumea aceea de mister, pentru mine de nepătruns, care ascundea viaţa ei modestă, ambiţiile, pudoarea şi ignoranţa ei faţă de o lume diferită de cea în care-i fusese dat să trăiască şi să muncească.

Ca să călătoreşti atîţia kilometri pentru a întîlni aceeaşi societate care se distrează la New York, Paris, sau Saint Moritz, trebuie să fie pentru toţi străinii o deziluzie egală cu cea pe care o încearcă turistul care ajunge pînă în inima Africii cu iluzia de a vedea fiarele sălbatice alergînd în plină libertate, dar se vede obligat să le contemple după gratiile

unei grădini zoologice, la fel ca în toate marile oraşe.

Ambianţa care domnea la *Atlantic* era asemănătoare, sub multe aspecte, cu cea din ţările balcanice, în pragul armistiţiului după primul război mondial. Discuţiile iniţiate de avocatul Perez despre afaceri fabuloase constituiau tema obligatorie a tuturor reuniunilor, şi chiar eu însumi, ameţit de succesul nemaipomenit al acelor spe- .culaţii de bursă participam la aceste discuţii permanent, la orice oră, cum nu m-aş fi încumetat să fac niciodată cu şase luni în urmă.

— Domnule K. pentru ce nu faceţi un împrumut la bancă pe şase luni care se poate prelungi pînă la un an, şi să cumpărăm împreună o sută de tone de hîrtie pentru tipar ? îmi spunea un prieten la *Atlantic.*

— Nu ştiu dacă mie mi s-ar acorda credit.

— Puteţi fi sigur. Vă voi prezenta directorului, care stă la masa aceea.

Banca mi-a acordat creditul şi afacerea a ieşit aşa cum am conceput-o.

Nu putea fi altfel. La toate articolele preţurile creşteau an de an şi în timp ce viaţa devenea tot mai grea pentru salariaţii ce dispuneau doar de o sumă fixă pe lună şi nu contau pe nici un capital sau credit, pentru cei bogaţi totul devenea mai simplu cu fiecare lună, cu fiecare an, pentru că majoritatea preţurilor la produse nu putea favoriza decît pe cei care le produc sau le posedă. Acum, cînd mă gîndesc în urmă îmi explic cum, cu rare excepţii, procurarea banilor era singura ocupaţie a celor de la *Cabrera* şi cum tema obligatorie după toate mesele era discutarea ultimei afaceri încheiate. Prieteniile se făceau şi se desfăceau în mijlocul încurcatelor rivalităţi financiare, iar profundele discordii familiale îşi aveau originea în aceeaşi febră a aurului care ne devora. pe toţi în mod egal. Setea obligă fiarele să se adape ■din acelaşi pîrîu, chiar cu preţul vieţii pentru cele mai slabe.

Intr-o zi apăru în ziar următorul anunţ : „Averea lui Castaneda, obiectul unei senzaţionale controverse juridice. Avocaţii părţilor expun

punctele lor de vedere pentru *El Mercurio“.*

— Ce vrea să spună cu asta ? Am întrebat eu pe un prieten. Pentru ce controversele juridice cu caracter particular trebuiesc explicate în public ?

— Pentru că este tema preferată a publicului : comerţul. Cum s-a vorbit atît de această chestiune, cei interesaţi s-au văzut obligaţi să caute ziarul ca să se lămurească.

Era o neliniște ca aceea care se răspîndește printre triburile negre cînd se găsește un cimitir de elefanţi plin cu valoroşii colţi de fildeş.

Chiar aşa şi era. La mesele înconjurate de femei frumoase, care sperau să trezească interesul vecinilor în timp ce beau băuturi excitante, dialogul se învîrtea în mod inevitabil în jurul acelui proces diavolesc.

— Directorul societăţii are 40 000 de dolari sold anual, spuse unul. Asta-i miezul problemei.

— Impozitele succesiunii au fost de trei milioane, adăugă un altul.

— Capitalul, fără să fie investit, lăsat aşa cum a rămas de la bătrîn produce anual şase milioane de pesos, bani lichizi.

Cînd cineva nu era de acord cu una din aceste afirmaţii, dezbaterile începeau cu participarea tuturor celor de faţă, ca şi cum n-ar fi fost acolo şi femei, iar minut cu minut cifrele captivau tot mai mult atenţia bărbaţilor.

Soţiile, neglijate de soţii lor ce renunţaseră de mult timp să cultive relaţii conjugale, s-au văzut înlocuite în inima acestora nu de alte femei, cum se întîmplă adesea la noi, ci de obsesia de a face bani, tentaţie mai scuzabilă în ochii lumii, dar nu mai puţin tristă în privinţa consecinţelor. Deziluzionate de soţii lor la douăzeci şi cinci sau treizeci de ani, văzîndu-i preocupaţi numai de probleme financiare, ele cedau în faţa alintărilor unui alt bărbat care le acorda atenţie, se dedau băuturii sau îşi petreceau toată viaţa jucînd golf, pentru a uita situaţia lor de femei părăsite.

Aceeaşi, mereu tristă, condiţia femelei

animalului rapace, nevoită să privească din ascunzătoare înfăţişarea impunătoare a masculului.

Intre timp, mii de tineri germani şi ruşi mureau cu sîngele îngheţat în vene, în mijlocul dezolantei stepe sovietice. Oraşele engleze, pe jumătate deja distruse, suportau în fiecare noapte un nou bombardament, iar supuşii britanici asistau la dispariţia vechii puteri a imperiului ce se volatiza văzînd cu ochii. Copii belgieni, greci, sau francezi mureau de foame sau sufereau de rahitism din pricina unei alimentaţii insuficiente. Pentru mine, contrastul acestor două lumi era dramatic : cel al Ame- ricii de Sud unde totul era uşor, iar viitorul senin pentru clasa privilegiată, în această conjunctură istorică, cînd deţinea toate pîrghiile lumii în timpul unei catastrofe universale care nu ajunsese s-o afecteze, şi măcelul acela de partea cealaltă a Atlanticului, unde civilizaţia noastră era ameninţată să dispară.

Intr-o după-amiază, pe cînd conversam în automobil cu ambasadorul Olandei despre iarna teribilă în care a pierit floarea tinereţi^ europene, acesta zise pe neaşteptate arătîndu-mi locul gol de unde ar fi trebuit să dirijeze circulaţia un agent de poliţie : „Uite, a şi plecat cum a început ploaia...“ ; amîndoi ne gîndeam nu numai la soldaţii care mureau cu miile în Europa Orientală, dar şi la toţi agenţii de poliţie din ţările noastre, nevoiţi să dirijeze circulaţia pe ploaie şi ninsoare, fără să se fi întîmplat vreunuia să se adăpostească sub un portal pă timpul iernii.

Niciodată viaţa nu fusese atît de binevoitoare cu noi, europenii, iar eu mă simţeam vinovat ca de un fel de trădare faţă de principiile mele, pentru că mă integrasem acestei lumi fericite, unde fiecare-şi modela destinul după bunul plac. Am cunoscut într-o zi dureroasa senzaţie de a mă cufunda tot mai tare, fără speranţă de întoarcere, în această lume de care mă temeam, şi unde selva mă fascinase cu farmecul ei. Voi fi bogat cugetam, foarte bogat, voi avea mulţi prieteni, voi reuşi poate să o supun pe Olga dorinţelor mele, iar selva nu va mai avea

mistere pentru mine şi paşii mei vor ajunge să cunoască cele mai încurcate şi mai primejdioase poteci ale ei...

VII:

A -t*tît primirea în clubul *Atlantic,* cît şi prosperitatea economică, m-au decis să-mi cumpăr un automobil, lucru la care nu mă gîndisem pînă atunci.

De la atacul de la Pearl Harbor se suspendase complet producţia de automobile pentru civili în Statele Unite, iar ca să mă gîndesc la obţinerea unei maşini europene era şi mai de neconceput. A trebuit să mă resemnez şi să cumpăr un automobil de ocazie la un preţ exagerat, cu care am reînceput ucenicia de şofer.

îmi închipuiam că fiind oraşul mic, conducerea acestuia era mult mai uşoară decît în oraşele europene prin care trecusem cu Mercedesul meu, timp de mai bine de douăzeci de ani. De fapt, numărul vehiculelor era redus şi simplitatea drumurilor în linie dreaptă ar fi uşurat mult traficul. Dar aceeaşi indisciplină şi agitaţie care mă deranja într-o farmacie sau în orice loc unde era multă lume, se manifesta şi aici. Nimeni nu voia să ţină seamă că pe străzile mari existau culoare pentru trafic rapid

şi culoare pentru trafic greu. Camioanele mişunau nestingherite pe oricare din acestea două şi-se depăşeau cînd voiau unele pe altele. Uneori pe banda de vehicule uşoare, cîte un automobil mergea cu viteză foarte mică. După ce reuşeam să-l depăşesc descopeream cauza încetinelii : conducătorul, fără să-i pese că ţine pe loc pe ceilalţi, discuta călduros cu doamna sa, ori privea

nişte terenuri pe care se gîndea să le cumpere, sau, pur şi simplu, fluiera distrat un bolero ascultat la radioul automobilului său. Aceeaşi îndîrjire sălbatică care se manifesta în lumea de afaceri avea loc, în mic, între şoferii de la taxiuri, care, încercînd să se întreacă, alergau ca nebunii cu viteză de necrezut şi-şi depăşeau rivalii în locurile cele mai periculoase ca apoi frînînd brusc, cei care veneau în urma lor să nu poată să-i mai evite. Eu, cu firea mea atît de germană şi de protestantă, convins că dumnezeu a ales drumul maşinilor ca şi pe acela al fiinţelor, încercam să mă conformez cu rigurozitate regulilor de circulaţie, străduindu-mă să nu mă opresc niciodată unde nu era permis, să nu depăşesc prin dreapta, şi să respect stopurile, cum spune regulamentul. Conduceam cu o teamă aproape sacră, ca şi cum ar fi fost vorba de salvarea sufletelor pe o mare plină de ispite şi pericole. Demonul indisciplinei mă tenta peste tot să joc un renghi autorităţilor, dar eu, inflexibil şi metodic, respectam în comportarea mea regulile circulaţiei, ca şi cum ar fi fost vorba de „cele zece porunci", ale lui dumnezeu, înainte de toate măstăpînea teama de a nu călca pe cineva, nu din vinamea, cum se întîmplăcu cei care conduc, ci din cauza ciudatului obicei pe care-l avea multă lume de a se năpusti să traverseze străzile cu ochii închişi, ca şi cum propria-i inconştienţă ar prote- ja-o împotriva automobilelor în plină viteză. Adăposti- rea maşinii în timpul ploii era un adevărat ritual. Trebuia să închizi uşile ermetic, să scoţi ştergătoarele şi să le pui în interiorul automobilului, să numeri capacele roţilor, apoi trebuia să te încredinţezi de persoanele din vecinătate pentru a nu risca să-l laşi pe mîinile pungaşilor. Cu toate aceste precauţii, de multe ori mi s-a întîmplat ca la întoarcere să-l găsesc deschis, forţat prin geamurile laterale. In timp ce vedeam un film sau eram invitat undeva mă încerca teama de a nu fi atacat pe la spate, ca un om în mijlocul selvei care nu întreţine

focul.

Intr-o zi, mergînd spre centrul oraşului, pe ploaie, mi s-a părut că văd o femeie blondă, îmbrăcată în roşu aşteptînd sub un portal. Era Olga. Am întors automobilul şi i-am făcut semn, poate dorea s-o duc eu unde avea nevoie. A acceptat bucuroasă şi s-a aşezat lîngă mine, în timp ce picături de apă îi şiroiau din părul pe care şi-l ştergea cu batista. Niciodată nu stătusem atît de aproape. Şi atunci îmi atrase atenţia limpezimea extraordinară a ochilor ei verzi, care te îndemnau să le surîzi şi te îmbiau la conversaţie.

— Unde doriţi să vă duc ? am întrebat-o.

— Dacă nu aveţi nimic împotrivă, duceţi-mă la *El Prado,* sînt foarte grăbită.

— Nu văd nici un inconvenient, dar cum plouă şi nu vor fi clienţi să vă aştepte, v-aş propune să intrăm într-un restaurant şi să luăm ceva.

— Mulţumesc, dar numai pentru cîteva minute.

Intrînd în restaurant m-a surprins timiditatea cu care ea, de obicei atît de dezinvoltă, privea în jur. Nu cunoştea numele nici unei băuturi străine în afară de whisky, iar singurul lucru care i-a trecut prin minte a fost să comande o bere. Eu o observam cu atenţie, cu un fel de teamă şi curiozitate înainte de a intra în subiect.

— Olga, îi spusei, dumneata nu ştii cît de mult doresc să-ţi fiu prieten şi să te ajut. Nu ai încredere în mine şi mă eviţi. Crezi că nu-mi dau seama de încercările dumitale de a te eschiva ? Dar eu, chiar dacă sînt german şi germanii au aici o reputaţie rea, nu sînt dintre aceia. De fapt dumneata nu vrei să te întîlneşti cu mine ?

— Domnule K., îmi răspunse, doriţi să vă dau o dovadă de încredere ?

— Desigur.

— Bine, atunci împrumutaţi-mi cincizeci de dolari.

Eu nu-i aveam pe moment la mine şi de aceea, fără să mai caut i-am explicat :

— Nu pot, pentru că nu-i am. Ţi-i voi trimite mîine la frizerie.

— Nu, mulţumesc. Aveam nevoie acum, după-

amiază.

Am vorbit apoi de alte lucruri şi ne-am despărţit cu o jenă reâprocă : ea simţindu-se refuzată cu cei cincizeci de dolari, iar eu cu teama de a nu fi considerat meschin.

A trecut o vreme. Continuam s-o văd pe Olga la frizerie, dar niciodată n-am reluat tema aceea, cu toate că în mintea mea automobilul „Chevrolet“ evoca în legătură cu ea, o întâmplare deosebită care mă decisese să n-o mai caut.

Hotărîrea de a nu o mai vedea a pornit de la o conversaţie avută cu Muir, pe care ea îl numea în mod curent, cum cred că am mai spus, *el gringo.*

Muir era una dintre persoanele care nu aparţineau pe de-a-ntregul nici unei lumi. Era ca un alb fugit care a pus stăpînire pe voinţa unui trib naiv, învăţîndu-i pe locuitori arta şi tertipurile unei civilizaţii superioare, a cărui putere îndreptată spre bine sau spre rău, trezea groază în jur. Era obişnuitul clubului *Atlantic,* unde era curtat, ca peste tot, pentru influenţa pe care o avea la întocmirea listei negre, în care erau incluşi în mod periodic persoanele neacceptate din cauza relaţiilor lor cu puterile Axei. Americanii însăşi numeau, în jargonul lor, *playboy* pe aceşti- fii de bani gata alintaţi, care nu au alte probleme în viaţă decît alegerea unei cravate, a unui tablou, sau a unui cabaret. Toate avantajele ce le putea oferi din umbră *Cabrera* îi erau rezervate lui Muir, „vrăjitorul“ selvei. Ca funcţionar la Ambasada americană, — ambasadorul era un fel de proconsul roman într-o provincie subjugată — avea destui bani ; în afară de leafă, mama sa îi mai trimitea o sumă frumoasă care, pusă în joc la bursa neagră în condiţii avantajoase, îi permitea să trăiască foarte elegant. Conversa în trei sau patru limbi şi stăpînea întotdeauna ultimele dansuri moderne. Era conştient de aureola care-l înconjura, văzîndu-se adorat şi curtat, şi nici măcar în mod aparent nu încerca să fie modest. Intuia puterea pe care i-o dădea însărcinarea sa şi exploata teama pe care o

semăna în jur. Această latură a caracterului său mi l-a făcut în mod special antipatic, mai ales într-o seară cînd, simţindu-se singur, fără prezenţa nici unuia dintre cei care treceau drept prietenii săi, începuse să se exprime în cei mai urîţi termeni despre locuitorii acestei ţări, ce-i dovediseră întotdeauna respect.

Ne aflam în apartamentul său decorat cu pozele stelelor de cinema şi banderolele universităţilor americane, unde domnea o măreaţă dezordine, sporită de mulţimea jachetelor de sport aruncate pe divan. Pe jumătate beat, şi-a dat drumul la gură :

— Nişte nenorociţi de *dagos* — îi numea în engleză, întrebuinţînd o expresie cunoscută prin care în Anglia şi Statele Unite se deosebesc depreciativ persoanele de neam latin. *Dagos* care nu fac decît să vadă cum să obţină împrumuturi de la Statele Unite, ca apoi să nu le plătească. Niciodată nu fac nimic prin ei înşişi. Sînt leneşi, nu-şi cunosc obligaţiile, nu-şi respectă cuvîntul dat şi sînt nestatornici.

— Dar sînt foarte ospitalieri şi au tradiţia prieteniei şi a nobleţei spaniole, am replicat eu.

— Nu ! ţipă Muir exaltat. Au toate viciile italienilor şi portoricanilor din cartierele ordinare ale New York- ului.

— Domnule Muir, nu vorbiţi astfel. Vă pot auzi.

— Nu mă interesează. Pot foarte bine să audă, mie nu mi-e frică de ei, în schimb, aici nimeni nu îndrăzneşte să vorbească împotriva Statelor Unite.

Nimeni, voia să însemne doar cei care se aflau în dependenţă economică de ţara sa, pentru că mie îmi era cunoscut dispreţul pe care-l inspira unor oameni ca Olga. Mă durea auzindu-l vorbind astfel şi m-am retras în semn de protest.

Relaţiile noastre nu se întrerupseseră, ba chiar într-un timp crezusem că vom putea fi prieteni. îmi făcusem iluzia că mi-ar putea folosi de interpret şi ghid în acea junglă socială atît de necunoscută mie şi care nu va înceta niciodată să mă surprindă cu misterele faunei sale. în adîncul sufletului, îi invidiam tinereţea şi graţia văzîn- du-l cum la *Atlantic,* în sunetele gramafonului, executa cele mai

complicate ritmuri nord americane la modă pe atunci. 11 înconjura un grup de fete localnice între optsprezece şi douăzeci de ani, iar el, cu maniere ireproşabile, era atent cu fiecare în parte. Astfel de fete se credeau făcute pentru a înveseli, existenţa nord-ameri- cânilor din oraş, fie ei funcţionari ai ambasadei, membrii ai misiunilor militare, experţi ai relaţiilor interame- ricane, sau simpli funcţionari ai companiilor petroliere. Cereau doar să fie blonzi, să vorbească engleza şi să bea whisky din abundenţă, în final capcane în care cădeau fetele acelea zăpăcite. Erau numite, în mod ironic, *Vic- tory Girls* prin analogie cu surorile lor din nord care, în acea vreme asaltau soldaţii la ieşirea din staţiile de cale ferată sau din locurile de recrutare cu lăudabilul scop de a le ridica moralul ! „Fetele victoriei" erau numite pe atunci la Lima şi Santiago „pîinea soldatului" sau „coordonatoarele", iar în Mexic li se spunea „malin- chistas". Eram prea bătrîn pentru a mă înduioşa de riscurile prin care trecea virtutea lor ! [II]

Muir era între ele ca un faun între nimfe. Eu mă amuzam privindu-l de la distanţă, cu o bunăvoinţă aproape paternă şi mi se părea că dintr-un moment în altul va înşfăca flautul şi-şi va arăta picioarele păroase de capră ca-n mijlocul pădurii.

In epoca aceea, bolerourile de origine cubaneză începură să se impună ritmurilor negrilor nord-americani — pînă atunci specialitatea lui Muir — dar el a învăţat repede să le danseze şi pe acestea cu multă dexteritate. Boleroul este un dans care redă, mai mult decît orice, idiosincrasia acestor ţări atrăgătoare, simpatice şi talentate. Execuţia sa este foarte simplă, iar muzica este permanent dublată de

---

II B.K. avea veleităţi dei erudit. Aceşti termeni sînt extraşi dintr-un articol apărut în ziarul *El Mercurio* sub titlul : *Modismos americanos contemporaneos"* (n.a.).

* „Noi, care ne iubim atît
care de cînd ne-am văzut ne-am iubit mereu noi
care am făcut din dragoste un soare minunat,
romanţă divină trebuie să ne despărţim Nu din
lipsă de iubire, căci te iubesc din suflet, dar în
numele acestei iubiri şi pentru binele tău îţi spun
adio“ (din lb. spaniolă).

o poveste melancolică foarte sugestivă pentru auditor. Aproape aş spune că este un dans pentru tinerii căsătoriţi care încep să se intereseze de consoartele altora. întotdeauna cîntecul se referă la o pasiune imensă şi liniştită, imposibil de satisfăcut pentru că există un obstacol pe care nu-l numeşte, dar pe care imaginaţia îl poate întruchipa în persoana soţului sau a soţiei ce aşteaptă la masă în timp ce perechea dansează. Văzîndu-l pe Muir cum rosteşte chiar cuvintele cîntecu- lui la urechea vreuneia dintre prietenele sale, nu încetam să invidiez, ca în atîtea alte rînduri, fericirea acestor naţiuni fără istorie, eliberate de severitatea noastră protestantă. Ce diferenţă între dansurile grave ale tinereţii mele, cu cîntecele lor pastorale, şi aceste bolerouri care permit perechilor adultere, să-şi şoptească fericite în public trecînd peste convenienţele sociale şi religioase 1

„Nosotros, que nos queremos tanto
que desde que nos vimos amândonos estamos
nosotros que del amor hicimos un sol maravilloso,
romance tan divino, debemos separarnos.
No es jalta de carino, te quiero con el alma,
y en nombre de ese amor y por tu bien te digo adios." [III]

Pentru binele tău îţi spun adio ! Care să fi fost binele acela ce obliga pe toţi tinerii să părăsească soţiile prietenilor, cu toate că le iubeau din suflet ? Era ca şi cum ai asculta o mie de sunete ale selvei într-o noapte plină de stele, simfonia tuturor animalelor în perioada împerechierii chemîndu-şi partenerii. Atît pentru oamenii de rînd cît şi pentru clasa mijlocie sau înalta societate a cluburilor, boleroul însemna şi era simţit la fel ca şi pretutindeni cornul de vînătoare care simulează tînguirea femelelor. Cuvintele se ştiau din memorie, iar declaraţiile de dragoste, de cele mai multe ori,

III „Nu ştiu dacă-i păcat, dacă merită pedeapsă dacă este contra legilor drepte ale oamenilor şi ale lui dumnezeu, ştiu numai că viaţa m-a prins în viitoare, < â mă tîrăşte şi mă aruncă în abis cu oarbă pasiune* (din lb. spaniolă).

nu erau decît repetarea trunchiată a unei sau a altei strofe.

„Yo no se si es pecado, si tiene castigo,
si es contraj-io a las leyes honradas del hombre y de Dios, solo se que me aturde la vida como un torbellino, que me arrastra y me lleva al abismo con ciega pasion." [2]

Spiritul şi muzica bolerourilor erau mereu aceleaşi, •dar textul, permanent adecvat, alimenta prin toate insinuările, pasiunile şi dorinţele extraconjugale ce făcea atît de atrăgătoare viaţa tinerilor.

„Amor como el tuyo y el mio no existe en la vida; ■en el mundo ya no quedan seres que quieran asi." [1]

Privind de la masa mea cum se îmbrăţişau perechile tot mai tare, ghiceam că Muir, sau Manuel, sau Perez, sau soţiile lor, îşi lăsau partenerele sau partenerii să înţeleagă că versurile acelea de prost gust exprimau mai bine sentimentele lor decît propriile cuvinte. Cu cîteva acorduri mai departe, era şoptit răspunsul aşteptat, în timp ce partenerii se îmbrăţişau cu pasiune, iar cîntăre- ţul repeta :

Asi, asi...

In pădure, auzul se ascute pînă la perceperea de la mare distanţă a fenomenelor. Cel care a trăit sub desişul lipsit de lumină al ramurilor simte din depărtare furtuna care se apropie, recunoaşte după susur existenţa unui pîrîu sau percepe cu antenele sale invizibile existenţa fiarei ascunse în desiş. Mesajul boleroului era captat în acelaşi fel de cunoscătorii acelei lumi.

Intr-o zi, cînd se va scrie în America de Sud istoria acestor timpuri, va trebui inclusă între factorii subversivi cei mai neaşteptaţi şi influenţa acestor cîntece, nevinovate în aparenţă, dar care în acelaşi timp au generat prăbuşirea morală prin propagarea unui nou stil de relaţii între tinerii căsătoriţi şi moravurile societăţii, un nou gen de

oratorie politică şi de nonconformism social al acestor *descamisados.*[IV V]

Ayarza, liderul de stînga, îmi vorbi astfel despre una din acele seri de dans, în timp ce vedeam cum trec perechile înlănţuite :

— Toate astea au o adîncă semnificaţie socială, zicea el şuierînd litera „s“ cum fac lustragii, este muzica autohtonă care exprimă sentimentele nelămurite ale unui popor ce aspiră să-şi scuture lanţurile. S-a terminat cu ţopâiturile americane...

La puţin timp după aceea m-a invitat la un miting politic, unde trebuia să vorbească în primul rînd ca şef a ceea ce numea el „mişcarea“ sa. Cu siguranţă că în noaptea aceea, înghesuit de mulţime, pierdusem tabachera de aur pe care mi-o făcuse cadou Mongelas cînd împlinisem patruzeci de ani, cu o dedicaţie gravată de mîna sa. Dar puteam pierde chiar şi o duzină, numai ca să pot contempla spectacolul acela ! Ayarza care trecea drept un mare orator, folosea din belşug „literatura" bolerou- rilor, smulgînd mulţimii aplauze delirante.

— Sînt acuzat de păcatul de a fi demagog. Eu nu ştiu dacă’ăsta este un păcat, dacă trebuie pedepsit de dumnezeu, dar dacă este cu adevărat un păcat îl accept pentru că numai păcatele din iubire sînt iertate atît pe lumea asta cît şi pe cealaltă. La ora cînd va trebui să dau socoteală în faţa tribunalului poporului, voi putea spune cu satisfacţie că singurul meu păcat este că mi-am iubit poporul.

Cum aşteaptă frunzele însetate rouă, cu aceeaşi ardoare aşteptăm noi căinţa oligarhiei. Poetul spune : lacrimile în cupă de aur inspiră compasiune şi, după cum vor veni pocăiţi, va trebui să-i iertăm, cum a făcut şi Cristos cu Magdalena, cu o sublimă şi deplină resemnare în faţa iubirii pentru popor.

Rezultatele acestei alegeri nu mă impresionează. Am fost derutaţi odată, dar ne vom întoarce la luptă. Eu voi reveni ; voi reveni la luptă pentru că-mi

---

IV „Iubire ca a noastră nu mai există în viaţă, nici în toată lumea nu mai există fiinţe care să se iubească atît" (din lb. spaniolă).

VDezgoliţilor (din lb. spaniolă).

iubesc poporul. Trebuie să revin pentru că, fără el, nu pot trăi. Cei care astăzi ne dispreţuiesc, mîine vor veni să ne declare că ne iubesc şi va trebui să credem tot ce ne spun pentru că în faţa poporului nu vor minţi niciodată. Lumea va şti că s-au întors pocăiţi şi că nu ne vor mai trăda de acum înainte..."

Ayarza cunoştea secretul succeselor sale oratorice şi a popularităţii sale.

— Vedeţi cariera Evei Peron ? mi s-a adresat el. Regimul argentinian actual nu este decît produsul tangou- lui pe care poporul l-a auzit de ani de zile. Biata periferie pestilenţială, onorabilul colonel, dispreţul bogaţilor pretenţioşi şi a elitei.

— Şi dumneavoastră credeţi că toate astea pot dura ?

— Bineînţeles, îmi răspunse. Poporul nu înţelege că este iubit în aceiaşi termeni în care a învăţat să-şi cînte dragostea neîmplinită...

Avea dreptate. Ce rost putea să aibă în această lume latino-americană nepotrivita comparaţie între stat şi o barcă ? Chiar şi mie îmi venea să surîd, cu tot temperamentul meu germanic, auzind şefii vechilor partide politice vorbind de „anii furtunoşi care vor urma războiului, cînd va fi nevoie mai mult ca oricînd să. se pună la cîrma navei un căpitan încercat...“. Erau cuvinte pe care le auzisem mereu folosite în documentele oficiale, dar care acum, în limita puţinei mele experienţe avute aici, mi se păreau ciudate ca un joben atîmat într-un arbore din selvă.

In lunile acelea viaţa mea se scursese apatică, în mijlocul cercului de prieteni potentaţi, alternînd între afaceri uşoare, care mi-aduceau în mod periodic cîşti- guri interesante, partide de tenis şi reuniuni în societate unde rămîneam să beau pînă noaptea tîrziu.

Intr-o sîmbătă pe cînd toţi băuserăm mai mult de cît se cuvenea la restaurantul de la *Atlantic,* Muir îmi ceru să-l duc cu maşina la apartamentul său situat în centrul oraşului. Cum nu prea aveam despre ce vorbi, am încercat să mă fac plăcut măgulindu-i vanitatea, începui, în mod

convenţional :

— Ce succes aveţi la femei ! Toate vă caută. Cît aş da să am şi eu etatea dumneavoastră !

— Aşa se întâmplă mereu, răspunse, toate ne caută, dar mai puţin cele care ne-ar interesa...

Ca un fulger mi-a trecut prin minte Olga. Şi fără să mă gîndesc dacă într-adevăr Muir se referea la ea, cu toate că-l ştiam insistent în invitaţiile sale, după cum singură Olga îmi relatase, îi spusei cu un surîs fără vreo semnificaţie :

— Cam cine ? Nu cumva prietena noastră Olga, mani- chiurista ?

— Tocmai ea este una dintre cele care mă caută fără să doresc. Odată am invitat-o la masă şi nu a vrut să servească înainte decît o bere. Mi-a vorbit şi iar mi-a vorbit de toate neajunsurile familiei ei, pînă cînd, plictisit, am dus-o acasă şi m-am întors să mă culc. Timp de luni în şir nu a făcut altceva, de fiecare dată cînd mergeam la *El Prado,* de cît să mă întrebe ce nu-mi plăcuse şi de ce n-o mai invitam. După aceea m-am gîndit că nu este deloc urîtă şi că ar trebui să profit de insistenţele ei, dar cum sînt încurcat cu o femeie măritată, nu mă pot ocupa de ea, cu toate că mă caută mereu Ia serviciu. Trebuie să-i spun permanent că sînt ocupat.

Cît de neghiob m-am simţit atunci ! Cît de importantă era tinereţea ! Mă gîndeam că în timp ce eu îmi pierdeam vremea cu o cutie de bomboane sub braţ, în faţa unui cinematograf de cartier, aşteptînd-o pe Olga în mijlocul curioşilor care se mirau de bastonul şi mănuşile mele albe, ea nu contenea să-l roage pe Muir să-i facă o nouă invitaţie. M-am jurat să n-o mai văd niciodată, s-o evit prin toate mijloacele, să schimb salonul de frizerie fără nici o explicaţie care m-ar fi obligat să mărturisesc ridicolul la care mă expusesem luni de-a rîndul. îmi propusesem să ocolesc chiar şi strada unde era frizeria.

Miercurea următoare, după cele aflate de la Muir, m-am decis cu greu să rup ordinea deja stabilită şi să caut un alt loc unde să mă pot tunde şi să-mi aranjez unghiile.

In noul salon în care am intrat în timp ce o femeie trupeşă şi trecută îmi aranja unghiile în tăcere şi eu îi observam dinţii ca de cal, mi-au apărut în minte ochii verzi şi surîsul aproape copilăresc al Olgăi, aşa cum mă întîmpinase de atîtea ori cu obişnuita-i întrebare :

„Ce e nou, ce-aţi mai făcut ?“.

Dar de acum înainte nu va mai fi nimic. Nu va mai avea ocazia să-mi facă confidenţe despre problemele familiei ei, despre certurile cu surorile, nici despre viaţa cu bărbatul care o lăsase cu un copil, sau despre strâmtoarea materială în care trăia.

Muir, exprimînd într-o singură frază relaţiile sale cu Olga, aruncase la pămînt toate iluziile mele. Aş fi vrut să pierd ore în şir cerîndu-i amănunte asupra felului în care reuşise s-o facă să iasă cu el, nu pentru a o mai vedea ci ca să încerc să descifrez enigma acelui ' caracter atît de inutil pervers şi a comportării sale faţă de mine. Ce-o putuse obliga să-mi spună de atîtea ori că era nerăbdătoare să mă vadă, decît poate sadica plăcere de a mă şti la discreţia ei ?

Cuvintele lui Muir cînd vorbise de întîlnirea cu Olga îmi reveneau în minte ca lama unui pumnal pe care cineva îl răsuceşte în rană : „Şi a cerut o bere“, „Nu a vrut nici o altă băutură şi a cerut o bere“. Era aceeaşi scenă la care asistasem şi eu cu cîteva săptămîni în urmă, aşa încît nu m-am îndoit nici o clipă de adevărul celor relatate, mai ales prin detaliul cu berea. îmi imaginam cît de dezamăgit trebuie să fi fost Muir în restaurant, văzînd-o pentru prima dată nesigură pe ea, şovăitoare, neîndrăznind să ceară o altă băutură decît aceea pe care pînă atunci îşi putuse permite s-o cunoască cu posibilităţile ei materiale. Era un idol căzut de pe piedestal şi redus la condiţia unei figurine de lut. Să-i fi cerut şi lui Muir bani împrumut în prima zi cînd au rămas singuri ? Mă intriga, pentru că văzusem cu proprii mei ochi, cum toţi clienţii de la *El Prado* îi căutau favorurile şi-mi era imposibil să înţeleg pentru ce, dacă era o femeie capabilă să ceară bani Unui bărbat imediat cum se afla cu el, se

arăta atît de rezervată şi distantă cu toţi cei care-i făceau curte. Să fie o tactică practicată cu succes, de a-i ţine pe toţi admiratorii timp de luni de zile în expectativă, pînă se simţea capabilă să le ceară bani, aşa cum făcuse cu mine ?

Mă durea teribila ei ipocrizie, pe care o afişa cînd vorbeam împreună despre Muir, mai ales pentru că era dovada zdrobitoare a lipsei ei de caracter. Ce rost avea să-mi facă confidenţe, pe care nu i le ceruse nimeni, referitoare la eZ *gringo* vorbind cu dispreţ de libertăţile pe care şi le lua faţă de ea, cînd în acelaşi timp continua să-l caute cum povestise el ? De ce nu-şi păstra indignarea pentru ea, fără să facă demonstraţia aceea inutilă de dispreţ, pe care eu i-l admiram atît ca pe o undă de independenţă în ambianţa de servilism ce-l înconjura ?

Ştiam că nu aveam nimic comun şi că niciodată lumea mea de preocupări n-ar fi putut-o interesa. Ce importanţă putea avea pentru ea dacă războiul s-ar fi terminat într-o lună, într-un an sau zece ? Noţiunile de armistiţiu sau de pace cum le concepeam eu, îi erau greu de explicat, pentru că ea n-ar fi putut înţelege niciodată cum de la o zi la alta, prin simplul fapt de a mă întoarce în patria mea şi de a intra în posesia bunurilor mele, toate grijile mi-ar dispărea ca prin farmec. In viaţa ei nu putea exista o soluţionare completă a problemelor, ceva care să le poată risipi definitiv.

— De ce nu te căsătoreşti, Olga ? O întrebasem odată.

— Cu cine ? Nimeni nu se complică cu o femeie care are un copil de la un alt bărbat. Şi pe urmă, necăsătorită e mai bine.

— Mai bine, de ce ?

— Pentru că sînt mai independentă. Sper ca într-o zi să întîlnesc un om bun cu care să trăiesc.

Ce pace, ce armistiţiu cu viaţa putea să aştepte ? Va fi existînd acel om bun pe care-l visa ea ? Nu era oare destinat să treacă de la un bărbat la altul pînă la sfîrşitul vieţii ? Nu. Va trebui să muncească neobosită la -serviciul ei, iar odată pierdut farmecul, ca femeia aceea în vîrstă, ai cărei dinţi lungi îmi

produseseră repulsie, va ajunge o fiinţă fără graţie şi fără nimic atractiv. Bacşişurile bune vor trece în mîinile altor femei mai tinere şi mai frumoase şi, puţin cîte puţin, va trebui să se resemneze cu situaţia de a fi solicitată de clienţi numai cînd celelalte salariate ale salonului vor fi ocupate. Şi gîndindu-te că această viaţă s-ar fi putut schimba, dacă, s-ar fi' ajuns la un oarecare grad de intimitate, nu de iubire, şi Olga m-ar fi acceptat şi mi-ar fi permis să mă îngrijesc de cele ce-i erau necesare ! Pentru ce n-aş fi fost eu omul acela bun care şi-l dorea ca tovarăş ? Cu atît mai rău pentru ea !

„Ce e nou, ce-aţi mai făcut ?“

Ce uşor era să mi-o închipui, cu prefăcuta-i candoare din totdeauna, întrebîndu-mă, dintr-o privire care erau cele mai bune filme şi ce se mai întîmplase prin oraş într-o săptămînă. Dar nu va putea şă mă mai întrebe niciodată, pentru că dezvăluirea făcută de Muir schimbase cursul relaţiilor noastre, făcînd-o să-mi apară sub o altă lumină, ce scăpase de atîtea ori perspicacităţii mele. Olga încetase de a mai fi pentru mine victima condiţiilor sociale, obligată, aşa cum îmi spunea, să facă pe placul clienţilor fără să-şi poată permite să le spună în mod direct că nu dorea să iasă cu ei. Nu mai era nici femeia sacrificată în adolescenţa ei de un bărbat care o părăsise lăsîndu-i în sarcină creşterea unui copil. Era o fiinţă fără principii, obişnuită să mintă şi să se ascundă cu dibăcie încă din leagăn ! Ca pe atîtea cochete viclene, o însufleţea dorinţa nepotolită de a provoca bărbaţii, ca apoi să-i deziluzioneze, persistînd în- tr-un joc diabolic ce sfîrşea întotdeauna prin a anula chiar şi voinţa celui mai tare, luîndu-i minţile.

Greu aş fi putut s-o învinovăţesc că nu dorea să se vadă cu mine, să cineze său să meargă la cinema, preferind compania unui tînăr atît de atractiv ca Muir pe care ea se încăpăţîna să-l solicite. Dar .de ce nu a refuzat de la început, invitaţiile mele, cu francheţe, în loc să le accepte şi să mă lase s-o aştept, sub pretexte puerile, o întîlnire după alta. Nu puteam să-i iert ridicolul situaţiei mele, care nu-

mi permitea să-i formulez nici măcar un reproş. Pentru ce aş mai fi încercat s-o reîn- tîlnesc şi să-i spun, pe un ton mai mult sau mai puţin furios, că-i cunoşteam jocul dublu şi că nu mai voiam să am de-a face cu ea de-acum înainte ? Eu nu-i eram nici prieten, nici amant, nici soţ. Eram unul dintre bărbaţii aleşi şi amăgiţi de ea, pentru a-şi face capriciul de a fugi simţindu-se dorită, în timp ce singura persoană care o interesa cu adevărat o ocolea ca pe o calamitate.

M-am eliberat la timp de oaza aceea a deşertului ce ar fi putut să-mi întunece judecata şi să mă facă să-mi pierd drumul tocmai cînd începusem să cuceresc lumea aceea necunoscută şi temută cu cîtva timp în urmă.

Au trecut săptămîni şi luni în şir. Dorinţa de a se termina războiul, care mă ţintuise atîţia ani legat de ştirile de la radio, era mai puţin ascuţită pe măsură ce se extindea cercul relaţiilor mele şi prosperau afacerile. De multe ori mi s-a întîmplat ca abia noaptea să mă pot ocupa de citirea ziarelor, iar informaţiile de la radio ajunseseră atît de plictisitoare, încît preferam să le aflu de pe buzele tovarăşilor mei din pensiune, decît să le ascult eu însumi.

In timpul vacanţei am petrecut luna ianuarie pe malul mării, pe o plajă cu un singur hotel unde-şi dădeau întîlnire personalităţile din marile oraşe ale ţării. Puţin cîte puţin reuşisem s-o uit complet pe Olga şi să nu mai am faţă de ea acel resentiment provocat de convorbirea cu Muir, atît de stăruitor în primele zile cînd m-am simţit rănit în amorul propriu.

La întoarcerea din vacanţă, am continuat să merg la *Atlantic* şi am încercat să rezolv intrarea în posesia acţiunilor ce încă le mai aveam la *Central* pentru că eram hotărît să fondez o societate de investiţii cu Perez şi Laynez, la începutul anului viitor.

IX

In această parte a Anzilor nu se cunoaşte obişnuitul ciclu al anotimpurilor cu primăvara, vara, toamna şi iarna în care moare şi renaşte natura. Aici nu vine niciodată ziua cînd vîntul împrăştie pe drum frunzele moarte, iar arborii înalţă către cer braţele goale. Şi nici plantele la trezirea lor nu apar ca o rază veselă de lumină în dimineţile neguroase ale începutului de zi, vestind timp frumos. Intensitatea luminii este mereu aceeaşi iar zilele sînt la fel de lungi, cînd cu soare cînd cu ploaie. Niciodată nu ţi-ai fi putut aminti o întîmplare după luminozitatea orei la care s-a petrecut, sau după frigul sau căldura pe care le-ai încercat, cum facem adesea în zonele temperate. Compatriotul meu, Alexan- der Humboldt, a scris, acum mai bine de un secol, că această climă este ca o primăvară permanentă. Eu aş spune că este o .toamnă permanentă. Plouă aproape tot timpul, iar oamenii parcă speriaţi de atîta ploaie spun mereu străinilor că nu s-a văzut niciodată o iarnă asemănătoare. Pe timpul lunilor ianuarie, februarie şi martie, zilele cu spare se îndesesc şi atunci apare inevitabila secetă, pe care ei o numesc vară. Cum apeductul a devenit insuficient în ultimii ani, pentru aprovizionarea oraşului se trece la organizarea turelor pe cartiere, pentru ca locuitorii să aibă 'apă. E un nou prilej ca toată lumea să ne spună nouă, străinilor, că nu s-a mai văzut niciodată o vară atît de lungă. Drumurile se acoperă cu un strat gros de praf fin care îngreuiază vizibil tranzitul, iar cîmpul capătă o culoare cenuşie pe care o păstrează pînă la primele ploi.

In toţi anii mi se întîmplă să aud aceeaşi discuţie fără ca prietenii mei să-ş,i dea seama pînă la ce punct devenise refren :

— Ce iarnă lungă !

— Ce vară de necrezut !

Era o conversaţie stereotipă ca şi fraza citată din *Don Quijote* întrebuinţată ca formulă de mulţumire cu care se primeau la *pic-nic* farfuriile cu mîncare

din mîi- nile femeilor :

„Niciodată nu s-a văzut bărbat servit atît de bine de o femeie".

Sau o alta, cu care intriganţii sau cei răi de gură se justificau în faţa celor care-i acuzau :

„Eu nu vorbesc oamenii de rău. Nu fac decît să prezint faptele ca un cronicar."

De cînd vor fi fiind în circulaţie aceste fraze clişeu ? Altele datau, fără îndoială, din epoca în care în ţară se rătspîndiseră paradoxurile lui Wilde.

„Cavaler este bărbatul care nu ofensează decît deliberat."

„Un cavaler care se respectă trebuie să rămînă întotdeauna dator croitorului său."

„Datoriile vechi nu se plătesc niciodată, iar cele noi se lasă să se învechească."

Să ştii să le întrebuinţezi la momentul potrivit era probabil mai util decît să cunoşti limba clasicilor spanioli.

Lipsa anotimpurilor, caracteristică zonelor ecuatoriale, ar fi putut deveni nesfîrşit de monotonă pentru existenţa mea, ca şi pentru a atîtor europeni care, lipsiţi de mijloace de transport se vedeau obligaţi să rămînă tot timpul în oraş. Dar datorită prietenilor mei, care erau din ce în ce mai numeroşi, petreceam sfîrşitul de săp- tămînă alegînd după cum doream clima preferată, în funcţie de cît coboram cu maşina din munţi spre defi- leurile din apropiere. Excursiile acelea, cu trei sau patru tovarăşi de la *Atlantic* aveau pentru mine un farmec deosebit. Toţi beam din belşug în timpul drumului şi petreceam împreună într-o atmosferă de sinceră camaraderie. Oraşul rămînea sus pe platourile muntoase, cu întinderile lui placide delimitate perfect de canale şi garduri de sîrmă, ca un peisaj din Olanda, unde tradiţionala moară de vînt fusese înlocuită de anostul agregat mecanic, lipsit de poezie. Apoi, intram în regiunea cu adevărat tropicală şi decorul se schimba complet într-o vegetaţie exotică. Orhideele înfloreau

deasupra gardurilor de piatră pe jumătate părăsite, iar la umbra arborilor giganţi ferigile se dezvoltau nestingherite favorizate de mediul prielnic. Plantaţiile de cafea presărate pe versantele munţilor păreau cireşi pitici încărcaţi cu fructe coapte, iar pîrîul ce aluneca printre pietre, murmura neobosit în auzul nostru. Chiar şi mireasma naturii se schimba pe măsură ce pierdeam din vedere platourile muntoase, iar păsările cu penaj minunat, pe care noi europenii le văzusem doar în cărţile cu poze, îşi înălţau zborul la fiecare pas. Valuri de căldură pătrundeau în maşină şi sosea momentul cînd ne scoteam jachetele pentru a continuă călătoria în cămăşi sport. Niciodată nu m-am obişnuit cu aceasta fără a încerca o tainică remuşcare, ca un adevărat burghez din secolul al XlX-lea. Mă născusem prea devreme pentru a înfăptui, fără scrupul, o astfel de nepoliteţe în prezenţa doamnelor.

Uneori ne opream la hanurile situate la marginea drumurilor, la ieşirea din sat. Şi dacă era noaptea tîr- ziu, ştiam că sub lumina tremurătoare a lămpilor, în penumbra încăperilor, se aflau două sau trei perechi de muncitori beţi vorbind despre politică sau înjurînd cu voce tare. Era ciudat pentru mine, ca şi apariţia în zare a păsării paradisului \ să-i aud pe aceşti oameni, de obicei atît de credincioşi, cum din dorinţa de a evada din tristeţe sau de a-şi descărca furia, alegeau ca ţintă a injuriilor pe Cristos, pe Sfînta Maria, sau pe dumnezeu pe care-i ponegreau cu cele mai urîte calificative. In ţările protestante nu se cunoaşte practicarea blestemelor şi înjurăturilor ca la catolici. Am auzit spu- nîndu-se că spaniolii sînt neîntrecuţi în acest gen de exprimare. Niciodată în Suedia sau în Germania mînia oamenilor umili nu se descărca orbeşte contra lui dumnezeu sau contra altor reprezentanţi ai cultului. Un Voltaire nu putea să se nască decît în Franţa, pentru că la noi invectivele sale contra divinităţii nu ar fi fost acceptate şi nici nu ar fi avut

ecou. Cînd voi putea înţelege această lume cu misterele ei de nepătruns, ca şi natura înconjurătoare ?

X

Fusagasugă, Fu-sa-ga-su-gă... nume indigen cunos cut încă dinaintea sosirii mele în America din cauza dificultăţii cu care reuşisem să-l pronunţ în copilărie. Unchiul Samuel povestea în scrisorile sale către tatăl meu, minunăţiile acelei regiuni unde cumpărase o proprietate pentru vară : *El Arbolito.* Noi, copiii, ascultam fascinaţi descrierile acelea despre orhideele care trăiau în sălbăticie şi despre o furtună tropicală care a durat şase ore, în timpul căreia unchiul meu a putut citi, cu ajutorul fulgerelor, fără altă lumină, ediţia completă a ziarului *Times* din Londra, pe timpul războiului din Crimeea. Dar pe noi, copiii, în afară de furtuna aceea copleşitor de violentă, ne mai surprindea numele indi-

[1] Această afirmaţie este, fără îndoială, greşită, pentru că în regiunea la care se referă B.K. nu există pasărea paradisului (n.a.).

gen imposibil de pronunţat : Fusagasugă ! Fusagasugâ ! Cine ar fi putut ghici că într-o zi acesta va fi locul de deportare pentru compatrioţii unchiului meu !

La o cotitură a drumului, sub boschete enorme, cu flori de culoarea sîngelui, apăreau dintr-o dată zidurile înconjurătoare ale străzii principale acoperite de *belli- simas.* Ajunsesem repede în piaţă unde se vînd mărfurile duminica după slujba religioasă şi priveam vilegia- turiştii care locuiau în elegantele case din apropiere, alegînd fructe tropicale şi discutînd apoi cu vînzătoarele care

sfîrşeau prin a lăsa din preţ cîteva centime.

Aici, într-o duminică, mi-am dat seama pentru prima dată, de relaţiile dintre Muir şi vărul meu Fritz. Vroiam să intrăm într-unul dintre hotelurile la modă de acolo, cînd Mercedes, care era la curent cu ruptura mea cu Fritz, m-a avertizat că se aflau împreună la o masă pe terasa hotelului. Am preferat atunci, de comun acord să ne îndreptăm spre alt loc,' şi cum fusese pronunţat numele lui Muir, am profitat ca să-i relatez lui Mercedes incidentul din seara aceea, din apartamentul său, cînd vorbise atît de urît despre compatrioţii ei.

— Aceşti *gringos...* îmi spuse ea, ca un ecou îndepărtat al Olgăi. Din toţi străinii care vin în ţară sînt singurii care nu se pot obişnui cu obiceiurile noastre. Vin mereu plătiţi de guvernul lor sau de marile lor întreprinderi. Niciodată nu iniţiază ceva cu mijloacele lor proprii pentru că americanii nu se aventurează ca europenii. Trăiesc între ei, *the american colony*[VI], fără să se amestece cu cei de aici, să lege prietenii, să se căsătorească, sau să se asocieze la vreo afacere. Au tăiat vreodată muntele ca să construiască o casă ? Au înfiinţat vreodată vreo întreprindere care să nu fie sucursala unei firme americane ? In schimb, germanii au' făcut aici multe lucruri importante prin efortul lor individual : întreprinderi de aviaţie, de căi ferate, fabrici de bere, de ţigări, crescătorii de vite. Pentru ce să fim împotriva acestor germani, care ne-au adus prosperitatea numai pentru că în ţara lor, pe care au părăsit-o de treizeci de ani, s-a instalat un regim dictatorial ?

Eu n-am mai spus nimic, amuzat de accentele de mînie din vorbele ei.

Ce ci ud aţi erau nord-americanii care locuiau în lumea aceasta eterogenă ! întocmai copilului din povestea lui Kipling, care, abandonat de părinţi în mijlocul junglei a ajuns cu timpul să-i cunoască secretele şi să o domine.

— Una din cumnatele mele mi-a spus odată în cu-

VI Astfel apare în original colonie americană (n.a.).

vinte simple, urmă interlocutoarea mea, „germanii au scos din impas fetele bătrîne“. Sînt muncitori excelenţi, părinţi excelenţi şi soţi excelenţi. în schimb, aceşti *gringos* nu fac altceva decît să beneficieze de servilismul pe care-l observă în jurul lor, începînd cu cel al femeilor din societate.

Confuzia pusese .stăpînire pe mine. Crengile de deasupra capului copleşindu-mă cu frunzele lor nu-mi permiteau să întrezăresc lumina. Abuzau americanii de poziţia lor economică, cum îmi spusese Mercedes ?

M-am gîndit atunci la Olga cu mai puţină mînie. Dacă era adevărat ce-mi povestise Mercedes, o judecasem poate cu prea multă severitate. Fusese doar victima împrejurărilor. Dar imediat mi s-a trezit gelozia ; eu nu-i reproşam că s-a îndrăgostit de Muir, ci că mă lăsa să cred că-l detestă ca pe un *gringo* şi că era obligată să-l pună la punct din cauza familiarităţilor ce şi . le permitea faţă de ea.

— Dacă americani ca Muir se simt stăpîni în această ţară, i-am spus, vina este a dumneavoastră, care mai întîi îi adulaţi şi-i curtaţi, iar apoi vă surprinde că se transformă în despoţi.

— Cine-i adulează ? Cine-i curtează ? întrebă ea surprinsă.

— Toată lumea : săracii, bogăţii, femeile, bărbaţii, cei din partidul politic A, cei din partidul politic B. Eu cunosc bine această problemă, pentru că la fel se întîmpla şi în România cu englezii.

— Nu vreţi să spuneţi că noi semănăm cu România !

— Nu. Nu este acelaşi lucru, dar auzindu-vâ vorbind mi se părea că reiau o discuţie familiară. După ce am sosit aici, mi-am dat seama ce se întîmplă datorită experienţelor mele anterioare şi nu mi-a trebuit mult ca să mă conving de asemănare. Credeţi, de exemplu, că ambiţia de a fi angajatul unei companii petrolifere americane, ca o culme a carierei profesionale, este ceva nou pentru mine ? In România aceşti funcţionari ai companiilor nu erau altceva decît personaje influente, vînzători de

patrie, care tranşau relaţiile dintre ţara lor şi companiile engleze care le exploatau resursele minerale.

— Englezii sînt altfel, spuse Mercedes. Sînt încăpă- ţînaţi ca nişte catîri. Pentru asta vor cîştiga războiul. Ei nu schimbă nici felul de a fracţiona moneda, nici sistemul de măsuri, nici circulaţia vehiculelor pe stingă, dar sfîrşesc prin a avea dreptate. Americanii singurul lucru pe care-1. au sînt banii, iar lumea crede că toţi cei ce vorbesc engleza sînt bogaţi. De aceea îi caută.

— Asta spuneam şi eu : că cei din ţară îi divinizează. Nu are importanţă dacă o fac pentru că îi cred bogaţi sau pentru că vorbesc engleza. Situaţia rămîne aceeaşi.

— Da. Banii le permit totul, continuă ea, chiar şi să greşească, fără să-şi piardă bunul renume. Aici au eşuat şi în proiectul de pavare a oraşelor, în schimbarea cursului apelor, în construirea de căi ferate, sau în pronosticarea viitorului nostru economic, dar nimeni nu <• pare a-şi da seama de asta. Formula magică pentru a considera orice proiect, viabil, este că a fost studiat de americani..

— Mi-o spuneţi ca şi cum n-aş cunoaşte acest lucru, am replicat eu. La fel se petrecea şi în Balcani. Nimic din toate acestea nu sînt noi pentru mine. Dumneavoastră credeţi, de.exemplu, că partidele politice se împart în prieteni sau duşmani ai Statelor Unite, pentru că partidul de opoziţie se opune cooperării cu americanii. Nu te lăsa înşelată, Mercedes. Mîine, cînd partidul acesta va guverna, va înclina spre americani mai mult ca cel dinainte, şi-i va trimite pe cei umili din ţara asta să moară pentru cauza lor în Salonic, în insulele Aleutine sau pe rîul Yalu, iar noul partid de opoziţie va pune eşecurile sale pe seama politicii departamentului de stat american, acuzîndu-l că a răscumpărat în bani preţul acestor vieţi.

— Nu cred. Războiul a creat o prăpastie de netrecut între nord-americani şi partidele politice care s-au declarat partizane ale nazismului.

— Veţi vedea. Va veni ziua în care cei ce astăzi sînt de partea Statelor Unite vor sprijini antiimperialis- mul, ca pe o armă politică contra guvernelor finanţate de Washington. Nu-mi amintesc de un singur împrumut englez la Bucureşti care să nu fi dat loc la incidente de felul acesta.

In clipa aceea s-a apropiat de noi Castaneda, cel care vindea instalaţii sanitare, prietenul lui Beteta, pe care-l cunoscusem la *El Pinar* aproape în acelaşi timp cu familia Perez. Avea o figură cu trăsături orientale, ceea ce este frecvent în această ţară unde caracteristicile indigene obişnuiesc să schiţeze în mod straniu siluete de mandarini chinezi, şi păstra ca nimeni altul, obiceiul de a-şi presăra vorbirea cu cuvinte englezeşti, iar cînd era vorba de Statele Unite, îşi lua imediat un ton de cunoscător.

— Nu, Mercedes. Americanii sînt *look how efficient* Cine ar fi putut debarca în nordul Africii dacă nu ei ? Sînt singurii care au *know how.* Metodă, metodă, me[r] todă, ceea ce ne lipseşte nouă. *They get things done.* Ştiu cum să facă lucrurile, şi bătu cu palma în masă ca şi cum ar fi fost însuşi generalul Eisenhower, dînd ordinul de debarcare.

— Pot să aibă orice, spuse Mercedes. Dar eu aş vrea să vă fac o mărturisire deschisă : nu doresc ca japonezii să cîştige războiul, însă cînd citesc în ziare că aceşti omuleţi, asemănători cu indienii noştri, care nu vorbesc engleza şi nu beau coca-cola, îi pun pe americani pe fugă, mi se pare că ne răzbună. Le. scufundă vapoarele şi le distrug infanteria. Omuleţi ca ai noştri, cei din Ecuador sau din Bolivia, de un metru cincizeci înălţime, desculţi probabil şi alimentaţi cu orez în loc de porumb...

[1] Astfel apare în original (n.a.).

— *You are wrong,* Mercedes, greşeşti, spuse şi se depărta.

Ai fi zis, auzindu-l exprimîndu-şe în engleză că e un pui. de raţă într-un cuib de găină.

Era cu adevărat trist ca o femeie inteligentă ca Mercedes să se lase cuprinsă de mînie pentru

episodul acela banal referitor la cuvintele lui Muir, pe care eu i-l relatasem. Ce vină avea poporul american, ca întreagă colectivitate, că unul din locuitorii săi a vorbit urît de latino^americani ? Cum poţi judeca o ţară întreagă pentru greşelile unuia dintre cetăţenii săi ?

— Dumneavoastră şînteţi întotdeauna extremişti, m-am adresat lui Mercedes. Americanii nu sînt nici atît de superiori, cum îi cred unii, şi nici atît de răi cum îi cred alţii. In grădina lui dumnezeu se găsesc de toate 1

— Dar ne tratează ca şi cum am fi o colonie. întotdeauna sînt foarte dispuşi să ne dea sfaturi, însă nu doresc să se adapteze felului nostru de a fi. Acesta este contrastul uimitor faţă de europeni, în special germani şi italieni. Americanii îşi închipuie că ceea ce a dat roade în Statele Unite trebuie să dea şi în altă parte, cum ar fi democraţia lor, stilul lor de viaţă, felul lor de a lucra, irosind...

Ajunsă la acest punct conversaţia noastră se opri, căci sosise ora să ne întoarcem în oraş împreună cu alţi prieteni care ne acompaniaseră. Dovada de . încredere pe care mi-a dat-o Mercedes, făcîndu-mă părtaşul sentimentelor ei, mă făcea să mă simt învăluit ca de 6 liană — acea caracatiţă a pădurii care-şi lipeşte mulţimea de tentacule de trunchiurile copacilor pentru a-i înăbuşi — lipsit de lumina ş,i de aerul lumii mele.

Afară şe lăsă întunericul iar liniştea din jur era din ce în ce mai adîncă. Una dintre prietenele noastre începu să fredoneze cu jumătate de glas cuvintele unui bolero.

— Nu fi ridicolă, mai bine punem radioul.

Ea tăcu, după ce aruncă o glumă oarecare. Dar cuvintele cîntecului ajunseseră deja la urechea celui interesat. Băusem două sticle de whisky şi toţi făceam parte din grupul care ieşea mereu împreună. In mod inevitabil aveam şi anumite preferinţe. Alcoolul, intimitatea, cîntecele insinuante precum şi faptul că ne vedeam atît de des ţesuseră între noi legături invizibile.

In timpul acelor plimbări am surprins nu numai o

dată cum o mînă căuta pe furiş pe cea a vecinei sale. Se strîn- geau cîteva clipe, apoi se despărţeau. Cu timpul se înfiripase o intimitate de necrezut şi aveam, ca mine şi Mercedes, fiecare slăbiciunile noastre. Pretextul femeilor căsătorite de a cere sfatul prietenilor servea, ca nimic altceva, pentru alimentarea acelşi stări care mie îmi crea doar o ambianţă de căldură confidenţială cu neprevăzute consecinţe.

Unde ne va duce această prietenie ?

Nu era mai bine să fug din această selvă întunecată cu răsuflarea ei otrăvită şi să mă întorc sub cerul liber al cîmpiei deschise, în căutare de mai multă lumină ?

O grabă de nestăpînit de a atrage persoane de sex opus în cercul intimităţii vieţii lor îi împingea şi pe prietenii mei spre confidenţe.

Profesioniştii din cercul de la *Cabrera* cunoşteau mai bine viaţa personală a clienţilor lor decît propriul serviciu. Medicului, profitîndu-se de profesiunea sa, i se făceau cele mai extravagante dezvăluiri, la fel dentistului sau avocatului, pentru că relaţiile profesionale, în virtutea practicării confesiunii pe jumătate abandonată în lumea aceea, alunecau cu uşurinţă, prin intermediul mărturisirilor, spre prietenia mondenă şi apoi spre intimitatea cea mai completă, fără să se ştie, în general, dacă prietenia sau dragostea au înlocuit relaţia cu caracter profesional sau ştiinţific. Zi de zi, sau mai exact de la o petrecere la alta, prietenele noastre povesteau confidenţilor toate incidentele din viaţa lor : acel amalgam de dorinţi frustrate, rivalităţi economice, curiozitate nesatisfăcută în legătură cu diferite - subiecte, dar în special cu eterna problemă a sexelor. Numai etica rigidă a practicii profesionale le ferea de divulgarea periculoasă a necazurilor conjugale, în care părea că se complac.

Biserica catolică, cunoscînd situaţia, trebuie să se fi gîndit să găsească o soluţie, pentru că în acel timp *o* notă apărută în *Viaţa Sufletului,* foaia parohială a unei biserici la modă, care circula într-o noapte de chef la *Atlantic,* de la o masă la alta, în

mijlocul unor nestă- pînite hohote de rîs, punea degetul pe rană :

NU SE SUPUN CONFESIUNII... PENTRU CA NU LE CONVINE, era titlul şi apoi urma :

„Prin slăbirea legăturilor de familie şi a bunelor obiceiuri s-a creat în zilele noastre o prăpastie între tată şi fiu, mamă şi fiică, între cei care ar fi trebuit să fie uniţi prin încredere şi respect. Sînt frecvente cazurile de tineri, bărbaţi şi femei, care, în loc să-i facă părtaşi la viaţa lor personală şi la problemele de fiecare zi pe cei de acasă, işi 'aleg -prieteni sau prietene de aceeaşi vîrstă cărora le fac confidenţe asupra unor lucruri care altădată erau rezervate părinţilor sau duhovnicilor. Nevoia de a se sustrage preocupărilor cotidiene căutînd consolare în vorba omenească, îndeamnă pe tinerii căsătoriţi din ziua de azi să relateze cu lux de amănunte aspectele vieţii lor conjugale persoanelor care, aflîndu-se în acelaşi mediu de frivolitate mondenă, pun în mare pericol sufletul şi trupul acestora. Medicul sau avocatul prieten care sub pretextul consultaţiilor profesionale este iniţiat în intimităţile căminului conjugal, sfîrşeşte astfel prin a lua treptat locul rezervat prin doctrina bisericii, preotului, trimisul lui dumnezeu, ca îndrumător spiritual al turmei sale şi cel ce arată drumul izbăvirii, în vîrtejul vieţii voastre.

Dorim să amintim doamnelor şi domnişoarelor din această parohie că sacramentala spovedanie a fost lăsată de dumnezeu, pentru a obţine întreaga graţie divină şi că la aceasta trebuie să apelaţi, în momentele dumneavoastră de îndoială şi ispită fiind încredinţaţi că veţi găsi ajutor şi consolare, de neaflat la cei de condiţia dumneavoastră, în faţa cărora vă expuneţi rănile, cu rţiai puţină reţinere decît în faţa trimisului însuşi a lui dumnezeu.

Chiar dacă s-au produs rătăciri, dacă există bunăvoinţă, veţi simţi permanent binefacerea confesiunii.

Poetul Brentano se îndrăgostise de poeta protestantă Hensel, fiica unui misionar al acestei secte. Brentano era catolic. Intr-o conversaţie particulară cu poeta, el ii povestise viaţa sa şi toate

excesele pe care le făcuse. Ruşinată ea ii spuse: „Domnule Brentano, aceste lucruri nu se povestesc unei femei. Dumneavoastră aveţi norocul de a fi catolic şi deci puteţi spune toate acestea unui preot". Atunci Brentano bătuse cu pumnul in masă exclamind : . „Cum este posibil ca fiica unui misionar protestant să-mi atragă atenţia că sînt catolic şi că dispun de sacramentala confesiune !"

XI

ercedes cedase şi ea tentaţiei de a-mi face confidenţe.

Era la ieşirea din a doua şedinţă a Consiliului de război care se întrunise pentru judecarea generalului Bello, vinovat de a fi conspirat împotriva guvernului. Ce căutam eu la acest proces ? Este necesar să fi trăit un timp în cercul de la *Cabrera* pentru a putea înţelege acest lucru. Aşa cum, altădată, mă simţeam obligat să asist la deschiderea festivalului Mozart la Salzburg. sau să fiu prezent împreună cu Linding şi Mongelas, primăvara la Grand Hotel în Zermatt, la începerea sezonului, aici, unde nu exista altă sărbătoare tradiţională decît Crăciunul, aceeaşi datorie faţă de prieteni mă obliga să asist la anumite „spectacole" care luau locul acelora din oraşele europene. Într-un an era balul mascat dat de Universitatea *Atlantida* în beneficiul Crucii Roşii sau în beneficiul copiilor bolnavi de paralizie infantilă, altădată prilejul era reîntoarcerea în ţară a unora dintre tinerii căsătoriţi care după ce trăiseră mult timp în străinătate, odată întorşi după o lungă absenţă erau sărbătoriţi de toţi prietenii. Pentru aceştia încetaseră să mai aibă nume de familie chemîndu-se simplu : Diego şi Maria, Alejandro şi Eva, Miguel şi Beatrice, Alberto

şi Emma sau Enrique şi Elisa. Erau

ca numele convenţionale pe care cei ce extrăgeau cauciucul le dădeau trunchiurilor arborilor : „caimanul“, „crucea[14], „plîngăreaţa[44]... în schimb, la cronica socială a ziarelor — scrisă special pentru cei ce se aflau doar în trecere prin ţară — se dădea o importanţă deosebită acestor festivităţi, iar persoanelor în cauză le apărea întreg arborele genealogic, încărcat cu cele mai entuzi-» aste elogii.

In anul acela, evenimentul care deschisese sezonul a fost întrunirea Consiliului de război împotriva generalului Bello.

— Biata Sărită, mi se adresă Mercedes, este foarte preocupată de procesul intentat tatălui ei şi ne-a cerut nouă, tuturor prietenilor, să asistăm la şedinţele tribunalului pentru a crea o atmosferă favorabilă în faţa instanţei.

— Eu sînt străin şi nu cred că prezenţa mea ar putea prezenta vreo semnificaţie.

— Nu are importanţă. Veniţi, şi eu vă asigur că spectacolul merită osteneala, chiar dacă va fi numai pentru „toalete[44] ! Va fi toată „lumea bună“.

Cînd tigrul vine în Pampas să atace vitele, taurii adupă vacile într-un cerc strîns, protejîndu-le cu coarnele lor răzbunătoare. Mercedes şi-a formulat invitaţia în aşa fel încît nu am putut rezista, şi a trebuit să accept.

Am ajuns la Academia militară unde se ţinea Consiliul de război şi exact ca şi cum s-ar fi deschis stagiunea la operă m-am văzut înconjurat de cele mai distinse persoane de la *Cabrera.* Pe estradă stăteau militarii care trebuiau să-l judece pe Bello, cu uniformele lor de paradă şi cu decoraţii, iar mai încolo se afla o carte groasă care, după cum puteam observa, trebuie să fi fost codul justiţiei militare. Generalul Bello, părînd încă un june-prim de operetă, cu nas acvilin şi gură mică îmbrăcat impecabil într-un costum civil stătea mai jos, lîngă apărătorul său, iar în faţa sa se afla un colonel care trebuia să facă oficiul de procuror în acest proces. Cu excepţia lui Bello care se înclina protocolar salu- tînd asistenţa, toţi ceilalţi se simţeau fîstîciţi şi incomodaţi de toată acea

societate înaltă care, dintr-un sen- 142

timent de solidaritate, era prezentă pentru a susţine cu tot prestigiul ei pe unul din castă. Săritä, fiica lui Bello, căsătorită cu unul din norocoşii moştenitori în faţa căruia se deschiseseră încă din copilărie toate porţile, permanent delicată şi dichisită ca o bombonică avea funcţia de a dirija operaţiunea, indicînd fiecăruia dintre invitaţi locul pe care trebuia să-l ocupe ca spectator la acel proces senzaţional unde, în final, adevăratul judecat trebuia să fie guvernul naţional. Acesta se încumetase să acuze şi să aducă în faţa justiţiei militare un personaj atît de ilustru prin relaţţile sale sociale în acel Stat în Stat — *Cabrera* — fără de care nu se putea mişca o frunză pe întreg teritoriul naţional.

Procesul s-a deschis cu solemnitatea de rigoare şi foarte repede publicul, turmă cuminte, manevrat de Săritä, a început să-şi manifeste cu ostentaţie simpatia pentru acea presupusă victimă a persecuţiei oficiale, pro- ducînd între membrii Consiliului de război o derută generală, exact cum fac vitele cînd focul invadează o parte din staul.

Pentru un străin ca mine era un lucru mai mult decît imposibil să-şi facă o părere obiectivă asupra cazului, într-o asemenea atmosferă de surescitare. Guvernul nu era deloc pe placul claselor avute, datorită măsurilor cu caracter economic impuse în ultimul timp, cu scopul de a pune capăt inflaţiei monetare produsă de război. Afacerile fructuoase ale lui Manuel, Castaneda şi ale avocatului Perez suferiseră o stagnare bruscă prin crearea unui oficiu de reglementare a preţurilor, prin raţionalizarea fierului, a cauciucului, a articolelor electrice, a pieselor de automobil şi a altor mărfuri care se împuţinaseră. Se încerca să se lovească în cel mai sacru drept al *Cabrerei,* acela al îmbogăţirii rapide ; iar a conspira împotriva unui guvern care se încumeta să frineze speculaţiile celor de sus, nu era numai un drept, ci chiar o datorie tot atît de sfîntă ca aceea a apărării teritoriului naţional.

Acuzatorul, un colonel de origine modestă, în mod vizibil intimidat de prezenţa prietenilor Săritei, ş»i-a început relatarea fără emfază, cu trecerea în revistă a carierei militare a generalului. De tînăr,

Bello, şi-a început studiile în Chile ajungînd la gradul de locotenent. Apoi, ca adevărat membru al clasei privilegiate, a încercat să intre în viaţa comercială fără prea mare succes şi iată că, la patruzeci de ani, descurajat şi fără serviciu, şi-a reluat locul în armată servind ca aghiotant preşedintelui, funcţie în care a primit gradele de căpitan şi maior. Ataşat militar pe lîngă o ambasadă din Europa, pe timpul ultimului conflict mondial, a fost împuternicit să ducă la bun sfîrşit o tranzacţie de armament în Cehoslovacia, ceea ce i-a adus gradul de colonel. Gradul de general l-a primit cînd se afla în Ministerul Apărării. Intr-adevăr cariera sa părea mai mult a omului de lume, confruntîndu-se cu probleme deosebite de ordin protocolar şi familiarizat cu rutina birocratică, decît aceea a unui om de arme, deprins cu conducerea oamenilor şi cu studiul complicatelor aspecte ale strategiei militare. Acuzaţia ce i se aducea era de a fi participat în mod public la o manifestaţie de ostilitate împotriva preşedintelui Republicii, manifestaţie la care, invitase cu o săptămînă înainte pe diferiţi ofiţeri cu grade inferioare care aduseseră la cunoştinţa autorităţilor acest lucru. După formularea învinuirii de către procuror, aceasta a fost urmată de îndată de o explozie de ris : să judeci un general din „lumea bună“ pentru că a iniţiat o conspiraţie care s-a limitat doar la cîteva ameninţări împotriva preşedintelui, şef constituţional al armatei ! Ce nerozie !

Avocatul apărării, bun mînuitor al cuvîntului, cum se întîlnesc adesea printre cei din regiunile tropicale unde se cultivă arborii de cafea, nu a avut nici o piedică ca în a doua zi a şedinţei să-şi cîştige auditoriul spe- culînd aspectul strict monden al procesului Bello.

— Privind frumoasele doamne, care-mi fac onoarea să mă asculte, printre care se numără tot ce are mai ilustru şi mai reprezentativ societatea noastră, mă întreb dacă nu cumva avea dreptate ziaristul de la *El Mercurio,* Cyrano, de necontestată poziţie guvernamentală, care în această dimineaţă,

comentînd acest proces ce zdruncină din temelii bazele organizării noastre sociale, spunea că este mai mult decît o eroare a guvernului, ba chiar o lipsă de bun gust judecarea unui om atît de apreciat de societate, cum este generalul Bello.

Toţi a trebuit să aplaudăm, iar el. continuă :

— îmi voi permite să citesc unele paragrafe din acest articol, care are valoarea unei mărturii irecuzabile, pentru că este scris de o pană pe care eu am competenţa s-o elogiez, întrucît o bună parte din viaţă mi-am petrecut combătînd-o. Ascultaţi, domnilor membri ai juriului şi onorat public ceea ce spune Cyrano :

„Guvernele nu cad din cauza greşelilor ide ordin administrativ, ci din cauza lipsei de bun gust. Pe bună dreptate Talleyrand spunea despre Napoleon : «Ce păcat că un asemenea geniu este atît de needucat !» Şi în mare parte căderea lui, Napoleon s-a datorat faptului că n-a ştiut să fie om de lume, să treacă, atunci cînd se putea face, peste micile slăbiciuni ale supuşilor săi. în schimb, Napoleon al III-lea, nepotul său, a putut să a- jungă la tron şi să şi-l păstreze timp de douăzeci de ani prin acel „savoir faire“ *şi prin tactul său.*

Eu, personal, fără a compromite politica dusă de ziarul El Mercurio, *apreciez că procesul intentat generalului Bello constituie o încălcare a bunului gust, care mai devreme sau mai tîrziu se va repercuta în mod defavorabil asupra guvernului pe care-l apărăm. Mărturisim de la început că sîntem total necunoscători în procedurile justiţiei militare, şi chiar a fondului însuşi al acţiunii dezbătute, dar din cite sîntem informaţi, ca şi publicul, în general, ne punem întrebarea: cum ar putea fi condamnat generalul Bello, dacă inu există* o *conspiraţie ? Dacă preşedintele Republicii ar fi stat închis cîteva ore şi ar fi reuşit să reia puterea datorită ofiţerilor săi credincioşi, atunci, înţelegem foarte bine, ar fi trebuit judecaţi autorii complotului pentru vina de a fi conspirat. Dar, aşa cum s-au petrecut lucrurile guvernul işi asumă riscul de a-şi pierde autoritatea în faţa publicului şi in faţa propriei armate prin deschiderea unui proces care nu va aduce nimic*

bun.“

Cu această singură lectură a celui mai citit ziarist, care făcea din cazul Bello o problemă a bunelor maniere, procesul era ca şi cîştigat. Ziarul guvernamental care se mîndrea cu imparţialitatea — dacă era adevărat că se ocupa doar superficial, la rubrica sa de informare politică, de acest Consiliu de război — avea pagina dedicată vieţii mondene, plină de fotografiile celor care asistaseră la proces, mai ales ale prietenei noastre Săritá, a cărei frumuseţe — după cum spunea ziaristul — se făcuse remarcată cu această ocazie prin grija' faţă de detaliul de fină cochetărie, de a-şi fi ales ca pălărie un chipiu militar.

Oratorul acela era un interpret desăvîrşit al limbajului aleşilor şi bun cunoscător al scării de valori convenţionale care domneau în această lume.

Cuvintele sale au fost salutate cu egal entuziasm, frază cu frază, pînă la sfîrşit şi, cum era de aşteptat, Bello, a fost achitat în unanimitate chiar în aceeaşi seară şi elogiat de către presa de opoziţie ca un erou naţional, la înălţimea tuturor acelora care se acoperi- seră de glorie în campania din sud.

Mă întrebam, cum era posibil ca un militar alintat de guverne, inclusiv de cel împotriva căruia conspirase, să fie scutit de a atrage asupra sa rivalitatea şi invidia tovarăşilor de arme, care avansau numai prin riguroasele canoane militare, şi să ajungă, printre ei la prestigiul de a-şi permite ieşirea elegantă dintr-un astfel de proces ? îmi răspundeam că era fără îndoială legea nescrisă a acestei societăţi, teama respectuoasă faţă de *Cabrera,* faţă de „lumea bună”. Deodată am auzit-o pe Mercedes, zicîndu-mi :

— Veniţi mîine să luaţi ceaiul la mine pentru că vreau să vă povestesc ceva !

La ora stabilită am ajuns acasă la dînsa, dar m-a surprins faptul că se afla singură. Era aşezată pe o canapea mică lingă salonul principal, iar în şemineu ardea un foc primitor. Doar o lampă de birou, care se sprijinea pe un soclu împletit ca odgoanele marinăreşti, lumina slab ungherul, unde într-un

samovar dă argint englezesc se găsea ceaiul gata făcut, fără a mai fi nevoie să se apeleze la fata din casă pentru a-l încălzi. Mercedes era îmbrăcată cu simplitate şi timp îndelungat mi-a comentat toate episoadele procesului lui Bello, amuzîndu-se permanent. La un moment dat, trebuie să-şi fi dat seama de surprinderea mea de a nu-l fi întîlnit pe Perez, pentru că a simţit nevoia unei explicaţii :

— V-am invitat la această oră, înadins ca să nu fie şi soţul meu şi să putem vorbi nestingheriţi. Nu am cu cine să mă consult într-o problemă personală şi m-am încumetat să mă gîndesc la dumneavoastră pentru a vă cere sfat şi ajutor, fiind sigură că nu veţi discuta cu nimeni ceea ce vreau să vă spun.

— Vă mulţumesc foarte mult pentru dovada aceasta •de încredere dar aş fi preferat dacă aţi fi avut o altă persoană care să cunoască mai bine decît mine societatea de aici s-o fi ales pe ea pentru a-i împărtăşi problema pe care o aveţi.

In sinea mea mă încerca un fel de teamă, ca şi cum o caracatiţă ar fi încercat să mă stranguleze cu numeroasele ei braţe.

— Eu v-am privit întotdeauna ca pe o femeie diferită de celelalte pe care le-am cunoscut aici şi n-aş dori ca afecţiunea mea să se transforme în cea a unui părinte confesor faţă de un fiu spiritual. Mai bine nu-mi povestiţi nimic. îmi imaginez multe lucruri în legătură cu viaţa dumneavoastră şi întotdeauna am admirat felul în care aţi ştiut să le treceţi sub tăcere. Nu coborîţi de pe piedestalul de sfinx nici chiar pentru mine. Prefer cu toată sinceritatea, să nu vă ascult confidenţele.

— Şi eu care vă consideram prieten ! Spuneţirmi mai bine ca vă plictisesc problemele altora şi să nu-mi povestiţi că preferaţi să mă vedeţi pe un piedestal al tăcerii. Bărbaţii devin întotdeauna egoişti.

— Ştiu foarte bine ce doriţi să insinuaţi... că sînt un cavaler tomnatec... este adevărat, dar nu uitaţi că am fost căsătorit şi cred că v-am spus : din toate calităţile soţiei mele ceea ce admiram mai mult la ea era felul ei rezervat de a fi şi discreţia. Motivul

superiorităţii asupra mea, izvorît din deplina ei stăpînire de sine, a dus la destrămarea relaţiilor noastre conjugale.

Reuşisem, ca şarpele care scapă alunecînd printre degetele duşmanului, să mă eschivez cu abilitate de confidenţele lui Mercedes, fără a o ofensa.

Dialogul nostru se oprise aici. La puţin timp după aceea, întorcîndu-ne pe la miezul nopţii, împreună de la *Atlantic* cu maşina mea, pentru că soţul ei preferase să mai rămînă la club, îmi spuse cu o voce rugătoare :

— Ascultaţi-mă, în numele a tot ce iubiţi mai mult ! Nu mai faceţi atîta teorie din orice.

— Mercedes, eu niciodată nu am dorit să mă eschivez pentru a-mi face mie un serviciu, ci dumitale. Cine ştie dacă după ce-mi veţi face confidenţe o să mă mai priviţi cu aceiaşi ochi sau nu veţi regreta zicîndu-vă : B.K. îmi ştie acum secretul ! Dar dacă insistaţi, să vedem ! Ce s-a întîmplat ?

— Dumneata ştii că eu nu-mi iubesc soţul îmi spuse cu siguranţă în voce. Cred că nu este un secret pentru nimeni. Ca şi faptul că nici el nu mă iubeşte pe mine.

— Nu, cu adevărat. Mi-au spus-o şi alţii.

— Am suportat, multe şi niciodată nu am greşit cu nimic, cu toate că, fără a-mi face prea multe iluzii asupra calităţilor mele, nu am fjost lipsită de farmec. Nu ştiu pentru ce m-am căsătorit cu el. Singurul lucru care-l interesează este satisfacerea ambiţiei sale şi de multe ori mă gîndesc că trebuie să se fi căsătorit cu mine pentru bani. Este sigur că tot ceea ce a realizat a făcut-o cu banii mei, iar acum nu-mi dă nici din ce-i al meu nici din ce-i al lui, pentru că nu doreşte decît să aibă din ce în ce mai mult. In ultimul timp se complace să nu mai fie deloc atent cu mine, ca în această seară,- iar eu nu mai pot rămîne indiferentă.

— Ce vreţi să spuneţi ?

— Ceea ce vă închipuiţi. Un prieten m-a invitat de- acum două luni să ies la plimbare cu maşina şi într-o zi voi sfîrşi acceptînd.

— Nu cred că, făcînd-o din răzbunare, puteţi .realiza ceva.

— N-aş face-o din răzbunare. îmi place pentru că îmi aminteşte bine de cineva pe care dumneata nu l-ai cunoscut. A murit înainte de război, într-un accident. Era avocatul mamei mele şi avea cu cîţiva ani mai mult ca mine. L-am cunoscut imediat după ce mă căsătorisem şi cum el era prieten cu soţul meu încă din facultate, ieşeam deseori împreună. Conversaţia sa mă fascina. Citise mult şji cunoştea cîte ceva şi din psihanaliză. Eu îi vorbeam mult despre mine iar sfaturile lui îmi erau foarte folositoare. A murit stupid, într-un accident, prins sub un cal, care avea picioarele din faţă slabe şi care i-a frînt gîtul în cădere. După ce a murit mi-am dat seama că fusesem îndrăgostită de el. De la prietenii lui am aflat că şi el mă iubise. Ce situaţie absurdă ! Nu-i aşa ?

— Mai puţin decît crezi dumneata, i-am răspuns. Dar ceea ce mi se pare absurd este că vreţi acum să-l înlo- cuiţi cu un alt prieten care nu poate fi decît un tînăr simpatic şi un bun dansator.

— Da. Aveţi dreptate. Nu voi ieşi cu el, dar aş vrea să vă cer un serviciu. Cum dumneata ai influenţă asupra soţului meu de cînd intenţionaţi să faceţi afaceri împreună, spuneţi-i, ca din partea dumitale, să fie mai atent şi mai politicos cu mine în faţa lumii.

Cum aş fi putut eu interveni în relaţiile matrimoniale ale unor oameni pe care-i cunoscusem de-abia de cîteva luni ? Toate concepţiile mele calviniste reacţionau în mod instinctiv împotriva acestei tentative de a mă amesteca în viaţa altora ; atitudini atît de diferite de principiile care-mi fuseseră sădite în casa părintească, unde slăbiciunea de a-ţi arăta sentimentele cele mai tainice, în toată goliciunea lor, era considerat lucru diavolesc. Dar era prea tîrziu. începusem deja să aparţin acestei lumi. Ţărmurile mele se pierduseră în depărtare, iar eu îmi imaginam că voi putea cunoaşte toţi curenţii acestui ocean pe care navigam cu pînzele ridicate.

— Ce doriţi să-i spun, în mod special ?

— Este mai greu să ajungi la ceva concret. Dar

dacă se iveşte ocazia, ajutaţi-mă să-l determin să-mi procure un cal trăpaş pentru sezonul din decembrie. Mă simt atît de prost călărind pe Sultan !

Astfel ajunsesem la deplina consacrare la *Cabrera:* confidenţele, care preocupau atît biserica catolică, pentru că, în general, precedau relaţiile de amor, datorită situaţiei de complicitate stabilite între tineri. Ce păcat că nu aveam cu douăzeci de ani mai puţin şi nu ştiam să dansez bolero ca Muir sau alţii ca el. Rolul meu de părinte pe lîngă această grădiniţă de copii se reducea la a încerca să obţin cai pur sînge pentru protejaţii mei !

XII

N-am venit să aduc pace, ci sabie“ (Evanghelistul Matei, X, 24).

De cîte ori, în plictisitoarele duminici ale adolescenţei mele, nu mi-am petrecut timpul comentînd acest text în care era inclusă toată filozofia a lor mei ! Nu pacea ci spada... Viaţa concepută ca o luptă necontenită împotriva propriilor noastre slăbiciuni care ne întîmpină la tot pasul. Virtutea practicată cu austeritatea luptătorului care-şi impune toate sacrificiile pentru a dobîndi recompensa supremă. Mai continuau încă să-mi conducă viaţa aceste precepte ? Nu. Trebuia să recunosc că rupsesem cu trecutul în mod definitiv şi, că puţin cîte puţin, efortul susţinut de a menţine vie flacăra severităţii faţă de mine însumi fusese înlocuit de îngăduinţa vinovată faţă de toţi paşii mei, îngăduinţă ce mă conducea spre acceptarea liniştită a frivolităţii înconjurătoare. Afacerile mele nu mai erau acele investiţii studiate conştiincios şi metodic, care, spre sfîrşitul anului, reuşeau să-mi aducă, în cel mai fericit caz, un procent de 3o/o sau 5%. Viaţa uşoară a speculaţiilor de bursă în care ţi se dubla capiţalul, de seara pînă dimineaţa, mă sedusese, deşteptîndu-mi lăcomia şi

alimen- tîndu-mi ambiţia. Cei cu care aveam relaţii încetară să mai fie neapărat familiile acelea din Frankfurt, cu care ai mei. păstraseră prietenie din tată în fiu, timp mai bine de un secol; dar nici nu le înlocuisem aşa cum s-ar fi cuvenit. Marea grijă cu care încercam întotdeauna în Europa să-mi aleg prietenii pentru a evita orice urmă de intimitate cu cei pe care nu-i cunoşteam bine, se schimbase într-o totală lipsă de preocupare faţă de distanţa şi decenţa necesare, încît puteam face pe o femeie, abia cunoscută la un cocteil, să-mi relateze cele mai intime detalii ale vieţii ei conjugale. Acceptasem rolul de confident fără a protesta făţiş, pentru că, de fapt, .îmi făcea plăcere să-l joc, la fel cum acceptam orice invitaţie acasă la una din persoanele pe care abia le cunoşteam, dacă ştiam că acolo îi voi întîlni pe prietenii mei de lă *Cabrera.* Vanitatea mea se simţea măgulită în faţa perspectivei de a mă vedea inclus în acea minoritate a cărei prezenţă era considerată absolut necesară celor ce voiau să parvină, şi, fără să mă preocupe condiţia morală a oaspeţilor mei, le acceptam prietenia fără nici o rezervă.

Lăcomia mă îmboldea cu cruzime întocmai ca pe muncitorul de pe plantaţiile de cauciuc din selva cea mai deasă. îi curtam pe cei de la care puteam obţine vreun profit, lăsîndu-mă în acelaşi timp căutat de cei care întrezăream că mi-ar putea fi necesari. Deprinderea de a fi punctual la întîlniri sau alte obligaţii care mă terorizaseră în copilărie şi adolescenţă, ca o capcană diabolică întinsă timpului şi fenomenelor naturii, se potolise în conştiinţa mea pentru a face loc agreabilului principiu de a ajunge unde eram aşteptat, cînd puteam sau cînd voiam. Cît de riguroşi fusesem întotdeauna noi cei din familia K., pe cînd încă mai eram stăpînii băncii din Frankfurt, în ceea ce priveşte deţinerea unui sold debitor mai mult de nouăzeci de zile în conturile noastre. Iar eu, acum, încercam o plăcută senzaţie de tensiune prelungind lichidarea obligaţiilor mele bancare, cu toate că, aşa cum reieşea din documentele semnate chiar de mine, achitarea

trebuia făcută la termen. Legile acestei ţări, pe care altădată îmi propusesem să le respect cu toată meticulozitatea, îmi păreau acum nesfîrşit de flexibile şi supuse unor infinite interpretări, ceea ce într-o formă sau alta, permitea evitarea îndeplinirii lor. îmi era de ajuns să privesc traficul de maşini pentru a înţelege că normele de disciplină dictate de Stat nu apăsau pe umerii noştri, şi nici nu era necesar să te revolţi împotriva lor. Nici cel puţin constrîngeri din partea climei, prin frig sau căldură excesivă, care pe alte meridiane incită la luptă cu elementele naturii, nu tulbura senzaţia de comoditate şi fericire de neacceptat în lumea noastră religioasă. La ce bun spada evanghelistului dacă viaţa nu opunea nici o rezistenţă şi se oferea cu atîta dărnicie ?

Natura generoasă a acestor regiuni distrugea astfel voinţa cea mai puternică, aşa cum ploaia necurmată de la tropice macină cel mai robust trunchi de copac în cî- teva săptămîni.

Dacă nu mă simţeam bine cu sănătatea, ştiam că vizita medicală, care era o necesitate atît de supărătoare la Frankfurt, aici reprezenta minute de neuitată încîn- tare. Mergeam fără a mă anunţa în prealabil la oricare dintre prietenii mei medici de la *Cabrera,* excelenţi doctori clinici, licenţiaţi la Paris sau în Statele Unite, cu siguranţa că voi fi primit imediat, înaintea celorlalţi clenţi care aşteptau de ore întregi ; iar dacă nu voiam sau nu-mi permitea sănătatea să ies din casă, îi chemam la telefon cerîndu-le; să vină la pensiunea Miss Grace, şi apoi după un scurt examen general şi după ce le ofeream un bun whisky scoţian, cu gheaţă, începeam schimbul de *chivas*

— Diego a pierdut la proces administrarea averii Castaneda.

— Se spune că familia Reiys stă foarte prost cu banii. Vor trebui să vîndă *Calahorra.*

— Manuel şi Luisa sînt pe punctul de a se despărţi. Ea s-a mutat încă de joi la sora ei.

— Emma nu va participa anul acesta la concursul hipic. E însărcinată de aproape trei luni.

— Acţiunile investite în ţesături vor creşte prin interzicerea importului de urzeală. O ştiu de la Diego, care este o sursă de informaţii neîntrecută.

Cele mai diferite veşti se răspîndeau în lumea aceea la fel de inexplicabil cum' se află de la un sat la altul tot ce se întîmplă mai important, fără să existe mijloace de comunicare.

Boala mea nu mai prezenta nici o importanţă. Simplul fapt că puteam fi la curent cu noutăţile zilei îmi producea o simţitoare ameliorare. Ştirile de pe front, lenta înaintare a nord-americanilor în Africa încetaseră să mă mai intereseze în forma tulburătoare în care mă preocupau în primele luni ale sosirii mele în această

[1] In manuscrisul original, în limba franceză, apare *potins* care s-ar putea traduce prin bîrfeli sau vorbărie. Cuvîntul *chiva* este o expresie locală inventată de ziarişti şi nu are nici o origine sub aspect filologic. A se vedea comunicarea profesorului L6pez de Mesa făcută la *Academia de la Lengua* asupra originii acestui cuvînt (n.a.).

ţară. Lumea mea începuse să se piardă la orizont, iar cea nouă mă sedusese cu farmecul şi mizeria ei, ambele complet noi pentru mine.

Intr-o după-amiază, cînd asistam la unul din evenimentele „sezonului[41] — curs asupra aprecierii muzicii de coarde la Universitatea Atlantida — Perez îmi propuse să-mi schimb cetăţenia, apelând la un argument care să mă hotărască :

— Noi vă iubim mult. Sînteţi ca un compatriot al nostru, îmi spuse, după ce ascultasem un tînăr profesor german într-o excelentă analiză a cvartetelor beethove- niene. De ce nu profitaţi să vă schimbaţi cetăţenia ?

— Vă mulţumesc foarte mult. Dar cred că este un demers dificil care ar lua mult timp.

— în cazul dumneavoastră nu. Ar fi o chestiune de trei luni. Există situaţii speciale pentru străinii care au contribuit în vreun fel la progresul ţării, iar eu cred că dacă veţi face o donaţie de zece mii de dolari Universităţii Atlantida — noi dovedind aceasta — nu ar mai fi nici o piedică.

— Am să mă gîndesc, am răspuns eu.

In mod sigur — şi eu eram primul care înţelegeam — obţinerea cetăţeniei trebuia să fi fost pentru mine un demers simplu, pentru că mă integrasem deja în cercul privilegiaţilor, elitei reprezentată de prietenii mei. Era suficient să observi cine participa la lecţiile de muzică de cameră pentru a-ţi da seama de importanţa ei. Sesiunea era prezidată de însuşi rectorul, un vechi ambasador şi ministru al afacerilor externe, fiicele preşedintelui onorau cu prezenţa, iar toate marile monopoluri economice ale ţării, se aflau reprezentate acolo, sub o formă sau alta, prin blănurile şi bijuteriile asistenţei feminine : cele două societăţi de asigurare, cele două fabrici de ciment, care încheiaseră un .pact în a nu-şi face concurenţă, ambele fabrici de bere, care-şi împărţiseră ţara în zone de influenţă, monopolul ţigărilor reprezentat prin familia K., fabricile de textile ce începuseră să se extindă sub forma a doua gigantice caracatiţe, industria cinematografică, consorţiul zahărului care nu permitea vinderea produsului decît prin distribuitorii săi... In afara acestora nu rămîneau decît zece milioane de consumatori strangulaţi de costul ridicat al vieţii. Parcă ar fi fost cvorumul de bărbaţi al uneia din acele adunări medievale care se întruneau pentru alegerea împăratului în Aquisgran. Nici surorile, fiicele sau soţiile acestora nu ar fi căpătat în ochii mei importanţă mai mare. Poziţia socială, economică şi politică, munca, cultura, asistenţa medicală sau obţinerea cetăţeniei erau avantaje de care putea dispune după bunul plac lumea căreia îi aparţineau aceste doamne. Trebuie să fi fost foarte grav să nu te numeri printre favoriţii lor sau să-i sfidezi într-un fel oarecare. O mută admiraţie începu să-şi facă loc în conştiinţa mea pentru cei care în decursul anilor reuşiseră să-şi croiască drum fără ajutorul *Cabrerei* sau împotriva voinţei acesteia... Majoritatea dispăreau ca amicul meu Ayarza, care se transformase peste noapte în copilul

alintat al acestor interese şi devenise duşmanul înverşunat al guvernului ce spera să-i pună la punct pe cei din *Cabrera* cu nişte modeste mijloace de control statal...

Pentru ce să nu-mi schimb cetăţenia ? Nu avea dreptate avocatul meu cînd îmi făcea cunoscute toate avantajele poziţiei mele actuale, de care trebuia să profit ?

De fapt eu încetasem să mai aparţin lumii mele din momentul în care curiozitatea pentru cele întîmplate în Europa pălea de la o lună la alta şi de la o săptămînă la alta, în timp ce noi interese şi pasiuni mă făceau să mă integrez lumii de la *Cabrera.*

Procesul generalului Bello îmi. demonstrase imensa putere de care dispuneau cei privilegiaţi atît în faţa guvernului cît şi în rîndurile armatei. A conta pe amabilitatea şi solidaritatea acelui grup nu era puţin. A ţine sau nu de cei pe care vărul meu Fritz şi toţi prietenii săi mă învăţaseră să-i numesc „lumea bună", exprima exact — referindu-mă la prezent — deosebirea pe care o fac claviniştii între cei predestinaţi încă din naştere să se numere printre cei aleşi, sau printre cei. umili, lucru bineînţeles neacceptat de biserica catolică. Conspiraţia ridicolă a lui Bello nu a avut pentru acest general de birou nici o consecinţă, pentru că cei aleşi — iubiţi de toţi zeii — după ce-l protejaseră de-a lungul întregii sale cariere militare, chiar în cadrul guvernului împotriva căruia conspirase, acum, la fel, îl fereau de sancţiunile ce se cuveneau unui ofiţer vinovat de indisciplină militară. Cu adevărat extraordinar nu era doar faptul că rudele şi prietenii lui Bello se simţeau obligaţi să-l ajute şi să-l susţină moralmente în faţa autorităţilor în această situaţie. Solidaritatea animală este cunoscută la anumite specii de mistreţi care atacă în grup pe oricine răneşte un rîmător din turmă. Dar influenţa *Cab- rerei* era atît de mare încît persoane care nu aveau nimic comun cu ea şi nici nu aparţineau cercului ei se simţeau datori să-şi

dovedească respectul protestînd împotriva pedepsirii acelui favorit nedisciplinat. Legea selvei fusese făcută de către lei pentru a fi respectată de cerbi, gazele, iepuri şi alte specii inferioare. Ceea ce spunea Cyrano, cinicul ziarist de la *El Mercurio,* care făcea reclamă la filme şi restaurante, precum şi avocatul lui Bello, era adevărat : aplicarea legii unuia dintre cei aleşi constituia o lipsă de bun gust, o violare a acelei legi morale, superioară, după care „lumea bună“ nu greşeşte niciodată. Fără îndoială, într-o zi armata şi biserica catolică, cele mai respectabile instituţii ale acestei lumi, vor sfîrşi prin a fi cîrjele oligarhiei plutocratice pentru ca aceasta să facă din Stat un instrument în slujba ei. Nu era tocmai procesul generalului Bello dovada cea mai zdrobitoare a fricii respectuoase, inspirată de ecoul unor nume şi simţită de cei de la care te aşteptai cel mai puţin ? Ce aventură teribilă ar fi fost să-i sfidezi !

Prietenii mei mă atrăseseră în cea mai riscantă experienţă de acest fel, punînd la încercare prestigiul de om de lume a vărului meu Fritz şi trezindu-i mînia, aşa cum fac cei care dintr-o barcă şubredă vor să prindă un caiman cu harponul, împinşi de demonul aventurii.

XIII

Lăcomia^ făcuse din mine un rătăcit în hăţişurile elitei, un prizonier al închisorii aurite, unde nu se cernea altă lumină decît aceea a monedelor strălucitoare, Ambiţih de a ajunge cineva făcuse să mă adîncesc tot mai mult în acest hăţiş, care mă prinsese în capcanele sale, fără să-mi dea măcar răgazul de a lăsa o urmă pe trunchiurile copacilor care să mă ghideze pe drumul întoarcerii.

întocmai ca vînătorii ce pun la cale din ascunzătoare atacul tigrului, cinci oameni de afaceri s-au aşezat în fotoliile comode din salonul principal al casei „Laynez şi fiii“, unde fuseseră convocaţi în mod special dje către director.

— Scopul acestei reuniuni — începu Don Diego, de la biroul său, în timp ce noi îl ascultam aşezaţi roată în jur — îl ştiţi cu toţii, pentru că vi l-am explicat personal fiecăruia în parte. Dar am dorit să fim împreună înainte de adunarea generală a acţionarilor de la *Central* pentru a putea elabora de comun acord planul nostru de atac.

Işi frecă mîinile şi continuă :

— Trebuie să încep prin a spune că eu nu am nimic personal împotriva lui Fritz K., nici împotriva vreunuia dintre membrii consiliului de administraţie a fabricii de ţigări. Toţi îmi sînt de mult timp prieteni şi sînt sigur că, odată depăşit momentul critic datorat supărării fireşti de a pierde un post, ca acela de director al acestei întreprinderi, relaţiile noastre vor continua să fie la fel de bune ca înainte. Bineînţeles, lupta va fi dură şi vor apărea neîntîrziat şi neplăceri, dar încă de mult timp stabilisem schimbarea conducerii la *Central,* iar acum, cînd se prezintă pentru prima dată ocazia să avem majoritatea voturilor în favoarea noastră, cred că trebuie să profităm.

— Sîntem siguri de majoritate ? întrebă cineva.

— Da. Dumneavoastră îl cunoaşteţi pe domnul B. K. Cred că ajunsese la un moment dat să fie cel mai mare acţionar al fabricii, cam cu 4Oo/$_o$ din totalul acţiunilor emise. Cum permanent a lipsit din ţară şi a fost reprezentat de Fritz, era imposibil să se formeze un bloc al majorităţii contra familiei K. Dar această situaţie s-a schimbat complet, pentru că prietenul nostru B.K.. şi-a exprimat dorinţa de a vota cu noi la viitoarea şedinţă. Numărînd şi acţiunile sale care ajung astăzi la 13,05 din total, grupul nostru va însuma 53,05 din acţiuni, şi chiar presupunînd că vor participa acţionarii în totalitate şi că vor vota toţi împotriva noastră — două situaţii greu de conceput — vom avea permanent mai mult de jumătate din capital în favoarea noastră.

— Care este ideea deci ? întrebă unul din cei prezenţi ce nu prea părea a fi de acord cu planul nostru.

— Prezentarea unei liste diferită de cea existentă

din care să fie scoşi din posturile de director şi consiliul de administraţie : Fritz, Hotchkiss, Tavera şi Reyes. împotriva celor din familia Castaneda nu se poate acţiona pentru că vor avea permanent destule voturi ca să-şi susţină reprezentantul.

— Şi ce motiv se va invoca pentru schimbarea totală a conducerii întreprinderii ?

— Nici unul, ca să nu avem discuţii. Simplu : în momentul votării prezentăm lista noastră fără nici o explicaţie.

— Şi ce nume vor figura pentru postul de director şi pentru membrii consiliului, în locul celor scoşi ?

— Lui Don Diego Laynez, am intervenit eu, i-am cere favoarea să primească în acest an direcţia. Pe ceilalţi trei membri îi vom alege de comun acord chiar acum dintre acţionarii cu care vom vota noua listă.

In realitate, Laynez, într-o discuţie particulară cu mine, fusese cel care-şi sugerase propriul nume pentru postul de director şi-mi ceruse, ca pe o favoare personală, dar care să apară drept ideea mea, obţinerea voturilor acţionarilor pentru candidatura sa.

Ne-am pus repede de acord asupra numelor, între care figura şi al meu ca membru supleant. Era logodna mea cu plutocraţia, de la care aveam promisiuni de căsătorie, pînă trebuia să se reunească adunarea generală a acţionarilor pentru a ne celebra nunta.

Ca să sărbătorim evenimentul cu anticipaţie, am hotărî]; să organizez o mică petrecere la *Atlantic,* unde am invitat fără să precizez motivul pe cei mai intimi prieteni. Alegerea mea trebuia să se facă peste o lună, iar eu am fixat ziua reuniunii noastre cu o sîmbătă înaintea acestei date.

Păstrez două amintiri foarte vii din săptămînile anterioare petrecerii organizate de mine. Preţul acţiunilor de la *Central* slăbise la bursă treptat, pînă cînd ajunsese la nivelul de 12,30, cel mai scăzut preţ înregistrat din anul 1930, epoca marei crize. Prestigiul meu social crescuse mult, datorită

reclamei făcute dineului meu la cronica socială a ziarelor, încît multe persoane, pe care abia le cunoscusem, îmi dădeau dovezi de consideraţie neobişnuită ş,i constantă. Am simţit atunci instinctiv nevoia de a le satisface dorinţa şi a-i'invita. Dar nici-odată n-aş fi putut mulţumi atîta lume care mă adula în. acele zile.

Am şovăit mult dacă să-l invit sau- nu pe Muir, cu care în mod sigur nu mă simpatizam mai ales de cînd îl văzusem beat, vorbind cu dispreţ despre prietenii săi de la *Cabrera,* şi faţă de care încercam o permanentă silă, ce se putea numi şi gelozie din seara în care-mi făcuse confidenţe referitoare la Olga. In acelaşi timp mă temeam că mi-aş atrage antipatia sa dacă nu l-aş invita şi acest lucru, pe timp de război şi fiind cetăţean german, nu înceta să-mi apese sufletul. Dar cum Muir era unul din asociaţii cei mai populari la *Atlantic,* iar prietenii mei ar fi fost surpripşi să nu-l întîl- nească, am hotărît să-l invit, sperind în taină că vreun motiv oarecare îl va împiedica să vină. Spre surprinderea mea, Muir, pentru care nu exista nici o obligaţie mai sacră decît cele faţă de lumea mondenă, mai ales cînd era vorba de prietenii săi cu care-şi petrecea tot timpul, refuză invitaţia mea pretextînd a avea o grămadă de treburi care l-ar obliga să meargă şi duminica dimineaţa la serviciu. Astfel, invitaţii mei formară un grup omogen, din care erau în mod special excluşi cei de care nu eram legat printr-o sinceră prietenie şi pe care îi inviţi de obicei din obligaţie. Nu m-am înşelat în alegerea mea, pentru că toţi, cu excepţia lui Muir, mi-au primit invitaţia, iar sîmbătă seara s-au adunat punctuali la *Atlantic.*

îmi amintesc că cea mai puternică scădere a acţiunilor de la *Central* s-a înregistrat la bursă exact în ajunul zilei în care dădeam eu petrecerea. Mă simţeam preocupat şi surprins de veştile pe care le anunţa cu titluri mari ziarul *El Mercurio,* cînd Laynez însuşi, in- trînd în- club, odată cu salutul mă linişti spunîndu-mi :

— Presupun că aţi văzut rezultatele la bursă în după-amiaza aceasta. Fritz îşi vinde acţiunile la orice preţ. Trebuie să fi aflat că vrem .să-l scoatem

şi preferă să nu aibă nici o acţiune şi nici şă ne înfrunte. Asta va uşura situaţia mai mult decît speram.

Partida de vînătoare se anunţa mai puţin riscantă decît o prevăzusem noi toţi la început.

— La naiba ! spusei eu surprins de vestea primită. Şi eu care credeam că lucrurile merg prost pe undeva !

— Nu. S-a deschis supapa fără nici un efort, adăugă el surîzînd.

După cum am mai spus, în lumea aceasta lăcomia şi goana după bani captiva atenţia noastră ca şi cum am fi fost nişte lucrători pe plantaţiile de cauciuc, în mijlocul pădurii cu orizontul închis de arborii, care alimentează în mod egal ambiţia şi deznădejdea. Toată lumea a vorbit în noaptea aceea, cum era obiceiul, despre „senzaţionala veste“ a săptămînii : scăderea preţului acţiunilor de la *Central.* Nimeni nu-şi putea da seama de motivul unei asemenea fluctuaţii şi cred că mulţi dintre invitaţi|i mei trebuie să fi încercat o ascunsă compasiune pentru mine, fiind cunoscut faptul că mă număram printre cei mai puternici acţionari ai întreprinderii.

Eu însă rîdeam în sinea mea. Scăderea va dura doar cîteva săptămîni şi după aceea, vom trece să exercităm drepturile noastre de stăpîni ai companiei, avînd controlul deplin asupra conducerii şi finanţelor ei.

Petrecerea mea, cu toate că în ceea ce mă priveşte pierdusem complet obiceiul de a dansa, iar ritmurile afro-antilene erau cu totul străine gusturilor mele muzicale, s-a desfăşurat foarte plăcut. Era de ajuns să asculţi comentariile oaspeţilor pentru a o putea aprecia.

— Ne-am simţit foarte bine, domnule K., îmi spuneau cei mai puţin intimi.

— Ce petrecere ! exclamau lovindu-mă uşor peste umăr şi strigîndu-mă pe nume, nepoatele mele, fiicele lui Alberto.

Aşa trebuie să fi fost, pentru că se cerneau deja primele raze ale dimineţii, cînd micul grup al celor

mai apropiaţi mai continua încă să bea şi să danseze în acordurile orchestrei, într-unul din saloanele clubului *Atlantic.*

— Alicia este prea brunetă ca să se îmbrace în albastru. Nu este în formă, îmi atrase atenţia la un moment dat Mercedes şi astfel am început să trecem în revistă pe toţi cei prezenţi.

— Da. Ea care este întotdeauna atît de elegantă, poate a fost obosită şi nu s-a putut aranja bine, i-am răspuns.

— Nu. Albastrul nu-i vine bine deloc.

— Priveşte-o în schimb pe Mary. Pare cu zece ani mai tînără, cu toate că rochia pe care o poartă nu mai este modernă.

— Ii ştiu rochia. I-a adus-o Isolda de la Buenoş Aires. Dar cum îi stă bine şi toată lumea i-o spune se încăpăţînează să şi-o pună mereu. Cine ţi se pare că este cea mai bine îmbrăcată în seara aceasta ? Spune-mi ca să văd dacă sîntem de acord.

— Dumneata, Mercedes.

— Nu. Să vorbim serios.

Am privit din nou perechile care dansau, pentru a putea răspunde la întrebarea prietenei mele. Era greu să te decizi. Elisa, soţia lui Laynez, care avea ochii moşteniţi de la vreuna din străbunicile indigene, punea în noaptea aceea perfect în valoare silueta ei orientală. Rochia de brocart verde părea un chimono ce-i accentua fragilitatea. Maruja, una dintre „fetele victo- riei“, care era mereu la vînătoare de americani, şi-l vîna mai ales pe Muir, purta o rochie neagră, toată din dantelă, fără umeri încît albul pielii dezvelite pînă la
sîni făcea cu negrul un contrast seducător. La cine să mă hotărăsc ?

Culmea elegantei o atingea întotdeauna Isolda de Beteta. M-am întors să mă conving dacă şi de această dată trebuia să fie ea cea aleasă. Era îmbrăcată în catifea de culoarea cireşei, iar părul ei blond îi dădea un aer atît de copilăresc încît puteai uita că fusese de cinci ori mamă. Mi se părea că văd în ea pe Olga cu surîsul ei naiv şi ochii aceia verzi care o luau înaintea întrebărilor mele. Un gînd îmi

trecu cu rapiditate prin minte, ca un fulger care înfioară drumeţul în pădure. Olga nu ştia să se îmbrace şi nici mijloacele ei materiale nu-i permiteau să-şi formeze bunul gust. Eu aş fi putut să o călăuzesc şi să o ajut să-şi aleagă îmbrăcămintea pentru a avea şi ea satisfacţia intimă de a auzi cum bărbaţii o laudă folosind una din frazele acelea şablon : Olga e întotdeauna şic !

M-am întors spre Mercedes şi i-am şoptit :

— După părerea mea cea mai bine este Isolda. întotdeauna şic.

Din clipa aceea, amintindu-mi de dispreţul Olgăi, veselia mea căpătă o notă amară.

Prietenii mei, explodînd de entuziasm, cîntau lîngă orchestră cântece la modă, iar cei mai pricepuţi la ritmurile muzicii negrilor înşfăcau instrumentele muzicanţilor sau băteau ritmul de „bongo“. începusem să mă simt în aceeaşi atmosferă ca la petrecerile cu lăutari oferite de ofiţerii germani din garnizoană, societăţii bucureştene în perioada primului război mondial, cînd amestecaţi unii cu alţii, germani şi români, excludeam rivalităţile politice uitînd pentru cîteva ore preocupările obişnuite, sub vraja viorilor ce executau cu măiestrie piesele cerute de publicul aţîţat de băutură.

îmi amintesc că la una din acele reuniuni s-a sărbătorit vizita lui Mongelas în România, în calitatea sa de ofiţer de legătură. El a sugerat organizarea unei bacanale fără precedent, şi cum citisem despre Caligula şi Tiberiu că pe timpul unei petreceri pretinseseră să fie asfixiaţi invitaţii sub o ploaie de trandafiri, ne-a venit ideea ca, pe neaşteptate, servitorii să lase să cadă pe capetele oaspeţilor noştri mii din aceste petale parfumate. Un ropot de aplauze şi exclamaţii salutase neobişnuita risipă de flori şi apoi au avut loc toasturi interminabile din partea tuturor invitaţilor şi a fiecăruia dintre amfitrioni în sunetele unui vechi cîntec la modă pe atunci în toată Europa centrală adaptat după împrejurare :

Cine o să bea paharul? Cine o să bea paharul ?

Cine o să-l bea în noaptea asta pentru

Mongelas !

Orgia a fost ca dezlănţuirea unor gorile îmbătate de ritmul propriilor lovituri într-un obiect sonor.

La *Atlantic,* cuiva i-a trecut prin minte că era şi ziua mea onomastică, pentru că în momentul în .care veselia era în toi, după numărul de dans spaniol ales de mine în mod special, ca surpriză pentru invitaţi, se opri muzica şi mai multe doamne, urmînd un obicei englez, începură să intoneze în cor :

Happy birthday **to** *you, Happy birthday to B. Happy birthday to K. !*

Eu am răspuns cu cel mai frumos dintre surîsuri la această glumă şi la altele la fel. Mulţumită lui dumnezeu petrecerea nu a mai durat mult, pentru că vreuna dintre prietenele mele ar fi ajuns în mod sigur să mă convingă să dansez, iar beat cum eram chiar eu, B.K., aş fi lăsat la o parte solemnitatea mea obişnuită, şi aş fi fost în stare să execut, în prezenţa tuturor, acea unduire ridicolă a şoldurilor care caracterizează dansurile africane.

Sosi şi momentul în care toţi bărbaţii prezenţi se retraseră într-un colţ al salonului discutînd cu aprindere. S-a trecut la problema comerţului, mi-am spus, şi mi-am îndreptat paşii spre colţul unde, cum se întîmpla de obicei, se făcea complet abstracţie de doamne pentru a se discuta tema preferată : banii.

— Eu spun că trebuie să-l realegem pe Garcia, care s-a descurcat foarte bine.

— Se intenţionează să se producă schimbări şi acestea nu se pot realiza decît prin Diego Laynez, răspunse un altul.

— Dacă este nevoie de tineret, un alt nume ar fi Tavera, adăugă un al treilea.

— Pentru asemenea lucruri nu este suficient numai bărbatul, ci trebuie să se ţină seama şi de femeie, iar dacă este adevărat că Beteta rămîne în ţară, trebuie să profităm de faptul că Isolda este atît de reprezentativă, se auzi o altă voce. •

Nu înţelegeam despre -ce era vorba şi mi-am imaginat, auzind numele care se lansau în aer, că se discută despre următoarea adunare a acţionarilor în

care trebuia reînnoită direcţia de la *Central.* Ajunsesem să fiu surprins că nu-i auzisem menţionîndu-mi numele, cînd era lucru mai mult decît hotărît că voi avea un post de supleant cum se stabilise la adunarea ţinută în biroul „Laynez şi fiii". Dar, nu. Discuţia nu se purta asupra banilor, sincer vorbind, nici asupra noilor conducători ai companiei *Central.* Prietenii mei vorbeau de conducerea *Atlanticului* şi cum întotdeauna pentru orice post ca : administrarea unei companii, serviciul într-o ambasadă sau prezidarea unui club, intrau în joc aceleaşi nume, obsedat de viitoarele alegeri de la *Central,* mă înşelasem. După ce trăisem mai bine de un an în lumea aceea, încă nu ajunsesem să apreciez exact pînă la ce punct cei aleşi constituiau un cerc închis şi de nepătruns de care depindeau binele, onoarea şi chiar însăşi viaţa cetăţenilor.

Excesul de băutură mă ameţise uşor. Mergeam de la un grup la altul spunînd fiecăruia dintre invitaţi o frază amabilă iar doamnelor făcîndu-le cîte un compliment, pe care-l acceptau cu un surîs. Printre invitate Mercedes se simţea ca stăpîna casei, îngrijindd-se ca petrecerea să se bucure de succes. Rămăsese pînă în ultimul moment cu soţul ei, iar eu încercam în zadar să ghicesc, în timp ce dansa, cine dintre invitaţii mei putea fi acela care, după cum îmi mărturisise ea, îi făcea curte. Mereu la fel cu cei cu care dansa, ajunsesem să mă gîndesc văzînd-o atît de discretă şi prudentă chiar la ora aceea tîrzie dinspre ziuă, că cel de care-mi vorbise nu era decît produsul imaginaţiei sale. Sau poate dorinţa de a-şi cuceri soţul îi sugerase acest tertip copilăresc, pentru a mă determina să mă ocup mai curînd de îmbunătăţirea relaţiilor lor matrimoniale.

Cînd s-a terminat petrecerea şi m-am întors singur la pensiune, un sentiment vag de deşertăciune începu să-mi dea tîrcoale, în aburii alcoolului în care mi se zvîr- colea mintea.

De ce nu m-am hotărît în ziua aceea să pun capăt acestei vieţi sterpe, nedemnă de anii mei. Cum am putut continua să trădez principiile austere primite în familie ? Aceşti tineri latini, catolci, care abia

începeau viaţa, şi cărora le era dat să trăiască într-un univers complet diferit de al meu, puteau să se lase tîrîţi în vîrtejul plăcerilor uşoare care apar frecvent în ajunul unor calamităţi generale, cînd lumea, dorind să nesocotească viitorul, se distrează nebuneşte. Cine ştie ce teribilă încercare va fi rezervată acestor naţiuni care, printr-un ciudat capriciu al providenţei, îşi îndreaptă gîndurile numai spre îmbogăţire şi spre bucuria plăcerilor imediate, în timp ce restul fiinţelor umane sînt supuse la cele mai crude privaţiuni. Nestăvilita veselie manifestată în această noapte purta în sine aceeaşi nelinişte rău prevestitoare ca şi bacanalele româneşti în ajunul catastrofei suferită de armata noastră. Nu în- tîmplător, în mintea mea se asociau desfrîul şi luxul acesta nestăpînit cu nopţile faimoase în Paris ale marilor seniori, care popularizaseră celebra frază : *tournee du Gran Duc*[VII], asociată astăzi în lumea toată cu prăbuşirea regimului ţarist. Unde mă voi afla cînd va suna ora judecăţii pentru această societate frivolă şi avidă după bunuri materiale, în care mă integrasem şi eu ?

Conform obişnuinţei, aş fi vrut să citesc şi în acea noapte un verset din Biblie, înainte de a mă lăsa pradă somnului, dar muzica continua să-mi zumzăie în urechi, iar şampania să-mi întunece vederea :

Baila, mi rnina, baila, Baila, mi nina, baila...

repeta monoton o orchestră invizibilă lîngă patul meu, tînguindu-se a remuşcare. Atunci îmi apăru în minte scena morţii păcătosului şi a virtuosului pe care o văzusem într-o zi cu Mercedes şi Manuel într-o veche biserică de ţară. Trebuie să fi fost o orchestră de demoni cea care bolborosea la nesfîrşit între perdelele patului meu :

Baila, mi nina, baila.

Ritmurile cîntecului îmi mai loveau încă auzul cînd razele soarelui de dimineaţă intrară în

VII Am preferat să lăsăm expresia în original pentru că traducerea acesteia nu ar corespunde celor la care face aluzie B.K. (n.a.).

dormitorul meu, sfidîndu-mi tîrzia intenţie de a mă dărui somnului la ora la care majoritatea oamenilor se afla de mult în picioare. Dar orarul celor cu program de noapte, cum eram şi eu, era foarte diferit de al celor care lucrau, aşa cum cel al orăşenilor este diferit de cel al ţăranilor.

In timpul celor cîteva minute cît am dormit am avut, în mijlocul unei mari nelinişti, un vis foarte ciudat : mă aflam în Elveţia pe timpul dezgheţului şi trebuie să fi fost luna aprilie. Prietenii mei de la *Cabrera* veniseră să mă invite la o petrecere într-un cabaret asemănător cu *Beuf-sur-le-toit*[VIII] care avea la intrare un enorm trofeu de cerb. Muzicanţii erau toţi personaje cu aspect distins şi purtau îmbrăcăminte cu nasturi strălucitori. Şeful statului major din ţara aliată, generalul Marshall, cînta la un gigant „bongo“, iar Muir, consilierul de la ambasada americană, îi şoptea la ureche ceea ce trebuia să cînte. In depărtare se zărea oraşul ca o miniatură, iar Mercedes contempla cu mine, de la fereastră, luminile marilor bulevarde.

Ceva ce părea un incendiu începu să lumineze în mijlocul oraşului. Strălucirea flăcărilor ajunsese pînă la fereastra unde ne aflam proiectîndu-se pe tavan.

— Marele Inchizitor a murit şi iudeii distrug oraşul, anunţă un megafon instalat într-un colţ al cartierei.

— Continuaţi să dansaţi, ordona generalul Marshall.

— A luat foc şi catedrala, anunţă din nou vocea.

— Continuaţi să dansaţi, spuse iar generalul, cîntînd cu furie la „bongo“-ul pe care-l ţinea strîns între picioare.

— Arde palatul guvernamental.

— Dansaţi, dansaţi, striga generalul.

— Principalele clădiri au fost arse, iar poporul beat va distruge toate magazinele.

— Contaţi pe armele noastre secrete şi pe protecţia celei jnai mari armate ce s-a văzut de-a

---

VIII Celebru cabaret la Paris, după primul război mondial (n.a).

lungul secolelor, pentru a ocroti petrecerea voastră... Puteţi dansa o veşnicie în mijlocul incendiului !

Atunci eu însumi, îmbrăcat ca un alpinist, am început să dansez o rumbă în mijlocul flăcărilor imensului rug în care se transformase oraşul altădată înfloritor.

Generalul aproba comportarea mea cu înclinaţii a- proape imperceptibile din cap, şi toţi cîntam în cor o veche romanţă.

XIV

In ziarele de dimineaţă am citit în fugă titlurile de pe prima pagină, pentru a trece apoi imediat la celelalte pagini dedicate vieţii" sociale, unde trebuia să găsesc fotografii cu petrecerea mea din ajun.

Un excelent portret al Isoldei conversînd cu Laynez decora centrul paginii, iar în partea de jos, pe aceeaşi pagină, era oferit cititorilor un aspect al sufrageriei în care mesele cu patru locuri erau împodobite cu pălării ţărăneşti în chip de vaze cu flori de cîmp fără valoare, dar aranjate artistic, ca să dea o notă originală decorului, sau cum ar spune prietenii mei, *cachet.*

Numai după ce am terminat de parcurs întregul spaţiu dedicat reuniunii mele de la *Atlantic* m-am întors la prima pagină ca să citesc ştirile despre război. Din curiozitate m-am oprit la un articol asupra aşa numitei „liste negre“ care era intitulat astfel : „ADĂUGIRI LA LISTA NEAGRA NORD-AMERICANA", unde erau scrise în ordine alfabetică numele persoanelor suspecte de înţelegere cu inamicul, enumerate în ordinea oraşelor ţării. M-am uitat să văd care dintre cunoştinţele mele erau incluse printre numele din capitală şi am găsit la litera K. propriu-mi nume : B.K. Imediat m-am gîndit

că s-ar putea să fie un omonim, cu toate că pînă atunci nu auzisem niciodată de acesta, sau poate mai curînd o greşeală uşor de explicat deoarece numele meu trebuie să se fi repetat de multe ori în ediţiile din ziua aceea, cu ocazia petrecerii. S-ar fi putut întîmpla foarte bine ca un linotipist, obosit sau distrat, să fi inclus fără să vrea numele meu, atît de german, între atîţia; alţi cetăţeni cu nume străine care figurau pe coloana listei negre. Era imposibil ca Muir, a cărui influenţă în conceperea acestei liste se cunoştea bine de către toţi din oraş, să mă fi denunţat Departamentului de Stat ca agent nazist. El ştia mai bine chiar decît Mercedes sau englezoaicele de la pensiunea Miss Grace, în ce măsură depindea viaţa mea de victoria aliaţilor. Fiind expulzat din Germania din cauza originii mele izraelite şi con- fiscîndu-mi-se bunurile în favoarea celui de al treilea Reich, ar fi fost absurd să creadă că asupra mea ar putea pluti o cît de mică bănuială de a fi în legătură cu naziştii, sau de a colabora cu ei, pentru a prelungi războiul şi a obţine înfrîngerea Statelor Unite, în scopul consolidării regimului căruia îi datoram ruina şi exilul.

Mi se părea atît de uşor să lămuresc lucrurile încît, fără a aştepta confirmarea că ar fi vorba de o greşeală, am chemat la telefon biroul lui Perez cu intenţia de a-i cere acestuia să-mi redacteze o scrisoare simplă adresată ziarului *El Mercurio,* arătînd că includerea mea în listă, se datora unei condamnabile neglijenţe din partea lucrătorilor de la tipografie.

— Sînteţi domnul K. ? întrebă Ines. Nu, *el doctor* [1] nu a sosit încă. S-a culcat foarte tîrziu astă noapte. Doriţi să-i transmit ceva ?

— Da, domnişoară. Fiţi amabilă şi spuneţi-i să mă caute imediat cum soseşte.

Nici Ines nu şi-a dat seama că fusesem pus pe lista neagră, mă gîndeam cu oarecare satisfacţie.

Am chemat imediat ambasada americană pentru a solicita o întrevedere cu Muir, iar secretara îmi răspunse, bănuind probabil scopul vizitei mele :

[1] *Doctor* se numesc în ţară licenţiaţii în drept (n.a.).

— Astăzi este foarte multă lume din cauza adăugirilor pe lista publicată. Domnul Muir nu acordă întrevederi anunţate în prealabil. Dacă doriţi veniţi aici direct.

Cînd am sosit, o mulţime de germani, italieni şi alţii din ţară aşteptau în faţa biroului lui Muir.

— Prezintă-i te rog, această carte de vizită, i-am cerut funcţionarei şi pe cînd aşteptam mă gîndeam cît de trist era pentru toate aceste persoane de condiţie socială atît de diferită, să fie incluse în lista neagră americană, într-o ţară în care Statele Unite desfăşurau un rol atît de important în viaţa naţională. Erau acolo cultivatori de cafea, care nu vor mai putea vinde, avocaţi a căror clientelă nu va întîrzia să-i abandoneze, mici proprietari de magazine sau ateliere, care se vor vedea obligaţi să închidă sau şă-şi vîndă magazinele în faţa perspectivei de a nu mai căpăta materie primă americană...

Era ca şi cum te-ai fi rătăcit în mijlocul selvei fără alimente avînd la îndemînă doar rădăcini sălbatice şi fructe necunoscute.

— Domnul K. anunţă secretara, după un timp îndelungat. In sfîrşit intrai cu deplină naturaleţe în biroul lui Muir.

— Mi-a părut foarte rău că nu aţi putut veni ieri seară la *Atlantic.* Ne-aţi lipsit mult. Acestea au fost primele mele cuvinte. Nu mi-a răspuns nimic şi m-am simţit descumpănit. Am venit să vă deranjez, am continuat, pentru că, după cum aţi văzut, numele meu apare astăzi în *El Mercurio* între cei care au fost adăugaţi la lista neagră.

— Da, domnule, aţi fost inclus în lista publicată, îmi răspunse sec.

— Eu ? Pentru ce ?

— Pentru că sînteţi contra americanilor, pentru ce altceva ?

— Dar eu nu sînt contra americanilor. Cine v-a spus asemenea lucruri ? Dumneavoastră ştiţi că sînt refugiat de la nazişti şi că mereu am aşteptat

victoria aliaţilor pentru a mă putea întoarce într-o Germanie democrată să-mi recuperez bunurile.

.— îmi pare foarte rău. Eu nu pot face nimic pentru dumneavoastră, şi-şi lovi palma mîinii drepte cu pumnul mîinii stingi urmînd :

— Toţi cei care fac anticameră şi pe care trebuie să-i fi văzut, vin cu aceeaşi idee ca şi dumneavoastră, că ar fi fost incluşi în listă din greşeală şi cer să fie scoşi.

— Dar cazul meu. este cu totul diferit. Eu...

Nu am ajuns să termin fraza pentru că Muir interveni :

— Nu există o singură persoană care să nu creadă că situaţia lui este deosebită. Sîntem atît de obişnuiţi ca de fiecare dată cînd se publică o nouă listă, să se prezinte reclamaţii, incit ambasadorul nostru a dat ordin să venim devreme la birou, pentru ca în aceeaşi zi să putem răspunde la toate cererile ce s-au formulat şi astfel aglomeraţia la ambasadă să nu dureze decît cîteva ore. Dumneavoastră trebuie să înţelegeţi — termină zicînd, cu o frază care trebuie să fi fost la fel de uzată ca şi ordinul ambasadorului de a-i trata pe reclamanţi — că Statele Unite sînt angajate într-o luptă pe viaţă şi pe moarte cu puterile Axei şi trebuie să se apere prin toate mijloacele care le stau la îndemînă. Aceasta nu este o problemă juridică, o controversă judecătorească, cu argumente şi probe în faţa tribunalului. Războiul este o încleştare sîngeroasă care nu-ţi dă timp să fii în mod absolut drept. Pentru noi este important să-l cîştigăm şi la fel cum pe cîmpul de bătaie gloanţele omoară în mod egal atît pe adepţii nazismului cît şi pe cei care sînt obligaţi să lupte contra voinţei lor, fără discriminări, tot astfel se poate întîmpla ca şi în lista publicată să se includă persoane inocente ; dar dacă din teama de a avea un singur nevinovat inclus, am schimba situaţia tuturor sau pe a fiecăruia în parte dintre cei suspecţi, intr-un fapt judecătoresc, politica noastră de neutralizare a influenţei nazismului în America Latină, s-ar

transforma într-o poveste care nu s-ar mai sfîrşi niciodată.

L-am întrebat atunci dacă putea să-mi dea numele persoanei sau persoanelor care m-au denunţat ambasadei pentru aşa-zisa activitate nazistă, şi ce fel de acuzaţii mi s-au adus...

Politicos, dar sec se scuză zicîndu-mi :

— Dacă am da numele informatorilor noştri nu am mai căpăta alte informaţii.

Copleşit de logica sa nu-mi mai rămînea decît să mă retrag.

Cînd m-am văzut din nou în stradă nu ştiam nici ce să fac nici încotro să mă îndrept. Eram la fel de uluit ca şi în ziua în care, acelaşi Muir, ce putea să-mi fie fiu, îmi relatase plictiselile sale amoroase pricinuite de Olga. împrejurările făcuseră ca un tînăr abia ieşit din adolescenţă să aibă o putere de necrezut asupra destinului meu. Fenomene asemănătoare trebuie să se fi prezentat adesea şi oamenilor de ştiinţă care cercetează secretele selvei. De cîte ori viaţa sau sănătatea lor nu se vor fi aflat la cheremul unor făpturi inferioare, a unui ghid, a unui bucătar sau a unui copil de indian ?

M-am întors la pensiune ca să mă închid în casă, ca şi cum aş fi suferit de o boală ruşinoasă sau aş fi comis un delict grav. Nu doream să văd pe nimeni, nu voiam să ştiu nimic şi cred că însăşi moartea aş fi privit-o cu indiferenţă în momentele acelea. Viaţa de refugiat este oricum tristă, dar fiind inclus în lista neagră, treceam drept inamicul aliaţilor şi indirect al ţării care-mi dăduse azil. La ce mă puteam aştepta de acum înainte ? Cine, în afară de cîţiva prieteni intimi, şi-ar fi putut da seama pînă la ce limită mi se făcuse o nedreptate considerîndu-mă duşmanul cauzei aliaţilor şi nerecunoscător faţă de locurile pentru care începusem să am atîta afecţiune ? Gîndul că lumea cu care mă voi întîlni pe drum mă va arăta cu degetul zicînd : „acesta e6te un om periculos, figurează pe lista neagră“, mă chinuia ca o rană, şi chiar dacă unii nu-mi ştiau numele înainte de a figura în acea mîrşavă listă, mă simţeam pecetluit cu un stigmat de neşters.

Nu aveam putere nici să gîndesc nici să acţionez

în vreun fel. Includerea mea pe lista publicată cum învăţasem să o numesc de atunci după singura terminologie acceptată de către personalul ambasadei, m-a lăsat atît de surprins încît au trecut multe zile pînă să mă pot ridica după lovitura primită şi să văd ce drum, să apuc.

Primul gînd a fost să mă prefac bolnav pentru a evita astfel contactul cu lumea exterioară, pînă cînd voi fi în stare s-o înfrunt. Faptul că trăiam în casa unei englezoaice şi eram înconjurat de persoane devotate cauzei aliate ce se puteau îndoi de loialitatea mea, m-a făcut să înclin fără şovăire spre această rezolvare de moment care mă scutea de o serie de întrevederi inutile şi supărătoare. Mi-ar mai fi rămas soluţia de a merge să trăiesc în afara capitalei, în' unul din acele hoteluri din zona tropicală unde obţşnuiam să merg adesea la plimbare duminicile cu automobilul. Unele dintre ele erau proprietatea unor cetăţeni germani şi acolo, în mod sigur, aş fi fost bine primit. Dar prin această soluţie însemna să renunţ oarecum la clarificarea problemei mele, şi să accept pentru totdeauna aşa-zisa mea culpabilitate. Pe de altă parte, acum, cînd soarta mea era legată de deznodămîntul rapid al războiului pe care-mi propusesem să-l urmăresc pas cu pas, a trăi izolat într-un loc îndepărtat însemna, să mă privez de mijloacele de informare permanentă în legătură cu desfăşurarea evenimentelor. Relieful muntos - al ţării împiedica claritatea transmisiunilor radiofonice iar în multe părţi energia electrică era foarte slabă pentru a se putea folosi radioul.

Ce să fac şi încotro să mă îndrept ?

Ca în zilele copilăriei mele cînd eram învinuit de vreo poznă şi evitam s-o întîlnesc pe mama pînă în dimineaţa următoare, tot astfel în seara aceea pentru a evita conversaţia cu Miss Grace, am preferat să nu intru în sufragerie şi am cerut băiatului -care mă servea să-mi aducă mîncarea în dormitor unde mă simţeam protejat prin izolare ca un tatu în gaura lui.

La pensiunea Miss Grace nu existau telefoane în camere, ci unul singur la etajul principal pe biroul

unde se înregistrau locatarii şi ni se dădea corespondenţa. Mai multe persoane m-au chemat atunci printre care şi Perez căruia Ines trebuie să-i fi comunicat că-l căutasem, precum şi Diego Laynez care văzuse în mod sigur numele meu pe listă şi care cu obişnuita-i amabilitate, a vrut să-mi ofere serviciile sale. Erau mici gesturi de prietenie, dar care aveau pentru mine o mare importanţă în starea de nemărginită tristeţe în care mă aflam.

Pentru a evita întîlnirea cu Miss Grace m-am scuzat prin aceeaşi persoană care mă anunţase, că nu pot să cobor la telefon, şi să le comunice că-i voi chema eu în ziua următoare întrucît o stare de indispoziţie mă împiedica să părăsesc patul.

Din cauza pierderii nopţii cu 'petrecerea şi a lipsei de odihnă mă durea capul iar voinţă îmi era complet anihilată în faţa forţei evenimentelor, a nenorocirii care se abătuse asupra mea. Ca un adevărat „fugărit" ce eram nu doream decît să mă las pradă somnului, să încetez de a mă mai gîndi la situaţia mea, pentru a putea, după ce vor trece momentele de surpriză, să reflectez asupra viitorului cu mintea limpede. Să uit cu orice preţ pentru a nu mai simţi în creier ciocănitul permanent al întrebării care mă torturează de atunci : de ce ? de ce ? de ce ?

Refugiul în somn, prin care continuam să trăiesc fără să mă mai gîndesc la explicarea problemelor vieţii, mă atrăgea ca alcoolul sau drogul ce-i năruie conştiinţa toxicomanului. Dar Miss Grace ca o adevărată englezoaică, era implacabilă. Cînd a văzut că nu cobor în sufragerie mi-a transmis prin servitorul care mi-a adus mîncarea, că doreşte să mă vadă. Am şovăit un moment în faţa propunerii ei, gîndindu-mă că ar fi posibil să amîn întrevederea pretextînd că mă culcasem ; dar te- mîndu-mă ca servitorul să nu-i spună că mă văzuse îmbrăcat, am hotărît să-i transmit că o aşteptam pentru cîteva minute în salon.

— îmi închipui domnule K., că ştiţi pentru ce v-am chemat, începu ea. Sînt prima care vă plîng. Aţi

fost oaspetele acestei pensiuni timp de mai multe luni şi niciodată clientela sau administraţia nu a avut vreo reclamaţie împotriva dumneavoastră ; dar aţi fost trecut pe lista neagră şi în situaţia mea de supusă britanică am obligaţia să evit relaţiile cu duşmanul, pentru a nu fi învinuită că-mi trădez patria şi a fi trecută şi eu pe listă.

— Şi ce doriţi să fac ? I-am spus eu cu cel mai desăvîrşit calm. înţeleg perfect poziţia dumneavoastră faţă de situaţia mea şi regret,, de asemenea, că trebuie să plec. Ştiţi foarte bine că este vorba de o greşeală.

— Eu nu mă amestec în probleme de politică.

Am întrebat atunci cu răceală :

— Cînd doriţi să plec ?

— Nu vreau să vă grăbesc, dar sincer vorbind, cu cît vă mutaţi mai repede, cu atît mai bine, pentru a nu fi expusă la nici o bănuială.

— Nu vreau să riscaţi pentru mine. Voi căuta chiar mîine să plec.

In realitate incidentul relatat a fost mult mai scurt decît credeam, pentru că prin forţa lucrurilor, eram obligat să accept ca bună orice soluţie ca să nu mai fiu văzut. A fi numit în mod oficial „străin duşman*, îmi crea faţă de Miss Grace şi de clientela sa o situaţie insuportabilă. Cel mai indicat lucru era să pun capăt unei stări atît de penibile, iar iniţiativa luată de stă- pîna pensiunii, de a-mi comunica în mod politicos evacuarea, mă forţa să o înfăptuiesc.

încă din primele ore ale zilei următoare, am început să-mi caut locuinţă în toate hotelurile din oraş, aşa cum îi promisesem lui Miss Grace.

Pentru a evita neplăceri ulterioare eu însumi le lămuream situaţia mea viitoarelor gazde spunîndu-le de la început :

— Am fost trecut dintr-o greşeală printre cei adăugaţi pe lista neagră nord-americană. Lucrurile se pot aranja în cîteva zile, după cum s-ar putea să mai dureze cîtva timp. Vă avizez cu toată sinceritatea ca să nu< avem discuţii cînd îmi veţi cunoaşte situaţia.

— Dacă aşa stau lucrurile... ne pare rău, dar nu putem accepta. Prezenţa dumneavoastră ar face să ne plece clientela. Cînd vă veţi clarifica problema vă vom servi cu plăcere.

Un hotelier francez pe nume Gautier, a fost singurul care mi-a oferit o soluţie.

— Deci sînteţi trecut pe lista neagră, spuse frecîndu-şi mîinile ca şi cum ar fi fost vorba de o veste bună. Lucrul este foarte delicat. Poate s-ar putea aranja să închiriaţi apartamentul pe cîteva săptămîni, nu pe cîteva luni, ca şi cum aţi fi în trecere prin oraş. Este un risc pe care-l iau asupra mea şi care, bineînţeles, ar. fi foarte mare în cazul cînd ar afla-o americanii. Atît de mare încît sînt nevoit să vă încasez 50% în plus faţă de ceea ce plătesc ceilalţi clienţi.

— Ce să facem, i-am spus, participînd la resemnarea sa. Atunci dacă sînteţi de acord voi veni chiar în această după-amiază şi vă voi plăti 50% în plus cît calculaţi dumneavoastră posibilele prejudicii pentru ceea ce-mi oferiţi.

Aşa am făcut.

Reşedinţa *Le Touquet* era mult inferioară pensiunii lui Miss Grace în privinţa serviciilor, cu toate că mă costa aproape dublu. Dar mai mult decît material mă afecta psihic faptul că mă vedeam în acest loc. Clientela era constituită în special din emigranţi evrei, recent sosiţi în ţară şi de două sau trei femei de o reputaţie mai mult decît îndoielnică.

Soţia hotelierului, care era în acelaşi timp administratoarea imobilului şi supraveghetoarea bucătăriei, arăta fără ocolişuri vulgaritatea aceea maliţioasă a codoaşelor marsilieze. Vorbea cu bărbaţii în sufragerie, cîntărin- du-le din ochi mîncarea şi băutura, iar observînd-o de la distanţă, părea o precupeaţă într-un tîrg oriental. Işi aduna toate degetele lîngă policar şi le săruta în aer apoi şi le desfăcea în obrazul clientului parcă sor- bindu-şi-le. Fără nici o îndoială că în acele momente zicea :

— E o bomboană ! O bomboană ! La fel putea fi vorba despre o femeie sau despre o mîncare.

Salonul *El Prado* unde lucra Olga nu era prea

departe de noua pensiune. In perioada cînd încă mai eram prieteni şi stăteam de vorbă, îmi povestise într-o zi, în timp ce-mi aranja unghiile, că venise de două sau trei ori să prînzească la pensiunea *Le Touquet,* care era foarte aproape de *El Prado.* Eu, care abia cunoşteam numele unui astfel de restaurant şi nu intrasem niciodată să-l văd, n-am dat, în momentul acela, nici o atenţie întîm- plării. După atîta timp de cînd n-o mai întîlnisem, şi după cele povestite de Muir care mă făcuse s-o văd sub o altă lumină, acum cînd eram deja familiarizat cu ambianţa deşuchiată a acestui aşa-zis hotel, prînzurile pe care le lua ea aici pentru a evita un drum pînă acasă, mi se păreau mai puţin inocente decît atunci cînd îmi vorbea ea cu belşug de amănunte.

Biata Olga ! Ce făcea acum ? Pe cine mai înşela cu conversaţia ei nevinovată ? Deseori eram tentat s-o revăd şi să-i spun că ştiam totul despre viaţa ei şi că nu-şi putuse bate joc de mine.

XV

iaţa mea de fugar, începută din momentul în care Miss Grace îmi ceruse să-i părăsesc pensiunea, se desfăşura cu aceeaşi intensitate cu care acum un an mă lăsasem captivat de lumea aceasta ce mă îndemnase să-i cuceresc ascunzişurile misterioase.

— Ne vom întîlni toţi trei în biroul lui Perez — îmi spuse Laynez cînd l-am chemat în ziua următoare. Ceea ce trebuie să vorbim nu se poate discuta prin telefon, iar eu prefer să nu veniţi la biroul meu. Dumneavoastră înţelegeţi...

Eram un nedorit şi nu-mi rămînea decît să-l aprob :

— Perfect.

Perez îmi explică cu cîteva minute înainte :

— Don Diego vrea să vă vorbească în legătură cu lista neagră Şji eu de asemenea, vreau să văd cum vă pot ajuta. Aranjaţi aici o întîlnire cu Laynez şi dumneavoastră veniţi cu o jumătate de oră mai înainte.

Indreptîndu-mă spre biroul lui Perez mă simţeam plin de optimism. Prietenii mei au trecut de partea mea — îmi spuneam şi — la fel ca în cazul generalului Bello — cu ajutorul *Cabrerei,* care reprezenta cea mai mare putere în ţară, situaţia mea nu va întîrzia să se clarifice.

începusem să mă gîndesc cum aş putea răspunde la atîta dovadă de prietenie. Monologul meu interior se desfăşura astfel : Perez nu a vrut niciodată să-mi ia vreun onorariu la gîndul că ne vom asocia în organizarea unei companii, dar cum aceasta nu s-a realizat încă, mă voi îngriji eu însumi de înfăptuirea ei imediat cum voi fi şters de. pe lista neagră. între timp, voi face lui Mercedes cadou calul pe care şi-l doreşte atît, pentru a nu-l mai deranja pe Perez cu intervenţiile mele şi pentru a-i face totodată şi ei o mare bucurie.

Cînd am ajuns la avocat, acesta discuta o problemă juridică complicată cu unul dintre colegii săi, incit a trebuit să aştept cîtva timp pînă să mă poată primi.

Ines, secretara sa, a făcut ca de obicei onorurile casei în timp ce aşteptam.

— Am văzut în ziar fotografiile de la petrecerea de săptămîna trecută de la *Atlantic,* domnule K. Trebuie să fi fost foarte frumos judecind după cele spuse de toată lumea. Dumneavoastră aveţi mulţi prieteni aici şi toţi vă stimează foarte mult: Nu este aşa ?

— Unii da, Ines, i-am spus surîzînd şi am continuat discuţia fără a aborda vreo clipă tema includerii mele în lista neagră.

— Domnule, îmi spuse Perez, la intrarea mea. Ce consternare ! Cum au putut să vă pună pe lista neagră ? Ieri s-a vorbit de cazul dumneavoastră într-o reuniune şi toţi cei prezenţi au fost de acord că vi s-a făcut o mare nedreptate. Cum vă explicaţi ?

— Nu ştiu. Nu-mi explic. Am vorbit cu Muir şi mi-a spus că este un secret de Stat.

— Nu v-a spus nimic ? Nici de ce vă acuză ? Nici cine vă acuză ?

— Nu. Securitatea Statelor Unite cere ca eu să nu fiu informat de cele petrecute. însuşi Muir mi-a dat să înţeleg că pe ei nu-i interesează dreptatea, ci victoria şi în fond are dreptate. Războiul e război ! Ce credeţi că pot face ?

— Nu ştiu. Mi se pare că ar trebui să ne consultăm cu Beteta care este jumătate avocat, jumătate diplomat şi se află în relaţii foarte bune cu ambasada americană. După ce vorbim cu Don Diego Laynez putem merge să luăm masa la mine acasă să judecăm lucrurile.

— Laynez ce idee are ? Ce crede despre toată povestea asta ?

— Vine să discute despre alegerile de poimîine de la *Central.* Lista candidaţilor la conducerea întreprinderii nu se mai poate prezenta cu numele dumneavoastră fără a pune în pericol viitorul acesteia.

— Sînt primul care înţeleg asta şi renunţ imediat la ceea ce mi se propusese.

Ajunsesem la acest punct al conversaţiei cînd intră Laynez pe care l-am pus de îndată în temă cu hotărîrea de a mă retrage de pe lista întocmită împreună.

— Sînt uluit, începu el. Nimeni nu-şi explică pentru ce sînteţi inclus pe lista neagră. Vorbea foarte încet şi la fiecare frază închidea pleoapele ca şi cum s-ar fi rugat.

— Este inexplicabil, pentru că dumneavoastră nici măcar nu vorbiţi despre probleme politice, încît să se poată spune : domnul K. a comis o astfel de imprudenţă... Vă spun, sînt uluit.

— Vă mulţumesc foarte mult. După cum spuneam, vă rog să mă scoateţi de pe lista de la conducerea Cen- traZ-ului pentru ca să nu vă creez neplăceri...

— Cum să vă mulţumim ! Sînteţi întotdeauna atît

de înţelegător, ce păcat că nu putem conta pe colaborarea dumneavoastră, dar fiţi sigur că imediat cum vi se va clarifica situaţia veţi face parte din conducerea de la *Central.*

Nu mai aveam despre ce vorbi cînd Perez, mereu atît de meticulos, ridică o nouă problemă :

— Trebuie să ne gîndim cine va vota cu acţiunile domnului K., spuse.

— Eu pot împuternici pe cine doriţi dumneavoastră, dar mi se pare potrivit să fie domnul Laynez.

— Nu. Poate ar fi mai bine să fie Perez, care este avocat, pentru cazul în care s-ar ivi unele controverse.

Am convenit atunci ca Perez să redacteze împuternicirea şi cum se făcuse tîrziu am ieşit toţi trei împreună îndreptîndu-ne spre casa sa.

Eu eram mulţumit de simpatia care o trezea cazul meu printre prieteni, iar ideea lui Perez de a ne consulta cu Beteta şi a-i solicita ajutorul, mi se părea excelentă.

Ajunşi acasă la Perez, Mercedes nu a întîrziat să ia parte la conversaţia noastră, analizînd nenorocirea mea dintr-un punct de vedere mai puţin obiectiv, cu o logică de femeie.

— Aţi văzut ? Ce vă spuneam eu de americani ? Şi dumneavoastră nu mă credeaţi. V-aţi convins că nu ţin seama de nimic ?

Lui Perez nu-i plăcu poziţia subiectivă pe care o luase soţia sa analizîndu-mi cazul, aşa că o întrerupse brusc :

— Nu este momentul să tragem concluzii. Ţie cum ţi se pare ideea de a-l consulta pe Beteta ?

— Bună. Dar să nu-şi facă multe iluzii. Beteta este omul care merge pînă la cimitir cu prietenii săi, dar nu se îngroapă cu ei.

— Ce vreţi să spuneţi ? am întrebat eu intrigat.

— Nimeni nu vrea să se pună rău cu ambasada americană. Dacă ei vor vrea să vă scoată, fără ca el să pară prea ■ insistent,[IX] atunci vă va face

IX In original apare *raseur* care ar corespunde sensului de

serviciul. Dar dacă îi vor spune că nu se poate face nimic, nu va mişca un deget.

— Aşa este şi firesc, am spus eu.

— Ceea ce nu înţelegeţi, continuă Mercedes, este că vă plîngeţi de includerea în lista neagră tocmai persoanelor care v-au trecut acolo. Credeţi că informaţiile contra lui B. vin din Washington sau că s-a transmis de acolo să fiţi inclus între persoanele suspecte de legături cu naziştii ? Nu vă lăsaţi înşelaţi. Ambasada a acţionat aici şi ea va fi ultima care să scrie Departamentului de Stat recunoscînd că s-a comis o greşeală.

Argumentele lui Mercedes erau de necontestat.

— Asta nu are legătură cu situaţia ca atare. Pentru ce l-au trecut pe B. pe lista neagră ? spuse Perez.

— Faptul interesează mai puţin răspunse ea. După mine, Muir trebuia să justifice viaţa de chefliu şi de *playboy* şi i se potrivea ca o mănuşă să spună că a descoperit un caz ca al lui B., datorită relaţiilor sale mondene. Vrea să se facă util pentru a nu fi trimis pe front.

— Niciodată nu m-aş fi gîndit la asta. .

— Dar este foarte simplu. Mai bine să stea la *Atlantic* decît pe „Colinele morţiji", în insulele Guadălca- nal, iar singurul mod de a rămîne aici era să găsească ceva senzaţional ca aceasta : o persoană din înalta societate, bogată, cu relaţii aşa cum aveţi dumneavoastră, este o pradă de prima calitate.

— Ce a putut descoperi ? întrebă din nou Perez.

— Nimic, răspunse Mercedes. Imediat cum l-am văzut pe lista neagră, mi-am amintit intimitatea lui Muir cu Fritz, pe care o sesizasem la Fusagasugă, şi atunci am gîndit călăuzită de intuiţia caracteristică femeilor : includerea în lista neagră trebuie să aibă legătură cu Fritz şi cu *Centralul.*

Niciodată nu mi-ar fi trecut prin minte o asemenea bănuială. Fritz autorul includerii mele pe lista neagră ? Nu puteam crede. Era adevărat că ne

---

lagarto, expresie pentru a numi pe cineva impertinent sau inoportun (n.a.).

aflam în relaţii foarte proaste încă de mult timp, dar în nici un caz duşmănia dintre noi nu ar fi atins un asemenea grad încît să-mi facă răul de a mă pune sub interdicţie ca străin duşman.

— Nu cred, reuşii să spun.

Perez adăugă :

— Cel mai bun lucru este să vorbim cu Beteta. Dacă doriţi eu îl chem chiar acum la telefon pentru a fixa o întîlnire pentru mîine.

In ziua următoare abia ieşisem de la pensiunea *Le Touquet,* îndreptîndu-mă spre locul întrevederii, cînd m-am trezit faţă în faţă cu Olga care se îndrepta spre serviciul ei de la *El Prado.* Văzîndu-mă m-a întâmpinat cu atîta căldură, încît am rămas surprins.

— Ce faceţi, domnule K. ? Cîtă plăcere îmi face să vă văd ! De mult timp n-am mai aflat nimic de dumneavoastră, îmi spuse, ţinîndu-mi tot timpul mîinile intr-ale sale, şi strîngîndu-mi-le cu nervozitate.

— Aţi lipsit" ? Aţi fost bolnav ?

A trebuit să mint :

— Da am fost cîtva timp pe Coastă. Abia am sosit. Acum locuiesc foarte aproape de *El Prado,* aici la *Le Touquet.*

— Ah ! Aşa dar v-aţi mutat ? De ce ? Locuiaţi la pensiunea lui Miss Grace, nu este aşa ? Şi rîse cu înţeles insinuîndu-mi faptul că eu însumi îi dădusem această adresă ca să mă caute. Şi cînd veţi veni să mă vedeţi şi să vă tundeţi ?

— Nu ştiu. Săptămîna viitoare... Sau miercuri...

— Ce bine, voi aştepta cu nerăbdare să veniţi. Să nu întîrziaţi. îmi face atîta plăcere că v-am revăzut !

Cu toate că îmi formasem despre Olga părerea că ar fi o cochetă, şi nu mai dădeam nici o importanţă cuvintelor ei, m-a surprins, totuşi, felul atît de cordial şi spontan, în care a insistat să vin miercuri la *El Prado.* Nu-mi făceam nici un fel de iluzie în legătură cu ea, dar în împrejurările acelea, îi mulţumeam că mă amăgea făcîndu-mă să cred că prezenţa mea fusese cauza acestor manifestări sentimentale care o determinaseră să-mi reţină mâinile într-ale sale pentru cîteva minute.

Cînd m-am despărţit de Olga m-am simţit alt om.

Eră o zi însorită şi eu eram plin de optimism. Zile limpezi, fără nori, sînt airi foarte rare, iar ecoul lor în sufletele oamenilor se percepe în mod inevitabil. Toţi sînt veseli, străzile sînt pline de lume, iar comerţul este mult mai vioi. Unele persoane ajunseseră să afirme că însăşi bursa înregistrează, ca un barometru, această euforie colectivă. Olga se afla probabil sub aceeaşi influenţă. Parcă era începutul primăverii, după o iarnă lungă, ploioasă şi tristă. Necazurile noastre văzute prin plăcuta perspectivă a acelei dimineţi strălucitoare căpătau dimensiuni mult mai mici. Astfel, cîteva ore mai tîrziu, nu m-a împiedicat nimic să accept soluţia propusă de Beteta — mod tipic de a rezolva problemele la *Cabrera.*

— Trebuie să dau o masă îmbelşugată în cinstea lui ’Muir, la care să invit multă lume importantă, ca să nu tratăm problema cu includerea dumneavoastră pe lista neagră, într-un plan strict profesional. Sîmbătă — dacă Isolda nu trebuie să meargă în altă parte — îl invit pe Muir la mine acasă şi-l voi întreţine pînă în zori. După asta voi putea să-i cer, ca o favoare personală, să vă şteargă de pe listă.

Nu puteam găsi nici un cusur acestui plan.

Totul era perfect : Olga, intenţiile lui Beteta şi soarele acelei dimineţi vesele. Faptul că figuram pe lista neagră aproape nu mai avea importanţă datorită beţiei de a fi din nou cu Olga. Era o problemă de cîteva săptămîni. Cine ştie poate chiar de cîteva zile.

Indreptîndu-mă spre parc, din nevoia de a respira aer curat, divagam în forma cea mai puerilă asupra misterelor acestei lumi unice. Procedeul listei negre se conforma atît de bine conceptului nostru asupra predestinării ! Păcătoşii, despre care se vorbea în casa noastră, aleşi de dumnezeu încă de la începutul lumii pentru a fi condamnaţi, erau cei incluşi pe lista neagră a speciei umane. Printr-un mister al providenţei, de nedescifrat, unii au fost împărţiţi în păcătoşi, iar altora le revenea, întru eternitate numai împărăţia cerului. Pentru ce unii

erau osîndiţi şi alţii mîntuiţi ? Catolicii pot răspunde că fiecare e mîntuit sau osîndit în funcţie de faptele sale, şi că schimbarea în bine sau în rău a destinului se află în propriile tale mîini. Noi puritanii, însă, nu benefi- ciam de o asemenea consolare, deoarece, presupunînd că ne-am strădui să avem numai fapte plăcute domnului care să-i schimbe hotărîrile şi să atenueze relele care l-au ofensat, întrebarea rămîne mereu aceeaşi : de ce unor oameni li s-a dat voinţă suficientă încît să-şi poată depăşi slăbiciunile şi să acţioneze bine, iar altora nu ? Pentru ce permite ca unii să fie condamnaţi, iar alţii izbăviţi ? De cînd au apărut răul, păcatul şi suferinţa oamenii nu au putut evita să nu pătimească de pe urma acestora. Unde este dreptatea care la naştere îi face pe toţi egali şi împarte suferinţa de-a lungul vieţii atît de diferit ? „Crede şi nu cerceta“ — le-a spus dumnezeu creaturilor sale, aşa cum îmi spusese şi mie Muir :

„Noi nu sîntem un instrument al justiţiei la îndemîna dumneavoastră. Avem preocupări mult mai înalte decît cazul dumneavoastră personal. După victoria aliaţilor, poate veţi înţelege de ce aţi fost trecut pe lista neagră. Felul nostru de a judeca lucrurile nu este la fel cu al dumneavoastră."

Criteriile judecăţii divine erau, de asemenea, de nepătruns pentru oameni... Ei erau condamnaţi pentru faptele lor reprobabile, sau ca o consecinţă a unei predestinări greu de cercetat ?

Ideea lui Beteta de a-l invita pe Muir, ca să-l atragă prin măguliri, mijloc prin care se făceau încă multe alte uneltiri la *Cabrera,* răspundea unei concepţii mult mai largi asupra universului decît a noastră. Cu luni în urmă un german, necatolic, care fusese inclus pe lista neagră, a răspuns astfel intenţiei mele de a-l ajuta să-şi clarifice cazul cu Muir, cu care eram pe atunci în relaţii bune :

— Nu. Nu vreau să cer favoruri nimănui. Mă re- semnez şi aştept să se termine războiul.

Atunci imediat am gîndit : nu vrea să-şi lămurească situaţia pentru că se ştie vinovat. Trebuie să fi colaborat cu naziştii şi ştie perfect pentru ce se află pe lista neagră. Acum înţeleg că putea fi foarte bine nevinovat .şi că resemnarea lui

trufaşă corespundea modului nostru de a gîndi, fruct al educaţiei calviniste care ne învăţase să nu aşteptăm îndurare nici de la dumnezeu, nici de la oameni şi să nu interpretăm rugăciunea ca pe o mo-
> dalitate de a cere favoruri. Dar eu mă rupsesem deja de aceste precepte pentru a da dovadă în aceste momente de un asemenea stoicism.

In dimineaţa aceea strălucitoare mergeam aproape cîntînd, singur cu toate grijile risipite ta prin farmec. Crăciunul se apropia şi începuseră să apară în vitrine- podoabe alegorice potrivite acestor sărbători. Coroane de pin cu panglici roşii şi bucăţele de vată, simbolizînd zăpada, decorau felinarele de pe strada principală pe care mă îndreptam spre parc în căutarea aerului proas-j păt. In această societate latino-americană se întreceau, ca de obicei, vechea tradiţie spaniolă prin clasicul crăciun, cu moderna Santa Claus, de origine anglo-saxonă. Erau două lumi care-şi disputau inima şi conştiinţa mea. Eu mă distram, în felul meu, contemplînd în prăvăliile modeste ieslele cu naşterea domnului, destinate să celebreze acest decembrie conform vechilor obiceiuri cas- tiliene prin cîntece numite colinde şi cu biscuiţi uscaţi, înveliţi în miere pe care-i numeau gogoşi. Cîţiva metri mai departe, în magazinele de lux, cu nume anglo-saxone ca *Brummel, Dandy* sau *Oxford,* decorate cu pin şi globuri colorate, apărea Santa Claus, decor cu zăpadă artificială, reni şi sanie, ceea ce nu se văzuse niciodată la tropice. Părea un tablou atît de straniu în atmosfera acestei ţări ca o pictură reprezentînd orhideea de pe înălţimile Matterhornului !

Micuţii copii ai Isoldei şi ai lui Beteta trebuie să fi început deja să scrie scrisoarea în engleză, cu destinaţia Podul Nord, pentru Santa Claus cerîndu-i ca jucăriile de crăciun să fie aşezate lîngă şemineu pe unde trebuia să coboare în noaptea de 24 decembrie. Păstrînd mereu proporţiile dintre *Cabrera* şi restul ţării, fiul Olgăi, dacă se afla la vîrsta cînd putea scrie, îi va cere lui Iisus, printr-o scrisoare în castiliană cu destinaţia cer, să-i lase jucăriile în patul său la aceeaşi dată. Alţi copii îi vor

scrie lui Moş Crăciun...

Nu-mi vorbise nimeni niciodată despre toate acestea, dar era suficient să cunoşti puţin această lume pentru a-i putea vedea contrastele.

XVI

Întorcîndu-mă spre pensiunea *Le Touquet,* m-am în- tîlnit pe stradă cu ambasadorul Olandei care era unul din obişnuiţii *Atlanticului* şi cu care jucam în mod frecvent tenis. În loc să-mi întindă mîna cu firească bonomie a temperamentului său sanguin, s-a dat în lături şi m-a salutat ceremonios cu o înclinare a capului. Era semnalul evident că relaţiile dintre noi încetaseră să existe şi totodată clopoţelul care venea să mă trezească din visul de dimineaţă şi să-mi amintească că mă aflam pe „lista publică", cum mă învăţase Muir să numesc, lista neagră. •

Afectat puternic de cele petrecute, am rămas restul zilei în pat, citind o nuvelă despre viaţa unei tinere din timpul războiului de secesiune din Statele Unite, pre- gătindu-mă sufleteşte pentru miercurea viitoare, cînd trebuia să se ţină adunarea acţionarilor de la *Central,* şi cînd, urmîndu-mi vechiul obicei aveam să-mi fac, din nou, manicura la Olga, după o absenţă de cîteva luni.

Adunarea convocată pentru unsprezece dimineaţa, trebuia să aibă loc spre amiază şi am convenit cu Perez ca înainte de a se duce acasă la masă, să ne întîlnim într-un bar şi să mă informeze asupra rezultatelor a ceea ce Laynez, şeful nostru general, numea plastic „bătălia pentru conducerea *Centralului**.

Eu consideram ca o chestiune de viaţă şi de moarte impunerea numelui prietenului meu, Laynez, la preşedinţia companiei şi scoaterea lui

Fritz cu care mă simţeam angajat într-o luptă de amor propriu.

M-am aşezat la ora unsprezece şi jumătate să aştept cu răbdare la barul *Las Aguilas,* locul unde ne dădusem întîlnire şi timpul trecea fără ca Perez să dea vreun semn de viaţă.

Este fireasca întîrziere de jumătate de oră cu care începusem să mă obişnuiesc, gîndeam în sinea mea. Dar trecu peste aceasta încă o jumătate de oră şi apoi încă una fără să-mi pot explica atîta întîrziere. Poate greşisem locul întîlnirii ? Să fi uitat Perez să vină şi să se fi dus direct acasă ?

I-am dat un telefon şi am aflat' că nu sosise încă, dar că îl aşteptau pentru prînz.

Singura explicaţie era că adunarea de la *Central* să fi durat pînă la acea oră. M-am gîndit imediat să chem direcţia şi să întreb dacă s-a terminat şedinţa, dar mi s-a părut lipsit de prudenţă. Pentru Fritz ar fi fost foarte neplăcut să-mi recunoască vocea în receptor, tocmai în momentul înfrîngerii sale datorită voturilor mele, a înlăturării după optsprezece ani de la o poziţie de invidiat.

Mă hotărîsem să mă întorc la pensiune cînd am fost anunţat că mă chema la telefon Perez.

— Ce s-a întîmplat ? am întrebat. Vă aştept de două ore.

— Şedinţa nu s-a terminat încă. A fost foarte agitată. Nu mă mai aşteptaţi. Voi veni eu la pensiune să vă povestesc.

— Sînt veşti rele ? Ce se întîmplă cu balanţa comercială ?

— Balanţa a ieşit bine. Aşteptaţi-mă că voi veni eu să vă spun. Am trecut prin momente foarte neplăcute şi cine ştie ce va mai urma ! Acum vorbeşte Don Diego. Ţară de oratori !

Am plecat să-l aştept, dar şedinţa aceea părea că nu se va sfîrşi niciodată. Era ora cinci după-amiază şi Perez mă chemase pentru a doua oară la telefon la pensiune, iar eu continuam să merg pe dibuite în legătură cu cele petrecute.

— Acum vorbeşte Fritz. După ce termină vin direct acolo. Sînt foarte obosit şi îmi este tare

foame. A fost feroce.

— Ce ?

. — Nu pot să vă spun acum. Aşteptaţi-mă.

După jumătate de oră sună din nou telefonul. De această dată era Olga. I-am recunoscut imediat vocea, dar m-am prefăcut intenţionat că nu mi-o aminteam.

— Olga ? Care Olga ?

— Olga, manichiurista de la *El Prado.* Voiam să ştiu dacă veniţi astăzi ca să vă aştept. Este miercuri.

— Nu. Nu pot.

— Bine. La revedere, şi închise telefonul.

In sfîrşit, la şase după-amiază, a sosit şi Perez transpirat şi într-o stare de vizibilă agitaţie.

— Ne-au ars !

— Cum ? am întrebat plin de nelinişte.

— Nu ne-au permis să votăm cu acţiunile dumneavoastră.

— Pentru ce ?

— Daţi-mi ceva să mănînc şi vă spun toată povestea, pentru că e lungă.

Ne-am aşezat la masă şi Perez cu un whisky în mînă începu :

-— O lovitură de maestru din partea lui Fritz ! Ieri a trimis un coş cu flori soţiei lui Laynez, iar acesta care-l cunoaşte bine, cînd am intrat în şedinţă, îmi spuse : „Florile astea neaşteptate nu prevestesc nimic bun. Fritz unelteşte ceva.“

Am ajuns la adunare, am prezentat toate mandatele noastre inclusiv al dumneavoastră ce mi-a fost acceptat fără împotrivire. S-a aprobat procesul verbal al şedinţei anterioare, s-a citit balanţa şi raportul, dar, deodată, înainte de a se trece la vot ceru cuvîntul Villasenor, politicianul. Atunci mi-am zis : ce vrea să însemne asta ? M-am apropiat de secretară ca să văd pe cine reprezintă Villasenor, sau de cîte acţiuni' dispune. în registrul acţionarilor figura cu trei acţiuni obţinute cu şase zile înainte. M-am gîndit imediat că a venit să ne îndruge un discurs şi m-am aşezat să-l ascult cu atenţie, pentru că indivizii aceştia, cînd apar cu două sau trei acţiuni pentru a putea vorbi în

adunare, o fac pentru că urmăresc un anumit scop, ca unelte ale altora ce nu îndrăznesc să-şi pună obrazul. în realitate intervenţia lui Villasenor era contraatacul lui Fritz, foarte bine sau mai bine plănuit decît ofensiva noastră.

„Am venit aici, grăi în mijlocul aşteptării generale, nu pentru că aş avea interese materiale legate de această întreprindere. Toată lumea ştie că sînt un om sărac şi că nu am altă avere decît patriotismul şi solitudinea. (Toată asta era literatură inutilă. Datorită faptului că era protejatul unui şef politic important, Villasenor fu- . sese unul dintre avocaţii care a scos cel mai mare profit din procesul lui Castaneda, dar a face paradă de sărăcie era printre politicieni o modalitate de a căuta bani.) Eu care n-am luat parte niciodată la afaceri importante, am considerat că sînt dator să fiu prezent aici din obligaţii morale şi patriotice, de la care nu trebuie să se sustragă nici un cetăţean, mai ales cînd a fost onorat, aşa cum am fost eu de mai multe ori, cu mandatul poporului care, în pofida a ceea ce cred mulţi, nu dă drepturi ci crează doar obligaţii. Prin manevre dubioase se încearcă în această întreprindere să se constituie o majoritate fictivă, în scopul de a schimba grupul de conducători ireproşabili, creatori ai banului, care în frunte cu Fritz K. au dus fabrica de ţigări *Central* pe culmea pe care se află astăzi."

Era un discurs politic, comentă Perez pe marginea celor spuse. Eu nu ştiu dacă dumneavoastră îl cunoaşteţi pe Villasenor. Este o persoană scundă şi negricioasă, un fel de Don Juan care cînd dansează parcă ar conduce un car roman, iar cînd vorbeşte îşi netezeşte permanent impertinenta mustaţă neagră. Dar permiteţi-mi să urmez cu discursul !

„Interese germane, contrare intereselor patriei precum şi lăcomia cîtorva speculanţi de bursă, înţeleşi în scopul mîrşav de a smulge direcţia din mîini competente ce deţin de optsprezece ani gestiunea întreprinderii, au venit astăzi la această reuniune pentru a impune o majoritate numerică

tranzitorie şi a-i înlocui pe cei care au adus faimă *Central-ulm.* Dar eu vă spun că acest lucru nu se va întîmpla, iar pentru a-i împiedica sînt hotărît să vorbesc oricînd va fi necesar.

Un individ declarat periculos de către Statele Unite ale Americii, din moment ce a fost inclus pe lista neagră, a furnizat voturile necesare pentru constituirea unei direcţii *ad-hoc,* în serviciul său, care să asculte ordinele sosite din Germania, împotriva obiectivelor patriei pe care toţi avem datoria să le apărăm. Eu doresc să întreb pe domnii acţionari de la *Central,* în numele propriiloi' lor interese, dacă le convine ca decizia asupra celui care va fi director şi asupra consiliului de administraţie al întreprinderii, să pornească de la un supus al Axei, care figurează pe lista neagră şi este rău văzut de către toate ţările aliate. Ce se va întîmpla mîine cu *Ceritral-ui* cînd va avea nevoie de materii prime sau maşini din Statele Unite, dacă se va şti că directorii întreprinderii sînt instrumente în mîna unui duşman al cauzei aliaţilor ? Slab serviciu vor aduce stabilităţii economice a companiei acţionarii aceia care cred că pot sfida interdicţia nord-americană de a avea relaţii comerciale sau de orice altă natură cu indivizi ce figurează pe lista neagră...“

Ce să vă mai spun? A vorbit ore în şir, iar ac-ţionarii au fost complet incapabili să se sustragă elocvenţei sale torenţiale. Puţin cîte puţin prietenii noştri au dat înapoi prezentînd scuzele de rigoare :

„Eu nu ştiam. Este adevărat că domnul K. se află pe lista neagră ?“

„Lucrul este foarte serios. Ce bine vorbeşte Villase- nor ! Eu îl apreciez foarte mult pe Don Diego, dar nu putem compromite echilibrul economic al întreprinderii.“ Şi toţi clătinau dîn cap cu un aer de adîncă preocupare.

— Am luat imediat cuvîntul şi am explicat o serie de probleme juridice elementare, clar şi simplu, invo- cînd documente legale şi cu precădere cele de care mă folosesc eu însumi în exercitarea profesiunii. Am spus că una era întreprinderea şi

alta asociaţii şj că odată ales consiliul de administraţie dispare orice legătură între cei ce au ales şi cei ce au fost aleşi, pentru că cei care au fost aleşi nu-i reprezintă pe cei care i-au votat ci totalitatea acţionarilor. Am mai adăugat că dumneavoastră aţi fost expulzat din Germania şi că bunurile v-au fost confiscate de către regimul nazist; absolut tot ceea ce ducea la concluzia că includerea în lista neagră se făcuse dintr-o greşeală...

Dar a fost în zadar. Nimeni n-a vrut să mă asculte. Singurul argument ce părea să aibă ecou pentru moment, a fost acesta : că dumneavoastră sînteţi german şji vărul dumneavoastră Fritz are aceeaşi origine, şi el ne-ar putea prejudicia în faţa guvernului Statelor Unite.

Bătălia era pierdută şi mi s-a părut inutil să continui stimularea unor discuţii în jurul numelui dumneavoastră, pe măsură ce interveneau şi alţi oratori.

Laynez, atunci, fără să mă consulte, s-a ridicat în picioare pentru a declara că el acceptase să fie directorul companiei ca pe un serviciu solicitat din partea unui grup de acţionari, dar că nu avea nici un interes personal să-şi prezinte candidatura. „De aceea — termină zicînd — prefer, în cazul în care observaţiile acţionarului Villasenor sînt îndreptăţite, să-mi retrag numele înainte de a produce cel mai mic prejudiciu unei întreprinderi pe care o iubim cu toţii şi care constituie mîndria nu numai a conducerii societăţii, ci a naţiunii întregi."

In locul renunţării cerute de Laynez, se conveni ajungerea la o formulă care să fie acceptată în unanimitate şi în consecinţă, se elaboră lista cu cei aleşi dintre care lipsea din vechiul consiliu de administraţie doar Tavera. A fost înlocuit de însuşi Laynez, care s-a acoperit de glorie prin renunţarea sa neaşteptată şi prin sugestia dată de a nu se face uz de acţiunile domnului K. la această votare pentru a nu se crea suspiciuni.

— S-a vorbit mult despre cazul meu, ca străin inamic ? S-a menţionat numele meu în mod concret ? l-am întrebat pe Perez.

— Da. S-a deschis o discuţie dacă sînteţi cu adevărat duşmanul cauzei democratice, spunîndu-se că aţi fost expulzat de Hitler din Germania pentru a se risipi echivocul. O altă persoană a atins originea dumneavoastră" izraelită. Fritz a explicat celor de faţă că originea izraelită nu o aveţj din partea familiei K. ci din partea mamei dumneavoastră. Imaginaţi-vă, să vi se examineze cazul... Singurul lucru care mai lipsea era să ni se ceară şi o radiografie...

— De necrezut, exclamai indignat. Era vorba de problemele administrative ale unei fabrici de ţigări şi nu văd pentru ce s-a trahsformat într-o chestiune personală legată de arborele meu genealogic.

— Dumneavoastră încă nu ne cunoaşteţi, a fost singurul răspuns a lui Perez.

Scena descrisă era dezgustătoare. Balanţa comercială şi raportul directorului asupra situaţiei economice a întreprinderii *Central* se citise şi se aprobase în jumătate de oră, iar restul după-amiezii l-au petrecut discutîn- du-mi numele, analizîndu-mi antecedentele personale şi scormonindu-mi genealogia. Ecoul ce trebuia să-l aibă în tot oraşul şedinţa de la *Central,* dedicat umilei mele persoane, nu se va lăsa aşteptat. Cei care nu ştiau de includerea mea pe lista neagră nu vor întîrzia să afle şi în consecinţă nu-mi vor mai acorda prietenia lor. Dezbaterea referitoare la ascendenţa mea izraelită va aduce după sine, în afara neplăcerilor existente, altele şi mai mari. Dar, înainte de toate, Villasenor făcuse să apar ca un intrigant vulgar, capabil de manevre obscure contra celor mai respectabili reprezentanţi ai lumii financiare şi industriale din ţară, cînd de fapt eu nu făcusem decît să accept sugestia lui Laynez. Cum aş putea lămuri aceste lucruri şi cum m-aş putea elibera de o învinuire atît de compromiţătoare ?

„Dumneavoastră încă nu ne cunoaşteţi." Cuvintele lui Perez îmi mai răsunau încă în auz. Simţeam aceeaşi teamă care mă cuprinsese la venirea mea în această ţară, cînd într-o noapte la *El Pinar* reuşisem să pătrund în această societate pe

care n-am reuşit niciodată s-o cunosc pe deplin.

In ziua următoare, ziarul partidului politic din care făcea parte Villasenor, evidenţia cu titluri mari patriotica intervenţie a „curajoasei colaborări a tineretului, care riscîndu-şi viitorul pentru a servi moralei şi binelui obştesc, a împiedicat sinistra maşinaţie a unui străin periculos". Se făcea acolo o relatare convenabilă a evenimentelor de la. *Central,* ca apoi să se încheie cu un scînceietor elogiu cu privire la renunţarea lui Laynez, ireproşabil cavaler care nu a pregetat să-şi retragă numele din dezbatere „imediat cum şi-a dat seama de rolul său de cal troian".

In faţa unei asemenea uneltiri, am luat legătura cu Don Diego cerîndu-i să explice publicului antecedentele situaţiei. Abia l-am salutat cînd el însuşi se grăbi să-şi spună părerea asupra celor petrecute.

— Grupul nostru nu a obţinut o victorie totală, pentru că ar fi fost imposibil, cu atîtea persoane care s-au interpus, să iasă totul aşa cum plănuisem, dar, datorită convenţiilor încheiate pe parcursul dezbaterii, am triumfat în mod parţial. Acum, făcînd parte din conducere, voi putea exercita controlul asupra lui Fritz.

— Mi se pare foarte .bine, dar ce fac eu cu tot ce s-a spus despre mine ?

— Nu vă preocupaţi de asta. Nu are nici o importanţă. Mîine nimeni nu-şi va mai aminti. Aici nu se iau ziarele în serios şi toată lumea înţelege că Villasenor încearcă să-şi facă propagandă politică.

— Da, însă mie mi-ar place ca dumneavoastră să scrieţi o scrisoare direcţiei acestui ziar, explicînd exact contribuţia mea la cele întâmplate.

— Nu merită osteneala, îmi spuse cu un aer convingător. Dacă vom scrie ziarului se va adînci polemica, iar lumea nu va mai uita niciodată cazul dumneavoastră, în timp ce, dacă vom lăsa totul sub tăcere, furtuna va trece.

Era vocea unuia dintre cei mai pricepuţi ghizi prin tenebrele selvei, o voce care se impunea prin

experienţă.

„Furtuna va trece...“ Era aceeaşi atitudine pe care o lua ţara întreagă în faţa minciunii şi a desfrînării, atît în cazul meu, cît şi în atîtea altele.

Impostura şi înşelăciunea constituiau un limbaj *sui- generis* al acestei lumi.

A fi mincinos sau a avea un asemenea renume însemna în Anglia şi Germania cea mai gravă dintre injurii. Un englez nu s-ar fi încumetat niciodată să spună cuiva într-un club *liar* — mincinos — fără a avea intenţia să rupă definitiv cu el din clipa aceea. Aici, în schimb, m-a surprins adesea auzind cum îşi spuneau comesenii la *Atlantic* peste mese unul altuia cu afecţiune :

„Nu fi mincinos !“

„Să n-o crezi! Tu ştii că ea este tare mincinoasă" cu o expresie drăgăstoasă, aproape admirativă, ca şi cum ar fi spus în mod indirect :

„Nu profita că eşti mai şiret ca mine.“

„Să n-o crezi. Tu ştii că ea este foarte isteaţă."

A minţi era o artă, o ştiinţă de care în anumite ocazii se putea abuza şi care dovedea o calitate intelectuală la cel ce o practica, ca şi cum ar fi ştiut să cînte la un instrument muzical. Talentul de a defăima, care nu este decît o altă formă a talentului de a minţi, a fost ridicat de către politicieni la rangul de virtute, ca erudiţia istorică sau talentul literar. In ierarhia socială a ţării un exemplar ca Villasenor nu era un caz aparte. Era considerat de către marea majoritate a oaţnenilor un tînăr cu mult talent sau un mare politician, pentru că, în mod tradiţional, un parlamentar sau orator era pentru marea masă un cărturar ce se ridica pe cele mai înalte culmi ale elocvenţei sau dialecticii, şi nu un veteran în arta ultragierii persoanelor. Ceea ce se numea în societate un individ simpatic sau un mare *causeur* [X] nu era altceva decît un clevetitor ; tot la fel cum cel care se bucura de admiraţia colectivă putea fi unul dintre aceia care, prin impostură şi sarcasm bine manevrate, ruina printr-un discurs sau

X Am păstrat cuvîntul *causeur* pentru că este acceptat în general în exprimarea înţelesului de persoană care se remarcă prin conversaţia sa (n.a.).

articol reputaţia altuia. A-ţi blama aproapele era un exerciţiu mintal comparabil cu încercarea de a improviza versuri sau de a traduce curgător un text din latină sau greacă. Unul din personajele cheie ale vieţii politice care era considerat, de unii, gînditor eminent, iar de alţii, conducătorul cel mai potrivit pentru naţiune în viitor, atinsese apogeul ca detractor de valori intelectuale morale şi materiale ale ţării. Era sînge- rosul Moloch căruia i se aducea tributul prin teroare, într-o lume binevoitoare, stăpînită de cei îndrăzneţi.

— Dar ce vor gîndi despre mine toţi prietenii şi asociaţii de la *Atlantic,* l-am întrebat pe Don Diego, cînd mi-a dat de înţeles că nu trebuia să reacţionez la calomniile lui Villasenor.

— Ah ! Despre acest lucru vroiam să vă vorbesc. Zilele acestea să nu mergeţi la club. Lăsaţi să treacă o lună ca să se uite incidentul de ieri.

Aceeaşi lume care mă primise cu braţele deschise gîndind că sînt bogat şi că din prietenia cu mine puteau ieşi beneficii materiale, începuse să mă respingă. Maimuţele plîng ca oamenii cînd văd căzînd, ciuruită de gloanţele vînătorilor în pădure o surată de-a lor. Dar cei sus puşi sînt neîndurători cu nenorocirea altuia. Laynez a fost primul care mi-a spus că nu mai doreau să mă vadă.

Cînd am ajuns în dormitorul meu sordid de la pensiunea *Le Touquet* şi am evaluat proporţiile scandalului din jurul numelui meu şi consecinţele care se vor răsfrînge asupra vieţii mele din cauza includerii pe lista neagră nord-americană, singurul lucru care-mi trecu prin minte a fost să-l chem pe Beteta şi să-l întreb de rezultatul demersului pe care-l proiectasem.

— Nu vă pot spune deocamdată nimic; dar totul merge foarte bine, foarte bine.

Persoana din partea căreia m-aş fi aşteptat cel mai puţin să-mi dea o dovadă de solidaritate în nenorocirea mea, s-a făcut atunci prezentă, iar viaţa mea îşi schimbă cursul, în căutarea unei oaze de pace.

XVII

— La telefon, Olga. Sînteţi foarte ocupat ? Aş vrea să vă văd în această după-amiază. Am putea ieşi împreună ?

— Ce fiinţă curioasă trebuie să fii dumneata ! Eşti sigură că nu vrei să mă faci să te aştept ?

— Nu. In mod sigur nu.

— Unde ne întîlnim ?

— Dacă aveţi maşina, aşteptaţi-mă la ora şapte la colţul dinspre *El Prado* ca să facem o plimbare. Trebuie să vă vorbesc.

— Bine. Voi fi la şapte.

— Este aceeaşi maşină cu care am fost atunci ?

— Da. Un Chevrolet negru.

— Deci, la şapte fix.

Astfel, pe neaşteptate, cînd nu mai credeam să am ocazia de a o mai invita vreodată, Olga, din proprie iniţiativă, mă cheamă într-o după-amiază la pensiune pentru a-mi cere o întrevedere. Nici nu bănuiam pentru ce dorea să mă vadă, şi chiar dacă, în cel mai rău caz, mi-ar fi cerut din nou bani cu împrumut, ca în ziua în care mă oferisem s-o duc cu maşina la serviciu, tot aş fi acceptat invitaţia fără nici o reţinere. Tonul hotărît şi ferm, aproape autoritar, cu care-mi ceruse întîlnirea, indica intenţia ei certă de a mă vedea chiar în seara aceea.

Am ieşit imediat să-mi caut maşina care se afla la un atelier de reparaţii şi în stadiul în care se găsea, cu un geam crăpat, am plecat să o aştept pe Olga la colţul pe care ea singură îl alesese pentru întîlnirea noastră.

Am ajuns ca de obicei primul, cu cîteva minute înainte de şapte şi a trebuit să ascult la radio un cîntec la modă pînă să se facă ora de a fi atent la sosirea ei.

Au trecut primele cinci minute, apoi zece, apoi un sfert de oră iar Olga nu apărea din nici o parte.

M-am păcălit pentru a cincea oară, ca un copil,

gîn- deam plin de mînie contra mea însumi, cînd deodată o văd apărînd de pe altă stradă. Era îmbrăcată în gri şi ou un batic de mătase pe cap, cum este obiceiul în această ţară cînd femeile îşi spală părul şi nu au timp să şi-l usuce.

— V-am făcut să mă aşteptaţi mult ? Scuzaţi-mă. A fost aproape imposibil să pot pleca cu atîta lucru.

— Nu are importanţă. Să mergem, i-am spus deschi- zîndu-i portiera să intre în maşină.

— încotro mergem ? întrebă ea.

— Nu ştiu. Dumneata m-ai chemat şi trebuie să ştii mai bine decît mine unde putem merge. Ce vrei să facem ? Vrei să-mi spui ceva sau mergem la un film ?

— Vreau să vă vorbesc. Mergem la *Marianao.*

Marianao este un restaurant afară din oraş, unde se serveşte mîncare în maşinile ce staţionează la distanţă discretă unele de altele, ascunse printre copacii unei pădurici.

— Nu cunosc restaurantul *Marianao,* iar dumneata trebuie să fi mers de multe ori acolo. Arată-mi drumul şi mergem.

Acum eram prevenit în privinţa Olgăi şi de aceea încercam să vorbesc cît mai puţin posibil, adoptînd o atitudine rezervată, care era pentru mine singura demnă.

— Ce-aţi mai făcut ? Pentru ce nu m-aţi mai chemat ? Dacă nu telefonam eu nu mai veneaţi la *El Prado ?*

— Am fost foarte ocupat.

— Bine, dar în orice caz trebuia să vă faceţi unghiile undeva. Pentru ce nu aţi mai venit să mă vedeţi ?

— Mi-a fost mai aproape salonul *Astoria.*

— Atunci pentru ce nu m-aţi chemat ?

— Olga! Dumneata eşti teribilă. Pentru ce să te fi chemat ?

— Ca să ieşim împreună.

— Dar te-am chemat de mai multe ori şi niciodată n-ai venit. Permanent m-ai făcut să te aştept.

— Da. Adevărat. Nu am putut. Odată am să vă explic ce s-a întîmplat.

In momentul acela ajunsesem la restaurant şi a venit un chelner să ne întrebe ce servim.

— Ce doreşti, Olga ?

— Nu ştiu. Poate o bere...

Am cerut berea şi m-am gîndit la cele spuse de Muir despre dezorientarea Olgăi cînd trebuia să aleagă o băutură. Amintindu-mi de aceasta m-am simţit îndemnat să-mi urmez planul pe care mi-l fixasem din momentul în care mă chemase să mă întîlnesc cu ea. Tot la fel de rece şi pe neaşteptate ca şi formularea dorinţei ei de a ieşi împreună, fără nici o introducere, aşa cum îmi. ceruse ea cu cîteva ore înainte, reuşisem şi eu acum să întreb :

— Pentru ce m-ai chemat ? Ce doreşti ?

— Nimic. Să vă văd şi să stăm împreună de vorbă ca înainte.

— Dar noi n-am fost niciodată împreună...

— Nu vă amintiţi cum vorbeam de toate ? De război şi de fraţii mei şi de americani...

— Ce doreşti ? am întrebat-o din nou sec.

— Nimic. Ce-aş putea dori eu ? Să stau cu dumneavoastră.

— Eşti sigură că nu vrei bani împrumut, ca ultima dată cînd ne-am întîlnit ? Poţi fi convinsă că mi-a părut foarte rău că nu ţi-am putut da imediat, dar nu-i aveam. După aceea dumneata n-ai mai vrut să-i accepţi...

— Ştiţi pentru ce-mi trebuiau banii aceia ? Ca să-i cumpăr nişte injecţii calmante surorii mele care se sfîr- şea de durere din cauza unei colice hepatice. Dumneavoastră ce v-aţi închipuit ? Numai pentru un asemenea motiv puteam să mă înjosesc cerînd bani unui bărbat şi credeam că mă cunoaşteţi în suficientă măsură încît să nu gîndiţi nimic urît despre mine. Acum îmi dau seama că nu m-aţi înţeles. Sînteţi la fel ca toţi bărbaţii. Nu mă interesează. Puteţi să mă umiliţi că v-am cerut odată bani pentru o nevoie urgentă, dar puteţi fi sigur câ nu era vorba decît de un împrumut, pe care vi l-aş fi restituit şi nu v-aş fi cerut niciodată vreo altă favoare. Mergem ?

— O clipă, să termin de băut.

La radioul maşinii se auzi unul din cîntecele acelea salvatoare, care servea perechilor de dialog amoros la petrecerile de la *Atlantic :*

„Me canse de rogarle, Me canse de detirle que yo sin ella de pena muero“

Cred că trebuie să fi surîs abia perceptibil pentru că ea schiţă un zîmbet care-i centură gropiţele din obraz. Am întrebat-o din nou :

— Bine, pînă la urmă pentru ce m-ai chemat ?

— V-am spus. Pentru nimic special, doar ca să vă văd.

— Uite Olga, i-am răspuns, eu n-aş fi vrut să cred aşa ceva, dar dacă vrei să ştii de ce n-am mai venit la *El Prado* îţi voi spune : pentru că dumneata ai obiceiul de a căuta la telefon şi pe alţi. bărbaţi, clienţi ai dumitale şi prieteni ai mei, lăsînd pe fiecare din ei să creadă ce vor, iar eu care am fost atît de tont îneît să cred că eşti o femeie inocentă pe care o deranjează orice invitaţie în scopul de a o cuceri, m-am simţit ridicol, cînd am descoperit că singurul care te lua în serios eram eu.

— Cine v-a spus asta, mi-a strigat, plină de mînie. Cine v-a spus, minte, minte ! O jur pe fiul meu, care este tot ce iubesc mai mult pe lume. Eu niciodată nu am căutat un bărbat, aş fi fost lipsită de mîndrie.

— Dar eu ştiu asta de la cineva pe care dumneata îl cauţi ca să te invite la o plimbare cu maşina. El însuşi mi-a spus-o.

— Minte, oricine ar fi. Dacă eu aş vrea nu ar trebui să chem pe nimeni. Propunerile îmi prisosesc... Cine v-a spus asta ?

— Pentru ce să-ţi mai spun ? Dacă este adevărat dumneata trebuie să ştii cine este.

Olga începu atunci să vorbească printre sughiţuri, într-un adevărat atac de isterie.

— Dacă aţi fi văzut cît am ezitat să vă chem în această după-amiază. Eu nu am căutat niciodată un bărbat, dar vroiam să vă văd şi ştiam că mă socotiţi vinovată. Aveţi dreptate. De cîte ori v-am făcut să mă aşteptaţi ca apoi să vin cu o scuză prostească, iar pînă la urmă să prefer să nu vă explic nimic. N-aş fi vrut să vă spun, dar cu toate că nu mai trăiam

împreună, eu nu eram complet despărţită de soţul meu şi el mă urmărea la orice oră. Odată, cînd m-aţi invitat la ainema, imediat cum am ieşit din casă l-am văzut aşteptîndu-mă la colţ. Mă amenin ţase că m-ar lovi în stradă daee m-ar vedea cu un bărbat şi mi-a fost teamă să nu se în- tîmple chiar în prezenţa dumneavoastră. De aceea nu am venit, apoi mi-a fost ruşine să vă explic cît de mult doream să vă văd şi nu puteam.

începu atunci să plîngă în tăcere, iar eu nu ştiam ce să fac. I-am luat mîna şi i-am strîns-o în mîna mea. Olga se întoarse şi mă privi, i-am dus apoi mîna la buze într-un gest de tandreţe frecvent în Europa, dar care aici, cu o femeie mai tînără decît mine şi pe care abia o cunoşteam, mi se păru grotesc.

— M-aţi înţeles ? întrebă.

— Da. Vreau să cred totul, am răspuns coborindu-mi privirea pentru a n-o speria cu noua mea atitudine. Am simţit-o sprijinindu-se de umărul meu, iar faţa ei se afla foarte aproape de a mea. Am sărutat-o pe frunte şi, fără nici o îmbiere din parte-mi, lăsă capul pe spate pentru a o săruta pe gură. Baticul de mătase îi căzu complet, iar părul ei blond încadra în dezordine figu- ra-i copilărească şi ochii ce mărturiseau că au cunoscut cîndva dorinţa. Am privit în ochii ei verzi încercînd să pătrund misterul acestei întîlniri dorite pe parcursul atî- tor luni care se realiza în împrejurări atît de neaşteptate şi am. sărutat-o odată şi încă odată, repetîndu-i numele :

— Olga, Olga.

După cîteva minute m-a întrebat:

— De ce rîdeţi ?

— Nu rîd.

— Ba da, rîdeţi de ceva.

I-am vorbit atunci de felul fericit în care a apărut dragostea noastră, tocmai cînd mă hotărîsem să n-o mai văd niciodată.

— Eu ştiam că trebuie să ne întîlnim cîndva. De aceea mi-a făcut multă plăcere cînd v-am văzut astăzi pe stradă, după atîta timp. Dar acum spuneţi-mi cine a fost prietenul care v-a spus că-l caut la

telefon ?

— Nu are importanţă, Olga. Eu cred ce-mi spui dumneata, nu-mi cere să-ţi dau acest nume.

Mă mintea ? îmi spusese adevărul cînd mă asigurase că nu a căutat niciodată un bărbat pentru a-i cere s-o invite undeva ? Cum aş putea şti ? Realitatea era că, datorită celor povestite de Muir despre ea, luasem hotă- rîrea de a nu mai veni la *El Prado,* iar ea a trebuit să • facă ceea ce nu ar fi îndrăznit într-o altă împrejurare : să mă cheme la telefon şi să-mi ceară o întîlnire. Ce importanţă aveau ceilalţi ? Simpatia ei pentru mine îmi fusese dovedită în această seară, iar la vîrsta mea nu puteam spera nimic mai mult.

Am rămas în acelaşi loc, continuînd să vorbim timp de două ore, iar cînd au plecat celelalte maşini mi-a cerut s-o conduc spre casa ei, într-un cartier foarte îndepărtat şi printre cele mai sărace din oraş.

începuse să cearnă pe caldarîm o ploaie măruntă iar luminile slabe abia permiteau să se distingă în semiobscuritate siluetele rare ale trecătorilor ce nu se aflau încă pe la casele lor la ora aceea tîrzie. Becurile colorate de la barurile de noapte cu izbitoarele lor reclame care invitau publicul, constituiau singurele semne de viaţă în liniştea de mormînt prin care înainta automobilul; în acest timp, Olga îşi continua sporovăială ei copilărească, care mă cucerise întotdeauna de cînd începusem să tăi- făşuim la salonul *El Prado* sub pretextul practicării limbii spaniole.

— Eu nu mi-am pierdut niciodată nopţile. Nu cunosc nici un restaurant şi nici un cabaret. Soţul meu era foarte gelos ; nu mă lăsa să ies niciodată. Odată m-a convins o prietenă să merg să-i sărbătorim ziua şi soţul ei şi-a propus să mă îmbete. îmi pierdusem capul şi m-am simţit foarte rău. A fost singura dată. Cînd am ajuns acasă şi el a văzut cum eram, m-a bătut... Ce barbarie ! Nu ştiu cum . am rezistat atîta timp cu acest bărbat...

— L-ai iubit ?

— La început, da. După aceea am rămas pentru băiat, ca să aibă tată. Trebuie să fie oribil pentru un copil să vadă în fiecare zi alte figuri de bărbaţi în

casa mamei sale.

Maşina continua să alunece pe asfaltul lucios de umezeală şi Olga, neglijînd prezenţa mea, îşi depăna gîn- durile :

— Dacă aţi şti de cîte ori mi-am imaginat că vom ieşi împreună, aşa, noaptea, în maşină ; iar pe stradă să nu fie nimeni, ca şi cum am merge departe, departe...

— Acum eşti mulţumită ?

— Da, fericită. Dar să ne tutuim.

— Eşti fericită ? îmi place felul în care o spui. Pare din tot sufletul.

— Vom fi foarte fericiţi. Nu mă mai interesează nimic. Cînd te-am chemat totul era hotărît.

— Ce era hotărît ?

— Că tu vei fi bărbatul meu, tovarăşul meu, amantul meu, soţul meu, ce-o fi. Cum te vei numi contează cel mai puţin.

— Nu ştiu. Este adevărat că în această seară tu eşti sinceră şi acum am încredere în tine; dar eu sînt prea serios, sînt în vîrstă, şi cine ştie dacă mîine un tînăr oarecare, un Muir, care ştie să danseze şi să spună lucruri amabile nu va sfîrşi prin a mă îndepărta.

— Nu. Sînt sigură aşa cum există dumnezeu că poţi conta pe dragostea mea atît cît vei vrea tu. M-am gîndit mult, am şovăit luni şi luni, iar cînd am spus : cel care-mi trebuie mie este B., ştiam că îţi pot fi credincioasă toată viaţa. Eu nu vreau aventuri cu băieţi de societate ; ceea ce vreau este o persoană serioasă care să mă respecte şi să mă iubească.

In acel moment am oprit maşina, am luat-o în braţe şi am sărutat-o din nou.

— Nu, aici nu. Ne vede lumea.

— Şi ce importanţă are ?

—• Nu. Acum nu.

Am continuat s-o sărut, apoi am întrebat-o dintr- o dată :

— Vrei să fii a mea? Simţi că vrei să fii a mea?

— Nu mă întreba. De asta nu se vorbeşte.

— Nu te întreb nimic. Cînd tu singură vei

înţelege că trebuie să fie aşa, să mi-o spui. Va fi dovada că mă iubeşti. Iar pînă atunci eu voi aştepta cum am aşteptat atîtea luni.

— Pentru ce spui asta ? Eşti ciudat.

— Ciudat ? De ce ? Care este apogeul dragostei între două persoane libere ?

— Da, însă de asta nu se vorbeşte.

Era una din reacţiile educaţiei catolice cu care eram deja familiarizat.

— Ştii Olga, i-am spus, a fost un mare noroc că totul s-a petrecut astfel. Acum două luni sau un an nu aş fi avut atîta nevoie de tine ca acum. Aveam mulţi prieteni, multe relaţii şi mulţi bani. Acum, în schimb... Nu ştiu dacă ai aflat. M-au pus pe lista neagră.

— Asta ce mai e ?

— Cum să-ţi explic ? Tu-l cunoşti pe Muir, nu este aşa ? Am privit-o cu atenţie pentru a-i vedea reacţia la numele lui, dar ea făcu doar o mişcare afirmati-vă din. cap. Bine. Muir alege dintre germanii şi italienii care trăiesc aici, pe cei care sînt duşmanii Statelor Unite, cei care-l ajută pe Hitler. Pentru ca să-i ştie toată lumea se trece numele lor într-o listă numită „publică®, dar pe care lumea o numeşte neagră, şi din acel moment toţi cei care-i ajută în comerţ, în profesiune sau politică trec drept duşmani şi sînt trecuţi la rîndul lor pe listă. *

— Atunci, totul depinde de Muir ?

— Nu numai de Muir. Sînt necesare anumite probe, anumite denunţuri care să dovedească că o persoană cooperează cu guvernul lui Hitler.

— Şi tu, cu ce i-ai ajutat ?

— Eu nu i-am ajutat cu nimic. De aceea este o nedreptate că m-au pus pe listă.

— Dar... pentru cev,a te-au pus.

— Nu ştiu pentru ce. Este un mister.

— Nu ai nici o idee ? Şi nimeni nu poate să-ţi spună ?

— O doamnă care-mi este prietenă mi-a spus ceva care la început mi s-a părut absurd, dar care acum nu mi se mai pare. Cu un an în urmă am avut

o discuţie cu unul din verii mei care este pe jumătate nebun. El este directorul unei mari întreprinderi şi a contat permanent pe voturile mele pentru a fi ales. Nişte prieteni mi-au propus să le dau voturile corespunzătoare acţiunilor mele pentru a-l scoate de la conducerea acestei intreprinderi şi poate, ca să se răzbune sau ca să ne împiedice să-l destituim a inventat ceva împotriva mea încît să fiu pus pe lista neagră. Cel puţin asta este explicaţia prietenei mele. Eu nu am crezut-o la început, dar după aceea s-au petrecut o serie de lucruri care mi-au dat mult de gîndit...

— Cum sînteţi voi bogătaşii. Războaiele care se poartă, mă întrerupse Olga.

— Ceea ce pare mai ciudat, am continuat eu, este faptul că într-o zi, la Fusagasugâ, l-am întîlnit pe vărul meu, Fritz, şi pe Muir luînd masa împreună, iar în perioada în care eu mai aveam relaţii cu Fritz nici nu se cunoşteau.

— Totul pentru bani ! Totul pentru bani! Repetă Olga, ca şi cum ne-ar fi condamnat pe noi toţi, cei bogaţi, la un loc. Cîte nu se povestesc într-un serviciu ca al meu... Ai putea crede, dacă ţi-aş spune, că în această după-amiază un client, vorbind de corupţia din societate, mi-a spus o poveste despre o doamnă bogată şi un cal, care trebuie să fi fost minciună, iar dacă nu, atunci noi cei săraci nu sîntem fiinţe umane la fel cu cei bogaţi.

— Eu cunosc într-o oarecare măsură ce se petrece în lume. Povesteşte-mi istorioara şi-ţi voi spune dacă aşa ceva se poate întîmpla.

— Nu ştiu dacă este adevărat. Domnul acela spunea că este îndrăgostit de o persoană căsătorită, iar, aceasta i-ar fi promis ca în cazul în care soţul ei nu-i va face cadou un cal de Crăciun, *se acuesta con el*.

Am simţit că lumea începe să se învîrtească în jurul meu, ca în ziua în care, împreună cu Linding, băusem două sticle de coniac la Grand Hotel, la întoarcerea din Matterhorn, după şase ore de rătăcire prin munţi fără ghid. Nu am avut timp să mă gîndesc şi nici să mă concentrez asupra unui

răspuns care să satisfacă curiozitatea Olgăi. Am întrebat prosteşte :

— Cine este acest client ?

— Nu, domnule... răspunse Olga, care-şi dădu imediat seama de încurcătura mea. Nu-ţi spun decît în schimbul numelui persoanei pe care eu o caut la telefon pentru a-i cere să mă scoată la plimbare cu maşina.

— Nu. Te-am întrebat ca să ştiu dacă-l cunosc, fiindcă trebuie să fie un mare mincinos. Dar, dacă nu vrei să-mi spui, treaba ta...

— Nu-ţi spun.

*** Se combină cu el în lb. spaniolă (n. tr.).**

— Cel puţini răspunde-mi la un lucru : eu îl cunosc ?

— Da, foarte bine. La *El Prado* mereu spuneaţi că vă întîlniţi în timpul săptămînii în aceleaşi locuri.

— Să nu mai vorbim despre asta. Să vorbim mai bine despre noi. Cînd ne vedem? Eşti foarte[1] sigură că ceea ce simţi acum nu este un capriciu, că nu cauţi o aventură trecătoare ca apoi să mă părăseşti ?

— Nu mă cunoşti. In viaţa mea nu a existat un alt bărbat în afară de soţul meu. Nu sînt făcuţă pentru aventuri.

— Vrei să mă chemi mîine la pensiunea *Le Touquet* şi să mi-o repeţi, după ce te vei fi gîndit la toate cele întîmplate în seara asta, şi fără a fi lîngă mine ?

— Bine. Te voi chema şi atunci vom stabili cînd ne vom întîlni.

I-am dat un ultim sărut şi m-am întors la hotel cu mai multe iluzii decît un student care a cucerit prima sa iubită. Aproape uitasem de doamna cu calul care nu putea fi alta decît Mercedes.

Puteai să înnebuneşti încercînd să descifrezi atîtea mistere dintr-o dată. Cine spune adevărul ? Olga sau Muir ? Cine să fie prietenul căruia Mercedes să-i fi făcut o asemenea propunere extravagantă ? Pentru ce-mi povestise mie intenţia ei de a-l înşela pe Perez ? Să fie totuşi Mercedes

eroina acestui episod ? N-ar fi putut fi altcineva care printr-o coincidenţă să fi dorit tot un cal de Crăciun ? Ar fi fost posibil... Dar era absurd ca povestea să fie atît de asemănătoare. In afară de asta, Olga îmi spusese că protagonistul era prietenul meu. Era, de asemenea, imposibil să ştii dacă ea spunea adevărul. Cele povestite de Muir despre Olga se apropiau mult de adevăr, şi ea însăşi recunoscuse, în prezenţa mea, că de teama soţului ei, a trebuit să-mi dea explicaţii mincinoase. Nu mi le dădea acum de teama mea ? în tot cazul, povestea cu calul nu putea fi inventată. Ce interes ar fi avut s-o inventeze ? S-ar fi putut întîmpla ca Mercedes să fi făcut şi altui prieten confidenţe, cum' îmi făcuse mie, iar acesta să fi profitat, ca şi cum ar fi fost vorba despre el, pentru a o intriga pe Olga şi a putea discuta cu ea în mod deschis un astfel de subiect. Aceasta era pentru mine singura explicaţie satisfăcătoare.

Rîul lăcomiei nu mă purtase pe apele sale spre vreun ţărm liniştit unde să-mi aşez cortul. Dimpotrivă, încurcatele rivalităţi economice, atît de asemănătoare luptei duse de omul alb în păduri pentru aur, diamante, cauciuc sau blănuri scumpe, mă aruncase în abisul listei negre din care doar Muir putea să mă salveze. Pentru ce n-aş fi putut pătrunde pe calea dragostei în hăţişurile acelei lumi care, în ciuda oricăror piedici, continua să mă fascineze cu misterele sale ?

XVIII

Există aici, în unele zile, o uşoară senzaţie de vară europeană, cînd lumina soarelui pare că se prelungeşte cîteva clipe mai mult, conturînd în roşu strălucitor profilul munţilor. S-ar spune că ora crepusculului ar fi fost în mod miraculos întîrziată,

făcînd posibilă lăsarea nopţii după ora şapte seara. In acest timp, briza, tîrînd cu foşnetul ei caracteristic frunzele uscate ale arborilor, aducea în memoria străinului anotimpul acela din Anglia, cunoscut sub numele de „vara indiană", o nouă vară în plină toamnă, înainte ca zăpada şi frigul iernii, vestitori implacabili ai morţii anului, să domnească definitiv asupra naturii.

Asemenea acestor zile, apăreau în viaţa mea ultimile zvîcniri ale inimii, sub licărirea privirii copilăreşti a Olgăi, ce lumina tristeţea proscrisului care eram.

Cine nu cunoaşte farmecul exercitat asupra bărbatului de defectele femeii idealizate prin dragoste, nu-şi va putea explica niciodată pasiunea mea pentru o fiinţă atît de neinstruită şi de naivă ca Olga. Totala ei ignoranţă asociată cu felul său spontan şi simplu de a judeca lucrurile subjugaseră în mod definitiv voinţa mea. Chiar acum, scriind aceste rînduri, cînd pot analiza cu răceală sentimentele mele, ştiu dinainte că imediat ce mă voi afla în preajma ei, duminica viitoare, voi uita eă am gîndit astfel şi mă voi lăsa din nou stăpînit de fiinţa ei, aşa cum mi s-a întîmplat mereu, de la a doua întîlnire cînd mă chemase să-mi confirme că tot ceea ce-mi spusese la *Marianao* fusese rodul unei hotărîri irevocabile.

Dragostea se alimentează cu incertitudini şi moare cînd îşi face loc raţiunea pentru a-l judeca pe cel iubit. Nu întîmplător anticii îşi imaginau atracţia fatală a sfinxului sub forma unei enigme de nedescifrat. La unele femei, trăsăturile sufleteşti cele mai contradictorii se întrepătrund, formînd un păienjeniş dens ce nu-ţi permite să le judeci cu limpezime, menţinînd vie de-a lungul anilor flacăra celor mai inexplicabile pasiuni. Inexplicabile pentru cei care n-au fost prinşi în urzeala subtilă a îndoielii.

Unitatea contrariilor. De ce se apropie mai mult la femeie răutatea extenuantă, dacă nu de igenuitatea cea mai perfectă ?

Nu se confundă inteligenţa cu prostia în punctele lor extreme ?

Nu este cea mai perfectă formă a celei mai perverse cochetării manifestarea aparentă a unei solicitudini materne faţă de persoana iubită ?

Nu este dispreţul uneori semnul cel mai sigur al dragostei ?

Olga mă fascina ca un abis de mistere de nepătruns prin acele contradicţii ale firii ei pe care le intuisem încă din ziua în care-mi relatase aversiunea sa pentru controlul medical general, cînd în acelaşi timp nu se jena să trăiască cu un bărbat sub acelaşi acoperiş unde locuiau şi surorile ei mai mici.

Olga era ingenuă ? Era cochetă ? Era inteligentă ? S-ar fi alăturat vieţii mele în mod spontan, în după- amiaza aceea, cînd ea însăşi recunoscuse că i se prezentaseră perspective mai îmbietoare, dacă ar fi fost împinsă doar de interese materiale ?

Puteam să-mi chinui mintea o veşnicie fără să-mi pot lămuri cauza misterioasă care mă ţinea legat de destinul ei.

— Olga, eu am avut multe aventuri şi aş dori ca tu să fii mai mult decît toate astea; să nu fii un capriciu, ci ultima şi definitiva dragoste a vieţii mele, îi spuneam, sperînd să găsesc ecou sincerităţii mele.

— Eu nu sînt o aventură pentru nimeni. Nu ai pentru ce să-mi spui asta.

— Eu nu spun că eşti o aventură pentru cineva, dar nu vreau să fii pentru mine.

— De aceea nu are rost să mai discutăm.

Avea ea dreptate ? Aveam eu ?

— Olga, eşti sigură că într-o zi ai să vrei să fii a mea ? Am întrebat-o din nou la a doua noastră întîlnire.

— De acest lucru nu se vorbeşte, îmi răspunse.

— Dar tu singură mi-ai spus că nu interesează cum se va numi relaţia noastră, că vei fi prietena mea, soţia mea, tovarăşa mea, amanta mea. Ce diferenţă este faţă de ce te întreb eu ?

— Este mare deosebire. Există lucruri despre care poţi vorbi sau despre care nu poţi vorbi.

— Da. Nu crezi însă că pentru orgoliul unui bărbat contează mai mult să ştie că o femeie cedează din dragoste şi nu printr-o vulgară cucerire ?

— Eu ţi-am spus că te iubesc. Pentru ce să vorbim de lucruri atît de urîte ?

— Mă iubeşti într-adevăr ? Vrei să te dăruieşti toată dragostei mele ?

— Eşti chiar culmea...

Apoi în altă zi :

— Aseară m-am întîlnit cu soţul meu pe stradă. M-a oprit şi m-a insultat. Mi-a spus : „ştiu că ai ajuns o tîrfă“.

— Ţi-a spus asta ?

— Da. Tîrfă.

Ce stranie plăcere putea găsi în a-mi repeta acest cuvînt ? Să fi fost oare inocenţă ? Sau era obişnuinţa de-a folosi un limbaj atît de vulgar ? Nu doream nici s-o întreb nici să ştiu.

Uneori îi dădeam cărţi, biografii uşoare sau nuvele pe înţelesul ei cu speranţa că se va instrui şi că le vom putea comenta apoi împreună.

— Nu am avut timp, îmi răspundea, cînd o întrebam de vreuna din ele. Am s-o citesc săptămîna viitoare. Şi aşa treceau zile şi luni fără să ne putem întîlni vreodată pe un teren comun în aprecierea vieţii spirituale.

Graba de a mi le restitui era singurul lucru care o forţa să le aducă în-conversaţie.

— Am trei cărţi de la tine. Joi ţi le aduc.

— Dar eu nu ţi le dau ca să ai ce să-mi înapoiezi. Le-ai citit ?

— Pentru ce să citesc cărţi ? Părintele spune că din romane se învaţă lucruri rele. Eu n-am să citesc poveşti pentru copii, iar celelalte sînt pline de porcării.

Instinctul ei primitiv, răspunsurile infantile, reprezentau mai mult pentru dragostea mea decît o expunere critică, elevată şi înţeleaptă.

— Ai dreptate, îi spuneam, mîngîindu-i pletele blonde. Ce fetiţă ! Ce fetiţă !

— Vreau să te prezint celor de acasă, îmi spuse

într-o zi. Mama şi surorile mele vor să te cunoască, ca să poţi veni la mine cînd vrei.

— Nu. Nu vreau să-ţi cunosc familia.

— Atunci nu mă iubeşti ?

— Ba da. Dar nu sînt prietenul familiei tale ci al tău.

— Soţul meu locuia cu ai mei.

— Eu nu sînt soţul tău şi nici nu poţ locui în casa ta cum făcea celălalt.

— Atunci nu mă iubeşti.

- — Nu este adevărat. Te iubesc. Mai bine îţi plătesc un apartament şi vei sta într-un loc unde ne putem întîlni cînd dorim. Un loc mult mai bun decît unde locuieşti tu.

— Eu nu vreau să locuiesc mai bine, ci să locuiesc cu mama.

— Atunci ia-o şi pe mama ta.

— Mama şi surorile mele nu pot accepta favorurile tale. Dacă, mă iubeşti îmi vei face plăcerea să vii la mine acasă aşa cum ţi-am cerut.

Avea dreptate. Eu n-o iubeam îndeajuns încît să mă supun dorinţei ei de a mă face prietenul familiei sale.

— Să ne căsătorim, Olga.

— Nu. Am fi amîndoi nefericiţi. Tu eşti bogat şi ai prieteni bogaţi. Pînă la urmă îţi va fi ruşine să le prezinţi ca soţie o femeie atît de simplă ca mine, care nu ştie să se îmbrace, să vorbească, care nu a călătorit...

— Te iubesc şi asta este cel mai important lucru. Vom merge să trăim în Mexic, în Chile, sau unde vrei tu. Ne vom reface viaţa împreună.

— Nu. Eu cred că aici, putem fi fericiţi, fără să ne căsătorim. Pentru ce să ne complicăm ? Nu ne lipseşte nimic şi nimeni nu ne deranjează. Putem continua să ne vedem şi să ne iubim ca acum, în timp ce, dacă ne-am căsători, va trebui să locuim împreună, iar eu nu sînt la înălţimea ta.

— Ba da, eşti...

— Nu. Tu ştii bine că nu.

S-ar putea imagina cineva mai dezinteresat ? S-ar putea concepe mai multă nobleţe ? Dialogul cu Olga asupra eventualei noastre căsătorii îmi dezvăluia o fiinţă care, cu toate limitele ei, era dotată cu un ascuţit simţ al realităţii. Cu toate că o iubeam, trebuia totuşi să mă plec în faţa argumentelor ei. Nu am fi putut fi fericiţi. Ne născusem în medii diferite, incompatibile, încît era imposibil să ne facem vise de viitor pentru o viaţă în comun. Cum putea Olga ia vîrsta ei să ghicească ceea ce mie îmi scăpa cu toată experienţa pe care o aveam ? Da. Odată trecute primele luni ale pasiunii nici eu nici ea nu ne-am fi simţit bine căsătoriţi.

Se apropia Crăciunul şi vroiam să mai adun încă odată prietenii la o petrecere. La *Atlantic* intrase în tradiţie să se servească o cină pentru asociaţi, iar eu îmi propusesem să-mi rezerv o masă pentru a-mi invita prietenii cei mai intimi.

L-am chemat pe Beteta.

— Ce veşti îmi daţi ? Cum merge problema mea ?

— Bine. Foarte bine. Cînd am ceva nou am să vă anunţ.

— Voiam să vă întreb dacă puteţi veni cu Isolda să sărbătorim Crăciunul la *Atlantic.*

— După-amiază vin să vă văd şi vom vorbi. Trebuie să mă consult şi cu soţia mea.

A apărut cu o sticlă de coniac, pentru a-mi spune, cu surîsul acela stereotip că avea o obligaţie pe care nu o putea evita şi deci nu putea accepta invitaţia mea. Fără îndoială Beteta era un om de lume.

— Don Diego, mă puteţi acompania împreună cu soţia la cina de la *Atlantic* în noaptea de 24 ?

— Imposibil, domnule K. îmi pare nespus de rău. Crăciunul îl petrecem întotdeauna la mama, în familie.

L-am chemat pe Manuel în acelaşi scop.

— Nu. Nu pot, dar ne-ar face mare plăcere dacă aţi veni dumneavoastră să luaţi masa cu noi la prînz la *El Pinar* în ziua de 24.

— Vă mulţumesc foarte mult. Voi fi acolo la ora

unu.

Manuel profită de ziua aceea pentru a-l invita şâ pe medicul veterinar care trebuia să-i aleagă cele mai bune exemplare dintre vitele sale pentru o expoziţie. Am stat toţi trei pînă seara de vorbă, în timp ce soţia sa se dusese după cumpărături aproape imediat după prînz, în vederea pregătirii unei cine intime la *El Pinar,* în noaptea de Crăciun.

Numai doctorul Fausto, medicul meu, cu cinismul său, proverbial la *Cabrera,* îmi spusese cu francheţe adevărul :

— Veniţi în noaptea asta la barul *Las Aguilas* şi vom sta de vorbă. Acum nu vă pot spune nimic.

Localul era înţesat de lume şi cu mare greutate am obţinut o masă într-un colţ plin de fum unde abia ne puteam auzi, în mijlocul strigătelor asurzitoare de la bufet.

— Uite, domnule K., începu el. Eu vă stimez foarte mult, dar nu am curajul să vă accept invitaţia de a merge împreună într-un loc public cum este *Atlantic-ul,* cînd numele dumneavoastră figurează pe lista neagră nord-americană şi toată lumea o ştie după scandalul de la *Central.*

Nu aveam ce să-i răspund. Am rămas privindu-l fără a părea mirat, iar el, cînd văzu reacţia mea atît de încurajatoare pentru intenţiile sale, îmi înconjură prieteneşte umerii cu mîna stingă, iar cu dreapta puse pe masă o cheie, spunîndu-mi surîzînd :

— Nu vă mai faceţi proiecte să vă sărbătoriţi Crăciunul în public. Aici este cheia de la *El Buque,* casa mea din nord, pe care o cunoaşteţi. Nu voi merge acolo toată săptămîna, iar în tot acest timp va fi doar o bă- trînă servitoare care este... mormînt. Căutaţi-vă o prietenă şi petreceţi acolo noaptea Crăciunului în intimitatea salonului cu vederea spre rîu. în bar există băuturi, iar la gramafon se pot asculta multe bolerouri noi.

— Vă mulţumesc cu toată sinceritatea, dar nu ştiu ce să vă spun. In realitate ideea de a pleca chiar în această după-amiază sau în ziua următoare cu Olga la *El Buque* mă făcea să-i smulg cheia din mînă şi să accept imediat propunerea sa ; ■ dar

vechea ipocrizie protestantă mă sfătui să-mi disimulez intenţiile.

— Acceptaţi ca pe o favoare ce mi-o faceţi mie, altfel mă voi simţi prost că v-am făcut o asemenea propunere.

Am luat cheia şi i-am mulţumit, manifestîndu-mă ca şi cum aş fi primit ca să-i fac lui pe plac.

În aceeaşi după-amiază, cînd am ieşit cu Olga cu maşina, ca deobicei, i-am spus :

— Astăzi am o surpriză : darul fetiţei sărace“ (este numele dat sărbătorilor de caritate în această perioadă a anului pentru copiii de cerşetori).

— Ce este ? Ce-mi faci cadou ?

— Vezi sticla asta de şampanie ? O vom bea amîndoi la *El Buque,* casa de la ţară a unui prieten. Este un loc cum tu n-ai mai văzut. Cu o grădină imensă la marginea unui rîu şi cu nişte ferestre mari prin care se pot privi stelele toată noaptea.

Olga rîse şi rosti :

— Astăzi mi-am pus rochia roşie care mi-ai spus că-ţi place.

— Da. Eşti ca o regină care serbează „darul fetiţei sărace". Ca o regină... !

Maşina luneca uşor pe strada cu cireşi sălbatici, în timp ce eu ţineam în palmă mîna tremurătoare a Olgăi.

— întotdeauna mi-au plăcut mîinile tale... Au fost primele mele prietene. Intimitatea noastră a început de la mîini. Dacă într-o zi vei dori să nu-mi mai fii credincioasă, mîinile tale vor fi ultimele care mă vor trăda.

— Eu nu am mîini frumoase sînt destul de mari, ca de bărbat.

Era adevărat, fiinţa aceea fragilă avea nişte mîini cu aspect viril, disproporţionat de mari. Pentru prima dată Olga îmi atrăsese atenţia asupra acestui defect.

— Cu atît mai bine că nu sînt frumoase. Vor fi mai puţin vanitoase şi mai fidele.

Am intrat cu maşina pînă la uşa casei şi am coborît pe furiş ca şi cum ne-am fi temut de o întîlnire nedorită. Nu era nimeni. Eu însumi am

coborît jaluzelele din salon şi m-am dus la frigider ca să caut gheaţă şi apoi pahare pentru sărbătoarea noastră.

Olga nu gustase niciodată şampanie şi privea plină de uimire preparativele mele. Cînd dopul de la sticlă a sărit cu zgomot pînă în tavan, îmi zise :

— Vreau să fac ceea ce am văzut într-un film... Ne vom săruta cu gura plină de şampanie. Şi mă sărută trecînd o sorbitură de bă,utură din gura ei în gura mea.

Să fi învăţat Olga acest lucru dintr-un film ?

— Mi se pare ceva atît de deosebit dragostea ta, i-am spus, încît mă îndoiesc uneori că ar fi adevărată. M-ai lăsat de atîtea ori să te aştept şi ai putut sta atîta , timp fără să mă vezi...

— Te-ndoieşti ? Atunci pentru ce crezi că am venit dacă nu pentru că te iubesc ?

Pentru ce venise? Nu era oare aceasta forma involuntară a cedării sale, a dăruirii ei totale, a dorinţei ei de a fi a mea ?

Am luat-o în braţe şi am dus-o pe un divan aflat în penumbră în locul cel mai discret al salonului. Era ca moartă şi nici un cuvînt nu i-a ieşit de pe buze, în timp ce eu în zadar, încercam odată şi încă odată să grăbesc actul amorului.

— Ce se întîmplă ? Ce se întîmplă ? întrebam fără să ştiu nici eu la ce mă referem.

Olga păstra cea mai deplină linişte, iar braţele ei atîmau fără vlagă de-a lungul trupului, ca şi cum ar fi fost cuprinsă de o apatie totală faţă de tot ce se întîm- pla în lumea celor vii. în patul acela pe care ni-l rezervase destinul, ea nu era o fiinţă omenească ci materie inertă, barcă tîrîtă de şuvoiul nesfârşit al fluviului eternităţii.

în grăbita căutare a trupului, mîinile mele îi atingeau coapsele-i reci cu. speranţa de a găsi o cale spre, potolirea dorinţelor. Parfumul pielii ei catifelate răscolea simţurile mele cu aroma intensă a unui fruct copt, o piersică sfîşiată involuntar de o mină nepricepută. O linişte de mormînt domnea în jurul nostru, iar Olga, imobilă, asista într-o muţenie solemnă la ritualul executat de mîinile

neîndemînatice ce o eliberau de îmbrăcămintea ei. Nici un cuvînt de protest. Nici un gest de aprobare. Nici o încercare de a mă ajuta nu s-au ivit în explicarea acelei rigidităţi deconcertante. Olga mă lăsa să fac ce voiam cu trupul ei, pe care eu îl mişcăm dintr-o parte în alta, ca pe o enormă păpuşă de cîrpă, lipsită de simţuri, şi complet diferită de fiinţa cu care avusesem cu cîteva minute înainte un arzător dialog amoros.

Singurul semn de viaţă care pătrundea dintre mătă- surile roz era respiraţia întretăiată provocată de neliniştea minutelor nesfîrşite care preced consumarea dorinţei. Parfumul răsuflării ei mă domina complet ca şi cum ar fi fost emanat în acelaşi timp din gură, din sînii sau din lobii urechilor ei. Dar simţurile mele, îmbătate de miracolul acelei dăruiri atît de rîvnite nu voiau să răspundă comenzilor dictate de creier de la înălţimea conştiinţei. O ultimă speranţă mai arunca raze slabe de lumină în îmbulzeala aceea de senzaţii inexplicabile ce-mi stăpîneau mintea. Dacă Olga ar reveni la viaţă, la auzul glasului ei, dorinţa mea s-ar fi îndreptat automat spre realizarea ei, iar deznodămîntul întîlnirii noastre ar fi încetat să mai fie sentimentul acela de frustrare care ne învăluise pînă acum ; dar pentru a fi readus la viaţă, trupul ei cerea împlinirea sa cu al meu, ca unic remediu al acelei nesfîrşite letargii. Era un cerc vicios diabolic în care nici unul nu putea rupe paralizia simţurilor fără ajutorul celuilalt.

— Ce se întîmplă ? Ce se întîmplă ?

Totul a fost în zadar. Corpul meu nu a' vrut să asculte impulsul inimii şi nu-mi rămînea decît să recunosc. Am sărutat-o pe Olga ca s-o aduc la realitate şi am invitat-o să terminăm şampania pe care abia o începusem.

— Am să fiu foarte nervoasă după asta. N-am să pot dormi, a fost singurul comentariu cu aluzie la cele în- tîmplate.

Simţeam cum moartea şi ruşinea mi se oglindeau pe chip. Ce va gîndi Olga, după eşecul acela atît de neaşteptat ? Cum aş fi putut să-i explic că singurele vinovate erau zilele acelea agitate şi însăşi

intensitatea dorinţei mele ?

In maşină, în timp ce ne întorceam în linişte spre oraş, mă întrebam dacă va mai consimţi să iasă cu mine, cum făcuse pînă atunci ; în acelaşi timp, singura posibilitate de a mă convinge mă înfricoşa, ca şi cum aş fi cunoscut dinainte implacabilul refuz.

Astfel, mîhnit, m-am întors la pensiunea *Le Touquet* după ce o condusesem acasă, despărţindu-ne fără o sărutare, fără promisiunea de a ne revedea, fără un cuvînt tandru ca şi cum asupra fiecăruia dintre noi apăsa în mod inconştient sentimentul culpabilităţii pentru cele petrecute.

Această lume străină mă respinsese în mod definitiv. Nici ambiţia, nici lăcomia şi nici dorinţa n-au reuşit s-o supună. însăşi viaţa mă pusese pe lista neagră între cei „zbuciumaţi pe pămînt[44] ai cărţii sfinte.

XIX

A ceasta petrecere va fi nunta din evanghelie[41], spunea în tinereţea mea Linding cînd voia să refuze o invitaţie şji tot grupul de prieteni trebuia să facă la fel. Astăzi, gîndindu-mă la cina mea de Crăciun nereuşită, am recitit această parabolă şi mi s-a părut scrisă în zilele noastre :

„împărăţia cerurilor asemănatu-s-a unui împărat care a făcut nuntă fiului său şi a trimis pe slugile sale ca să cheme pe cei poftiţi la nuntă, dar ei n-au voit să vină. Iarăşi a trimis alte slugi, zicînd : Spuneţi celor chemaţi : Iată, am pregătit ospăţul meu ; juncii mei şi cele îngrăşate s-au junghiat şi toate sînt gata. Veniţi la nuntă. Dar ei, fără să ţină seama, s-au dus : unul la ţarina sa, altul la neguţătoria lui; iar ceilalţi, punînd mîna pe slugile lui, le-au batjocorit şi le-au ucis. Şi auzind împăratul

de acestea, s-a umplut de mînie şi trimiţînd oştile sale, a nimicit pe ucigaşii aceia şi cetăţii lor i-au dat foc. Apoi a zis către slugile sale : Nunta este gata dar cei poftiţi n-au fost vrednici. Mergeţi deci la răspîntiile drumurilor şi pe cîţi veţi găsi, chemaţi-i la nuntă." (Matei XXII, 2—9)

Aşa s-a întîmplat şi cu cina mea de Crăciun. După ce mi-a fost imposibil să obţin, întocmai cum mă prevenise doctorul Fausto, de la prietenii mei, cei care participaseră în ajunul includerii mele pe listă la masa dată de mine la *Atlantic,* să consimtă să fie cu mine în noaptea de Crăciun, a trebuit să mă resemnez s-o sărbătoresc în condiţii cu totul diferite. Toţi erau desigur stăpîniţi de teama de. a nu fi văzuţji în compania mea şi de a nu-şi vedea astfel afacerile şi celelalte interese compromise din cauza măsurilor discriminatorii ale guvernului american care, în afară de biserică, era singurul respectat şi temut în cercul acela de privilegiaţi.

Condiţia de străin duşman'la care era redus oricine al cărui nume fusese trecut între cele adăugate listei publice, nu ar fi avut prea, mare importanţă. Ajung chiar să cred că mulţi dintre prietenii mei, convinşi de nedreptatea care mi se făcuse, imputîndu-mi-se activităţi ostile cauzei aliaţilor, ar fi dobîndit pe parcurs certitudinea nevinovăţiei mele. Cel puţin aşa mă lăsau să cred în convorbirile noastre particulare. Dar cum Muir îmi spusese foarte clar încă de la prima noastră întrevedere, cînd m-am dus să protestez împotriva includerii mele pe listă, că ambasada nu era un tribunal al dreptăţii care să deschidă proces cu probe şi alibiuri, ci una din agenţiile guvernului american menită să vegheze la sfîrşitul glorios al războiului, la nimic nu mi-ar fi servit asemenea martori. Era, după plastica expresie a lui Muir, ca şi cum ai putea cere gloanţelor la război să nu-i omoare pe cei care vin la luptă contra voinţei lor... De ce i-ar interesa pe oameni dacă B.K. este vinovat- sau nu ? Nu le-ar fi folosit la nimic să cerceteze. Mă a- flam pe lista neagră şi asta le era

de ajuns pentru a mă considera nedorit.

Numai leproşii, cu faţa acoperită de o cîrpă dezgustătoare, trebuiau să fi trezit atîta silă ca noi cei incluşi pe lista neagră, printre aceleaşi fiinţe care ne răsfăţaseră pînă în ajun. Ar fi fost de o mie de ori mai bine să mori pe front, luptînd pe cîmpul de bătaie decît să te vezi repudiat de societate, ca şi cum ar fi fost ceva ruşinos ca ceilalţi semeni să aibă relaţii cu noi. Şi ce uşor se putea observa aceasta !

Din ziarele apărute a doua zi de Crăciun am aflat că Manuel oferise o cină la *El Pinar,* de la care singurul prieten lipsă fusesem eu, dar nu mă puteam plînge că eram părăsit în nenorocire, pentru că mă invitase chiar în aceeaşi zi la prînz să iau masa împreună cu veterinarul însărcinat să facă trierea exemplarelor de animale vaccinate ce trebuiau duse la expoziţie pentru a reprezenta *El Pinar.*

Din fotografii mi-am putut da seama cine fusese prezent. Se afla acolo Beteta, în toată splendoarea sa, Muir, Castaneda şi însuşi Laynez, care se scuzase faţă de mine pretextînd că, împreună cu soţia, rămîne cu mama sa să petreacă în familie. Lipseau doar Perez şi Mercedes. Nici unul din prietenii mei nu-mi acceptaseră invitaţia şi a trebuit să-mi caut alţi comeseni ca împăratul din parabola biblică.

M-am gîndit mai întîi la compatrioţii de origine izraelită, care veneau altădată la pensiunea Miss Grace, şi care, datorită bunăvoinţei mele, rămîneau ore în şir de vorbă, comparînd situaţia lor cu a mea şi repetînd monoton refrenul : „Asta nu poate dura“, dar cum cei prigoniţi dispun de antene invizibile pentru a ghici pericolul, evitau acum şi ei prezenţa mea, iar cînd îi întîlneam pe stradă se purtau ca şi cum nu m-ar fi văzut sau nu m-ar fi cunoscut. Aş fi invitat pe unii dintre ei, dar pentru a nu da ocazie la neplăceri, am. preferat să mă abţin, fiind sigur că invitaţia mea ar fi fost refuzată într-o formă chiar mai supărătoare decît refuzurile îndulcite şi curtenitoare ale celor de la *Atlantic.* în ultima clipă a trebuit să mă resemnez şi să-mi petrec Crăciunul într-un mic salon al hotelului Lux împreună cu patru

buni burghezi germani şi consoartele lor, sănătoase şi robuste ca nişte animale de tracţiune. încă de la începutul petrecerii m-a cuprins o imensă plictiseală faţă de obiceiurile lor grosolane. Nu mă mai a- flam nici în lumea mea de altădată, cînd împreună cu Linding şi Mondelas sărbătoream această zi în restaurantele cele mai rafinate, şi nici în lumea latino-ame- ricană căreia începusem să-i simt gustul şi farmecul aparte. Aceasta a fost cea mai prozaică dintre sărbători, cum mi-am putut da seama din momentul în care invitatele mele îşi propuseseră, tot atît de pline de bune intenţii pe cît de lipsite de imaginaţie, să intoneze în momentul toasturilor cîntece vechi din ţara noastră în acompaniamentul unui acordeon adus de patronul localului pentru a da o notă cordială acelei reuniuni de exilaţi.

Muzica are pentru mine o putere de evocare mai mare chiar decît cea a cuvintelor, a văzului sau a mirosului. Să auzi din nou ariile acelea familiare după atîta timp, era ca şi cum ai zări un ţinut drag, fără a avea speranţa să-l mai atingi vreodată. Toată noaptea am vorbit de viaţa din Germania, evocînd cu nostalgie alte nopţi de Crăciun mai puţin amare, cînd mai era încă posibil să trăieşti în pace şi să aştepţi zile mai bune de la anii următori. Ar fi fost mai bine să nu fi organizat niciodată întîlnirea aceea 1 Tristeţea ca şi veselia sînt contagioase, iar senzaţia de singurătate se transmitea de la unul la altul. In zadar goleam una după alta cupele cu clasicul *Bowle*[XI] preparat în mod special de mine ca să dau o notă mai plăcută acelei seri. Victime ale unui destin neîndurător, toţi gîndeam, fără s-o spunem, că odată cu distrugerea patriei noastre erau îngropate şi speranţele spre mai bine ale noului an ce se apropia. Cînd nu va mai exista piatră peste piatră în Berlin, Hamburg, Bremen sau Frankfurt — îmi spuneam în sinea mea — atunci se

---

XI *Bowle* este o băutură făcută din căpşuni şi piersici fermentate în coniac amestecată cu şampanie şi vin de Alsacia, foarte populară în Germania, cu toată originea ei engleză. B.K. după cum ştiu toţi cei care l-au cunoscut, şi s-au bucurat de ospitalitatea sa, era foarte amator de băutura aceasta pe care o prepara el însuşi (n.a.).

va instala şi pacea. Cine ştie cîte dintre rudele şi prietenii noştri vor fi murit în fiecare noapte pe timpul acelor teribile bombardamente despre care se scria în ziare sub titluri mari, dar noi, cu toate astea, trebuia să ne bucurăm şi să trăim speranţa propriei noastre reînvieri. Se putea imagina o situaţie mai ciudată ?

Acestor preocupări de ordin general li se adăuga acum şi nenorocitul incident avut cu Olga la *El Buque.* Intre noi continua să plutească ca un văl invizibil senzaţia insuccesului meu, cu toate că ne vedeam cu aceeaşi frecvenţă dinainte şi nici unul nu făcea vreo aluzie la cele întîmplate.

Doctorul Fausto, cu care m-am consultat în această problemă, m-a întrerupt în mijlocul relatării cu un sonor hohot de rîs, zicîndu-mi :

— Nu ştiam că sînteţi atît de îndrăgostit. Nu aveţi decît să mai încercaţi odată...

Dar eu nu mă încumetam la o nouă încercare, de teama unui nou eşec, după care mi-ar fi fost imposibil să recapăt toată acea comoară de bucurii, care era pentru mine Olga.

în după-amiaza cînd i-am dat cadoul de Crăciun, înainte de a merge să mă îmbrac pentru cina de la hotelul Lux, nici n-am îndrăznit să-i spun că i-l ofer cu această ocazie. Ne-am sărutat în maşină, aşa cum făceam de obicei, iar eu, foarte atent să nu aduc în discuţie ocazia ratată cu „darul fetiţei sărace“, evitam să-i propun, cum ar fi fost firesc în aceste împrejurări, să bem o sticlă de şampanie pentru a nu uita sărutul pe care-l învăţase ea dintr-un film.

Olga, în schimb, încerca să-mi uşureze situaţia prin mijloace mai discrete.

— Te duci în noaptea asta la hotel Lux ? Unde vine ?

I-am dat adresa iar ea urmă :

— întotdeauna a fost acolo un hotel, dar credeam că se cheamă altfel.

— Da. Se numea hotel Lynz însă au trebuit să-i schimbe numele.

— De ce ?

— Pentru că Lynz este un nume german şi cum tot ce este german este proscris, i-au pus Lux pentru ca să fie aproape la fel, dar în castiliană.

— Hotelul este al unui german ?

— Da.

— Prieten cu tine ?

— Da.

— Şi a avut permanent clienţi mulţi ?

— Cred că înainte de război a avut. Acum se întîmplă la fel ca şi cu celelalte hoteluri şi restaurante germane care se află de-a lungul şoselelor, ca tot ce e al nostru : inspiră teamă şi rămîn goale.

— Nu vine aproape nimeni ?

— Ba da. Germani care nu mai au nimic de pierdut pentru că sînt deja pe lista neagră.

Toate astea i le spuneam cu sinceritate, convins fiind că includerea mea în lista publică urma să fie toată viaţa ca o carceră morală care-i apropie pe cei condamnaţi, chiar după ce au abandonat închisoarea, şi încercam o umană solidaritate cu ceilalţi compatrioţi tre- cuţi pe listă, proscrişi pe drept sau pe nedrept, aşa cum inspiră îmbrăcămintea în dungi a puşcăriaş,ilor prin simbolul ei infamant.

Am vorbit încă de multe alte lucruri şi ne-am făcut planuri de viitor. Olga, fără să deducă prea mult din ceea ce spusesem înainte rosti :

— Eu aş vrea să petrecem o noapte împreună ; dar toată, o noaptă întreagă, ca şi cum am fi soţ şi soţie.

— Da. Trebuie s-o facem odată, i-am răspuns între mîhnire şi neîncredere, fără să ştiu dacă scena de la *El Buque* s-ar mai putea repeta.

încă. ceva mă preocupa în noaptea aceea sordidă : îi va fi făcut Perez luî Mercedes cadou calul cu ocazia Crăciunului aşa cum îi sugerasem eu discret, şi fără de care ea s-ar fi dăruit unui alt bărbat ?

în dimineaţa aceleiaşi zile trecusem să-i caut şi să le prezint urările mele, dar nu i-am găsit acasă. Cu o insistenţă care trebuie să-i fi părut suspectă portăresei, am întrebat-o dacă se aflau în oraş sau dacă au plecat la ţară, însă ea n-a ştiut ce să-mi răspundă. Prima alternativă nu m-ar fi lămurit cu

nimic, dar a doua ar fi putut fi un indiciu favorabil că Perez mi-a ascultat sfatul şi, împreună cu Mercedes, vizitau nişte crescătorii. Dealtfel, în măsura în care-i cunoşteam eu afacerile, cumpărarea unui cal pur-sînge n-ar fi constituit pentru el nici un sacrificiu material. Ca toţi cei de la *Cabrera,* în anul crucial al războiului, Perez a realizat fără nici un efort mari profituri, *cornering tlie market* cum spunea Castaneda, pentru a da o notă de respectabilitate britanică practicii de a acapara articole de primă necesitate într-o perioadă de lipsuri. Medicamentele şi anvelopele pentru automobile şi camioane, ce ajunseseră la preţuri exorbitante, prin ocuparea Indiilor olandeze de către japonezi, realizaseră pe atunci succesul speculaţiilor lui Perez ş,i al asociaţilor săi. Trei sau patru mii de pesos cît putea costa un cal, nu l-ar fi făcut nici mai bogat nici mai sărac. Mercedes în schimb, ar fi putut, din cauza unei indiscreţii ca aceea la care fusese martoră Olga, printr-un abuz de încredere frecvent în acest mediu, să-şi piardă într-o clipă buna reputaţie şi să intre inevitabil într-o altă, listă neagră a vieţii, temută de femei, prin faima de uşuratică din care ar fi fost imposibil să scape. Prietenia mea cu Mercedes începuse chiar printr-o aluzie la această temă, în urmă cu aproape doi ani, într-o noapte la *El Pinar* cînd citasem, cu ocazia unei discuţii despre adulterul atît de obişnuit în această lume, un proverb referitor la infidelitatea femeii : „ardoarea bărbatului arde pielea femeii ca fierul de marcat animalele*. „Cum este proverbul, domnule K. ?“ mă întrebase Mercedes după ce se des- trămase grupul, iar eu i-l relatasem fără nici o bănuială. La ce se gîndise atunci ? Avea deja în minte intenţia de a-l înşela pe soţul ei, sub pretextul neînsemnat al avariţiei ? Cine putea fi dintre cunoscuţii mei beneficiarul unei astfel de promisiuni ? In zadar îmi chinuiam mintea ca la un roman poliţist, căutînd soluţia a- cestei enigme. Castaneda ? Muir ? Manuel ? Beteta ? Dr. Fausto ? Toţi erau în aceeaşi măsură posibili candidaţi pentru gelozia subconştientă pe care o încercam. Dacă l-aş fi cunoscut pe avocatul mamei sale, care

dispăruse într-un accident, după cum îmi spusese Mercedes, poate mi-ar fi fost mai uşor să îndepărtez vălul de mister al acelui amor. Dar în noua fază a relaţiilor mele cu prietenii lui Perez, de cînd fusesem pus pe lista neagră, mi-ar fi fost imposibil să obţin informaţii asupra lui printre persoanele care-l cunoscuseră. Singura formă prin care mi-l puteam imagina era doar descrierea făcută de Mercedes prima dată cînd îmi relatase întîm- plarea : o figură descompusă, secerată de moarte, cu baza craniului sfărîmată în fatala cădere. Mortul acela necunoscut, cu capul spart şi ochi sticloşi, naufragiat apărut din noianul de ani, îmi revenea ca un coşmar în mintea mea, pe măsură ce se apropia data fixată de prietena mea pentru a înfăptui cu un alt bărbat ce-i semăna, ceea ce nu putuse înfăptui cu primul.

Am ieşit după cină uşor ameţit, iar lumea în jurul meu mi se înfăţişa ca în una din acele imagini cu umbre chinezeşti proiectate de o lanternă magică pe o perdea, ca pe timpul copilăriei mele. O lume desenată în cărbune peste care trecuse mîna timpului, estompîn- du-i toate trăsăturile.

Automobilele circulau ca deobicei în zilele de sărbătoare, cu viteză maximă, conduse de şoferi beţi, în noaptea aceea euforică în care unii sărbătoreau naşterea mîntuitorului. Lumini de toate culorile străbăteau grădinile caselor din cartierul bogat şi se auzeau printre ferestrele întredeschise acordurile orchestrelor care însoţeau la dans, pe cei fericiţi, pînă în zori.

In atmosfera ireală a acelei nopţi mai exista o altă batjocoritoare coincidenţă : să auzi trei sau patru muzicanţi luaţi de pe stradă, asemănători cu lăutarii din Serbia şi România, alternînd cu gramofonul şi execu- tînd cu mare plăcere, între un disc şi altul orice cîntec sentimental cerut de public.

Erau atît de departe zilele tinereţii mele, cu lumea aristocratică din Zagreb, ca şi cele cîteva luni de aici pe care le putusem trăi în pace în mijlocul celor de la *Cabrera,* auzind vorbind de „lumea bună“ şi de capitaluri ce se puteau realiza în şase luni !

Drumul la întoarcere mi se părea nesfîrşit, pe mă-, sură ce străbăteam, ocolind cu mai multă precauţie ca oricînd, fiecare dintre colţurile şi străzile principale ale oraşului gîndindu-mă la perspectivele noului an, care va începe peste cîteva zile. Mă simţeam dintr-o dată îm- bătrînit cu douăzeci de ani, obosit şi singur, ca şi cum tragedia mea şi a ţării mele mi-ar fi apărut pentru prima dată în toată amploarea. Nu-mi rămînea altă consolare decît să mă cufund, chiar dacă renunţasem total de mult timp, în lumea ştirilor de pe front, lume in- sesizabilă şi himerică, întocmai ca-n poveştile orientale cu necazuri şi bucurii de necrezut, pe care povestitorul te lasă să le descoperi puţin cîte puţin în mijlocul unor cumplite frămîntări.

XX

C'ontinuam să ascult la nesfîrşit vocea lui G6mez, cu „Ultimile ştiri" care răsuna ca urletul unui animal rănit, pe care ecoul pădurii îl repetă de mii de ori, cînd striga ca un nebun anunţînd la radio : „Peste cîteva minute vom transmite o ştire senzaţională".

La douăsprezece jumătate şi la şapte jumătate seara alergam spre pensiunea *Le Touquet* pentru a mă aşeza lîngă aparatul de radio, în aşteptarea veştii cu adevărat „senzaţionale", de care depindea viaţa mea : încetarea războiului. Intr-o bună zi unul din multele comploturi împotriva lui Hitler trebuia să reuşească, sau poate va apărea în mîna aliaţilor noua armă secretă despre care se vorbea atît în ziare şi naziştii se vor vedea obligaţi să capituleze. Poate va fi revoluţie, ca în 1918, şi nemulţumirile germanilor înşişi vor pune capăt ostilităţilor sau poate cine ştie ce torţă ascunsă a naturii va sfîrşi prin a schimba cursul istoriei... Treceau zilele,

săptămînile şi lunile, iar „senzaţionala" ştire anunţată de Gomez, care printr-o nelămurită emoţie ne tăia respiraţia pentru cîteva minute în fiecare noapte între un anunţ şi altul, rămînea în general redusă la bombardarea unui oraş german sau scufundarea vreunui vapor.

Zilele mi se păreau nesfîrşite, iar înaintarea aliaţi- lor pe teritoriul african, ce în primul moment, datorită elementului de surpriză s-a bucurat de un succes deplin, se transformase, în munţii Tunis, într-un război de hărţuială. Săptămînile treceau încet, fără nici un eveniment favorabil cauzei aliaţilor, iar entuziasmului general cu care se primise vestea debarcării nord-ame- ricane, îi luă locul în sufletele noastre o nouă undă de scepticism şi descurajare în faţa nezdruncinatei rezistenţe germane. Noi, care urmăream din America des- făşurarea războiului, gîndeam că, dacă naziştii puteau opune o asemenea rezistenţă pe pămîntul african unde le era imposibil să transporte o forţă navală, încercarea de a-i distruge chiar pe continentul european trebuia să fie ceva titanic, aproape imposibil. Ce se va întîm- pla dacă va da greş tentativa de invadare ? Cîte luni sau cîţi ani vor mai fi necesari pentru regruparea unor noi forţe ale aliaţilor, refacerea efectivelor militare şi re- îmbarcarea pentru a se încerca un al doilea asalt împotriva fortăreţei europene ? Cine ştie dacă din cauza imposibilităţii de debarcare, aliaţii nu vor renunţa la invadare şi se vor limita ani de-a rîndul, la tactica bombardamentelor aeriene, cum începuseră deja să-i sfătuiască unii specialişti ai aviaţiei americane.

Reflectînd la această posibilitate cele mai sumbre gînduri îm|i chinuiau mintea. Se întrezărea perspectiva de a nu mă putea întoarce curînd în Europa şi de a nu afla nimic despre rudele şi prietenii mei. De-a lungul unui număr nelimitat de ani, viaţa mea de emigrant pus pe lista neagră, se va scurge lent, aşa ca şi cum ai aştepta pe un transatlantic narvigînd cu viteză foarte mică orele

de masă, citind pe covertă pînă sună ora prîn- zului, sau aici zilele de miercuri pentru îngrijirea unghiilor şi a părului, iar zilele de sîmbătă şi duminică pentru a juca tenis mereu cu aceiaşi oameni. Ca să ies din ţară, să vizitez America de Sud, era ceva ce nu-mi puteam permite din cauza ruşinoasei mele naţionalităţi germane şi a situaţiei de supus duşman care mă împiedica să obţin un paşaport. Cititul este o preocupare plăcută pentru uitarea problemelor profesionale sau a afacerilor, dar lectura, ca mijloc de a omorî timpul, devine de-a dreptul insuportabilă.

încercam să fac în aşa fel ca dimineţile să treacă cît mai repede, cufundîndu-mă în citirea unor romane europene de Balzac, Dickens şi Galsworthy, care mă delectaseră altă dată, dar orele acelea ucigătoare rămîneau pe loc. După ce citeam douăzeci de pagini priveam ceasul şi constatam că abia trecuse o jumătate de oră. încercam să mai citesc iar, dar timpul nu se clintea. Ieşeam atunci pe stradă, fără nici o ţintă, mergînd încet prin mulţimea agitată şi anostă, care avea o ocupaţie, iar acest contrast între speranţa, ambiţiile şi chiar mizeria trecătorilor pe de o parte şi viaţa fără scop şi fără perspective pe care o duceam eu pe de altă parte, îmi făcea viaţa mai insuportabilă.

Cîteodată invitam la prînz puţinii prieteni care-mi mai rămăseseră printre cei de aici, cu speranţa de a ră- mîne, cum se făcea pe timpul meu la Paris, pînă seara tîrziu, să conversăm, să savurăm o băutură fină şi să fumăm o havană bună, dar nici unul dintre cei invitaţi nu concepeau o astfel de distracţie. Se despărţeau de mine cu politeţe imediat cum terminau masa, scuzîndu-se că au foarte multe treburi de făcut. îmi rămîneau după-amiezile goale, la orele cînd altădată îmi rezolvam corespondenţa cu Frankfurtul, în aşteptarea clipei cînd trebuia să ascult la radio, la şapte treizeci, ultimile ştiri, fără să pot merge între timp să vizitez un muzeu, un monument, o expoziţie sau să ascult o conferinţă care mi-ar fi ocupat timpul. Rătăcind pe străzi, nu-mi rămî- nea altă alternativă decît să intru singur la un cinematograf mai întotdeauna cu sălile

goale, pentru a urmări intrigile mereu aceleaşi din filmele Hollywoodului.

Cine nu cunoaşte monotonia vieţii fără ocupaţie, în- tr-un oraş mic, nu va înţelege niciodată nesfîrşita suferinţă a existenţei mele de atunci în interminabilele nopţi ale exilului.

[.....1

De ce-mi fusese dat tocmai mie să trec prin încercări atît de grele ? Pînă atunci nu simţisem nici una din suferinţele compatrioţilor, părinţilor şi prietenilor mei care rămăseseră în Germania. Dimpotrivă, mă bucurasem de pacea unei vieţi adăpostite în această oază ascunsă unde nu se cunoşteau nici privaţiunile şi nici pericolele războiului. Dar modul acesta de a-mi duce existenţa în nesiguranţă devenea din zi în zi mai de nesuportat, pentru că-mi dădeam seama că-mi pierdusem obiceiul de a mă conduce după propria-mi voinţă. Trebuia să trăiesc resemnîndu-mă în aşteptarea unor evenimente care să depăşească sfera problemelor mele personale şi care să-mi poată schimba destinul. Poate dumnezeu vroia să dovedească astfel celei mai rebele dintre creaturile sale că noi muritorii sîntem făcuţi să suportăm voinţa divină fără speranţa de a o înţelege, să ne supunem în faţa misterului condamnării sau izbăvirii noastre ca în faţa unei credinţe drepte, dincolo de înţelegerea umană şi ca nici una dintre faptele noastre, bune sau rele, să nu ne poată schimba cursul vieţii.[XII]

Cîtă dreptate avea mama cînd mă învăţa să înfrunt cu nepăsare riscurile vieţii! Sobrietatea existenţei sale, detaşarea de tot ce era pămîntesc, stoicismul ei, căpătau o nouă valoare în ochii mei, acum cînd pentru prima dată îmi fusese dat să înţeleg cît de inutil era să te revolţi împotriva evenimentelor, să te plîngi sau să dai o cît de mică dovadă de nerăbdare. Credinţa îi servise mamei mele pentru a suporta chiar durerea fizică inumană,

XII După catolici, această interpretare dată faptelor de către B.K., constituie o eroare de doctrină (n.a.).

după cum tot credinţa servise strămoşilor mei pentru a-şi impune lor înşişi disciplina rigidă a soldaţilor lui Cristos pe care eu mă încăpăţînasem s-o înlocuiesc cu o viaţă de plăceri uşoare şi aventuri galante. Niciodată nu mi-a fost dat ca în zilele acelea, să simt în toată imensitatea ei, neputinţa fiinţei umane de a se sustrage destinului implacabil. Nici-o manifestare a voinţei sau inteligenţei mele nu puteau urgenta măcar cu o secundă deznodămîntul războiului, iar atît cît va fi voia domnului să-l prelungească, eu voi fi prizonierul unei situaţii care nu se va schimba niciodată după bunul meu plac : supus al unui stat al Axei, în război cu ţara în care trăiam. Să mă rog ? Să-i cer lui dumnezeu ajutor ? Catolicii cu o concepţie mai umană în credinţa lui Cristos, găsesc refugiu în speranţa de a fi ascultaţi de providenţă, atunci cînd se roagă cerind anumite favoruri, dar noi, puritanii, ştim încă din copilărie că prin rugăciuni nu trebuie să ceri nimic ci să aduci omagii, fără speranţă ; ca pe un tribut datorat lui dumnezeu, de la care nu trebuie aşteptată nici o recompensă.

Singur şi proscris pe un pămînt străin, toată înţelepciunea divină se concentra pentru mine în cartea lui Iov, tratat de nemărginită resemnare creştinească, la care, mai devreme sau mai tîrziu, trebuia să recurg, pe măsură ce se strîngea cercul libertăţii mele prin reţeaua de intrigi politice ce mă prinseseră în păienjenişul lor.

Mă rătăcisem în mijlocul selvei şi mii de capcane legendare de care auzisem mereu vorbindu-se, începură să prindă contur. Forţele dezlănţuite ale vieţii mă vor tîrî către adîncuri fără ca inteligenţa mea să poată găsi mijlocul prin care să oprească distrugătoarea lor avalanşă. Să fi fost obiectul unei răzbunări personale sau mai degrabă situaţia mea se datora unor factori de ordin general care se năpustiseră ca un torent de nenorociri asupra vieţii mele ? Nici autorii dramei mele n-ar şti să-mi spună cauza atîtor întîmplări care încă-mi mai torturează mintea.

Pentru ce ? Pentru ce a trebuit să trăiesc de

atunci mereu sub apăsarea unei nejustificate suspectări ? Pentru ce nedreptatea se încrîncena să-mi domine destinul ?

Laynez, care făcea parte acum din direcţia de la *Central,* mă informa despre mersul afacerilor în întreprindere şi despre intimităţile vieţii economice la care cu cîteva luni în urmă luam şi eu parte.

— Este curios, îmi spuse într-o zi, Villasenor a devenit în ultimul timp omul de încredere a lui Castaneda. Alaltăieri l-a propus într-o şedinţă să fie avocatul *Cen-* traZ-ului, dar consiliul de administraţie n-a fost de acord.

— Eu am crezut că Villasenor este doar politician, am observat eu.

— Pînă acum cîteva luni toţi credeam la fel. Dar acum a devenit om de afaceri şi a uitat toate veleităţile sale demagogice. Castaneda, care este cel mai mare acţionar de la *Fluvial,* dacă nu a reuşit să-l impună ca
avocat la fabrica de ţigări a făcut să fie numit consilier oficial al acestei întreprinderi.

— Deci acesta este moralistul dezinteresat care nu avea nimic de cîştigat prin scandalul provocat la adunarea acţionarilor de la *Central ?* remarcai eu, gîndin- du-mă la răul nejustificat pe care mi-l pricinuise acest om.

— Aşa se pare. L-am întîlnit zilele trecute pe stradă şi m-a oprit să-mi vorbească de afaceri cu bceeaşi îndrăzneală cu care anul trecut vorbea despre politica partidelor de stingă şi de necesitatea socializării serviciilor publice. Cînd l-am întrebat dacă nu crede că cea mai importantă problemă a ţării este costul ridicat al transporturilor pe cale ferată, rutier şi fluvial, mi-a răspuns că într-adevăr costul transporturilor e foarte ridicat, dar că soluţionarea se află în libera concurenţă pe care Statul o împiedică prin intervenţiile sale cu caracter comunist.

„Iudeu de 'casă“ se numeşte în Europa orientală această clasă de servitori[XIII], gîndeam în sinea mea

---

XIII B.K. se referă la instituţia *Hausjude* care în Ungaria şi Polonia îşi închiria serviciile marilor bogătaşi pentru anumite

fără să fac vreun comentariu în faţa lui Laynez, pe care ar fi putut să-l supere comparaţia mea cu balcanicii.

— Şi Castaneda ?

— Castaneda, în schimb, aspiră să fie acum politician. Vrea să ajungă ministru, ambasador, preşedinte al Republicii, ce ştiu eu ? A început prin a subvenţiona cu mijloacele sale ziarul de dreapta, devenind acţionarul principal şi cerînd tuturor companiilor unde are influ-' enţă să facă anunţuri prin el. Umblă zvonul că va fi numit trezorierul partidului său... Este un bărbat foarte capabil şi activ, dar nu are experienţă, pentru că s-a născut dintr-o familie bogată şi nu a cunoscut necazurile pînă acum cînd a pierdut procesul de succesiune al tatălui său.

— In tot cazul, este de o lăcomie fără limită, o adevărată pasăre de pradă.

— De cînd a pierdut administrarea bunurilor familiei sale şi de cînd a încetat să se mai simtă un Morgan, s-a schimbat mult. Acum se ambiţionează să facă carieră politică, pentru a reda societăţii, cum zice el, cu ajutorul inteligenţei sale, ceea ce îi dăruise ea în bani la nasterea sa. Gurile rele spun că admiraţia sa pentru Villasenor provine din faptul că cel care-i redactează articolele şi-i aranjează discursurile este acesta, el fiind analfabet. Castaneda le pronunţă ca şi cum ar fi ale sale, pentru că în realitate predicile asupra rolului iniţiativei personale în problemele de comerţ, asupra necesităţii liberei concurenţe pentru progresul economic al naţiunii şi asupra relelor care le-au cauzat ţării politicienii sînt propriile sale idei, îmbrăcate în retorica lui Villasenor, ce protestează acum mai mult contra abuzurilor sindicatelor şi contra intervenţiilor Statului de cît împotriva noastră, a capitaliştilor.

— „Dumnezeu nu vrea ca păcătosul să fie condamnat, ci să se căiască şi să trăiască..." i-am

---

oficii pe care aceştia nu şi le puteau rezolva singuri din lipsa capacităţii intelectuale (n.a.).

spus surîzînd, fără să mai adaug că acest sfînt Pavel al capitalismului nu fusese doborît cu o rază de lumină.

Eu, care-l cunoştean^ pe Villasenor pentru că-l văzusem zelos şi servil în faţa lui Fritz, mi-l puteam uşor imagina primind ordine de la noii săi stăpîni, cu aceeaşi rîvnă de altă dată, netezindu-şi cu familiaritate mustăţile, în timp ce primea instrucţiunile, încercînd parcă să dovedească pînă la ce punct, ca un bun „iudeu de casă", mergea cu strădania de a se face util în orice treabă i-ar fi fost încredinţată.

La puţin timp după deschiderea sesiunii Congresului Republicii, Congres în care el încă mai ocupa un loc, fiind ales de Confederaţia Generală a lucrătorilor unde fusese asesor oficial înainte de a se transforma în reprezentantul capitalistului Castaneda, Villasenor prezentă un proiect de lege referitor la controlul bunurilor străinilor duşmani care părea dictat de însuşi Fritz. In concordanţă cu această lege, germanii, italienii şi japonezii care locuiau în ţară şi care figurau pe lista publică, pierdeau pînă la terminarea războiului dreptul de administrare a bunurilor personale, dîndu-li-se din ceea ce fusese al lor doar patrusute de dolari pe lună, pentru a face faţă nevoilor personale. Sarcina administrării bunurilor revenea, urmând indicaţiile Codului Civil, tutorilor, epi- tropilor sau rudelor mai apropiate. Cum în cazul meu singura rudă mai apropiată era Fritz, treceam prin primejdia ca întregul meu patrimoniu să cadă sub administrarea sa, aşa cum se întîmplase cu acţiunile noastre de la *Central* înaintea venirii mele în această ţară.

Numai în poveştile cu mame vitrege şi crude se putea imagina o lovitură a soartei ca aceea dată patrimoniului meu, prin iniţiativa lui Villasenor care mă transforma într-un fel de cenuşăreasă a vărului meu Fritz. Nici măcar mînia pricinuită de indignare nu-şi putuse face loc atunci în sufletul meu. Năucit sub povara consternării o singură întrebare mi se contura cu claritate în minte : pînă cînd se va mai juca viaţa astfel cu mine ? Se putea imagina ceva mai monstruos decît faptul că duşmanul meu cel

mai înverşunat să fie desemnat prin lege să-mi administreze bunurile ?

Imediat cum am aflat din ziare vestea prezentării proiectului în faţa Congresului, l-am chemat pe Perez pentru a mă sfătui ce ar fi mai indicat să fac în faţa eventualităţii de a fi pus sub interdicţie judecătorească.

Acesta mă linişti spunîndu-mi :

— Este curată demagogie. Proiectul de lege nu va fi aprobat.

Beteta, care-mi promisese de acum cîteva luni, cînd fusesem inclus pe lista neagră, să mă ajute pe lîngă Muir şi ambasada americană, şi care era consultat ca un oracol în privinţa oricăror fluctuaţii în opinia publică, a fost de aceeaşi părere :

— Eu am vorbit cu Muir la *El Pina.r* şi mi-a promis că va reconsidera cazul dumneavoastră, verificînd anumite fapte, ca de pildă expulzarea din Germania. De aceea nu am dat prea mare importanţă proiectului de lege, care dealtfel nici nu cred că va fi aprobat. Iar dacă se va realiza, nu vă va afecta pe dumneavoastră pentru că vi se va rezolva cazul, cu siguranţă, înainte ca legea să intre în vigoare.

Cunoscînd influenţa lui Beteta în lumea diplomatică, cu greu m-aş fi putut îndoi de succesul demersului său, de aceea m-am simţit complet liniştit cu vestea ce mi-a dat-o. Chiar începusem să-mi fac planuri pentru cînd voi fi scos de pe lista neagră. Mă gîndeam să merg cîteva săptămîni cu Olga într-un hotel pe malul mării, şi să mă întorc bronzat şi cu sufletul senin, tocmai la timp ca să iniţiez afaceri în noua companie ce trebuia fondată împreună cu Laynez şi Perez. Cum voi mai rîde atunci de spaima acestor zile petrecute sub ameninţarea confiscării temporare a bunurilor în care Fritz acţiona ca împuternicit.

Dragostea Olgăi, atît de persistentă, era pentru mine ca o oază în deşert, o rază de lumină în bezna care mă ţinea prizonierul unor mistere de nepătruns, cu tot vălul de tăcere pioasă cu care

acopeream frustrarea dorinţei.

Sub pretextul călătoriei pe Coastă, am putut, în-sfîrşit, să abordez tema relaţiilor noastre intime în aşa fel încît să-mi las permanent o cale deschisă spre a mă retrage în cazul în care lipsa de încredere în mine m-ar obliga s-o fac.

— Cred că în scurt timp se va lămuri situaţia mea cu americanii şi atunci vom putea să ne realizăm proiectul de a merge pe Coastă, unde vom petrece trei săptămîni pe malul mării. Ţi-ar plăcea ? am întrebat-o într-o după-amiază.

— Desigur. Eu nu am văzut marea şi de trei ani nu am avut concediu de la *El Prado.*

— Ai îmbrăcăminte de plajă ? Sigur că nu. îţi voi face eu cadou tot ce-ţi trebuie cînd vom fi siguri că totul este aranjat.

— Da. Ştiu unde se găseşte...

Vechea mea dorinţă de a o vedea pe Olga îmbrăcată după gustul meu mi-o puteam realiza în mod discret cu această ocazie. îmbrăcămintea vaporoasă şi atmosfera toridă a regiunilor tropicale, la umbra cocotierilor lascivi, formau mai mult ca orice, cadrul indicat pentru dragostea noastră. Ştiam, pentru că experimentasem încă de prima dată cînd vizitasem plaja aceea la modă, că schimbarea climei, luminozitatea, lenea precum şi obişnuinţa de a folosi continuu băuturi tari pentru a-ţi potoli setea, deşteptau în mine o adevărată dezlănţuire a simţurilor, care căutau potolire cu oricine. Cînd mă vedeam alături de Olga, iar ea cu pletele blonde fluturînd în vînt şi costumul de baie fără bretele, conversînd cu mine pe nisip, în mijlocul invidiei şi geloziei celorlalţi de pe plajă, simţeam că în sfîrşit, îmi puteam împlini dorinţele, întîlnind lîngă această tînără extazul care să compenseze nopţile de veghe ale bătrîneţii mele.

Lista neagră era însă neîndurătoare, ca semnul după care Cain era recunoscut ca păcătos chiar şi de o adiere care făcea flăcările să fie abătute asupra sa... Nu mergeau toate după pofta inimii, cu tot optimismul care mi-l insuflase Beteta prin veştile sale şi cu toate speranţele mele de a-mi trăi idila cu

Olga. Cînd i-am menţionat lui Laynez, cu totul întîmplător, intenţia de a-mi petrece cîtva timp pe Coastă şi dorinţa de a-mi elibera de la *Atlantic* un tichet de schimb pentru clubul de tenis din localitate, cum făcusem şi altă dată, îmi răspunse pe ocolite cu unul din acele surîsuri dulcegi care nu prevestea nimic bun :

— Acum cînd s-a ivit ocazia să vă vorbesc deschis, vreau să profit pentru a îndeplini o însărcinare din partea adunării, foarte neplăcută. Dumneavoastră ştiţi că eu fac parte din direcţia *Atlantic-alm* şi că intrarea în club vi s-a făcut prin recomandarea mea...

înainte de a continua l-am întrerupt :

— întotdeauna v-am fost recunoscător pentru aceasta şi nu aştept decît să-mi spuneţi care vă este dorinţa ca să v-o îndeplinesc imediat. Regret că din vina mea sau ca o consecinţă a amabilităţii dumneavoastră, vi se impun anumite lucruri care vă displac...

— Atunci bine, spuse frecîndu-şi cu atenţie partea exterioară a mîinilor, ca şi cum ar fi vrut să-Şţi curăţe o pată de pe piele cu un săpun invizibil. Direcţia clubului consideră că ar fi indicat să încetaţi de a mai frecventa clubul atîta timp cît problema dumneavoastră cu guvernul american — care nu mă îndoiesc că se va lămuri, aşa cum mi-aţi spus, în cîteva săptămîni — va fi complet clarificată.

Mă obişnuisem atît de bine cu situaţia mea de proscris, încît i-am răspuns fără şovăire :

— Nu văd ce legătură poate avea jocul de tenis cu securitatea militară a Statelor Unite, dar dacă aşa ho- tărăşte adunarea de la *Atlantic,* nu am nimic de spus. Voi înceta să mai vin la club aşa cum doriţi dumneavoastră.

Mania atît de obişnuită la *Cabrera* de a încerca să netezească asperităţile, intră în joc :

— Nu. Vedeţi dumneavoastră, nu este vorba ca asociaţii sau prietenii să privească cu ochi buni faptul că nu veţi mai fi în mijlocul nostru. Dimpotrivă, unii, printre care mă număr şi eu, vă vor simţi mult lipsa. Eraţi atît de cunoscut ! Pînă ş,i

„cîrnaţii dorinului K.“ ajunseseră cuvinte proverbiale la club... dar nu ne putem asuma riscul să supărăm guvernul nord-american. Unii americani şi englezi sînt asociaţi foarte vechi, aproape fondatori ai Atlantic-ului, şi apoi ambasada... Muir... Dumneavoastră îl cunoaşteţi... este neînduplecat cu naziştii...

— Cum este posibil ca soarta mea, dacă nu a unei ţări întregi, să depindă de capriciile unui băiat de treizeci de ani ? exclamai. Ce probe are el împotriva mea pentru a mă menţine pe lista neagră sau pentru a cere ca, practic, să fiu expulzat de la *Atlantic ?*

— Nu. Nu trebuie să vă gîndiţi că toate aceste măsuri au fost luate ca să i se satisfacă capriciile, cum spuneţi dumneavoastră. Dacă se ţine seama de el este pentru sprijinul primit din partea sa ca fiind vocea autorizată a guvernului american. Intr-o zi ar putea spune undeva : „Cum mai văd încă germani la *Atlantic* voi cere guvernului să-l închidă[17], deci noi toţi asociaţii trebuie să facem tot posibilul ca să nu mai existe germani în club. Cum să vă spun : nu este o măsură luată împotriva dumneavoastră, personal. Este teama de a nu fi pe placul lui Muir.

■ Cum puteau fiinţele umane să se coboare în mod conştient în acest abis al abjecţiilor ?

— înţeleg şi nu voi mai veni la club, i-am spus, dar experienţa mea din Germania îmi spune că într-o zi nu numai dumneavoastră ci chiar americanii se vor căi pentru metodele exclusiviste pe care le folosesc la cîştigarea războiului. Nu în zadar se începe cu un ul- tragiu adus justiţiei în numele victoriei ca cel cu care se făleşte Muir, în cazul meu. Politicii de suspectare a germanilor impusă ţărilor neutre, îi va urma aceea de suspectare a naţiunilor, apoi se vor pretinde jurăminte de credinţă făcute guvernului, din partea tuturor cetăţenilor şi chiar funcţionarilor publici, cum s-a întîmplat în Germania, sfîrşind a trăi în nesiguranţă, depinzînd de o denunţare, fără dreptul de a vă dezvinovăţi vreo dată, acuzaţi de trădare, de sperjur, de spionaj, şi de altele asemănătoare.

Cînd vor intra în funcţie primele „curăţenii" anti-

naziste sau anticomuniste în ţările democratice vă veţi aminti de prietenul dumneavoastră B.K., îi spusei cu amărăciune.

„Sîngele lui asupra noastră şi asupra copiilor noştri" (Matei XXVII, 25). Doar nenorocirea pe care a atras-o poporul iudeu asupra alor săi se poate compara cu ceea ce a dezlănţuit asupra noastră, în America, războiul lui Hitler. Ca o fiară hărţuită de o haită flă- mîndă, acuzat de simpatie cu naziştii, am cunoscut colţii celei mai cumplite proscrieri din partea acelora pe care nevoile economice îi obliga să se plece unul cîte unul smeriţi în faţa tiranului. Fără acoperiş deasupra capului, fără o pîine asigurată, fără lucruri şi fără bunuri, pierdusem de asemenea prietenia, mîndria, onoarea şi chiar bucuria de a trăi. Numai curiozitatea de a cunoaşte şi ultimul act al inexplicabilei drame a vieţii mele, îmi dădea forţa necesară ca să nu-mi pierd firea într-unul din acele momente de intensă depresiune sufletească ce începuseră să se repete cu atîta frecvenţă.

Cu o nerăbdare uşor de înţeles, urmăream în toate zilele dezbaterile asupra proiectului de lege pe care-l prezentase Villasenor Congresului. Perez susţinea la orice pas că proiectul nu va prinde viaţă, dar pe de altă parte nu era mai puţin adevărat că fusese aprobat la prima dezbatere, ceea ce, însemna că, cel puţin în principiu, o majoritate de legislatori considera cele expuse demne de luat în seamă. Cu toate acestea, cînd sesiunea extraordinară a Congresului se apropia de sfîrşit, alte legi reclamau interesul guvernului, astfel încît afirmaţiile lui Perez şi Beteta sfîrşiră prin a se adeveri. Proiectul de lege muri în faşă, iar Congresul se încheie fără să-l fi trecut măcar în a doua dezbatere.

Nu-mi mai făceam nici o iluzie asupra posibilităţii de a fi şters într-un viitor apropiat de pe lista neagră, dar dorinţa de a pleca cu Olga la mare devenise atît de puternică, încit m-am hotărît să plec din oraş, ca şi cum aş fi fost exclus din rîndul leproşilor odată cu încheierea sesiunii Congresului.

XXI

"^Jşurarea pe care am încercat-o prin vestea bună a închiderii sesiunii Congresului şi în consecinţă prin eşecul blestematei idei a lui Villasenor ce nu se putuse legifera a fost imensă. Experienţa în acest mediu mă învăţase să limitez creditul pe care la începutul stabilirii mele îl acordam cu uşurinţă prietenilor mei de aici. Din toate promisiunile care mi se făceau, contam doar pe o mică parte de adevăr.

„Ne întîlnim la ora trei[44], asta însemna între trei şi patru. Iar cînd croitorul spunea :

„In mod sigur joi va fi gata costumul[44], ştiam că-l voi avea lunea următoare, după un violent schimb de cuvinte.

Acum, cînd Beteta şi Perez îmi garantau, cu toată certitudinea cu care se obişnuieşte aici să se facă anumite pronosticuri, că n-ar fi posibil să se dea curs proiectului de lege, o anumită îndoială îmi sfîşia sufletul. Mă gîndeam că din permanenta dorinţă de a face pe placul aproapelui, caracteristică educaţiei catolice, prietenii mei, ca să nu mă supere şi cu cele mai bune intenţii din lume, mă asigurau că evenimentele se desfăşurau după cum îmi dictau mie interesele ; cînd s-ar fi putut ca în realitate lumea parlamentară, pe care ei o cunoşteau bine, să pregătească veşti mai puţin plăcute pentru mine. Faptul de a şti că nu va exista o altă sesiune a Congresului decît după şase luni, era pentru

mine o garanţie de securitate mult mai evidentă decît ipotezele bine intenţionate, dar în final tot ipoteze, ale asesorilor mei legali.

Pe de altă parte, Beteta, care, din ziua în care recursesem la serviciile lui nu făcea decît să mă asigure că demersurile sale pe lîngă Muir de a mă scoate de pe lista neagră, erau pe drumul dorit, fără să văd însă vreun rezultat concret, îmi spuse într-o zi :

— Muir se află într-un moment de bună dispoziţie. Cereţi-i o întîlnire şi discutaţi cu el anumite lucruri pe care vrea să le cunoască.

După cîteva zile, aşa cum îmi sugeră Beteta, am alergat spre biroul lui Muir, la ambasadă, după ce obţinusem prin telefon întrevederea solicitată.

Ultima dată cînd am vrut să vorbesc cu el, secretara sa, după două ore de ucigătoare aşteptare, timp în care făcusem anticameră în compania unui compatriot, proprietarul şi fondatorul „Liniilor aeriene consolidate", şi a unui italian proprietarul celei mai mari fabrici de cărămidă din ţară, care solicitaseră întrevederea cu acelaşi scop, ne-a expediat zicîndu-ne :

— Domnul Muir nu poate primi astăzi. Reveniţi peste trei zile.

Destinul îşi arăta capriciile într-o formă atît de evidentă faţă de muritorii de rînd încît tînărul acela putea dispune după bunul său plac de timpul nostru şi, fără a fi necesar să se scuze, putea frustra de speranţe trei persoane care-şi parcurseseră deja cea mai mare parte din drumul vieţii lor.

După trei zile ne-am reîntîlnit toţi trei, în aceleaşi circumstanţe, şi, din nou, domnul Muir n-a venit, pentru că-şi pierduse noaptea la un chef.

Nu puteam nici să protestăm nici să ne plîngem, deoarece însuşi faptul de "a consimţi să ne primească la ambasadă constituia o favoare. Nu ne aflam în război ? Nu eram supuşii unei ţări duşmane ?

De aceea,' mare mi-a fost surpriza să-l găsesc imediat atunci dimineaţa, pe acelaşi Muir, jovial şi amabil, pe care-l cunoscusem la *Atlantic* şi *El Prado,* la începutul sosirii mele aici.

— Ce mai faceţi, domnule K. ? îmi spuse. De mult timp nu am avut plăcerea să vă văd. Diferendele politice ne ţin departe.

Ştiind că aceste cuvinte nu corespundeau nici pe departe adevăratelor lui sentimente, dar mulţumit, după toate cele întîmplate, de această bruscă schimbare de atitudine, i-am răspuns pe acelaşi ton :

—• Şi mie îmi face plăcere să vă întîlnesc şi sper ca în curînd să dispară echivocul asupra a ceea ce dumneavoastră numiţi diferende politice. Eu nu am nimic împotriva cauzei aliaţilor. Sînt la fel de democrat ca şi dumneavoastră şi duşman al lui Hitler mai mult ca oricine.

Ezită, privindu-mă cîteva secunde din cap pînă în picioare, apoi urmă :

— Măcar de ar fi aşa ! Ambasadorul Beteta m-a determinat să mă interesez de cazul dumneavoastră de aceea v-am chemat să-mi faceţi un memoriu referitor la împrejurările plecării dumneavoastră din Germania, pentru a-l putea trimite la Washington.

— Cum ? am întrebat.

— O relatare scurtă asupra originii dumneavoastră, a ocupaţiilor anterioare ieşirii din Reich, motivele expulzării şi stadiul în care, în funcţie de ultimele informaţii primite, se află afacerile dumneavoastră acolo. De asemenea, ne-ar interesa să ne spuneţi care sînt rudele dumneavoastră mai apropiate ce se află încă sub jurisdicţia nazistă şi cînd aţi avut ultima dată veşti de la ele. Nu este necesar să ne faceţi o expunere extinsă sau foarte amănunţită, intrînd în tot felul de detalii, este suficient numai un fel de *curriculum vitae,* care să ne servească ca orientare.

Surprins de neaşteptata atenţie pe care guvernul american, prin intermediul reprezentantului său, începuse s-o acorde cazului meu, i-am promis că-i voi trimite chiar în după-amiaza aceea memoriul. Ne-am despărţit astfel, în

termeni aproape amicali, cum obişnu^iam s-o facem în perioada cînd eu mai frecventam încă *Atlantic-vl* şi cînd nimic nu ne împiedica să rămînem pînă noaptea tîrziu jucînd zaruri cu prietenii noştri comuni.

Nu mai stătea nimic în calea dorinţei mele de a realiza cu Olga plăcuta şedere pe Coastă, pe timpul căreia cum spusese ea, vroia să fim „soţ şi soţie". Voi reuşi să mă achit de obligaţiile unui soţ ?

Cu o grijă aproape părintească am însoţit-o la magazinul unde spusese că se găseşte îmbrăcăminte frumoasă de plajă. Era un magazin de lux, cu un nume luat din străinătate, şi unde erau expuse din belşug ultimele modele ale modei nord-americane, singura care putea pătrunde în perioada aceea de energică blocadă navală a continentului european. Manechinele din vitrină, aşezate artistic într-o ambianţă tropicală, erau ca o anticipare a ceea ce trebuia să fie refugiul nostru. Olgăi îi plăceau toate rochiile la fel de mult, dar era incapabilă, ca deobicei, să se hotărască. La fel de. timidă ca şi în restaurante, unde după ce şovăia asupra băuturii pe care s-o servească, sfîrşea cerînd o bere, n-a vrut să şi-o cumpere decît pe cea mai ieftină : o rochie albă, decoltată şi de o croială banală.

— Nu asta. Ia-ţi ce-ţi place, i-am spus sfătuind-o să-şi cumpere altele mai potrivite cu împrejurarea. Nu vrei să iei compleul acesta de culoarea fructului de *guayaba ?* Este foarte frumos şi are o culoare care vine bine la blonde. Poţi să-l foloseşti cu fustă prin oraş, iar cînd mergi la piscină sau faleză, poţi întrebuinţa şortul.

— Nu. Cum am să merg cu pulpele goale ?

— Toată lumea merge aşa ca să se bronzeze.

— Eu aş muri de ruşine...

Ce demon ascuns, ce instinct feminin atît de minunat îi inspira discreţia aceea care o împodobea cu o aură de inocenţă seducătoare pentru dorinţele mele ! Eterna contradicţie a femeii latine şi catolice care consimte să treacă drept iubita unui bărbat în oraş, dar care, din- tr-

un sentiment de pudoare, evită să meargă cu pulpele goale într-un sat.

Am închiriat o casă pentru zece zile în imediata apropiere a plajei, într-un loc mai retras unde ne puteam bucura de cea mai perfectă libertate şi intimitate. Nimeni nu ne cunoştea şi chiar servitoarea pe care ne-o luasem ne credea soţii unei căsătorii bine închegate, dar cu mare diferenţă de vîrstă, în care bărbatul putea trece drept tată, ca-n *Madame de Recamier.*

Într-o zi de o uimitoare claritate, prin transparenţa unui cer fără urmă de nor, am ajuns acolo cu avionul de după-amiază. Olga se bucura ca un copil de frumuseţea naturii. Nu s-a oprit nici pentru o clipă să admire hotelurile elegante şi restaurantele de pe strada principală de-a lungul căreia ne purta spre locuinţa noastră maşina închiriată.

— Priveşte apusul !. Ce culori minunate ! striga, ară- tîndu-mi soarele care cu o viteză de necrezut se scufunda în mare, spre plaja Hornos.

Şoferul, văzînd că sîntem turişti, începu să ne explice :

— Aici nu face baie aproape nimeni ; este un loc foarte periculos, mare deschisă. Sînt nişte valuri imense, despre care s-a dus vestea. Mulţi americani cînd vin aici, primul lucru care vor să-l vadă sînt valurile de la *Revolcadero.* Spun că pe litoralul Statelor Unite nu pot vedea nicăieri valuri aşa de înalte.

Observasem şi cu acest prilej permanenta preocupare a celor de aici de a se compara cu alţii, lucru despre care îi pomenisem aluziv lui Fritz, în ziua în care avusesem disputa aceea.

Intre timp, maşina înainta cu greu spre locul de destinaţie şi fiecare secundă care trecea făcea să-mi sporească senzaţia de teamă ce-mi tortura simţurile încă din momentul în care avionul ne lăsase singuri pe meleagurile acelea ospitaliere.

Casa pe care o închiriasem avea două dormitoare, un salon de primire, o sufragerie şi o mică bucătărie. Decoraţia interioară, de o mare simplitate, avea ca element dominant motive marine, şi numai radioul aşezat în încăperea

principală dădea un aspect atrăgător acelei cabane rustice. Oamenii de pe litoral, cu caracterul lor sincer şi deschis, ar fi făcut orice ca să ne simţim bine acolo, departe de hăţişurile vieţii sociale. Toată lumea părea în sărbătoare, iar veselia era parcă darul unei zeiţe păgîne revărsat peste muritori. Undeva, în urmă, rămăseseră rudele mele neurastenice, lista neagră, prietenii fără caracter şi femeile care se culcau cu ■asociaţii soţilor lor pentru că aceştia hli le făcăâu fcădotl cai pur sînge... Treburi de oameni bogaţi, cum le numea Olga în limbajul ei pitoresc. La fel de departe, chiar mai departe, rămăsese copilăria mea austeră şi rigidele principii calviniste, care mă făcuseră incapabil într-un fel iremediabil să-mi dau seama de relele intenţii ale -celorlalţi. In timpul nenorocirii mele cunoscusem minciuna, făţărnicia, fructele otrăvite ale invidiei şi rivalităţii din cercul strîns al celor aleşi, unde patimile colcăiau mai mult ca în oricare parte a pămîntului sub familiaritatea aceea prematură pe care o observasem încă de la prima mea vizită la *El Pinar.* Mă aflam acum din nou în faţa unei lumi necunoscute, dornic să-i cunosc tainele printr-un fluid care pătrundea liniştit prin selva convenienţelor sociale, depăşind în drumul său toate obstacolele. Voi descoperi secretele sale cu ajutorul acestei tinere femei ?

N-am cunoscut niciodată teamă mai mare ca aceea dinaintea nopţii de dragoste. Era frica instinctuală a speciei, zbătîndu-se în mine, în faţa ameninţării de a nu-mi putea îndeplini menirea.

Imediat cum am ajuns acasă, Olga îşi schimbă rochia roşie de oraş cu aceea de culoarea fructului de *guaydba,* mai uşoară şi mai proaspătă, pe care o cumpărasem împreună la casa de mode. Niciodată flăcările dorinţei nu mă mistuiră atît de puternic.

Fiecare por al pielii ei, deschis de căldură, îndemna la sărut, iar sînii ca de adolescentă, în legănarea lor de fruct tropical, cereau mîngîierea aerului, a mării, a bărbatului...

Teama de a rămîne definitiv singur în această lume ostilă, de a intra într-o altă listă neagră, cţe a fi din nou proscrisul vieţii îmi accelera pulsaţiile inimii la o viteză de necrezut. Din lumea pasiunii

Olga îmi cerea străruitor să o posed. Cum să scap de o întîlnire de la care nu puteam lipsi ?

După ce am terminat cina, amîndoi uşor ameţiţi de vinul pe care-l alesesem intenţionat ne-am îndreptat spre dormitoarele noastre, fără să ne spunem nimic, ca şi cum ne-am fi pus dinainte de acord asupra unui ritual ce trebuia urmat la nunta noastră. Cînd am fost gata, am bătut la uşa ei şi, după ce am intrat în cameră, ca şi cum ar fi fost ceva obişnuit în viaţa noastră conjugală, îmi făcu loc în pat, lîngă ea, sprijinindu-şi apoi capul de braţul meu, în aşteptarea mîngîierilor. Silueta unui pahar de cristal cu cîteva flori în el se desena pe perete, proiectat de razele lunii, ca o pendulă gigantă în noaptea secolelor, în timp ce mîinile mele lăsau să cadă într-o alunecare romantică ultimele veşminte ale femeii de lîngă mine. Zgomotul valurilor care se spărgeau de malurile abrupte era singurul semn al scurgerii timpului în jurul nostru. Veneau şi plecau dinspre pîntecul mării spre pietre, pentru a începe din nou într-un ritm identic cu al trupurilor noastre... Cîteva cuvinte, un sărut pătimaş şi Olga a fost pentru prima dată a mea.

— Ce frică mi-a fost că ni se va întîmpla ca data trecută, au fost primele ei cuvinte.

Drama acelor săptămîni care sfîrşea abia acum pentru mine prin liniştirea simţurilor şi a conştiinţei, aducîndu-mi toate bucuriile .păcii, nu fusese pentru Olga decît o teamă, o îndoială trecătoare. Ce n-aş fi dat să fi ştiut cu cîteva minute înainte ! In ziua următoare am ieşit să cumpărăm nişte fructe dintr-o piaţă apropiată şi o nelămurită senzaţie de bucurie îmi invada toată fiinţa. Stigmatul listei negre, crucea din frunte, fuseseră şterse din conştiinţa mea prin noaptea aceea de dragoste. Pentru prima dată simţeam că eram acolo ca un turist oarecare, un personaj neutru asupra căruia nu atîrna nici o ameninţare şi care putea după bunul său plac, să facă impresia pe care o dorea celor din jur şi să fie stăpîn pe acţiunile sale. Ce stare deosebită faţă de groaza acelor ultime luni din oraş, cînd imediat ce eram prezentat unei persoane, gîndeam : „Acum trebuie să-mi încep rolul, trebuie să inventez ceva pentru

a-i risipi bănuielile referitoare la simpatiile mele politice şi-n consecinţă la activitatea mea. Trebuie s-o cîştig, trebuie s-o conving că nu sînt monstrul pe care includerea în listă ar face-o să creadă."

începusem să fiu din nou un muritor oarecare, unul dintre cei mulţi, o persoană onorabilă şi stimată cum credeam că am fost toată viaţa, înainte ca cei însărci-

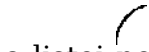

naţi cu elaborarea listei negre să mă fi făcut străin nedorit. Ce alinare ! In loc să mă simt apostrofat de mii de degete ameninţătoare şi anonime, pe care trebuia să le conving unul cîte unul de nevinovăţia mea, acum începeam să cred că acei oameni umili erau de partea noastră : un bărbat în vîrstă — trebuie să se fi gîndit că eram căsătoriţi — acompaniat de o tînără frumoasă.

Cum ar fi putut aceşti oameni să gîndească urît despre idila noastră cînd ei aveau temperamente atît de euforice şi cum să bănuiască intenţii rele la un om atît de îndrăgostit ?

In fiecare dimineaţă veneam la piaţă să cumpărăm fructe pentru prînz şi să facem o plimbare înainte de a merge la plajă.

Ţăranii ne salutau de la distanţă cu nedisimulată simpatie.

— Astăzi am adus fructe pentru dumneavoastră.

— Cumpăraţi fructe de *yambo* domnule, sînt la fel de frumoase ca şi dînsa, îmi strigau.

Intre timp, o duzină de cerşetori se înghesuiau în jurul Olgăi pentru a-i cere cîţiva bănuţi, lăudîndu-i tinereţea şi frumuseţea.

— Un ban, *senorita Universo,* în numele Sfintei Fecioare.

— „Ce Miss Universo[11], spuse un altul, este „Regina Mării"...

— Ce „Regina Mării[11], replică un al treilea, este „Re-' gina Sporturilor[11].

Toţi doreau să-i dea titlul uneia dintre frumuseţile care în mod periodic vizitau locurile acelea pentru vreun concurs. Doreau oare să mă flateze prin aceste exclamaţii admirative pentru a obţine pomană, sau gîndeau în mod sincer că Olga era una dintre acele regine ? Scopul ascuns al

cuvintelor lor îmi era complet indiferent şi mă simţeam foarte mulţumit contemplînd veselia copilărească cu care Olga, de obicei atît de serioasă în faţa amabilităţii clienţilor de la salonul *El Prado* primea alintările acelor copii nevoiaşi.

Ce ştiau ei, sau părinţii lor, sau fraţii lor mai mari de temuta listă publică care obliga pe atîţia dintre com- patrioţii lor să mă urască fără a mă cunoaşte ? Nimic. Aşa ceva nu exista pentru ei. Era o problemă tot atît de ciudată ca şi lupta pentru Coridorul polonez care fusese folosit ca pretext în acest al doilea război mondial, sau statutul juridic al oraşului liber Danzig de care ei nici nu auziseră ‘ vorbindu-se vreodată. Erau ca acei copii cu sufletele curate cărora le era rezervată împărăţia cerurilor. Popor fericit ! Popor fără istorie în care mă scufundasem ca leprosul în apa ce spală toate păcatele pentru a privi încă odată faţa soarelui. Amintirea acestei particele de căldură omenească mă va acompania cît voi trăi şi va continua să fie balsamul alinător al jignitoarei singurătăţi a exilului meu.

Intr-o după-amiază, cînd ne întorceam de la o partidă de pescuit în golf, cu un bătrîn marinar care ne închi- riase o barcă cu ora, am observat o aglomeraţie neobişnuită lîngă farmacia unde se vindeau ziarele aduse din oraşul vecin. Intrigaţi de forfota aceea, care anunţa sigur o veste importantă, Olga şi cu mine imediat cum am coborît din barcă, ne-am îndreptat direct spre locul unde era strînsă lumea, ca să vedem ce se întâmplase.

Toţi vorbeau în acelaşi timp, vociferau, fără să înţeleg nimic. Olga, care reuşise să întrebe pe un ofiţer de poliţie, mă luă de braţ şi mă trase deoparte din mijlocul mulţimii :

— S-a aflat că uri vas de cabotaj, care plecase de aici acum trei ore, a fost scufundat de către un submarin german în mijlocul oceanului. O parte a echipajului luată de acelaşi submarin, a comunicat familiilor, prin radio Berlin, ca să se ştie cine a fost salvat şi că sînt sănătoşi.

Vestea sosită chiar în portul de unde plecase am- barcaţia nu lăsa nici o îndoială în privinţa autenticităţii celor relatate, iar eu, fără a sesiza

imediat consecinţele faptului, am rămas ţintuit locului. Nu ştiam ce să fac sau să spun pentru că nici măcar sentimentul de culpabilitate de a fi concetăţeanul acelor delincvenţi, pe care de atîta vreme încercam în zadar să-i înţeleg, nu m-a determinat să mă retrag.

Olga a fost prima care şi-a dat seama de pericolul lâ care mă expuneam printre prietenii şi rudele victimelor.

— Să mergem acasă unde putem fi în siguranţă şi să ascultăm ştirile la radio, îmi spuse cu o remarcabilă intuiţie.

Atunci mi-am dat seama la ce trebuia să mă aştept.

La emisiunile din ţară, singurul lucru pe care-l putusem afla a fost ştirea că Congresul va fi convocat într-o sesiune extraordinară şi că se vor lua măsuri economice represive contra Reichului. Majoritatea transmisiunilor erau consacrate exprimării într-o formă sau alta a indignării publice faţă de atentatul nemaiauzit care se produsese, dar nici una nu oferea o orientare clară şi precisă asupra eventualului curs al evenimentelor politice. Crainicii de la radio se limitau în a face uz de elocvenţă şi erudiţie în peroraţii arzătoare de patriotism, dar nu puteam şti dacă o declaraţie de război ar putea fi considerată iminentă. Abia nota oficială a guvernului naţional adresată celui german (notă la care nu s-a răspuns niciodată), lăsa să se întrevadă ameninţarea că se vor lua măsuri încă mai drastice decît simpla rupere a relaţiilor diplomatice — care se produsese cu cîteva luni înainte printr-un acord comun al tuturor ţărilor la- tino-americane, făcut la conferinţa de la Rio de Janeiro — în cazul în care nu se va primi deplină satisfacţie.

Din informaţiile acelea vagi încercam să intuiesc ce ar fi mai indicat să fac în cazul meu. Olga era de părere să ne întoarcem imediat în Capitală pentru ca să iau legătura cu prietenii mei şi să fiu mai aproape de evenimentele în curs. Dar eu, cu spiritul de contrazicere care mă caracteriza şi care ajunsese să fie pentru mine a doua natură, am preferat să aştept în oaza aceea populată de imagini plăcute, furtuna ce urma să se abată

asupra vieţii mele. Trebuie să mărturisesc că o ultimă speranţă — vestea ce o aşteptam de la Muir, prin care să mă anunţe că situaţia mea în faţa guvernului Statelor Unite s-a lămurit — m-a îndemnat, trecînd peste orice, să rămîn în acel loc, pentru a mă putea reîntoarce în capitală cu fruntea sus tocmai în momentul cînd situaţia mea de emigrant german ar fi putut fi mai dificilă.

Cît n-am aşteptat comunicarea aceea care nu a sosit niciodată ? !

Lăsasem vorbă la pensiunea *Le Touquet* să fiu anunţat telegrafic dacă sosea vreo scrisoare sau vreo comunicare telefonică din partea lui Muir şi fiecare telefon sau telegramă care mi se anunţa credeam că era în sfîr- şit vestea cea bună.

Niciodată însă n-a ajuns mesajul dorit, iar eu a trebuit să mă limitez să ascult la radio dezbaterile Congresului asupra noii situaţii diplomatice pe care scufundarea vasului o impusese ţării, dezbateri a căror exactitate o verificam în ziua următoare în presă cu respectivele reproduceri ale cronicarilor politici.

Conştiinţa indivizilor acestei lumi rămasă pentru mine o adevărată enigmă, manevrată de forţe contradictorii ale căror conflicte îmi era imposibil să le observ de-a- proape, mi se înfăţişa din nou, acum pe plan social, cînd trebuia şă urmăresc dimineaţa pînă seara anevoioasa decizie a declarării războiului, înfăptuită în creierul na- ţiunii, Parlamentul.

Este un obicei original al acestei ţări de a transmite la radio dezbaterile Congresului. Nici în Angţia, leagănul democraţiei, nici în Statele Unite, naţiunea cea mai liberală dintre toate, nici în Franţa unde tradiţia parlamentară este una dintre gloriile spirituale ale culturii sale, nu am cunoscut o practică asemănătoare. Ca şi modernele aparate medicale care permit să se vadă, circulaţia sîngelui, să se asculte pulsaţiile inimii, sau să se observe fazele bolii unui creier bolnav dincolo de cutia craniană, la fel şi radioul, prin transmiterea dezbaterilor Congresului permitea cercetarea celor mai ascunse cute ale sufletului naţional faţă de care rămăsesem departe în ultimul timp.

Se deschideau aparatele între orele şase şi

şapte seara şi, printr-o simplă apăsare de buton, publicul putea urmări cursul dezbaterilor, exact cum se ascultă transmiterea unui eveniment sportiv în oraşele europene.

începuse sesiunea, cînd nu se aflau încă prezenţi toţi cei din Parlament, cu un ritual care reflecta exact ascendentul de la *Cabrera* în viaţa publică a naţiunii. Onorurile destinate proslăvirii marilor slujitori publici, serveau ca pretext cîtorva arivişti să se pună bine cu lumea atotputernică a celor aleşi. Timp de o jumătate de oră se auzi vocea monotonă a secretarului Congresului citind proiectul de lege prin care trebuiau pmagiaţi cei recent dispăruţi, care aparţinuseră, într-un fel sau altul, cercului de pnvilegiaţi fiind înrudiţi cu marile familii sau pentru că figuraseră în ultimii treizeci de ani în cronica socială de la *El Mercurio.* Forma în care erau redactate aceste omagii lăsa să se vadă încă de la început spiritul care le anima : „Cinste memoriei domnului X, cetăţean plin de merite, dăruit muncii, model de om, membru eminent al societăţii capitaliste.

Oratorul care supusese proiectul de lege judecăţii colegilor săi informa în mod sumar despre activitatea comercială sau mondenă a defunctului (director al vreunei întreprinderi particulare sau preşedintele vreunui club), iar proiectul de lege era aprobat fără nici o opoziţie, pentru că în această lume nu exista împotrivire cînd trebuia să li se aducă un omagiu oamenilor practici. In schimb, dacă persoana a cărei memorie trebuia onorată, se număra printre aceia care desfăşuraseră un rol remarcabil în viaţa politică a ţării ca persoană de stat, ziarist, scriitor, muzician sau om poltic, deputăţii se simţeau obligaţi să-şi manifeste rezervele lor ca şi cum simţul critic li se ascuţea numai pentru compatrio- ţii la care dorinţa de a face bani nu era preocuparea principală.

Odată îndeplinită această formalitate căreia nu-i dădea nimeni nici o importanţă, din cauza discreditării în care căzuseră legile omagiale, ca o consecinţă a atî- tor abuzuri, începură dezbaterile de fond asupra temelor de actualitate. Auzindu-le prin intermediul undelor, de multe ori ajunsesem să cred că mă înşală auzul, dar citindu-le a doua zi

în ziare, puteam stabili cu uşurinţă adevărul.

Dezbaterea politică din sînul Congresului nu îmbrăca niciodată caracterul unei discuţii obiective, în care argumentele să treacă cu conştiinciozitate în favoarea sau împotriva unei cauze bine determinate. Se asemăna mai degrabă acelor subtile controverse teologice din evul mediu, în care ereticii şi ortodocşii argumentau cu toată violenţa pasiunii lor religioase, cele mai obscure speculaţii mistice care fusese păcatul lui Luzbel — orgoliul sau mîndria — sau dacă sufletul femeii era diferit de cel al bărbatului. Poporul spaniol, mai utopic decît toate, posedat de gîndul morţii şi al eternităţii, care nu vrea să se ocupe decît de arta cuvîntului, disprețuind viaţa cotidiană şi realitatea pămîntească ! Ce rol lipsit de importanţă jucau în această lume cei care aspirau să situeze în prozaica realitate, cu statistici şi documentări ştiinţifice, orientarea politică a Statului ! O formulă literară oportună, un apel la istorie cu aparenţe de erudiţie, o incursiune fericită pe terenurile metafizicii captivau mai mult atenţia spectatorilor, decît faptele înseşi. Tendinţa spre caricatură, spre exagerare pesimistă a realităţii, spre hidoşenie şi nerozie — copie a genului picaresc spaniol — era singura dovadă de realism în această lume dominată de credinţa religioasă ce obliga la contraofensiva de a urî viaţa reală şi naturală, la a o disprețui şi ridiculiza, ca pe un fruct de vise şi iluzii satanice. Astfel se explica faptul că hotărîrea de a declara război celui de-al treilea Reich era învăluită în interminabile discuţii filozofice referitoare la reforma protestantă, la păcatele reginei Izabela a Angliei şi la viitorul religiei ortodoxe, chestiuni mai apropiate de o discuţie academică decît de o arzătoare polemică politică cum în general suscită o problemă atît de spinoasă. Dar Congresele acestui Parlament erau diferite de toate Congresele din lume unde se pun în discuţie teme concrete. Cu pasiunea unui Savonarola medieval oratorul, cînd îi venea rîndul, mînuia raţionamente teologice ca acestea : războiul este o pedeapsă dată ţărilor anglo-saxone de către divinitate, pentru că sub influenţa reginei Isabela I-a se separaseră de Scaunul din Roma.

Auzind, un străin ar fi putut foarte bine crede că în această ţară nu existau partide politice în adevăratul înţeles al cuvîntului, ci numai secte religioase, capele închise, în care se[1] naşte şi se moare fără convingeri proprii,. întocmai cum s-ar moşteni un crez religios care tocmai pentru că nu şi-l puteau apropia trebuia apărat cu ardoare pînă la moarte : „dumnezeu va apăra cauza mea, iar eu o apăr pe a sa“.

Intransigenţa celui care se simte păstrătorul adevărului relevat — consecinţă, de asemenea a educaţiei catolice — ardea sufletele fanaticilor de dreapta. Nici o raţiune nu exista în acest simulacru de schimb de idei şi opinii, care nu era decît repetarea pînă la epuizare a aceloraşi teme, fără a se recunoaşte nici pentru trecut erorile comise ; era ca şi cum s-ar fi întîlnit cincizeci de preoţi catolici cu cincizeci de lama indieni pentru a se îndoctrina reciproc.

Astfel se puteau auzi notabile piese oratorice pregătite cu grijă şi cu multă anticipaţie, fericite improvizaţii şi controverse ideologice cu un final atît de dramatic cum cu greu s-ar fi putut realiza pe scena unui teatru. De asemenea, tot prin intermediul aceloraşi mijloace se cunoşteau pînă în cele mai îndepărtate colţuri ale ţării şi chiar peste hotare urmările inevitabile ale democraţiei pusă în practică, dureroşul spectacol al degradării umane, ignoranţa flecară, lipsa de metodă în deliberarea care preceda luarea de măsuri ce trebuiau să decidă viitorul cetăţenilor. Oratori beţi deja la orele tîrzii ale nopţii, oameni aproape analfabeţi aleşi în numele respectului disciplinei partidelor politice, personalităţi de stat asupra cărora se făceau presiuni din partea alegătorilor lor tocmai în momentul în care aveau cuvîntul, de la toţi aceştia se puteau' afla zi de zi — cu un amestec de admiraţie şi groază pentru consecinţele neprevăzute care le puteau atrage după sine exhibiţiile făcute sub ochii poporului — viciile sau virtuţile celor care guvernau. Numai confesorii sufletelor trebuie să fi cunoscut asemenea spectacol cînd credincioşii îşi dezvăluiau problemele de conştiinţă în toată goliciunea lor.

Pe bună dreptate spune un proverb spaniol că

prea multă familiaritate duce la dispreţ. Aşa cum îşi pierde paracliserul respectul pentru vasele sfinte purtîndu-le mereu, nu va pierde oare şi Congresul respectul poporului pentru că se făcea auzit în fiecare seară.?

Pe timpul cît ascultam, plin de nelinişte, discursurile acelea interminabile cu ocazia scufundării vasului, nu puteam să-i arăt nici măcar Olgăi, care era pe atunci singura mea interlocutoare, felul aproape incoerent prin care apărea la suprafaţă, puţin cîte puţin, prin mijloacele cele mai neaşteptate, orientarea politică a naţiunii într-un moment decisiv cînd se afla în faţa unei lumi întregi în război. Să fie asta adevărata democraţie ? Să fi păstrat eu vreo urmă din prejudecăţile mele prusiene pentru felul în care condamnam în mod intim această lipsă de pudoare şi de discreţie în studierea problemelor internaţionale ale Statului ?

Nu puteam mărturisi nimănui care să mă poată înţelege groaza care o simţeam cînd vedeam misiunea de a guverna transformată într-un spectacol de circ comparabil cu cel de tauri, de lupte libere sau de scrimă, şi, mai mult ca oricînd, mă simţeam un străin, un cercetător din altă lume rătăcit prin această ciudată junglă.

— Olga, cel care vorbeşte acum este un adevărat actor; nu crede nimic din ceea ce spune, încercam eu s-o fac să înţeleagă.

— Da, dar vorbeşte foarte frumos şi-şi iubeşte mult ţara, îmj răspundea ea subjugată de torentul vorbelor.

— Nu este adevărat. Profită de atenţia publicului într-o problemă importantă pentru a se face cunoscut, pentru a deveni, celebru.

— Are o voce foarte bărbătească şi caldă... îmi spunea ea, victimă a isteriei colective de pe atunci.

— Ar fi magnific pe scenă, îi răspundeam eu.

Ascultam atunci, printre parlamentari, cabotini de o abilitate de necrezut care furnizau la comandă un spectacol demn de aberaţiile unui Neron sau Caligula, experţi în manevrarea sarcasmului, a ironiei, a umorului, a logicii sau a lipsei de logică, a erudiţiei sau a voinţei, cum ştie păpuşarul să tragă de sfori jucînd marioneta pentru a face să rîdă sau

să plîngă auditoriul său infantil care asistă la spectacol. Pentru aceşti comedianţi desăvîrşiţi era acelaşi lucru să facă uz de cultura lor universitară sau să apeleze la citatele cele mai banale din romanele binecunoscute ale lui Victor Hugo, Alexandre Dumas sau din *Jidovul rătăcitor* de Sue, cu scopul de a întreţine mulţimea care umplea estradele. Această mulţime nu era atrasă de dorinţa de a vedea cum se conduce, ci pentru a asista la spectacolul nimicirii intelectuale şi morale a politicienilor, aşa cum publicul din circul roman, însetat de sînge, din dorinţa permanentă de a descoperi un nou atlet, se delecta participînd la luptele de gladiatori sau la sacrificarea creştinilor fără apărare sfîşiaţi de fiarele sălbatice.

Pentru a se împiedica declararea războiului s-a recurs la subtilităţi incredibile ca aceea prin care se susţinea că atîta timp cît nu se putea dovedi că scufundarea fusese făcută de un submarin german, nu se putea trece la nici o măsură represivă.

Pentru ce viaţa mea trebuia să depindă de acea ruletă dementă ? Pentru ce destinul meu, ca şi al altora, trebuia jucat pe o carte trasă de alţii şi pentru ce nu ne fusese dat nouă s-o alegem ?

— Este de necrezut, îi spuneam eu Olgăi. E adevărat că interesul meu cere să nu se ia nici o măsură împotriva noastră, dar cum se poate nega atît de evident adevărul ignorîndu-se astfel realitatea ?

Pentru sofiştii aceia abilitatea politică se reducea la capacitatea de a deforma faptele, iar minciuna era considerată o viclenie, un truc de război, proprie acelui joc *sui-generis* prin care era permisă violarea legilor morale, ale prieteniei, ale omeniei sau ale onoarei fără a suporta nici un fel de consecinţe.

Oratorul, impasibil, continua :

„Cine ne garantează că cei care au torpilat goeleta nu sînt însăşi americanii, care, din dorinţa de a ne face părtaşi Ja război, vor să treacă drept germani ?“

„Dar chiar germanii sînt cei care au transmis, observă cineva".

„Poate fi o falsă transmisie. S-au interpus peste Unda de la Berlin. De ce să nu aşteptăm răspunsul

la nota diplomatică care s-a transmis ? Cum să le declarăm război pînă nu ştim dacă ne vor oferi sau nu o explicaţie a situaţiei... ?“

După două zile de dezbateri mi-am putut da seama că ceea ce decidea cel mai puţin soarta războiului era însăşi torpilarea vasului şi interesul naţional. Ca ş,î controversele dintre membrii confesiunilor religioase, eventualitatea declarării războiului era privită dintr-un unghi strict subiectiv, pentru că a te opune guvernului însemna a te opune acestei declaraţii de război, din moment ce politica internă era aceea care avea rolul principal în cadrul dezbaterilor. Dintr-o solidaritate de partid, la tot ceea ce propunea guvernul trebuia să se opună adversarii săi chiar dacă erau în joc interesele naţiunii, după cum, atunci cînd obiectau cei din opoziţie trebuia sprijinit necondiţionat de adepţii săi, înfrăţiţi într-o credinţă.

Prin şeful lor de dreapta, toţi politicienii acestui partid se înţeleseseră să se opună oricărei măsuri contra Rei- chului, alegînd ca pretext faptul că trebuia să se cunoască mai întîj răspunsul la nota de protest care se formulase. Alţi lideri mai înfocaţi ai acestui partid, au mers şi mai departe decît oratorul care luase primul cuvîntul. Un senator, care trebuie să fi avut destui ani, pentru că avea o voce monotonă şi obosită, continuînd să exploateze sentimentul antiamerican din ţară, ca pe o temă de actualitate, dedică trei intervenţii lungi împotrivirii de a se declara război :

„Poporul american trebuie să înţeleagă că a căuta în noi un aliat cînd duşmanul din afară bate la uşa sa, înseamnă a ne pretinde un sacrificiu ce ne-ar depăşi forţele împingîndu-ne în acelaşi timp pe calea mizeriei... Aparţinem unei Republici care, din rigide imperative istorice nu poate oferi nord-americanilor decît neutralitatea...“

— Ce frumos, spunea Olga, eu detest pe aceşti *grin- gos* şi tu ar trebui să-i urăşti la fel. Te-au pus pe lista neagră.

Eu nu-i uram, dar în mod instinctiv m-am gîndit la Muir şi la Olga. Să fie adevărat ce-mi spusese acesta într-o zi despre ea ? Să fi fost Olga iubita lui Muir, iar ura ei pentru americani — un sentiment de ciudă pentru că el refuzase s-o mai vadă ?

Proiectul declarării războiului înainta sigur spre scopul propus, întocmai unui transatlantic care, în mijlocul oceanului, depăşeşte ceaţa şi aisbergurile ce-i barează drumul.

Dintre toţi oratorii, Villasenor era singurul care urmărea un ţel bine conceput prin proiectul său de lege ce cu cîteva săptămîni înainte nu avusese nici un ecou. In mod sistematic, cu tenacitatea unei furnici, căuta maniera de a strecura în discuţie ideea sa în mijlocul dezordinei generale şi a lipsei totale de metodă în clarificarea problemelor. Noaptea tîrziu, la Congresul acela ■— ajuns un fel de balamuc — se sărea de la aspectul politic al unei probleme la aspectul tehnic sau economic. Şi asta, atunci cînd nu se schimba subit ordinea de zi, dintr-un motiv oarecare, cum era acela de a cere explicaţii unui ministru asupra unor teme fără nici o legătură cu problemele internaţionale. Dar Villasenor era neînduplecat. în stilul său retoric afectat şi baroc, intervenea fără oboseală, cerînd cu vehemenţă indiferent de hotărîrea ce va fi luată în legătură cu relaţiile diplomatice dintre cele două ţări, încetarea liberei activităţi economice a străinilor duşmani pe teritoriul naţional. Originea familiei sale scăpătate, abnegaţia, onestitatea şi patriotismul său îi stăteau mereu pe buze, în mijlocul recursurilor judecătoreşti cele mşi încurcate şi complicate, ca şi cum biografia sa ar fi fost un element esenţial şi decisiv în dezbatere. Ce ne-ar fi putut interesa pe noi germanii, sau pe italieni şi japonezi, importanta avere pe care o avuseseră altădată strămoşii săi, valoarea sa personală sau dificultăţile economice ale tinereţii sale ? Privindu-l ca pe un caz aparte al speciei umane, mă interesau veleităţile sale şi motivele-i ipocrite prin care-şi justifica comportarea, fiindcă mi se părea că insistenţa de a se justifica nu era decît vechea reacţie a educaţiei catolice, rămăşiţa influenţei sacrei confesiuni care elibera de remuşcare şi nelinişte interioară pe cei ce-şi mărturiseau păcatele. A-ţi dezvălui conştiinţa şi sentimentele era lipsa de pudoare pe care mama mea o reproşa bisericii din Roma. Iar mie îmi produceau repulsie femeile care se pretau la a face noilor cunoscuţi confidenţe referitoare la viaţa lor conjugală,

chinuite de acele dorinţi neîmplinite' pe care bolerourile la modă le exprimau cu efuziuni sentimentale. Observam, gîndin- du-mă la spaţiul nelimitat consacrat de ziare cronicii sociale, că fiecare persoană din această lume părea stă- pînită de dorinţa de a i se cunoaşte biografia, găsin- du-şi în evidenţierea defectelor celebritatea şi compunîndu-şi sub un pretext oarecare o legendă asupra* vieţii lor. Vanitatea nelimitată a lui Villasenor care-l împinsese mai întîi să-şi sacrifice toate principiile din dorinţa de a deveni bogat peste noapte, a dezvoltat în eul său intim, în acelaşi timp cu dorinţa de a poza, necesitatea de a-şi făuri propriul roman care să-l menţină permanent într-o transă autobiografică.

Pe măsură ce dezbaterea înainta, certitudinea că cei din opoziţie, în minoritate, nu vor fi niciodată capabili să amine declaraţia de război şi, în consecinţă, proiectul lui Villasenor, va obţine o cantitate de voturi suficientă pentru a se transforma în lege, pusese stăpînire pe sufletul meu. După parcurgerea fiecărui episod al vieţii internaţionale, pesimismul meu îşi găsea tot mai mult justificare. Ce va mai putea opri pronunţarea legii ? L-am consultat pe Perez, iar acesta a confirmat temerile mele cerîndu-mi printr-o telegramă să mă întorc imediat.

Această nouă hotărîre care trebuia să pună capăt lunii noastre de miere i-am anunţat-o Olgăi fără multă dificultate. Oamenii aceia simpli care făcuseră atît de plăcută şederea noastră acolo, înainte de scufundarea goeletei, şi care chiar după ce au cunoscut întîmplarea, continuau să fie la fel de binevoitori faţă de noi, ca şi cum Reichul ar fi fost ceva uitat cu care nu mai aveam nimic de a face, reduseseră treptat relaţiile cu mine la termenii politicii de moment a partidelor lor, iar a fi sau nu împotriva noastră se transformase într-un act de credinţă politică. Situaţia germanilor stabiliţi aici devenise în sînul Congresului ddn dorinţa de a exercita represalii asupra lor, problema politică oficială a guvernului, iar împiedicarea acestor represalii însemna trecerea la opoziţie. Din nou, fără nici o vină din partea mea, eram transformat în jucăria destinului, iar

mulţi dintre locuitorii acelei staţiuni începură să-mi arate în mod deschis reaua lor voinţă. Domnul K. încetase de a mai fi un turist oarecare, în afara sentimentului de simpatie sau de ură al ţăranilor şi marinarilor, cum fusesem la începutul venirii mele acolo, ci unul din partidul celor bogaţi şi al clerului, care se opunea războiului împotriva fascismului.

Cum se poate afirma că omul este răspunzător de faptele sale ?

Cînd, la insistenţele lui Perez m-am întors din călătorie, eram un învins al vieţii, învins de factori nenu- măraţi şi neprevăzuţi care-mi influenţaseră destinul după bunul lor plac. Tenebrele se îngrămădeau în jurul meu, iar eu mergeam ca un orb, nu căutînd lumina care-mi lipsea, ci încercînd doar să evit ca noi lovituri, venite din adîncuri neştiute, să mă rănească mişeleşte în timp ce înaintam prin propria-mi beznă.

XXII

La întoarcere am vrut să-i spun lui Laynez să-mi vîndă un anumit număr din acţiunile pe care le aveam depozitate în banca sa pentru a-mi putea păstra nişte bani în numerar la Olga. Era ultima mea speranţă : să pot dispune de acţiunile mele înainte de a intra legea în vigoare şi să încredinţez sumele obţinute unei persoane de încredere, cum era Olga, a cărei naţionalitate o făcea de nesuspectat.

— Imposibil, domnule K., îmi spuse Laynez cînd i-am propus aceasta. în discutarea legii care pune bunurile străinilor duşmani sub administrarea financiară s-a ajuns atît de departe încît banca mea nu poate dispune de valorile unui german, cu cîteva zile înaintea apariţiei legii fără a-mi asuma o mare responsabilitate şi chiar posibiţe reclamaţii din partea guvernului.

— Atunci nu puteţi face nimic pentru mine... ? 'N-aţi putea să-mi daţi acţiunile ?

— Nici asta. Din moment ce legea e pe cale de a se vota, acţiunile se află într-un fel sub administrare oficială.

— Asta înseamnă că am fost ruinat încă odată după toate pierderile suferite în Germania în timpul lui Hi- tler, am răspuns zdrobit.

Am ieşit din cabinetul lui' Laynez ca şi cum aş fi fost dezbrăcat şi nu mi-ar fi rămas pe pămînt nici o bucăţică de pînză cu care să mă acopăr.

Cu strîngere de inimă am încercat să aflu răspunsul lui Muir referitor la cazul meu, fără a părea impertinent în ochii lui, iar Perez se oferi să-l întrebe :

— Domnul K. nu este singurul. Trebuie să mai aştepte. Există atîtea persoane în situaţii asemănătoare, nu numai aici ci pe tot continentul. Nu se poate aştepta o soluţie mai înainte de cîteva săptămîni, poate chiar luni, a fost răspunsul.

Singura consolare, în acele puţine zile de libertate economică de care încă mă mai puteam bucura, era Olga. Neliniştea care mă împiedica să mă concentrez în orice ocupaţie mai mult de cîteva minute, mă împingea să o caut cu disperare pentru a găsi în. sărutările şi trupul ei, la care reveneam mereu, uitare şi alinare.

Speram ca odată cu scurgerea zilelor vreo întîmplare neaşteptată să schimbe în bine sau în rău, cursul evenimentelor care se precipitau cu precizia matematică a unui ceas electric.

Viaţa nu este decît o luptă împotriva morţii, o nevoie • de evadare cu orice preţ, iar dragostea este prin excelenţă o negare a morţii, afirmarea propriei noastre vitalităţi creatoare.

Cu o deplină înţelegere Olga se străduia să-mi satisfacă toate dorinţele şi capriciile în momentele acelea cînd mă aflam la un pas de nebunie.

— Aş vrea să rămîi singur, sărac şi bolnav pentru ca să-ţi dai seama cît te iubesc, îmi spunea ea cu înclinaţia aceea masochistă spre suferinţă care este tot rămăşiţa educaţiei catolice de timpuriu abandonată^

— Vei continua să rămîi aceeaşi cu mine, orice s-ar întîmpla ?

— Desigur.

— Chiar dacă nu vei mai dispune decît doar de ceea ce cîştigi prin munca ta ?

— Cine ţi-a spus că te-am ales pentru bani ?

Am aşteptat cîteva zile, pînă cînd s-au stabilit în amănunt hotărîrile legii. Apoi Lizt, secretarul particular al lui Fritz a venit să mă informeze că însuşi Fritz a fost desemnat, în conformitate cu articolul din legea lui Villasenor, ca administrator al bunurilor mele.

Bietul secretar — pîinea lui dumnezeu — care-şi venera stăpînul ca un cîine credincios, nu ştia nici ce să facă nici ce să spună ca să-şi ascundă faţă de mine, care avusesem totdeauna pentru el tot respectul cuvenit, su- părătoarea misiune. Aproape scuzîndu-se îmi explică,:

— Domnul K. nu doreşte să vă vadă şi mi-a cerut să vă fiu intermediar.

— Nici eu nu doresc să-l văd. Ce vreţi Fritz ?

— Indicarea altor bunuri ce vă aparţin în afara acţiunilor de la *Central,* pe care le cunoaşte în calitatea sa de director al acestei întreprinderi.

— Toate se află depozitate în banca „Laynez şi Fiii, Ltd.“. Să vorbească cu Don Diego Laynez.

— Don Fritz a vorbit cu Don Diego înainte ca legea să fie sancţionată. Acţiunile vor rămîne în banca Laynez, la fel ca şi dividentele, dar la dispoziţia administratorului desemnat de guvern. Nu mai aveţi şi alte bunuri pe care să le declaraţi ? Ştiţi că sînt amenzi foarte ridicate pentru cei care ascund anumite părţi din patrimoniul lor ? !

— Nu. Nu am nimic mai mult. Doar maşina.

— Voi vorbi cu Don Fritz dacă aveţi dreptul s-o păstraţi şi vă voi informa prin telefon. Sper că da.

Cam în aceşti termeni s-a desfăşurat prima noastră întrevedere.

Erau minutele din urmă ale unui condamnat căruia i se permitea satisfacerea ultimelor dorinţe şi servirea unei mese după plac. Proporţiile nenorocirii sale făceau ca însăşi călăii săi să aibă faţă de el în funcţie de circumstanţe, o atitudine

prudentă, binevoitoare, ce s-ar putea numi aproape îndatoritoare. Cît de bine îmi aminteam, în momentele acelea plecarea din Germania, cu infamanta stea a lui David pe braţ, ce trîmbiţa în toate cele patru vînturi prigonirea mea ! Evreu ! Evreu, mă numeau atunci, cum mă numesc acum nazist, pentru a trece din nou printre ticăloşii predestinaţi.

Ceea ce mi se întîmpla acum era o reluare, la scară redusă, a unor fapte identice care făcuseră îngrozitor de amară viaţa mea cu zece ani în urmă. Evreu ? Nazist ? Ce mai trebuia !

Cufundat în aceste gînduri m-am îndreptat în căutarea aerului proaspăt spre parcul în care, într-o zi, un papagal ghicea norocul unor eleve englezoaice ce treceau însoţite de profesoara lor. In timp ce în sufletul meu se adunau cele mai sumbre presimţiri, vînzătorii de bilete de loto, cu impertinenţa lor obişnuită, îmi ofereau norocul sub toate chipurile, trecîndu-mi biletele pe sub nas şi repetîndu-mi, pe o notă monotonă formula de rigoare : „acesta este ultimul care mi-a rămas pentru tragerea de mîine“.

In zadar le spuneam cu politeţe că nu mă interesa marfa lor. întreprinzători, mă urmăreau jumătate din drum marcîndu-şi insistenţa cu observaţii ironice, ca şi cum ar fi cunoscut nenorocirea mea :

— Cumpără-l, e un cec la purtător.

— Cumpără-mi-l ca să devii bogat în ţara ta, *mister.*

— Cumpără-mi-l pentru luna de miere.

M-am simţit în acelaşi timp ofensat pentru că mă luaseră drept nord-american şi rănit de sugestia sarcastică prin care vînzătorul de bilete de lotp îmi arăta, la vîrsta mea, cum să-mi cheltuiesc banii cîştigaţi. Chiar aluzia la dragoste era o glumă nu atît prin aspectul ei involuntar, mai puţin dureros, ci pentru că se adresa cuiva care-şi pierduse toate bunurile şi chiar libertatea.

Ce manie şi acest joc la loto ! Ce încredere oarbă în lovitura sorţii care trebuia să schimbe pe neaşteptate cursul vieţii. Loteria, lovitura

norocoasă a sorţii era legea acestei lumi pe care, după ce pierdusem toată speranţa s-o cuceresc, mă mulţumeam doar s-o înţeleg. Loterie erau şi iluziile tinerilor care credeau că în cîţiva ani, ţara lor, va fi ca marile naţiuni din Europa, iar universul întreg îşi va întoarce ochii spre America de Sud ca spre ţinutul făgăduinţei. Loterie era, de asemenea, ceea ce se numeau afaceri şi care aduceau un venit de 50% şi 100% în cîteva luni de aventuroase speculaţii cu articole de primă necesitate. După cum tot loterie era şi speranţa Olgăi în destinul care-i va aduce un „om bun" cu care urma să trăiască restul zilelor ei. Loterie este, mai presus de toate, să aparţii lumii celor aleşi, cînd nu se întrezăreşte nici o ameninţare la orizont !

De ce să mi se pară ciudat că vînzătorii de bilete de loto mă urmăreau cu atîta insistenţă, oferindu-mi marfa lor, dacă în această lume prezentul nu avea importanţă, fiind eclipsat de viitorul mereu mai plin de promisiuni ?

Aveau bilete de toate felurile şi cu denumirile cele mai variate. De multe ori, în momentele mele de tihnă, îmi propusesem, amintindu-mi lecţiile lui Max Weber şi Troelsch asupra misterioaselor legături dintre economie şi religie, să stabilesc, ca divertisment opoziţia dintre lumea catolică şi a noastră, în funcţie de jocul la loterie, ca indiciu al unei atitudini colective faţă de viaţă. Este fără îndoială o manifestare a vechii credinţe romane încrederea în rolul jucat de providenţă, ceea ce face ca toate loteriile din ţară să-şi păstreze o clientelă fixă, care nu disperă niciodată şi care continuă să cumpere bilete, săptămînă de săptămână, lună de lună, an de an. încrederea în ceva salvator şi miraculos dăinuie mereu în conştiinţa catolicului, chiar dacă efectele acestora apar mai tîrziu, dar în sfîrşit apar. A cîştiga la loterie echivala, în trecut, cu a muri iertat de dumnezeu şi spovedit la timp. Neştiind dacă i se va acorda această favoare, creştinul se ruga permanent pentru a o obţine iar după cum cel drept cade de şapte ori, viaţa, sa veşnică depindea de fericita coincidenţă între ora morţii şi momentul

iertării divine, împotriva căreia conspirase în fiecare zi prin acţiunile sale. Noi, calviniştii adoptam în schimb, o atitudine de resemnare faţă de ceea ce nu puteam pătrunde cu mintea noastră, aşteptînd ca dumnezeu să ne facă cunoscută voinţa sa, atît pentru viaţa trecătoare cît şi pentru cea eternă, fără a trăi cu iluzia că de la o clipă la alta, destinul nostru s-ar putea schimba printr-un noroc neaşteptat.

Spaniolii, irlandezii, italienii şi latino-americanii sînt popoare care joacă la lotere fără să se descurajeze vreodată. Cum s-ar putea concepe o asemenea pasiune colectivă la scandinavi sau la cei din unele provincii ale Germaniei unde predomină protestantismul ? Urmele educaţiei religioase din copilărie sînt de neşters. Cu voie sau fără voie, chiar dacă-mi pierdusem credinţa continuam să fiu un spirit puritan, incapabil de a înţelege marea mizericordie divină ca cea profesată de catolici...

In dimineaţa aceea, mi se părea că toţi vînzătorii de bilete de loto din oraş se strînseseră să-mi închidă drumul, zumzăind în jurul meu ca albinele furioase cînd încearcă cineva să le atingă stupul.

— Cumpără-mi lozul !

— Este un cec la purtător !

Ecoul vocilor mă înnăbuşea, iar eu înnebuneam de furie, pe măsură ce mulţimea mă înconjura strîngîndu-se tot mai multă, pentru că nu puteam rămîne singur ca să pot medita la nenorocirea mea.

— Lasă-mă în pace ! am strigat plin de mînie celui mai îndrăzneţ dintre vînzători.

— Polonez mizerabil ! Dacă nu-ţi place de ce nu te duci în ţara ta. Aici nu avem nevoie de străini, îmi răspunse vînzătorul arătîndu-mi pumnul.

„De mă izgoneşti acum din pămîntul acesta, mă voi ascunde de la faţa ta şi voi fi zbuciumat şi fugar pe pă- mînt, Ş|i oricine mă va întîlni mă va ucide.“ (Facerea, IV, 14)

Proscrierea mă însoţea peste tot, ca pe Cain, la fel de „zbuciumat şi fugar pe pămînt“. Acuzat de o crimă pe care n-o săvîrşisem niciodată, trebuia să pierd şi ce mai rămăsese din bunuri, considerat

complice a lui Hi- tler şi al naziştilor, după ce aceştia dispuseseră expulzarea mea din Germania şi confiscarea băncii noastre din Frankfurt. Unde voi găsi pacea şi uitarea ? Unde să aştept victoria aliaţilor ca să nu fiu numit intrus şi să nu mai fiu tratat ca duşman ? Nu există oare nici un colţ pe lume unde să pot aştepta deznodămîntul războiului, fără să fiu persecutat ? Doar în timpul orelor de somn conştiinţa mea putea să uite cumplita nedreptate ce mi se făcuse şi înceta să-şi mai pună întrebarea „pentru ce ?“, care mă chinuia mai mult decît toate necazurile de ordin material. Va trebui să mor, poate, fără a apuca ziua reabilitării mele ? Cum aş putea pătrunde prin labirintul timpului şi să văd pentru o clipă actul final al tragediei mele ?

Ideea motţii începuse să pună treptat stăpînire pe mintea mea. Nu era numai un gînd ci o senzaţie care
mi se împrăştia prin tot trupul... Privindu-mă în oglindă descopeream în fiecare dimineaţă un alt rid, constatam pieptănîndu-mă că părul din pieptene era fără viaţă, iar observîndu-mi dantura îmi spuneam fără nici o părere de rău „sînt sfîrşit nu voi mai rezista, sînt ultimele clipe ale resortului pe care l-a întors pînă acum viaţa... cînd se va termina arcul, conştiinţa mea va înceta să mai numere orele, zilele, săptămînile şi nu va mai avea nimic de aşteptat, pentru că o linişte desăvîrşită îmi va învălui trupul..."

XXIII

F[JSAGASUGA,

Fusagasugă, Fu-sa-ga-su-gâ, Fu-sa- ga-su-gă ! Numele imposibil de pronunţat al locului unde unchiul meu Samuel cultiva orhidee ! De două luni mă aflu aici, deportat ca străin periculos, împreună cu alţi germani şi italieni de pe blestemata listă neagră nord- americană, într-un vechi hotel de

vacanţă care aparţinea înainte de război unei familii din Ulm, astăzi ruinată.

Viaţa pe care o ducem este neînchipuit de monotonă. Plouă continuu şi chiar dacă casa este împrejmuită de o frumoasă grădină tropicală, prin care ni se permite să ne plimbăm, se simte peste tot atmosfera de puşcărie. Oamenii care trec pe şosea privesc pe deasupra rondurilor cu flori şi ne arată cu degetul, ca şi cum am fi vinovăţii dovediţi ai unui delict infam. Sol- daţii care fac de gardă la intrare explică condiţia noastră de duşmani de război şi un fel de curiozitate bolnăvicioasă face să fie spionate din afară toate mişcările noastre, ca mişcările unui animal feroce în captivitate. Cînd ne zăresc, trecătorii îşi şoptesc la ureche, probabil comentarii asupra aspectului nostru inofensiv şi păreri asupra condiţiei noastre economice şi sociale. Niciodată nu li se iveşte pe buze un cuvînt de compasiune sau de îndoială asupra felului în care s-a aplicat legea în cazul fiecăruia dintre noi. Sîntem germanii de pe lista neagră, condamnaţii, ticăloşii pentru care nu există îndurare. Ştiu oare aceşti ţărani ce înseamnă lista neagră de care se aude vorbindu-se atît de cînd sîntem aici ? Dar numele are rezonanţa unui blestem şi nimeni nu se gîndeşte că majoritatea celor care sînt închişi aici sînt acuzaţi doar de a fi făcut tranzacţii comerciale cu inamicul, ceea ce era considerat legitim acum doi ani şi ceea ce va continua să se considere legitim mîine, după victoria aliaţilor. Alţii, ca şi mine, nu ştiau pentru ce se află aici şi probabil nu vor şti niciodată. Dar la ce ne-ar fi folosit să ne mai revoltăm ? între tovarăşii mei de puşcărie, unii păstrau cea mai perfectă linişte, alţii — fanaticii nazişti — simţeau satisfacţia datoriei împlinite, gîndindu-se că se aflau aici pentru că serviseră bine cauza patriei lor ; cei mai mulţi trăiau cu speranţa de a fi răscumpăraţi din acest loc de vreun prieten sau avocat influent, şi nu lipseau nici dintre aceia care priveau cu uşurinţă situaţia lor, făcînd din cînd în cînd şi cîte o glumă la viaţa primită cadou şi petrecută în această „casă de odihnă". Eu continuam să sufăr la gîn- dul că

fusesem obiectul unei incalificabile nedreptăţi, iar viaţa mea se învîrtea mereu în jurul aceleiaşi întrebări „pentru ce ?“, încercînd să-mi explic cauza ne- dreptei imputări care sfîrşise prin a mă priva de bunuri şi "a-mi lua libertatea.

Din ziua în care decretul reglementar al legii lui Villasenor dispusese, în virtutea hotărîrilor extraordinare pe care le putea lua guvernul pe timp de război — ca supuşii Axei care figurau pe lista neagră nord-ameri- cană să fie duşi într-un loc de deportare — pierdusem toată speranţa şi în sufletul meu îşi făcu loc cea mai deplină resemnare. împăcat cu soarta, urmăresc acum din colţul meu, cu indiferenţa unui spectator desfăşurarea evenimentelor, departe de episoadele prezentate în scenariul care nu-mi mai rezervă decît momente de divertisment.

Olga va veni mîine, cum a venit în toate duminicile, aducîndu-mi corespondenţa şi cîteva bunătăţi din oraş, pe care va trebui să le mănînc în prezenţa ei, pentru a-i face plăcere, chiar dacă stomacul meu nu mai suportă nimic. înainte cu cîteva minute de ora zece voi merge la gardul dinspre grădină ca să privesc autobuzele care coboară din oraş pe şosea, învăluite într-un nor de praf după drumul greu de patru ore. Dintr-unul din ele va coborî Olga, aducîndu-mi ziarele, notele financiare de la Fritz, cîteva scrisori de la Laynez sau Beteta, redactate cu toată grija pentru a nu trezi suspiciuni gardienilor precum şi cîteva comisioane personale pe care am rugat-o să mi le rezolve duminica trecută. Aşa s-a întîmplat mereu de la începutul deportării mele. Vom vorbi apoi, plimbîndu-ne prin grădină pînă la ora cinci, cînd va veni autobuzul cu care trebuie să se întoarcă în oraş, şi atunci ne vom despărţi cu un sărut aproape patern, pe frunte, sub privirile uluite ale trecătorilor şi paznicilor, care încearcă în zadar să-şi dea seama de natura relaţiilor ce ne unesc. Odată trecute lunile de pasiune Olga nu mai este aproape nici amanta nici prietena mea, deci ar putea să numi mai fie credincioasă fără nici un scrupul. Acum e ca o soţie. Bărbatul este în special monogam în. sensul că numai cu o singură femeie se simte unit

pentru viaţa conjugală deşj-l pot atrage mai multe femei în acelaşi timp; pentru că monogamia nu presupune o singură dragoste, ci o singură legătură. Olga ocupă în viaţa mea locul lui Irene, devotată şi maternă, în aceste clipe de reciprocă înţelegere cînd pasiunile s-au potolit. Irene ! Unde va fi fiind ea acum ? Mai trăia oare ? Cît de diferiţi ar fi fost aceşti ani dacă s-ar fi aflat lîngă mine !

Viaţa îşi urmează cursul, iar eu o contemplu de departe, fără să mai particip la ea şi fără s-o mai supun simţului meu critic, ca şi cum ar fi vorba de memoriile unei fiinţe scrise cu milioane de ani în urmă.

Ce m-ar mai interesa, de exemplu, capturarea lui Margulis ? Aflasem din ziare că acest funcţionar de la serviciul comercial al ambasadei americane, fusese trimis la închisoare de către propriul său guvern, după ce fusese dovedit cu ajutorul benzilor de magnetofon, că abuza de funcţia sa pentru a realiza afaceri ilicite din negoţul cu chinină. Se vorbea că în Statele Unite exista un val de indignare împotriva grupului de tineri privi- legiaţi care-şi desfăşurau misiunile diplomatice în mod iresponsabl, aşa cum făcuse Margulis. Ii numea „grupul din Boston“ *(Cabrera* nord-americană), iar după descrierea făcută în ziare nu m-ar fi surprins să se fi numărat şi Muir printre aceştia. Erau tinerii „bine“, care vorbeau mai multe limbi, care ştiau să danseze perfect, să organizeze cîte o petrecere în fiecare noapte şi pentru. care mamele lor făcuseră orice ca să nu fie trimişi în tranşee...

Afacerile mele, sub administrarea lui Fritz, sînt mereu mai prospere, tocmai acum cînd nu mai pot beneficia de pe urma lor, fiindcă trebuie să mă limitez la cei patru sute de dolari pe lună pentru cheltuieli personale cum fixase legea lui Villasenor. Prin două lovituri abile, substituind la momentul oportun unele sume prin altele, atît renta cît şi capitalul iniţial crescură ca o spumă într-un interval de timp scurt cît cel parcurs de mine de cînd fusesem închis. Balanţa comercială, oglindind speculaţiile de bursă pe care la sfîrşitul săptămînii

Lizt, secretarul particular al vărului meu, i-o dădea Olgăi, prezenta un sold atît de favorabil, încît în alte împrejurări mi-ar fi putut satisface orice dorinţă.

„Treburi de oameni bogaţi“, cum ar spune Olga. Banii lucrează pentru noi, se înmulţesc, cresc şi în fiece zi creează noi posibilităţi de îmbogăţire. Inflaţia monetară care ruinează pe salariaţi, prin creşterea periodică a preţului la bunurile de consum, în timp ce creşterea salariilor se face doar cu numele, ne îmbogăţeşte mai mult pe noi cei bogaţi. Ceea ce cumpărăm pe credit vindem apoi peste cîteva luni cu asemenea beneficiu, încît doar cu o mică parte din marfă, puteam achita băncii împrumutul iniţial. Vărul meu Fritz, membru de onoare în cîteva comitete de direcţie din cadrul unor bănci sau întreprinderi, ştie bine ceea ce trebuie cumpărat sau vîn- dut şi cu zelul unui om de ştiinţă aplică cunoştinţele sale la manevrarea oricărui patrimoniu, chiar şi la al meu.

„Treburi de oameni bogaţi...“ Grădinarul care, sub soarele tropical, îngrijeşte pajiştile proprietăţii unde fusesem deportaţi, sau Olga care îngrijeşte de dimineaţă pînă seara mîinile clienţilor de la salonul *El Prado,* niciodată nu s-ar gîndi că banii pot munci la fel ca ei. O persoană devine din ce în ce mai bogată fără să-şi dea seama, stînd într-o cameră de hotel sau citind romane, exact ca şi cum zece fete ca Olga şi douăzeci de grădinari ar fi trebuit ca la sfîrşitul fiecărei săptămîni să-şi unească rodul muncii şi să i-l dăruiască.

Autobuzul de la zece, cu care vine Olga, îmi va aduce soldul afacerilor mele, reprezentînd o informare asupra muncii şi rezultatului acesteia efectuată de sclavii invizibili ai banilor mei. Păstrînd proporţiile, capitalul meu era ca şi legendara avere a lui Castaneda, enorm pachiderm cu viaţă proprie, care se dezvoltă după ce bătrînul care l-a crescut este pe drumul spre eternitate. Monstrul se măreşte, se reproduce, generează noi averi şi este prezent peste tot cu puternicile lui tentacule de caracatiţă pentru a aduce roadele talentului, ale frumuseţii, ale muncii şi onestităţii celui care-l administrează cu numele. Nu propusese odată Cuervo, cel de la Universitatea

Atlantida, ca înţeleptul biolog care fusese pînă atunci rectorul acestei instituţii să fie înlocuit de Cas- taneda ? Titlurile sale bune pentru această însărcinare sînt aceleaşi ca şi pentru a fi preşedintele „Asociaţiei tinerilor catolici* sau al „Cercului ziariştilor* sau al „Sindicatului pentru promovarea jocului de şah*. Ce ştiu eu ? „Accesoriile urmează după lucrurile principale", spuneau juristconsulţii romani, şi aici principalul era banul. Dacă banii lui Castaneda erau investiţi în comerţ, l-ar fi desemnat pentru conducerea Federaţiei co- mercianţilor, dacă i-ar fi avut în industrie, pentru cea a industriaşilor, dacă i-ar fi avut în agricultură şi creşterea vitelor pentru aceea a agricultorilor, ca expert în conservarea solurilor sau la „Asociaţia crescătorilor de vaci de lapte", ca expert în combaterea epizootiei... Dar cum îi are investiţi în toate, este expert în tot.

După Fritz, Castaneda ar fi trebuit să fie preşedintele Republicii, fiindcă ţara n-ar putea progresa decît cu oameni practici ca el. Uimirea Olgăi faţă de puterea banilor mi se pare acum mai justificată ca prima dată cînd o constatasem. De foarte multe ori îmi revine în minte ceremonia solemnă prin care Castaneda fusese numit *cdballero colegial* al vechiului colegiu *Real Colegio Pontificio de Nuestra Senora de la Candelaria.* Toţi prietenii săi de la Cabrera fuseserăm invitaţi în mod special la această ceremonie. Prin vechea mănăstire, împodobită cu crini albi, unde se adunaseră elevii şi publicul, vedeam defilînd cu togile lor albe cinci studenţi demni de această distincţie, mai veche decît Republica, stabilită de călugărul dominican, fondator al colegiului, acum trei sute de ani, pentru acei tineri de la internat care, cum spun documentele originale, „cu ajutorul Sfintei Fecioare nu cunoscuseră nici femeia nici vinul". în aceşti trei sute de ani, doar prietenul nostru, efemer asistent al cursurilor de drept comercial, fusese singurul elev care reuşise să primească această distincţie în prezenţa soţiei şi a fiilor săi, în timp ce noi prietenii de la *Atlantic* ne lăsam cuprinşi de tulburare în ambianţa parfumată a crinilor...

Ii adusese ghinion adularea ca şi altor prieteni

ai mei. Cu inofensiva şi simpatica lui zburdălnicie argumenta în engleză : *you are right, you are wrong,* văzuse la orele de logică cum iezuiţii foloseau aforisme latine pentru a evidenţia greşelile în construcţia unui silogism şi îş,i imagina că argumentînd în engleză raţionamentele sale ar căpăta mai multă greutate.

{Beteta, întotdeauna politicos, îmi scrie în fiecare săp- tămînă, dîndu-mi noi speranţe, şi-mi trimite notele de plată pentru diferitele servicii făcute pe care Fritz le onorează eu punctualitate...

Laynez îmi scrie şi el destul de des şi figurează în mod regulat în bilanţurile lui Fritz, cu comisi- oanele sale de la bursă. In corespondenţa sa mă informează cît de bine merg afacerile la *Central,* unde ocupă un loc în consiliul de administraţie în care fusese ales cu votul meu. Laynez crede că Fritz nu-şi va mai putea menţine postul pentru mult timp. Participarea Statului la renta de tutun, prin impozitul pe consum, a fost singurul factor care a făcut ca preţurile producţiei noastre industriale să coboare sau să rămînă aceleaşi. Capi ai industriei a căror activitate se exercită mai mult în cumpărarea de congresişti decît în ateliere ! Timp de doisprezece ani Fritz reuşise ca în timp ce în parlament urca de trei ori protecţia tarifară, să menţină neatins impozitul pe consum pe care orice nou ministru de finanţe îl propune Congresului în săptămîna următoare numirii sale. Acum, o examinare minuţioasă a contabilităţii întreprinderii, dusă la capăt, de către experţfi de la Direcţia Naţională a Rentelor şi Impozitelor au scos la iveală fapte care cu greu s-ar putea explica. Pentru a nu fi nevoită să dea explicaţii, compania — fără a nesocoti obiecţiile guvernului — a găsit soluţia plătind o amendă serioasă. Dar conturile încărcate la cheltuieli generale cu sume care fuseseră destinate altor scopuri, în cecuri la purtător, mai devreme sau mai tîrziu îl vor obliga pe Fritz să abandoneze comoda poziţie în care

părea atît de bine instalat...

Toate acestea le urmăresc acum cu cea mai mare indiferenţă....

*

Pentru bogătaşii din casele vecine, noi germanii deportaţi sîntem, cum zic ei, „un plan“. In toate după-a- miezile fac o plimbare către locul închisorii noastre pentru a ne observa pe furiş de pe şosea.

Manuel, familia Perez şi alţi prieteni de la *Atlantic* vin întotdeauna să mă salute, dacă trec întâmplător să se plimbe prin Fusagasugă, cu sentimentul că îndeplinesc o operă de binefacere — vizitarea celor urmăriţi de justiţie. Atunci Olga trebuie să se retragă ca şi cum nu m-ar cunoaşte. Sînt vizite rapide şi discrete, aproape amuzante, făcute în mod convenţional pentru a da impresia că au rămas în continuare prietenii mei, aşa cum ai ajuta copiii paralitici organizînd în beneficiul lor un bal mascat... Ultima dată cînd au trecut pe aici erau plini de entuziasm. *Atlantic-ul* va fi cel mai mare club din America de Sud, cum nu mai există nici un altul pe lume : cu piste pentru aterizarea avioanelor personale, sală de scrimă, terenuri de golf, de tenis şi de pelotă bască, popicărie, căluşei pentru copii, piscină acoperită şi cinematograf pentru distracţie pe timp de ploaie. Zile apuse ale tinereţii mele în mijlocul nobililor maghiari ! Toţi aveau un palat în Budapesta, un castel la ţară pentru treizeci de oaspeţi, teren de vînătoare, şase sau zece trăsuri şi orchestră proprie formată din douăzeci de lăutari, dispuşi permanent să-ţi înveselească viaţa ! „Vom ajunge în cincizeci de ani ca Statele Unite“, cum spusese Perez în prima noapte cînd îl cunoscusem la *El Pinar...* Tonul optimist al cuvintelor sale mai răsună încă în auzul meu cu ecoul familiar al clopotelor de la caruselul din copilărie cînd agăţat de mîna doicii mele vedeam defilînd la petrecerile populare cavaleri cu pălării înalte şi doamne bogat împodobite, bărbaţi pe cai sălbatici de lemn, ridicaţi în două picioare ca „Sultan", calul lui Mercedes ; siluetele lor defilau la infinit în faţa mea, ca prin ceaţa unui vis ireal, în ritmul unei melodii învăluitoare şi

monotonă : pum-pa... pum-pa... pum-pa... pa... pa... pum-pa... pum-pa... pa... pa...

(Aici se termină manuscrisul lui B.K.)